

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Büşra Miraç	<i>2010'da Öykü Kitapları</i>	3
Selçuk Küpçük	<i>Hayalet Gemi Üzerine Murat Gülsoy'la Söyleşi...</i>	5

ÖYKÜLER

Cemal Sakar	<i>Güneş</i>	9
Yunus Develi	<i>ibrahim</i>	11
Özlem N. Yılmaz	<i>istila</i>	17
Güray Süngü	<i>Yara Kabuğu</i>	23
Merve Koçak Kurt	<i>Giden Güz'dü, Gerisi Hikâye</i>	30
Fikri Özçelikçi	<i>Âraf Yolcusu</i>	34
Almula Türedi	<i>Dedemin Vicdanı</i>	37
Serkan Türk	<i>Çini ve Gölgele</i>	41
Yılmaz Yılmaz	<i>Gardiyanın Oğlu</i>	45
Yıldırım Türk	<i>Dayım Gelmiş Ellerinde Masallar</i>	49
Ayşe Uçkan	<i>Kaleme Gizlenen</i>	53

Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	56
-------------	--------------	----

DOSYA

FANTASTİK ÖYKÜ-1

Necip Tosun	<i>Hayal Gücünün imkânları: Fantastikten Büyülü Gerçekliğe</i>	58
Gönül Yonar Utku	<i>iki Medeniyet iki Tanım: 'Harikulade ve Olağandışı'</i>	69
Fatih Ordu	<i>Modern Hikâyelerimizde Fantastik Unsurlar</i>	74
Bekir İakir Konyalı	<i>Tanzimat Dönemi Anlatılarında Fantastik Öğeler</i>	
	<i>Fantastik Tutumlar</i>	86

ÖYKÜLER

Ercan Y. Yılmaz	<i>Sonu Görmek</i>	95
İffet Oral	<i>Menekşe istasyonu</i>	103
Mehmet Kahraman	<i>Er Kişi Niyetine</i>	107
Osman Alagöz	<i>Zaman Çarkı</i>	112
Murat Çelik	<i>Dün Ölü</i> Bugün Yaşar	119
Osman Koca	<i>Ego</i>	122
Banu Kaba	<i>Vavien</i>	127
Recep Şükrü Güngör	<i>Kara Bulut</i>	133
Pınar Çelik	<i>Kuzey</i>	138
Yılmaz Yılmaz	<i>Gökhan Özcan'la Serçe Parmağı Üzerine Bir Söyleşi...</i>	148
Necati Mert	<i>Romanın iktidarında Öykü Sivilliği</i>	158
Mihriban İnan Karatepe	<i>Sırtımda 'Deli Gömleği'</i>	165

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

İsmail Sert	<i>Serçe Parmağı</i>	170
Merve Koçak Kurt	<i>Us Lekesi</i>	171
	<i>Düşüş</i>	172
Kayahan Sarı	<i>Seyr-i Âdem</i>	174

OY KÜ

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 8 SAYI: 43 ŞUBAT-MART 2011

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fiti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2011 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 45 TL.
Kurumlar İçin: 110 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fiti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.01.2011

BÜŞRA MİRAC

2010'da ÖYKÜ KİTAPLARI

Öykü kitapları açısından geçtiğimiz yılın parlak bir yıl olduğu söylenebilir. Gerçi roman yanında en azından sayısal anlamda oldukça yetersiz bir alanı kaplıyor ama yine de umut verici çıkışlar yok değil. Bizim tespitmize göre 2010'da en az yetmiş civarında kitap yayınlandı.

2010'da öykü adına ilk parantez, ilk kitaplar adına açılmalı. Çünkü yayınlanan ilk kitaplar önceki yıllarda görülmemiş derecede başarılı kitaplardı. *Muhtemel Menkıbeler* (Mehmet Harmancı), *Düşüş* (Güzide Ertürk), *Deli Gömleği* (Güray Süngü), *Us Lekesi* (Hasibe Çerko), *O Yaz...* (Birsen Ferahlı), *Sâlik Yola Düşünce* (Yılmaz Yılmaz) bunlardan bazıları. Ustalar Sevinç Çokum, Mustafa Kutlu yeni kitaplar yayınladılar. Yılın ilginç notlarından biri Cemal Şakar'ın 2010'da iki kitap birden yayınlamasıydı: *Hikâyât* ve *Sular Tutuştuğunda*. Can Yayınları yine öyküye en çok ilgi gösteren yayıneviydi. Varlık, Hece, YKY, Merdiven, Okurkitaplığı öyküye ilgi gösteren diğer yayınevleri oldular.

Sevinç Çokum'un, *Al Çiçeğin Moru'nda*, fânîlik duygusunun, ölüm olgusunun vazgeçilmez bir gerçeklik olduğunu hatırlatarak, dünyayı birbirine zindan eden insanları düştürmeye, kendi kendileriyle yüzleşmeye çağırır. Her yıl düzenli olarak bir öykü kitabı yayınlayan Mustafa Kutlu 2010'a *Zafer Yahut Hiç*'i yayınladı. Kutlu, *Zafer Yahut Hiç*'de aşk olgusunu yine uzun hikâyeyle anlattı. Ruhan Okyay, *Çilesine Âflık*'da dünyadaki savaşları, kadınların ezilmişliğini, kadın erkek iletişimsizliğini ve anne çocuk ilişkilerini ana tema olarak işledi. Yıldız Ramazanoğlu *Angelika*'da, yazarak var olmak, kendini gerçekleştirmek, kendini anlamak, kendine bakmak isteyen kadınların dünyasına eğildi.

Gökhan Özcan, *Hiçbifley*'den yirmi yıl sonra yayınladığı ikinci kitabı *Serçe Parma-*

M

ÖYKÜ
GÜNDEMİ

ğ'ında, lirik, şiirsel bir dille, modern insanın yaşadığı açmazları gündeme getirdi. İroniden, melankoliye, başkaldırıdan, tevekküle kadar pek çok kanalda akan öykü dünyalarının da dolaştı.

Murat Gülsoy'un, *Tanrı Beni Görüyor mu?* türler arası sınırlara başkaldıran bir kitap görünümündeydi. Kitap özellikle Gülsoy'un deneysel arayışlarının ürünlerini bir araya getirdiği öykülerden oluşur. İrfan Yalçın'ın, *Cellat Ağlıyor*, yılın en iyi kitaplarından biriydi. Sıkı örgü, ritim ve şiirselliğe yastı öykülerden hayatta yenilmiş, kıyıya vurmuş, ölmek üzere olan insanların bu hâle gelişleri sorgulanır. Cemal Sakar, *Sular Tutuştuğunda* kitabında, temel öykü anlayışını sürdürür. Yazının, kurmacanın merkeze alındığı biçimsel yaklaşımları ve insanın hakikat arayışını yansıtan tematik tutum bu öykülerin de ana çizgisini oluşturur. *Hikâyât*'ın birinci bölümünde Kur'an kıssasından öykülere yer verilirken, ikinci bölüm daha çok minimal öykü diyebileceğimiz metinlerden oluşur.

Behçet Çelik *Diken Ucu'nda* öykülerini, büyük olaylar, hikâyelerden çok, küçük esstantanelerle anlatır. Sade, yalın bir anlatımla bir durum öyküsü olarak kurgular. Yunus Develi *Gece Danslarından* sonra 2010'a yeni kitabı *Kumercin'e* imza attı. Yunus Develi artık iyice oturmuş, serinkanlı ve derinlikli anlatımıyla öyküde ısrarlı olduğunu gösterdi. Öykü yazma sıkıntısının, sıkıcı, boğucu hayatla örtüştürdüğü öyküsü "Çile" bunun en iyi örneği olarak kitapta yer aldı.

Mehmet Harmancı *Muhtemel Menkıbeler*'de, minimalist öykü, kısa kısa öyküler ya da kendi tanımlamasıyla "Kıpkısa Öyküler" in örneklerini verdi. Harmancı bu öykülerde büyümlü gerçekçilik, gerçeküstüculük, hikmet ve imalarla örümlü bir öykü anlayışından beslenir. Güray Süngü'nün, *Deli Gömleği*, yılın en heyecan verici kitaplarından biriydi. Bir sıkıntının, boşluğun öyküleri denebilir bunlara. İç monolog ve diyaloglarla oluşturulan öyküler, dozunda aforizmalar ve yerli yerinde göndermelerle oluşur.

Güzide Ertürk'ün, *Düşüş*, şaşırtıcı bir ilk kitap başarısıydı. Onun öyküleri üç ana kanalda ilerler. İronik dil, duygu yoğun anlatım, dönem öyküleri. Ertürk'te güçlü bir ironik dil var. Kamil Yıldız, *Her Şey Hakkında Bir Öykü*, bir ilk kitap olmasına karşın, donanımlı, dil sorunlarını çözmüş bir öykücüyü haber verir. Kamil Yıldız öykülerinde, dil, felsefe gibi disiplinlerle iç içe yürüyen, "hiçbir şey o kadar basit değil" diyen bir tutumla okuru rahatsız etmeyi, yormayı hedefler. Yılmaz Yılmaz'ın, *Sâlik Yola Düşünce*, 2010'da ilk kitap başarılarından biriydi. Kitabın en başarılı öyküsü olan "Siste", Yılmaz Yılmaz'ın öyküdeki parlak geleceğini işaret eder. Yılmaz Yılmaz ilk kitabıyla öyküde iz üzerinde olduğunu göstermiştir. Hasibe Çerko'nun *Us Lekesi* 2010'daki bir başka ilk kitap başarısıydı. Masalların dünyasından felsefi sonuçlar üretme peşindeki öyküler, ölüm, fânîlik, başkaldırı temaları etrafında yoğunlaşır. Öyküler, metaforik, sembolik bir anlatımla kapalı bir kurguya yaslanır.

Aslı Tohumcu'nun *Şeytan Geçidi* yılın ilginç öykü kitaplarından. Masalsı anlatım ve fantastik 2010'da öykücülerin önemli anlatım tercihleri oldu. Pelin Buzluk *Deli Bal* da bu iz üzerinde yürüdü. Murat Tuncel ise *Wilma'nın Sandığı*nda, yabancılaşma sorununu etrafında göçmenlerin dünyasına eğildi. Mehmet Bilâl Üvey'de yalnızlık sorununu irdeledi. Ertuğ Uçar, *Dünyayı Seyretmek için Bir Yer*'de, deniz fenerlerini odak alıp, teknelerden, kazalardan, bekçilerden, yağmardan öyküler oluşturur. Nur Arıoğlu *Arayış Öyküleri*'nde, müziğin, rengin iç içe geçtiği şiirsel bir biçimle mana âlemlerinde yolculuk yapar. Ahmet Büke, *Kumru'nun Gördüğü* kitabında, çok sesli, çok parçalı, göndermeli, çağrışımlı bir öykü evreniyle insanlık durumlarına eğilir. Hatice Meryem Aynadaki *Yılan*'da annelik konusunu tema olarak seçer. İhsan Yılmaz *Sinanmamış Kadın*'da, kadının erkek ilişkilerine ironik bir dille yaklaştı. Erendiz Atasü *Hayatın En Mutlu Anı*'nda "kaybedilenler"i Çilek İlhan *Sürgün*'de yer-

siz yurtsuzluğu anlattı. Birsen Ferahlı ilk kitabı *O Yaz da...* kadınların incelikli dünyasını öyküledi.

Öykü kitapları açısından 2010 böyle geçti.

**HAYALET GEMİ ÜZERİNE
MURAT GÜLSOY'LA SÖYLEŞİ:
"Mevcut dergilerin yapısını da
yaklaşımlarını da son derece sıkıcı
buluyorduk"**

Konuşan: Selçuk KÜPÇÜK

— *Hayalet Gemi'nin çıkış öyküsü nedir? ismine yüklediğiniz anlam üzerine de konuşmak isterim...*

1992 yılıydı. Psikoloji Bölümü'nde yüksek lisans tezimle uğraştığım, benim gibi mühendis kökenli araştırmacı arkadaşlarla Bilişsel Psikoloji laboratuvarından çıkmıyordum. Gece gündüz üniversiteydik. Macintosh bilgisayarlar yeni yeni yaygınlaşmıştı. Bunlardan birinde tesadüfen karşıma çıkan bir sayfa tasarımı programı ile oynarken bu yeni araçla harika dergi çıkarılır diye düşünürken, hatta tek sayfalık bir gazete yapışırken kendimi bir anda bu derginin içinde buldum. O yıllarda ki -internet öncesi dönem demeliyiz aslında- yazıp çizen herkesin aklının bir yerinde mutlaka bir dergi çıkarmak vardı. Çünkü diğer insanlara yazdıklarınızı ulaştırmanın, sözünüzü kabalaştırmanın ve kendiniz gibi insanlarla biraraya gelmenizin tek yolu buydu. Tabii var olan dergilere de gidebilirdiniz. Ama biz bir dergi çıkaracak kadar kalabalıktık. Çoğunluğu Boğaziçi Üniversitesi'nden farklı eğitime sahip harika bir gruptuk. Mühendislik, Fizik, Sosyoloji, Psi-

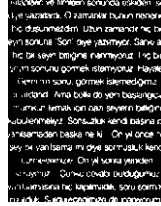
koloji, Tarih okumuştuk ve aynı zamanda iyi birer edebiyat okuruyduk. Söyleyecek çok sözümüz vardı. Üstelik 1980 sonrasında basıcı ortamında dergiler bizi tatmin edemeyecek denli azdı. Ayrıca, bir de şu vardı; başkalarının dergilerine gitmek, ille de birilerinin entelektüel ortamına girmek, onların yetkesini kabul etmek anlamına geliyordu ki bu hoşumuza gitmiyordu. Bağımsız olmalıydık. Özgün bir şeyler yapmanın yolu buradan geçiyordu. Ama bir yandan da okumanın suç sayıldığı bir dönemde bir dergiyi nasıl yaşatacağımız konusunda çok da umutlu değildik. Öyle ki dergiye *Hayalet Gemi* adını verdik. Uçan Hollandalı efsanesindeki lanetli gemi... Geminin kaptanı aşkı aramaya mahkum edilmiştir, o yüzden de hayalet bir gemiyle denizlerde dolaşır ancak yedi yılda bir karaya çıkar, laneti bozacak aşkı arar. Geminin özelliği lanetli olmasında, hiç batmama-ya, sonsuza dek açık denizlerde dolaşmaya

mahkum edilmiş. O geceyi çok iyi hatırlıyorum, madem ki batmamak üzere çizilmiş kaderi, biz ironik bir şekilde gönüllü olalım bu lanete demiştik. Derginin adı *Hayalet Gemi* olursa hiç batmaz belki diye düşünmüştük. Çünkü hevesli gençlerin çıkardıkları dergiler iki üç sayı çıkıp batıyordu o dönemlerde. İşin komik yanı, *lanet* gerçekten de işe yaradı, dergi 10 yıl yayımlandı ve batmadan 68 limana uğradı.

— *Tematik bir yayın anlayışınız vardı. Bu anlamda çoğu dergiden de ayrışıyorsunuz. Böyle bir yayın anlayışına yönelmenizin gerekçeleri nelerdi? Temaları belirlerken neleri önceliyordunuz?*

— 1992'de *Hayalet Gemi*'yi tasarlayan bizler yeni bir kuşaktık. Okurlarımız da yeni kuşaklar olacaktı. Dolayısıyla bizden öncekilere ve mevcut dergilere benzemeyen, farklı bir şey yapmalıydık diye düşünüyorduk. Bilgi alanlarının birbirleriyle daha fazla konuştuğu

hayalet gemi68

H E C E Ö Y K Ü

kaynaştığı zamanlara gelmiştik artık. Bunu kendimize bakarak bile görüyorduk, ben mühendislikten sonra psikoloji okuyordum, bir yandan edebiyatla ilgileniyordum. Diğer arkadaşlar da öyleydi. Ayrıca mevcut dergilerin yapısını da yaklaşımlarını da son derece sıkıcı buluyorduk. Heyecan vermiyordu. İnsanlar bilinen şeyleri yineleyip duruyorlardı. *Hayalet Gemi*'ye dergi demeyerek başladık işe. İsminde mecaza önce kendimiz inanmalı, tasarımını da içeriğini de bu şekilde düşünmeliydik. Bu bir araştırma gemisiydi. Bizim de önceden bilmediğimiz diyarlara yelken açmalıydık. O yüzden de yazı kurulu olarak limanları tespit edip ilan ediyorduk. Herkes bu temalara göre yazmaya çalışıyordu. İlüzyon, Gelecek, Zaman, Merdiven, Amerika... Uğradığımız limanlardan bazılarıydı. Yazıların, çevirilerin bu temalara bir yerinden dokunması yeterliydi. Dosya konusu kavramından çok farklı bir yaklaşımdı bu. Örneğin Merdiven diye bir temaya gelen yazılar içinde; merdivenin mimarideki yerini anlatan bir inceleme yazısı da olabiliyordu, toplumsal sınıflar arası hareketliliği inceleyen bir sosyoloji yazısı da ya da İslam'da Miraç olayını inceleyen bir deneme veya merdiven altından geçmenin uğursuzluk getirdiğine inanan bir adamın hikayesi de derginin sayfalarında buluşuyordu. Her sayının bize heyecan vermesinin nedeni de buydu. Bu limanlarda ne yazacağımızı biz de bilmiyorduk, ne zaman ki dergi çıkıyor, yazılarımızı yan yana okuduğumuzda yolculuğumuz tamamlanıyordu. Temalar bahaneydi asıl olan yolculuktu.

— *Hayalet Gemi dergisi olarak çıktığınız dönem itibarıyla mevcut edebiyat ortamını nasıl değerlendiriyordunuz? Bu ortama ilişkin tutumunuz ve duruşunuz üzerine neler söylenebilir?*

— Daha önce de söylediğim gibi 90'ların basındaydık. Askeri yönetimin baskıcı izleri henüz silinmemişti. Çok canlı bir edebiyat ortamı olduğunu söylemek kolay değil. Aydınlar ve yazarlar 80 Darbesi'nde çok örselenmiş ve aşağılanmışlardı. Seksenlerde, dönemin cumhurbaşkanlarından Turgut Özal kitap okumayı açıkça küçümsüyor, en sevdiğim ki-

tap Red Kit gerisi boş laf diyebiliyordu. Dönemin mizah dergileri de kitap okuyan sanatçılara ilgi duyan tipleri 'entel' olarak yaftalıyor, aşağılıyordu. Farklı olan her şeyin dışlandığı bir dönemdi. Geçmişten gelen edebiyat geleceğinde de zaten modern sanat ve edebiyat farklı şekilde algılanıyordu. Sol kesimin yazarlarının oluşturduğu kültür ortamında da deneysel edebiyat, yeni düşünceler, modernist eğilimler hemen mahkûm ediliyordu. Sığ ve kendi içine kapalı bir edebiyat ortamı vardı. Biz o yüzden mevcut edebiyat ortamlarına son derece mesafeliydik. Ne içlerine karışıyorduk, ne de onları *Hayalet Gemi*'ye davet ediyorduk. Oysa o dönemde yayın hayatına başlayan bir derginin ilk yaptığı iş hemen önemli ve meşhur yazarlardan yazı istemek, yazı alamazsa hiç olmazsa bir söyleşi koparak onlar üzerinden okur kazanmaktı. Biz bunu da yapmıyorduk. Böyle bir yol değildi bizimkisi. Bu bizim yolculuğumuzdu ve evet bizimle bu yolculuğu yapmak isteyen herkese de açtık. Yeter ki onlar da bizimle aynı limanlara uğramak istesinler. Edebiyat ortamından uzak duruyorduk ama aynı dönemde yakın geçmişin modernist geleneğine de sahip çıkıyorduk. Sadece biz değil, bizim kuşamız Oğuz Atay'ı, Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, Yusuf Atılgan'ı, Bilge Karasu'yu yenden okudu. Bu da günümüz edebiyat ortamına yeni sentezler olarak yansdı.

— *10. sayınızda Anadolu'da temsilcilikler aradığınızı duyurdunuz. Hayalet Gemi dergisinin Anadolu imgesi nelere karşılık gelir. Bu duyurunuz beklediğiniz karşılığı buldunuz mu? Hayalet Gemi-Anadolu ilişkisi nasıl gelişti?*

— Ankara, Bursa, Eskişehir ve Denizli *Hayalet Gemi*'nin gönüllü okurları sayesinde düzenli olarak dağıtım olanağı bulunduğu şehirler oldu hep. Ama İzmir'de ve diğer şehirlerde çok da yaygınlaşmadı. Tabii bunun en büyük nedeni kitapçıların azlığıydı. Günümüzde de aşılamamış bir sorundur bu. Beklentimiz çok daha yaygın bir şekilde dağıtmaktı dergiyi. Ama olmadı. İronik olan şimdi, yani dergi kapanmış olmasına rağmen tüm sayıları her yere ulaşıyor! www.hayaletgemi.com adresinde

H E C E Ö Y K Ü

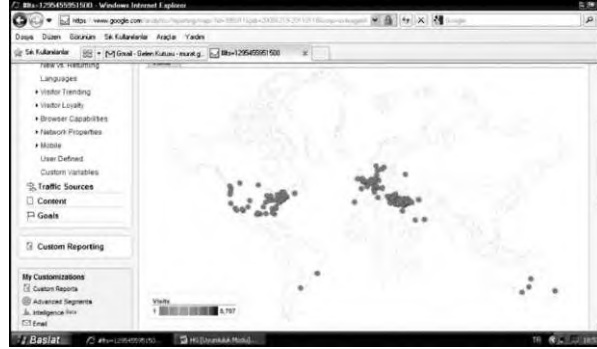
tüm sayılarımız pdf dosyaları olarak erişime açık durumda. Son bir yıl içinde dünya üzerindeki 980 şehirden 17000 kişi *Hayalet Gemi*'yi ziyaret etmiş! Dünya haritasındaki yuvarlaklar bu şehirlerin dağılımını gösteriyor.

— *Dergide belli bir merkez kadro vardı ve bunlar hemen her sayıda ürün yayınladılar. Hayalet Gemi, sayfalarında ürünlerini yayınladığı isimler üzerinde nasıl bir işlev gördü sizce?*

— *Hayalet Gemi* bir araştırma gemisiydi. Düzenli olarak yazarlar açısından çok geliştirici bir işlevi oldu. Ben kendi hesabıma şunu söyleyebilirim: Ben yazmayı *Hayalet Gemi*'de öğrendim. Sadece yazmayı değil, sayfa tasarımı, matbaa işlerine, reklam toplamaktan dağıtımına yayıncılık nedir o zamanlar öğrendim. *Hayalet Gemi*'yi çıkaranlar bugün yazar, çevirmen, tasarımcı, editör, eleştirmen olarak yaşamlarını sürdürüyorlar. *Hayalet Gemi* çok sayıda yazar yetiştirmiş bir dergi olarak edebiyat tarihindeki yerini aldı. Belki de dergilerden yetişen yazarlar kuşağının son temsilcileri bizleriz, bilemiyorum. Çünkü artık dergiler edebiyatta eskisi kadar ağırlıklı bir yere sahip değil. İnternet ortamının sağladığı olanaklardan yararlanarak insanlar doğrudan yayıncılık yapıyorlar. Örneğin benim kişisel blog'um birçok derginin sitesinden çok daha fazla ziyaret ediliyor. Bu yeni bir durum.

— *16. sayınızda okurlarınızı tanımak amaçlı bir form yayınladınız. Derginin okuru ile ilişkisi nasıldı?*

— *Hayalet Gemi*'nin en büyük özelliği okurlarından yazar devşirmesiydi. Asla "okurlardan gelen mektuplar" ya da "okur köşesi" gibi ayırt edici sayfalar yapmadık. Tam tersine *Gemi*'nin "Gelecekte Uğrayacağı Limanlar"ı önceden ilan edip yazı gönderilmesini teşvik ettik. Bu şekilde yeni insanlar tanıdık, hatta yeni yazarlar kazandırdık edebiyatımıza. Bence bir derginin en önemli özelliği edebiyata yazar kazandırmasıdır. Dergiler edebiyatın kılcal damarlarıdır denir, doğru-

dur. En azından yakın zamana kadar, internet her şeyin yerini almadan önce bu böyleydi.

— *Hayalet Gemi'nin kapanma sürecini anlatabilir misiniz? Geriye dönüp baktığımızda dergicilik tarihimiz açısından Hayalet Gemi hangi özellikleri bakımından anılacaktır?*

— 2000 yılı ve sonrasında arka arkaya yaşanan ekonomik krizler artık dergiyi yaşatmamızı imkansız hale getirmişti. Aslında okurumuz bizi hiç terk etmedi, hatta en çok okuduğumuz dönemde dergiyi kapatmak zorunda kaldık, bu da garip bir durumdur. O yıllarda enflasyon ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar o kadar yüksekti ki matbaa her ay bize yeni bir fiyat veriyordu. Kağıt ve baskı maliyetleri dolar üzerinden hesaplanıyordu ve her ay önümüze çok daha yüksek bir fatura konuyordu. Biz her sayıya zam yapamadığımız gibi, çok daha kötüsü, kitapçılardan tahsilat yapamıyorduk. Dergi satıyordu ama kitapçılar para ödemediler. Korkunç bir dönemdi ve ucu görünmüyordu. Dolayısıyla dergiyi kapatma kararı aldık. On yıl süren macera 2002'de bitti. *Hayalet Gemi*

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

MUKADDER GEMİCİ, ASLA PESTME (Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, 12 öykü: Asla Pes Etme; Anormal Bir durum Yok; Dut Mevsimi; Hakikatli Arkadaşım; Masadaki Güller; Nereye Gidiyoruz; Belediye Başkanı; Bir Mevsimlik Dostluk; Kızdan Başka; Yapmasaydın; Necati'yi Beklerken; Ayrılık Kokusu)

SEYİT GÖKTEPE, YAŞAMAK ÜÇ DEFA (Everest Yayınları, İstanbul 2011, 8 öykü: Çarşı; Şehrayin; Gölgele; Beklemek; İnziva; Kedi; Tespih; Elif)

HASİBE ÇENKO, US LEKESİ (Merdiven Kitapları, İstanbul 2011, 17 öykü: Di-bek Taşı; Bir Köpeğin Güncesi; Arapların Feylesofu; Cinnet Sözleşmesi; Filozof, At ve Araf; Kesik Başın Mektubu; Safir-i Simurg'u Ararken; Tanık; Sarakutalı İbn Bace'nin Garip Ölümü; Kestane Ağacı- Vizyoner Mektubunun Sonu; Herakleitos Olmak; Nakıştaki Sır; Eflatun Krallığı; Leke; Nietzsche Tapınağı; Bir Sokrates Oyunu; Sayıların Baladı)

NALÂN KİRAZ, TİTREYEN SESİ RÜZGÂRIN (Kavis Yayınları, İstanbul 2010, Bir Uzun Öykü: Sara ve Ev; Serva; Ter-cüme Bürosu; Sara; Kedi; Kedi ve Yeni Ge-len; Sara; Sabah; Kahvaltı; Zaman Geçerken; Kedi; Serva; Kayıp; Kedi; Hamam; Serva ve Ev; Sara; Kasaba; Kitap; Serva; Umutsuzluk; Gül; Kayboluş; S.; kapı; Veda; Sara ve Kedi)

CEMAL SAKAR, SULAR TUTUŞ-TUĞUNDA (Hece Yayınları, Ankara 2010, 12 öykü: Har; Muntazar; Hadi; Tekasür; Çemberler; Alemdağı'nda Var Bir Panko; Nokta; Karşılaşma; Zindan; Bir Derginin Fe-nomenolojisi; Ana Haber Bülteni)

YUNUS DEVELİ, KUMERCİN (Hece Yayınları, Ankara 2010, 13 öykü: Çile; Korı-dor; İp; Oyunun Adı; Pembe Renkli Kitap; Lâ-civertti Mahcupluğum; Sıradakiler; Kayıp Bir Öykünün Hatıra Defterinden; Koçero; Gözlük; Kumercin; Çırak; Tapu Dairesinde İki Gün)

NERMİN TENKEKİ, YOKSA (Okur Kitaplığı, İstanbul 2010, 19 öykü: Fantasia; Müşerrefi Vurdular; Dedektör; Dört-Sıfır; Küçük Şeyler; Mazi Kalbimde Bir Yaradır; Herkes Nerede; Telâş; Plaket; Tutanak; Koş Maradona Koş; Yağmur; Yirmi Altı Saniye; Yolculuk; Yazgı; Adada; Sis; Adını Sen Koy; Sen de Sev ama Sevilme)

CEMİL KAVUKÇU, DÜŞKAÇIRAN (Can Yayınları, İstanbul 2011, 11 öykü: İki Nokta Üst Üste; Doç; İkizler; Büyübozan; Piyanonun Kırmızı Sesi; Ürkek Böcek; Düş-kaçıran; Madenci; Gelintavuk; Bir Yılbaşı Öyküsü; Boynuz Bıyıklı Baba)

OSMAN BOZKURT, BULUŞMA (Te-los Yayınları, İstanbul 2010, 18 öykü: Çobane-vi; Grev; Dedemin Sakalları; Buluşma Nokta-sı; Gözaltı; Yatılı Boykot; Nasılsa Kovulaca-ğız; Süresiz Boykot; O Benim Kulağım; Otuz Yıl Sonra; Amcasını Arayan Adam; Soçi'ye Giden Gemi; Suretin Mezar Taşında Çıktı Karşıma; Götürün Bu Ahmakları; Yazar Ne Yazar; Polis mi Lider mi?; Fotoğraftaki Ben miyim?; Çenenin Ben Bağlayacağım)

SİNE ERGÜN, BURASI TEKİN DE-ĞİL (Yitik Ülke Yayınları, İstanbul 2010, 27 öykü: Uyarmıştım; Edgar; Çikolatalı Don-durma; İyi; Suç Değil Beceriksizlik; Burası Tekin Değil; Güzel Kız; Kulak Misafiri; Kar-sı Pencere; İnanabiliyor musun, Büyütme, Dedi; Kahve, A Gı; Ayşe; Cenaze Evi; Sı-cak; Buralar Sakin; Yanlış Numara; Bodur İskelenin Ucu; Hazır Çorba; Adsızparmak; Alkolik Kız; Masal Anlat; Matematik Soru-nu; Ankara; Aradığınız Kişiye Şu An Ulaşı-lamıyor; Beyin Akıntısı; Boz)

V. HÜSEYİN KAYA, SEYR-İ ÂDEM (Ferfir Yayınları, İstanbul 2011, 15 öykü: Yi-tik Sevdâ; Ya kebîkeç!; Ben, genç ve orta yaşlı şişman kadın; Bugün bayram; Çekirge-nin tavağı; Dumansız sigara; Hicran yurdu; İsmail'in gözleri; Kara delik; Moda; Son Os-man/lı; Yazılmamış mektuplar; Yeşil zeytin; Yol; Kelebekler sonsuza uçar)

MURAT TAŞ, KEŞKE YİNE KAR YAĞASA (Ferfir Yayınları, İstanbul 2010, 11 öykü: Babam Öldü; Keşke Yine Kar Yağ-sa; Leylekler; Jenaratör; Bahar ile İbo; Mu-sandırının Kapısı; İsimler; Araba Sevdası; Eşek; Mezar Kazıcılar; Nenemin Cevizler)

CEMAL SAKAR

GÜNEŞ

Günlerce süren yağmur, sis ve poyraz geride kalmıştı. Sırtını güneşe vermiş yürüyordu. Evden çıkarken elleri ve ayakları buz gibiydi; şimdi pas-tırma yazının keyfi yayılıyordu gencecik bedenine.

Otobüsten indikten sonra, onbeş-yirmi dakika yürümesi gerekiyordu. Sokaklarda pazar sabahlarının tenhaliğı; bugün işe gitmek zorunda olması, evden çıkarken biraz canını sıkılmıştı, ama güneşli bir günde yürümek iyi gelmişti. Zaten vitrini düzenlemek ancak birkaç saatini alacaktı. Çıkınca hemen eve dönmeyecekti. Taksim'de ya da Cihangir'de bir kafeye oturacak, belki bir günlük yevmiyesine denk gelecekti hesap, olsundu; bazen kimi şeyler her şeye değdi.

Kaldırımlarda:

saçlarında tokalar, tokalarda kelekler, keleklerin kanatlarında güneş, güneşte şehrayinler, güneşi yansıttığının farkında bile değil;

saçları binbir renkle oynuyor; o ağır ve aheste, tüm bedenine yayılan sıcaklığın serazatlığıyla vitrin camlarında kendini arıyor;

alnına düşen, hesaplanmamış birkaç saç telini görüyor, etrafına bakıyor, nedense bir ürkeklik; küçük bir el hareketiyle yanlışlıkla alnına düşen saç telerinin olması gereken yere itiveriyor; şimdi daha iyi;

her şey olması gerektiği yerde; sabah evden çıkarken sıktığı parfüm, henüz uçmamış, iyi;

rimeli akmamış, iyi;

yanaklarındaki allık, iyi;

dudaklarındaki mora çalan ruj, iyi;

kendini vitrinlerden alamıyordu.

Kaybolup gidiyordu camların arkasındaki rengarenk dünyada; buralardan alış-veriş yapamazdı; olsundu; yakında semt pazarına düşerdi; hem, canım kim anlıyordu sanki orijinalini, aman sen de!!! Yan yan yürüyor, vitrinlerdeki rengarenk dünyanın yanında, sokaklar ne kadar da ılıtısız, renksiz kalıyordu.

Belki güneşten, bugün kendini iyi hissediyor; hafif hafif esniyor yürürken, nerdeyse el çantasını döndüre döndüre, dudaklarında bir ılık... olmaz. Sağ elini yukarıya doğru kaldırıyor, montunun kolağızlarını geriye doğru çekiyor, bilekliği meydana çıkıyor; bileğini sağa sola döndürüyor; şingır şingır. Hayat eriyor bu seslerde... Bu seslerde kendini buluyor; şingır şingır...

Farkında bile değil, sırtında taşıdığı güneşin; saçlarındaki kelebekler, göğü doğru kanatlandıkça göğü büyütüyordu; farkında bile değildi.

O, vitrinlerdeki rengarenk dünyalarla ilgiliydi:
bir türlü durması gereken yerde durmayan birkaç saç teliyle;
sabah abartıyla sıkıldığı parfümün uçup uçmadığıyla;
rimeliyle;
allığıyla;
dudaklarında mora çalan rujuyla;
kendini vitrinlerden alamıyordu.

Her sabah yaptığı gibi Taksim Meydanına çıkan sokağın başına gelince çantasında; -neler de doldurmuştu, harar gibiydi- sigarasını buldu, çakmağını da. Direğe yaslanıp yaktı; ilk nefes... Şimdi, her sabah yaptığı gibi, meydanı geçiş hızını sigarasının bitmesine göre ayarlayacaktı. Tam sigarası bitince çalıştığı mağazanın da önüne gelmiş olacaktı. Son bir firt çekip sigarayı kaldırırma atacak, kaldırım taşlarının arasına düşse bile ayakkabısının ucuyla onu ezecek; yeni giydiği fileli çoraplarını bir kez daha beğenecekti. Soyunmak için alt kata indiğinde, tuvalete gidecek, son kez makyajını kontrol edip gerekenleri tazeleyecek, mentollü diş macunuyla dişlerini fırçalayacak, sonra hevesle tezgahdaki yerini alacaktı.

Tam meydanın orta yerindeki alandaydı; Heykelin etrafındaki çiçekliğe bir adım ya kalmış, ya kalmamıştı. Korkunç bir ses... bir gümbürtü... bir patlama. duyar gibi oldu; bir kıyametti sanki, kıyamet borusu muydu, duyar gibi olduğu?

Ne olmuştu! Gözlerini açtığında çiçeklerin arasındaydı. Şimdi, burada, sararmış çimlerin üzerinde; lodosun kökünden söktüğü bir ağaç gibi devrilmişti. Neredeydi? Hangi zamanda? Burası, her sabah bir sigara içerken geçtiği Taksim Meydanı mıydı? Keskin siren sesleri? Sararmış çimler? Polisler? Hızır Acilciler? Bir hengame? Masmavi bir gök; önceleri böyle değildi, insanlar, araçlar, binalar, vitrinler, vitrinler, vitrinler.

Ilık bir şey alnında gözlerine doğru süzülüyordu; korktu, korkarak parmağını sürdü; kan mı? Yaralanmış mıydı? Neredeyse pıhtılaşmaya yüz tutmuş bir kan; kaşlarına gelinceye kadar donakalmış. Parmaklarını korkarak alnında gezdirdi. Alnının tam ortasında ılık, yumuşak bir şey! Sünger gibi! Jöle gibi! Daha sertçe bir şey! Ilık, yumuşak bir parça! Korkarak eline alıyor; ılık, kanlı. Bir et parçası; alnına yapışıp kalmış ılık, kanlı. Başı dönüyor; içi... içi devriliyor.

Sırtında taşıdığı güneş sönmüş; kelebeklerle büyüyen gök, şimdi kara bulutlar gibi üzerine üzerine geliyor:

gökle yerin arasında sıkışıp;
güneşle karanlıklar arasında kaybolup;
daralan, üzerine üzerine gelen göğün altında boğuluyorken;
bir karınca saçlarından yanaklarına doğru yürüyordu. &

YUNUS DEVELİ

İBRAHİM

Evet, sular durulmuştu ve inkârın resmi çıkmıştı ortaya. Dehşet bir resimdi bu. (Ne ki, Ateş de söylüyordu bunu.) Ama ne ilginç ki, keşke bu durumu görselerdi dediklerimiz yok olup gitmişti. Belki de onlar yanlarına alarak gitmişlerdi resimlerini de, Tanrı'nın 'okuyun öykünüzü' diyeceği o günde ellerinde o resimlerle çıkacaklardı kürsüye. Cudi Hatırası!

Gökler ve yer, sularını boşaltmaya başlamadan az önce bile, Tanrı ile inatlaşanlar, Nuh ve arkadaşları ile alay edenler, suların içinde yitip gitmişlerdi. Peki kendilerine ibret olamayanlar, başkalarına ibret olabilecekler miydi? Yani sonrakiler ve onlardan da sonrakiler (çünkü Tanrı bu resmi hep hatırlatacaktı insana) bu resmi görebilecekler miydi? Sular durulduğunda gemiden inenler elbette her şeyi ayan beyan görmüşlerdi. Ama ya çocukları?

İnsan yeryüzüne gelişinden bu yana kötü oyunu ile belki ilk kez bu denli öfkeli olmuştur Tanrı'yı. Oysa buna hakkı yoktu. Hem de hiç. Çünkü Tanrı ona hikâyesini anlatmıştı. Hikâyesini ve Ateş'i. Mademki gelip geçiciydi, mademki ölümün gölgesi bir an bile yalnız bırakmıyordu onu, bu haliyle nasıl savaşabilirdi Tanrı'yla! İşte Ateş'in çocuklarının Tanrı'yla olan savaşı kaybettiklerinin (ve hep kaybedeceklerinin) resmiydi bu. Ateş'in çocukları kaybetmişti. Ama tuhaf olan, Ateş'in bu yeniliden kazançlı çıkmasıydı. Telef olup gidenler sonunda onun düşmanı değil miydi? Dalgaların arasında savrulanlar, çılgık çılgınlığa tepelere kaçışanlar, Tanrı'nın yeri göğü kendisi için donattığı insanoğlu değil miydi? Gebersindi hepsi de. Her biri Âdem'den bir soluk taşıyordu sonuçta.

Belki sular durulurdu (nitekim durulmuştu da) ama hiç durulmayacak, hiç durmayacak biri vardı. Bir insan avcısı, içindeki intikam ateşiyle dur durak bilmeksizin ağını atıp duruyordu insanın üzerine. Atıyor topluyor, atıyor tekrar topluyordu. Her toplayışında keyifle istif ediyordu takılanları üst üste. Ne de çoktular öyle. Gece gündüz, tatil bayram demeden, koptu kopacak olan kıyamet kopmadan, verilen süre dolmadan biriktiriyordu servetini. İnsanlar tatile çıkıyor, bayramlarda gezip eğleniyorlardı ama o ne tatile çıkıyor, ne de bayramlara dönüp bakıyordu. Çok sonra bir gün yapacaktı bayramını. Buruk da olsa bir bayramı olacaktı onun da. Suda kaybettiyse (ki etmemişti) ateşte kazanacaktı. Ateş, bu kez ateşle oynayacaktı oyununu.

"Yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak, kan dökecek birini mi yaratacağsın?" Kaderin en gizemli sorusuydu belki de.

Bir gün anneme, babamın neden beni hiç okşayıp sevmediğini sordum. Oysa bunu çok istiyordum. Beni kucağına alıp okşamasını, benimle oyunlar oynamasını çok istiyordum. Yazık ki bu hiç olmadı. Öfke dolu bir adamdı babam. Akşamları yorgun argın gelir, yemeğini yer ve yatardı. Hep yorgundu. O, eve geldiğinde annemi hep tedirgin görürdüm.

O, öyle bir adam işte, dedi annem. Yüreği kaskatı. İşi gibi yüreği de katı onun. Tıpkı bir taş gibi. Sonra anlattı. Meğer benim babam bir put ustasıymış. Ömrü taşlardan put yapmakla geçmiş. Taşları yontup yontup put yapıyormuş. Hani tapınak var ya, işte oradaki putların çoğunu babam yapmış. Hükümdar, babamı iyi bir usta olduğu için yanına almış sonra. Artık saray putçusu olmuş babam. Hükümdara özel putlar yapıyormuş orada. Yaptığın tanrılar beni koruyor Azer, dermiş babama.

Peki bu putları ne yapıyorlar, dedim anneme. Ne yapacaklar, karşısına geçip tapınıyorlar dedi. Onlara ibadet edip, istekte bulunuyorlarmış.

O taşlardan mı istiyorlar, dedim. Evet dedi annem. Peki taşlar onların isteklerini yerine getiriyor mu? Kimi zaman getiriyor, kimi zaman getirmiyormuş. Öfkeli olduklarında getirmezlermiş!

Ne, dedim, taşlar mı öfkeleniyormuş? Evet dedi annem. Çünkü artık onlar taş olmaktan çıkmış, tanrı olmuş. Tanrı'lar öfkelenirmiş. Onların öfkesinden korunmak için sürekli onlara tapınmak, dua etmek ve onlara güzel şeyler sunmak gerekirmiş.

Nasıl güzel şeyler yani? En iyi şeyler, dedi annem. Adakların, yiyeceklerin en iyisi tapınağa götürülür ve putlara sunulur.

Garip şey. Tanrılar taşların içinde saklanıyor, sonra babam taşları yontarak onları çıkarıyordu?

Düşünmem gereken çok şey vardı.

Babamın neden öfkeli, neden katı kalpli olduğunu anlamıştım. Keşke babam bir put yapımcısı olmasaydı da, ben onunla oyunlar oynayabilseydim. Ama annemin anlattıklarında çok ilginç şeyler var. Babam dağlardan getirilen kocaman taşları oyup oyup put şekline getiriyor, sonra da insanlar onun karşısına geçip tapıyorlardı. Onlara yiyecekler sunuyorlar ve onlardan korkuyorlardı. Halbuki onlar cansız, adı üzerinde taş değil miydi? Hem taşlar bir şey yiyemezdi ki. Bir şey yiyemeyen taşlar nasıl olur da insanlara öfke duyur, zarar verebilirdi? Hadi insanlar neyse de, koskoca hükümdara ne demeli! Bir de onun özel tanrısı varmış üstelik.

Peki bu koskoca âlem? Yıldızlar, ay, güneş, dağlar, denizler...

Babamla konuşmayı düşündüm ama vazgeçtim. En iyisi bir gün tapınağa gidip iyice bakmalıydım. Belki sonra babamla da konuşurdum.

Çocuklar tapınağın etrafında oynuyorlardı. Bir ara onlardan ayrılıp içeri girdim. Korkunç! İçerisi put doluydu. İrili ufaklı putlardı bunlar. En büyükleri heybetiyle içeriyi kuşatmıştı sanki. En çok da onun önü kalabalıktı. Herkes, üçer beşer kişilik gruplar halinde bir putun karşısında diz çökmüş, tapınıyordu. Kimi gözyaşı dökerek dua ediyor, kimileri de yanlarında getirdikleri yiyecekleri büyük bir saygıyla putların önüne bırakıyordu. En çok yiyecek büyük putun önündeydi. Gülmemek için zor tuttum kendimi. Çıktım.

Arkadaşlarımla arasına katılmışım ama aklım oradaydı. Arkadaşlarım da biliyor muydu acaba taşların cansız olduğunu. İşitmez, görmez, yemez, içmez olduğunu.

Anneme da anlattım tapınakta gördüklerimi. Hiç taştan tanrı olur mu ane, dedim. Annem eliyle işaret ederek yavaş konuşmamı söyledi ve kendisi de sesini kısarak, tabi ki taşlardan tanrı olmaz, dedi.

"Biz İbrahim'e, Allah'a eş ve ortak koşmanın saçmalığını kavrattığımız gibi, imanın şüphe götürmez bir kesinlik kazanması için ona düşünce ve akıl yürütme yoluyla kâinattaki varlıklar üzerinden Allah'ın tek gerçek Tanrı olduğunu anlayıp kavrama imkânı da veriyorduk."

Anneme söylemedim ama kararımı vermişim. Bir gün babamla konuşacaktım. Bana kızsam da öfkelenirse de sonuçta babam o benim.

Sevgili babacığım! Duymayan, görmeyen ve üstelik sana hiçbir faydası olmayan bu putlara niçin tapıyorsun? Niçin putları Tanrı ediniyorsun?

Belli ki hiç beklemiyordu böyle bir şeyi. Yüzü her zamankinden çok daha fazla kararlıydı birden. Öfkesinden ne yapacağını şaşırdı ve: Demek sen benim tanrılarımı yüz çeviriyorsun ha! Bu tutumundan vazgeçmezsen, yeminle söylüyorum, sana çok ağır hakarete bulunurum. Şimdi yıkıl karşımdan ve uzunca bir süre de gözüme gözükmeye, diye bağırdı bana.

Ona acıdım.

Doğrusu bu beklemediğim bir şey değildi. Ama eğer bunu biri ile konuşacaksam bu herhalde ilkin babam olmalıydı. Çünkü bu soruyu bir başkasına sorsaydım alacağım cevap büyük ihtimalle, önce git babana sor, olacaktı.

Hoşça kal, dedim. Sana tövbe ve iman nasip etmesi için rabbime yalvaracağım. Çünkü rabbim bana karşı gerçekten çok lütfkârdır. İşte sizi de, Allah'tan başka tanrılık yakıştırıp tapındığınız putları da terk edip gidiyorum.

Annem çok üzüldü ve keşke babanla tartışmasaydın dedi. Ona sarılıp öptüm ve üzülmemesini söyledim.

Artık bunları diğer insanlarla da konuşabilirdim. Bu düpedüz bir akılsızlıktı çünkü.

"Nitekim İbrahim gecenin karanlığı çökünce bir yıldız gördü ve (çevresindeki müşriklere Allah'tan başkasına tanrılık yakıştırmanın saçmalığını

göstermek için) 'İşte budur benim Rabbim!' dedi. Yıldız gözden kaybolunca 'Ben böyle kaybolup gidenleri tanrı diye sevmem' dedi.

Derken, ayın dolunay halinde doğduğunu gördü. Bu defa da 'Benim Rabbim işte bu!' dedi. Ay da gözden kaybolunca 'Rabbim bana doğru yolu göstermeseydi, kesinlikle sapıttırdım!' dedi.

İbrahim güneşin doğduğunu görünce 'Herhalde benim Rabbim bu, çünkü bu çok daha büyük bir şey' dedi. Ama güneş de batıp gözden kaybolunca 'Ey halkım! Ben, sizin tanrılık yakıştırdığınız putlardan büsbütün uzağım' dedi ve ardından şöyle ekledi: Ben özümü her türlü şirkten yüz çevirmiş olarak yalnız Allah'a, gökleri ve yeri yaratan Allah'a yönelttim. Ben asla bir müşrik değilim!'

Bir gün onlara, Tanrı diye kendilerine tapınıp durduğunuz bu putların aslı esası nedir, diye sordum. Ataları da bunlara tapındığı için, onlardan öyle gördükleri için şimdi kendileri de aynısını yapıyor. Geçmişten bu güne atalarınız da, siz de düpedüz bir sapkınlık içindesiniz, dedim. Şaşırdılar, çok zorlarına gitti. Sen ha, dedi içlerinden biri, hem de Azer'in oğlu, bunu ciddi mi söylüyorsun, şaka mı yapıyorsun? Şaka filan yaptığım yok, dedim. Bakın, sizin tek ve gerçek rabbiniz, göklerin ve yerin rabbi olan ve bütün bu varlıkları yaratan Allah'tır. İşte ben de bu gerçeğe yürekten inanan biriyim.

Onlara hissettirmedim ama kararımı vermiştim. Bir gün o putlarına öyle bir oyun oynayacaktım ki.

Şenlik günü yaklaştıkça heyecanım artıyordu. Oyunumu gözümün önüne getiriyor, sabırsızlanıyordum. Nihayet beklediğim gün geldi. İnsanlar birer ikişer evlerinden çıkıyor, şenliğin yapılacağı yere doğru gidiyorlardı. Kadın erkek, çocuk herkes katılırdı bu şenliğe. Beni bir kenarda öyle bekler görünce, sen neden gelmiyorsun, dediler. Hastayım, dedim. Öyle deyince uzaklaştılar yanımdan. Onlar uzaklaştıkça oyunum yaklaşıyordu. Nihayet ortalık sakinleşmişti. Hadi İbrahim, dedim.

Heyecanlıydım.

Usulca girdim içeriye. Sanki geçen gördüğümde daha çoktular. Yine yiyecekler vardı önlerinde. Hey, dedim içimden, hele şunların tanrılarına bak!

Buyursanıza, niçin yemiyorsunuz? Ne o, yoksa iştahınız mı kesildi? Niçin konuşmuyorsunuz?

Herhalde yemeyeceklerdi. Herhalde ağızlarını açıp konuşmayacaklardı. Zavallı tanrılar! Zavallı taşlar! Zavallı insanlar ve zavallı babam!

Sonra yaptım yapacağımı. Beni biraz yordu ama olsun. Bir keyifle çıktım oradan ve beklemeye başladım. Asıl şenlik birazdan başlayacaktı. Ateş'in çocuklarına ateş düşecekti birazdan.

Dönüp geldiler.

Dönüp geldiler ve gözlerine inanamadılar. Rüya mıydı, gerçek miydi bu? Rüya olmalıydı ama gerçektir. Bu nasıl olabilirdi? Karşısında diz çöktükleri tanrıları nasıl bu hale gelebilirdi. Yok gerçek olamazdı bu, bir rüyaydı. Ama hayır basbayağı gerçektir işte. Tapındıkları, yiyecekler sundukları tanrıları parçalar olmuş gitmişti. Kimileri bağırıyor, kimileri ağlıyor, kimileri de parçalanmış taşları yan yana getirmeye çalışıyordu.

Sonra tartışmaya başladılar. Her biri bir şey söylüyordu. Nihayet içlerinden bazıları, İbrahim adında bir genç, tanrılarımız hakkında ileri geri konuşup duruyordu, dediler ve İbrahim'i halkın huzuruna çıkarmaya karar verdiler.

Evet, onlar beni halkın huzuruna çıkaracaktı ama bilmiyorlardı ki, ben daha oyunumu bitirmemiştım. Akılsızlıkla oynamak keyifli bir şey.

Söyle bakalım İbrahim, sen mi yaptın bu işi tanrılarımıza?

Ne münasebet, dedim. Bence bu işi en büyükleri yapmış olabilir. (Çünkü onu parçalamamıştım. İçim gitmişti ama yazık ki bu oyunumun bir parçasıydı. Baltayı onun omuzuna asmıştım. Onunla daha sonra hesaplaşacaktım.) Ama en iyisi gidin bizzat kendilerine sorun. Tabi eğer konuşabilirlerse!

Taşlara tapmak beyinlerini öylesine ziyan etmiş olmalı ki, olup biteni anlamakta zorlanıyorlardı. Bir an beni suçlamakta haksızlık ettiklerini bile düşündüler ama yine de düşükleri çelişkiyi fark etmekte gecikmediler.

Bu putların konuşamadıklarını sen de pekâlâ biliyorsun!

Hele şükür, dedim içimden. Artık söylemem gereken şeyin zamanı gelmişti.

Peki o halde ne diye Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda ve zarar verme gücü bulunmayan bu putlara tapıyorsunuz? Size de yazıklar olsun, Allah'a rağmen tanrılık yakıştırıp tapındığınız o putlara da! Neden hâlâ aklınızı başınıza almıyorsunuz?

Gelin, İbrahim'i ortadan kaldırmak için bir düzenek hazırlayalım ve onu bu düzenekle, tutuşturacağımız ateşin içine atalım!

İşte o anda başlamıştı Ateş'in ateşle oyunu. Ateş bu kez ateşten bir oyun oynayacaktı çocuklarıyla. Peki ya ateş?

Suların Cudi'de çizdiği resmi seyrederken (ki yalnız ben değil, bütün varlığın gözü oradaydı o gün. Herkes nefesini tutmuş Cudi'ye bakıyordu.) dehşete kapılmıştım. Eminim bu herkes için böyleydi. Hem orada olup bitenler nedeniyle dehşete kapılmıştım, hem de içimde bir endişe belirmişti. Bugün sulara bu emri veren rabbim, acaba günün birinde bana da böyle bir görev verir miydi? Ey cehennem! Ateşini gönder üzerlerine, der miydi? Derse şayet, bu nasıl bir resim olurdu?

Bir taraftan düzeneklerini hazırlıyorlar, bir taraftan da büyük meydana koca koca odunlar yığıyorlardı. Ateş, düzenekle meydan arasında mekik dokuyordu. Kimseye söylemiyordu ama aklından geçen, Cudi'nin intikamıydı.

Bu olamaz, diyordum içimden.

Oysa ben özlemle kıyametin kopmasını bekliyordum. Kıyametin kopmasını ve Ateş'in çocuklarının içimi doldurmasını. Hatta Ateş'i yeryüzüne uğurlarken ona sarıldığımda heyecanımdan fazla tutmuşum da işte o nedenle söylemişti Ateş 'Kör olası az kalsın beni de yakacaktı' sözünü. Halbuki ben yeryüzünde hayat başladıysa kıyamet yakındır diye heyecanlanmıştım. Yoksa Ateş'i sevdiğimden filan değil.

Ama şimdi garip bir durum vardı ortada.

Alevler kızıştıkça içim daralıyordu. Ben ve İbrahim. Hayır böyle bir şey olamaz. Olmamalı!

Sonunda rabbimin emri bir su gibi serinletti yüreğimi. İbrahim'i yakma, ona karşı serin ve zararsız ol!

Zannediyorlardı ki, rabbim Allah dediği için, hiç putlardan tanrı olur mu dediği için, putlara tapmadığı için, putlara buğzettiği için, içini ve dışını putlardan arındırdığı için, içini ve dışını putlardan arındırmak isteyenlere kıyamete dek örnek olduğu için İbrahim'in rabbi İbrahim'i yüzüstü bırakacak ve o göklere yükselen alevler İbrahim'i yakıp kül edecek ve Ateş ve çocukları bayram edecek!

Ne büyük aldanış! Ateşleriyle kalakaldılar ortada. Hep kalakalasıcılar!

Sonra İbrahim, rabbim beni nereye yönlendirirse oraya gideceğim, diyerek ayrıldı oradan. Bir de, bana hayırlı kullarından olacak bir evlat bağışla, diye dua etti rabbine.

Öyleydi, kirlenmiş şehirleri arkada bırakıp, yeni şehirlere doğru yola çıkılmalıydı.«

ÖZLEM N. YILMAZ

İSTİLA

Haritanın o uzak, yalnız ve unutulmuş köşesinde bir Büyülü Krallık vardır. Bu krallıktaki evvel ve gelecek zamanlar hep aynı zamana çıkar. Bütün zamanları içinde barındıran ama hiçbir zamana ait olmayan o büyülü zaman yaşanır burada. Kalbur saman içinde değildir ama kelimeler efsunlu, cümleler altın kadar değerli, harfler inciler gibi gözalcıdır. Krallıkta yaşayanlar evleri barklarıyla, altınları mücevherleriyle, meslekleri mevkileriyle övünmezler. Bunlarla övünmek çok ayıp sayılır. Övünebildikleri tek şey sözleri ve yazılarıdır.

Komşu krallıklar birbirlerinin topraklarına sahip olmak için sürekli savaşır. Onlara göre en güçlü krallık, toprakları en geniş olan, askerleri en çok olan krallıktır. Bu krallıklar içinde en güçlü olanı ise Medya Krallığıdır. Askerler dur durak bilmeden savaşır, yeni topraklar istila ederler. Kral o kadar hırslıdır ki ele geçiremeyeceği toprak olmadığını söyler. Medya Krallığı ve diğer savaşçı krallıklar Büyülü Krallığın kralına gülüp geçerler. Büyülü Krallıkta yaşayan herkesin deli olduğunu, hatta zırdeli olduğunu söylerler.

"Duydunuz mu, Büyülü Krallıkta altının akçenin değeri yokmuş. Varsa yoksa söz varmış, kitaplar varmış. Saray koca bir kütüphaneymiş. Ben bir kitaba bile tahammül edemem. Çünkü kitaplar beni hapsirtiyor."

"Daha neler var bilmediğiniz sayın kral. O krallık babadan oğula geçmiyormuş. Eski köye yeni âdet getiriyorlar. Yani kralın bir oğlu varsa ve güzel söz söyleyip kitap yazamıyorsa saraydan gönderiliyormuş. Evlenip çoluk çocuğa karışıyor, sıradan bir hayat yaşıyormuş."

Öbür ülkelerde yaşayanlar birbirlerine kızıdıklarında şöyle söyledikleri olur;

"Bana bak, kafamın tasını attırma, seni Büyülü Krallığa yollarım."

Ya da;

"Ne bu beylik laflar, kendini Büyülü Krallık'ta sandın herhalde."

Büyülü Krallıkta bir kimse evlenecek yaşa gelip de hayat arkadaşını seçme hakkına sahip olduğunda ondan iyi ev işi yapabilen, en güzel nakışları işleyebilen, en zor dışarı işlerinin üstesinden gelebilen, kocasının annesine ve babasına saygı gösteren bir gelin beklemez kimse. Hayır, bunların hiçbirisi olmasa da olur. Sadece ama sadece güzel sözler söyleyebilen bir gelin ister oğlan anne babaları. Bir de yazabiliyorsa ne âlâ. Çünkü güzel söz söyleyebil-

mek ve bu sözleri yazabilmek dünyadaki tüm işlerden daha zor ve daha kıymetlidir. Birbirleriyle dedikodu ederlerken;

"Duydun mu komşu? A.'nın kocası onu aldatıyormuş, A da bunu öğrenince iki bebeğini alıp babasının evine gitmiş." demezler;

"Sana yeni haberlerim var komşu, B, kocasıyla tartışmış. Adam tembelin tekiymiş. Evde yiyecek ekmekleri bile yokken o yan gelip yatıyor, kadıncağız üç çocuğunun karnını doyurmaya çalışıyormuş. En sonunda kadının canına taketmiş. Bağırıp çağırmaya, eline ne geçerse fırlatmaya başlamış. Adam korkup bir köşeye sinmiş ve ne demiş biliyor musun, duyunca kulaklarına inanamayacakmış. 'Karıcığım. Göğsündeki yasemin bahçesinin içinde çırpınan küçük serçeyi ürküttüğüm için üzgünüm. Bırak da dilinde tıslayan yılan zehirini üzerime akıtsın. Çünkü ben bunu hak ediyorum.' demiş. İnanabiliyor musun? Aynen böyle demiş. Benim kocam yüz sene düşünse böyle sözler söyleyemez. Şu B ne şanslı kadınmiş meğer. Kimbilir, belki kocası bir kitap bile yazar."

Krallık babadan oğula değil, iyi söz söyleyip yazabilenden daha iyi söz söyleyip yazabilene geçer. Kral ve kraliçe olabilmek için sadece güzel söz söylemek de yetmez, yazmak, yazdıklarını kitap olarak bastırıp halka dağıtmak gerekir. Halk, sarayda yayımlanacak her kitabı ilgiyle bekler. Kitap çıkmadan önce saraydan dörtbir yana dağılan görevliler, halkı meydanlarda toplayarak kitabın tanıtımını yaparlar. Halk büyük bir ilgi ve merakla anlatılanları dinler, çıkacak kitapla ilgili yorumlarda bulunurlar. Kadınlar nakışlarını alıp ev gezmelerine gittiklerinde konuştukları tek konu yeni çıkacak olan kitap olur.

"Ah, etkileyici sözler okumayı o kadar istiyorum ki. Ruhum paslandı. Saraydan gelecek kitabın içinde yazılanları çok merak ediyorum. Kocamla evde sürekli bundan bahsediyoruz."

"Bugün çok güzel bir rüya gördüm. Sarayın içine girmiştım. Kral ve kraliçe beni karşılarına oturtmuşlardı. Ve sırayla bana güzel sözler söylüyorlardı. Bir duymalıydınız o sözleri. İçimde koca bir dana tepiniyor sandım. Sabah uyandığımda hepsini yazıp size okumayı çok isterdim ama hiçbir aklımda değildi."

"Ben kış hazırlıklarını bitirdim bile. Reçelleri, turşuları, kurutulacakları hazırladım. Yakacak odunu da ayarladık kocamla. Şimdi oturup kitabı bekliyoruz. Bütün kış tekrar tekrar okumak için sabırsızlanıyorum."

Saray ihtişamlı ipek halılarla, porselen vazolarla, değerli mobilyalarla döşeli değildir. Bütün duvarları raf olarak inşa edilmiş koca bir kütüphanedir. Kral bu büyük kütüphaneyle övünür, hiçbir krallıkta bu kadar büyük ve zengin bir kütüphane olmadığını iddia eder. Dünyanın dörtbir yanından getirilen kitaplar vardır kütüphanede. Ülkedeki en iyi söz söyleyebilenler arasından

seçilen onlarca kütüphane görevlisi çalışır sarayda. Bu görevliler tavanlara kadar yükselen raflarda dizili kitapların yerlerini ezbere bilirler.

Halktan bir kimse yazıyorsa ve yazdıklarına güveniyorsa, Büyülü Krallık Seçici Heyeti'ne başvurur. Bu heyet beş kişiden oluşan bir heyettir. Hepsi sırasıyla yazılanları okur ve eğer beğenirlerse kral ve kraliçenin beğenisine sunarlar. İşte işin en zor kısmı da budur. Çünkü kral ve kraliçe güzel söz söylemede ve yazmada o kadar başarılılardır ki beğenmeleri çok zordur. Eğer onlar da beğenirse bu yazan için mucize demektir. O zaman yazdıkları kitap olarak basılıp halka dağıtılır ve sarayın kütüphanesine koyulur.

Kralın oğluyla evlenecek kızın en az bir kitabının yayınlanması gerekir. Adaylar birden çok olduğunda halkın da katılımıyla büyük bir meydanda eserleri okunur, sonrasında da oylama yapılır. En çok oy alan aday kitabını yayımlatmaya, kralın oğluyla evlenip saraya girme hakkını kazanır. Kadınlar kız bebek doğurduklarında;

"Ah, benim kızım çok güzel sözler söyleyip çok güzel kitaplar yazacak. Benim kızım kralın oğluyla evlenecek."

"Yüce tanrım! Kızıma güzel söz söyleme yeteneğini bağışla, o bir söz büyücüsü olsun ve iyi bir kitap yazsın." derler.

"Benim kızım güzel sözler mi söyleyecekmiş, benim kızım saraylara gelin mi gidecekmiş hııı?" diye severler kızlarını.

Kadınlar bir araya geldiklerinde kızlarının söylediği güzel sözleri anlatıp birbirlerini kışkırtırlar.

"Bu sabah kızım öyle bir söz söyledi ki babası ve ben şaşırıp kaldık. Ne dedi biliyor musunuz? 'Anneciğim bu gün tomurcuk bir gül kadar güzelsin' dedi. Kesin saraya gelin gidecek bizim kız."

"O da bir şey mi? Benim kızım dün akşam 'anneciğim, gece soğuk ve karanlık bir mağaraya benziyor, korkuyorum' dedi. Babasıyla ben birbirimize baktık."

"Bizimki dün gece pencereden dışarıya bakıp ne dese beğenirsiniz. 'Ay göğün göğsüne iliklenmiş gümüş bir mücevher gibi' dedi."

Anne ve babalar kızlarının kitap yazabilmeleri için ellerinden gelen her şeyi yaparlar, hiçbir masraftan kaçınmazlar. Parası olanlar kızlarını Altın Söz Okulu'na gönderirler. Bu okul kızları sıkı bir eğitimden geçirdikten sonra kitap yazabilecek aşamaya getirir. Kitap yazmaya başlayanların aileleri kızlarına özel bir oda verir, onların dikkatini dağıtmamak için evde yüksek sesle konuşmazlar. Kitap bitip Büyülü Krallık Seçici Heyeti'ne gönderildiğinde geriye sadece dua etmek kalır.

Kralın yakışıklı oğlu sarayda kalmaya hak kazanıp evlenme çağına geldiğinde ülkedeki tüm kadınlar, kızları için içlerinde umut beslemeye başlarlar.

Herkes kralın yakışıklı oğluyla kendi kızının evlenmesini hayal eder. Aylarca süren seçmeler sonunda geriye üç adayın kaldığı bildirilir. Adayların isimleri açıklandığında, aday olamayan kızların anneleri büyük bir hayal kırıklığı yaşarlar. Ağlayanlar, bayılanlar olur. Üç aile ise sevince boğulur. Seçilen kızların isimleri Şiir, Hikâye ve Roman'dır.

Üç aday olduğu için seçme yapılacaktır. Kızlar sözlerini halk önünde söyleyecekler ve halk kimi istiyorsa onu saraya gönderecektir. Herkes seçmenin yapılacağı gün için hazırlanmaya başlar. Seçmeler, sarayın önündeki ülkenin en büyük meydanında yapılacaktır. Gösterişli bir sahne hazırlanmaya başlanır. Ülkenin dörtbir yanından insanlar akın akın gelmeye başlarlar. Kızları seçilemeyen kadınlar yas tutmayı bırakıp seçmelerde giyilecek kıyafetleri ayarlama ya koyulurlar. Terziler gece gündüz çalışmaya başlarlar. Saraya girme şanslarını yitiren genç kızlar kismetlerinin seçmelerde açılacağını ümit ederler.

Olanları yakından takip eden Medya Kralı, Büyülü Krallığa ajanlar gönderip yeni haberleri beklemeye başlar. Uzun süredir yeni toprak istila etmemiş olduğundan sinirleri çok bozuktur ve karısıyla sürekli kavga edip durur. Karısının sesi sarayda çınlar;

"Ne yani, sen yeni topraklar alamadın diye ben mi suçlu oldum. Git nereye savaş açıyorsan aç. Beni rahat bırak." der.

"Konuşma be kadın! Dır dır edip benim asabımı iyice bozma. Sol avucum kaşınıyor, yakında yeni topraklar katılacak ülkeme." der kral.

Seçme günü gelip çatığında sarayın önündeki büyük meydan tıklım tıklım olur. Her yan rengârenk elbiselerini giymiş merakla bekleyen insanlarla dolar. Kadınlar bulabildikleri her şeyi parmaklarına, kulaklarına, bileklerine takar, saçlarını hindi tüyleri gibi kabartarak, içinde güçlkle hareket ettikleri gösterişli, ağır elbiselerini giyerler. Kral ve kraliçe ellerinde tuttukları birer kitapla sahneye çıkıp halkı selamlarlar. Halk, coşkuyla karşılık verir krala ve kraliçeye. Evlerinin bahçelerinden topladıkları çiçekleri savururlar sahneye. Sonra da kralın oğlu çıkar, herkes yakışıklılığına, güzel giyimine bakar hayranlıkla. Kalabalık, hareketli bir kaz sürüsü gibi devinip uğuldar. Yakışıklı gencin kızlardan hangisiyle evleneceğini merak etmeye başlarlar.

Nihayet sıra kızların büyük sahneye çıkmasına gelir. Sade ama çarpıcı tuvaletiyle sahneye çıkan Şiir izleyicilerden büyük alkış alır. Ardından gümüş işlemeli tuvaletinin içinde zerafetle salınan Hikâye çıkar sahneye. İzleyiciler yine hayranlıkla alkışlarlar. Uzun kuyruklu tuvaletiyle Roman da sahneye çıkıp üç kız yan yana durduğunda seyirciler üçünün de birbirinden güzel olduğunu, ama içlerinden sadece birisinin saraya gidebileceğini fısıldarlar birbirlerine. Söz altından bir anahattır. En güzel söz söyleyen bu altından anahattarla açacaktır sarayın kapısını.

Ortalık sakinleşince bir görevli seçmelerin kurallarını okur. Oylamaya geçilmeden evvel üç aday istedikleri uzunluktaki sözlerini halkın önünde okuyacaklardır. Okumalar bittikten sonra meydana kurulmuş sandıklarda oy kullanılacaktır. Üçüncü aday, eserinin okumasını bitirdiğini söylemeden oylamaya geçilmesi mümkün olmaz. Gerekirse tüm gece beklenir. Halka yiyecek ve içecek dağıtılır. İlk okumayı yapacak olan Şiir ayakta kalırken diğer herkes oturup beklemeye koyulur. Şiir önce gözlerini kalabalığa dikip uzun uzun bakar. Gözleri öyle keskin ve etkileyicidir ki, sanki bakmıyor da mühürlüyor dur kalabalığı. Kralın oğlu oturduğu yerden üç kızı tek tek süzer. Üçü de birbirinden güzel olan gelin adaylarının arasından hangisini daha çok beğendiğine karar veremez bir türlü. Okuyacaklarını merakla beklemeye başlar.

Şiir, gözlerini kalabalıktan ayırmadan söyleyeceği tek dizeyi, parlayıp yanan, rengârenk ışıklar saçan, patlayarak çoğalan bir işaret fişegi gibi fırlatır halkın üzerine doğru. Kelimeler, o renkli ışık yumakları, müthiş bir gürültüyle, sihirli birer top gibi patlayarak kalabalığın üzerine ışık yağmuru olarak yağar. Kalabalık, sağanağa tutulmuş gibi uğuldar. Bazı kadınlar elbiselerinin eteklerini düzelterek bayılır. Erkekler, o yaldızlı mühürle mühürlenmiş olarak gözlerini kırpmadan, ağızlarını kapatmadan bakarlar Şiir'e.

Şehrin kalelerinde nöbet tutan askerler bir deynek gibi tuttukları kılıçlarını ve içinde mücevher sakladıkları sihirli bir kutu gibi korudukları kitaplarını duvar diplerine bırakıp bir koşu seçmeleri izlemek için meydana giderler. Güzel bir söz duymayalı epey zaman olduğundan, gözleri hiçbir şeyi görmez. Şiir, alkış tufanıyla yerine uğurlanırken, sahneye Hikâye çıkar. Meydan yeniden sessizliğe bürünmüş ve Hikâye'nin sözünü merakla beklemeye başlarlar. Hikâye, lüle lüle saçlarını savurup Şiir kadar kısa olmayan sözünü söylemeye hazırlandığında, Medya Krallığının askerleri, hızla çoğalan böcekler gibi şehrin kalelerine tırmanmaya başlarlar. Hikâye sözüne başladığında kalabalık susup dinler. Bir üvey kızı anlatmaya başlar Hikâye. Küllerin altında unutulmuş bir pırlanta gibi görünmeyen ama yine de değerli bir üvey kızın sözüdür söyledikleri. Görülmeye çalıştıkça küllere bulanana, küllere bulandıkça görülmeyen, kendini tekrar eden bir büyük yalnızlıktır onun yaşadığı. Sözün yalnızlığı. Kendini küllerin arasından çıkaracak, üfürüp gerçek ısıltısına kavuşturacak güzel sözlü prenster artık son ümidi. Öz kızların kendinden emin rahatlığını gördükçe, sahip olamadıkları, küllerini bir tabaka daha çoğaltır.

Hikâye sözünü söyledikçe açılır, halk dinledikçe hüzünlenip sözün büyüüne kapılır, şehrin kalelerini istila eden askerler inatla çoğalarak her yana dağılmaya başlarlar. Hikâye sözünü söyledikçe kadınlar mendillerinin ucuyla gözyaşı toplarlar gözlerinden, erkekler iç geçirip kederlenirler. Kral, kraliçe ve biricik oğulları da hüzünlenir. Kraliçe, kenarına altın iplikle kitap res-

H E C E Ö Y K Ü

mi nakışlanmış mendiliyle gözyaşlarını kurularken, biricik oğulları Hikâye'nin lüle lüle saçlarına, güzel yüzüne bakar hayranlıkla. Hikâye sözünü bitirdiğinde kalabalık en az Şiir kadar alkışlar onu da. Kadınlar, meydanda bayılacak bir karış bile yer olmadığı için bayılmazlar. Azgın bir nehirde sürüklenir gibi sürüklendiklerinden, yanbaşılarında biten Medya Krallığının askerlerini fark etmezler bile. Büyük bir alkış tufanıyla Hikâye yerine uğurlanır.

Roman, kuyruklu tuvaletini sürüyerek ağır ağır yürür sahnenin önüne doğru. Hiç acelesi olmayan, her işi yavaş yapmaya alışkın olan Roman, uzun sözüne başladığında, kalabalığın üzerinde uçan kara bir karga kışkışlanarak uzaklaştırılır. Karga, yüksek ağacın tepesine konup yeniden şehrin kuşatılmasını izlemeye koyulur. Roman, bir yolculuğun başlangıcındadır daha. Nereye varmak istediğini bilen kendinden emin bir yolcu gibi yoluna devam eder.

Yabancı askerleri fark eden muhafızlar sahnedeki krala bir haberci gönderirler. Haberci, kralın kulağına eğilip şehrin Medya Krallığının askerleri tarafından sarıldığını haber verir. Gözleri kocaman açılan kral yerinde huzursuzca kıpırdanır. Ama Roman sözünü bitirmeden hiçbir şey yapamayacağını fark eder. Roman, seyircilerin üzerine attığı büyü söz ağını yavaşça ve titizlikle çeker. Söz yol aldıkça Medya Krallığının askerleri de yol alırlar. Söz bal olur, akerler o balın etrafına üşüşen böcek olurlar.

Roman, kara gözleri ve uzun büyü sözleriyle halkı yavaşça istila ederken, Medya Krallığı da şehrin kalelerini ele geçirip Büyü Krallığı istila eder.

Ve gökten üç elma değil, şehrin ortasında yakılan kitapların külleri düşer.«

GÜRAY SÜNGÜ

YARA KABUĞU

-T-mande, aç gözlerini, bak bana, diyor adam, seviyorsun beni. Başını sallıyor -Lİ Hande, kayıtsız. Seviyorum, diyor. Çok yakışıklısın. Akıllısın, seviyorum.

"Uyumuyorum ben." dedi. Zihni kendisini kapatıveriyormuş bazen. Anlamadım. Aslında ciddiye almadım, başımı sallayıp geçiştirdim.

İçinde bulunduğum durumu anlatabilecek bir kelime bilmiyorum. Şaşkınlık desem evet, bu net ama yeterli mi, kesinlikle değil. Biliyorum böyle her şey havada kalıyor, önce hikâyeyi anlatmalıyım.

Şu an otobüs durağındayız, ikimiz de ayaktayız ve bekliyoruz. Bir yere gideceğimiz için değil, bir yerlerden geldik. Bu durakta -son durak- indik. Ne beklediğimiz hikâyenin bu andan öncesiyle alakalı, bu sebeple dönelim önceye.

Öğleye doğru iş yerimden çıktım verilen bir görev vesilesiyle. Şişli'ye gittim otobüsle, vergi dairesine, birtakım kâğıtları birtakım adamlara imzalattım, imzalataamadım aslında; bekledim, biraz şirin görünmeye çalıştım beceremedim, biraz yalakalık yapmaya çalıştım bir ölçüde becerdim ama tam anlamıyla tatmin edici olmadı, yine de lütfettiler ve beğenmiş gibi yaptılar, beni fazla üzmeyeceklerini söylediler, imzası gerekenlerden birisi oğlu için Roberto Carlos imzalı top istedi, diğeri karısının boynunu daha ince gösterecek herhangi bir şey, ben herhangi bir şeyin problem olmayacağını ama topu bulmamın mümkün olmadığını söyledim. Barcelona maçı bileti istedi bunun üzerine. Peki dedim, ben bileti getirince mi imzalarsınız, yoksa maçı seyrettikten sonra mı? Bileti götürmemin yeterli olduğunu söyledi. Gülümseyerek teşekkür ettim. Dışarıya çıktım ve cep telefonumdan idari müdürümüzün telefonunu çaldırdım. İdari müdürümün adı Hakandı ve dünyada en sevimsiz insanlar listesini yapsam ilk onda kendisine rahatlıkla yer bulabilirdi.

Ya sen, diyor. Deli misin, diyor adam, bilmiyor musun, seviyorum seni, diyor. Ama, diyor Hande, ben de güzelim, seviyorsun çünkü çok güzelim, tanrıça gibiyim, bana şiirdeki gibi sözler söyle, beni o kadar seviyor musun, o kadar çok seviyor musun?

"Hakan Bey, imzalamıyorlar, bir aydan önce de imzalanmaz diyorlar." dedim. Hakan bey, adının arkasındaki sıfat, zarf ya da ne haltsa, ona hiç aldırmadan bağırıp çağırdı, "Nasıl imzalamazlarmış, onların işleri o." gibi anlamını çoktan kaybetmiş ve artık komik de olmayan laflar sarf etti. O bağırıp çağırırken telefonu kulağımdan ayırıp havaya doğru tuttum. Sonra sakinleşti ve ne yapmak lazım geldiğini sordu. "Birer paket sigaraya olur." dedim. "E alsana o zaman,"

dedi Hakan bey. Ben rüşvete karşıydım ama işten atılmaya ya da Hakan'ın ispiyonu sonrası patrondan okkalı bir azar işitmeye daha karşıydım. "Peki," dedim. Birer paket sigara aldım ve adamların masasına ilıştim, beyefendiciğim diye in celerek ve hatalı olduğum durumlarda karıma sırttığımndan bile daha çok sırta rak lütfen dedim, kendim bile inanmadığım en kıbar, en zarif sesimle. İmzala dılar. Tekrar dışarıya çıkınca saate baktım. Dörde geliyordu, şimdi yola çıksam bir saatte varırdım iş yerine, ederdi beş. Bir saat çalış, paydos et. Cazip değildi. Bir saat oyalansam buralarda işim varmış gibi sonra telefon açsam, şimdi çık tım, gelsem paydos saatinde orada olurum, eve gidiyorum ben. Cazipti.

Beşi geçiyordu otobüse bindiğimde, eve dönüyordum, planıma göre hare ket etmişim ve sorun çıkmamıştı.

Otobüste yüzüne dikkat etmediğim, sadece başının pencere camına yaslı olduğunu gördüğüm bir adamın yanındaki boş koltuğa oturdum. Yarı uyur yarı uyanık sürdü yolculuk. Birilerine yer vermek zorunda kalmamak için sağa sola bile bakmadım hiç. Kapattım gözlerimi ve yasladım başımı boynun mun arkasındaki süngerli suni deri kaplı demire. Son durağa gelmek üzerey ken kalktım yerimden, bu arada tıka basa insan dolu otobüs boşalmıştı neredeyse. Tek tük insan kalmıştı. Bu saatin yolcularını tanımıyordum, oysa kendi saatimdeki bütün yolcularla akraba gibiydik artık, hiç konuşmasak da. Bu düşünceler içindeyken gördüm onu. Tekrar gördüm demeliyim belki ya da dikkatimi çekti mi desem. Uyuyordu hâlâ.

Dürttüm. Açtı gözlerini ama tepki vermedi. Başının duruşu, çirkin yüzünün hali bile değişmedi. Bir dakika filan ben askıda, o öylece durduk karşı karşıya ve sonra birden fişi takılmış oyuncak gibi harekete başladı, döndü bana baktı ve...

Tanıyordum onu, yani hemen tanıdım. Garip oldu... Ama bu ne haldi böyle, tanıyamadım. Yani tanıdım ama... Şaşırdım evet, epeyce şaşırdım. Burada, bu son durakta, bu son durağın olduğu yerdeki evlerin arasında filan ne işi vardı, öyle pencereye dayanıp uyuklamak sonra, on beş saattir çalışıyor muş ve işten ceset gibi çıkan fabrika işçileri gibi bu neydi?

"Ne oldu?" dedi çekinerek.

"Son durak. İneceğiz." dedim, çekinerek.

"Öleceğimizi söyler gibi söylüyorsun." dedi.

Bende neden bu cesaret yok diye düşündüm. Akla geleni söyleme cesareti.

"Hayır," dedim. "Ölmeyeceğiz, sadece otobüsten ineceğiz."

Sonra tutamadım kendimi, cesaretimin olduğunu ispatlamaya çalışır gibi; "Sizi tanıyorum ben," dedim. Şaşırdı birden. Dikti gözlerini gözlerime, sorar gibi baktı. Neden sorar gibi bakmak yerine bir şey sormadığını anlamadım.

"Okuldan," dedim. "Biz aynı okulda okuduk."

Adam bakıyor sevgilisinin suratına, seni çirkin bile olsan sevmeye devam edecek kadar seviyorum, diyor. Hande gülüyor. Adam yineliyor bir daha. Hande gülüyor bir daha.

Aynı şaşkınlıkla, şaşkınlık da değil, başka bir şey, bakıyordu bana. Bir şeyler daha söyleme ihtiyacı duydum. Beni tanımasını beklemiyordum, beni tanıması mümkün değildi, ben silik bir tiptim, o popülerdi ve aynı sınıfta biriyle değildik ama yine de ben uzaylıymışım gibi bakmasına gerek yoktu.

"Üniversitede," dedim kırık dökük bir sesle. Gülümsedi birden.

"Şairsin sen," dedi.

Durduğum yerde sendeledim. Hayır, otobüs birden yavaşladığı için veya bir tümsekten geçtiği için değil.

"Anlamadım," dedim.

Gözleri parlamıştı, apaçık bakıyordu yorgun gözlerime.

"Sen..." dedi. "Şairsin. Kantindeki. Okuldaki. Üniversiteden. Maliyede okuyan."

Benim tarafımdan bile unutulmuş şairliğimin beni tanımasına imkân olmayan bir adam tarafından bana hatırlatılması ağır geldi bana. Sebebinin anlamadım, neler olduğunu çözemedim ama kendimden tiksindim birden, gözlerim doldu, zor tuttum kendimi. Otobüs durdu bu arada, kurtarıcı oldu, kapıları açıldı. İndik. Bu kadar işte. Hikâye bu. İndik durakta ve bekliyoruz şimdi. Ben ondan sözler, o benden sözler.

Sanırım ben konuştum ilk.

"Beni tanıyor olabileceğiniz aklıma bile gelmezdi." dedim. Pişman oldum bile'yi yanlış yere koymuştum. Neden buna dikkat edesim geldi birden diye sordum kendime sonra. Tebessüm ettim, çünkü o da etti.

"Ben... hiçbir şey hatırlamıyorum. Bana yardım et." dedi, tebessüm ederken. Beni hatırlıyorsun ya, daha ne olsun, demedim. Ama sonra söyledikleri nedeniyle bir şeylerin normal olmadığını anladım.

"Seni hatırlıyorum, şairsin sen. Ama senden başka hiçbir şey yok aklımda."

"Uyku sersemliğidir herhalde," dedim, bunu içimden söylemiş olmayı umarak ama hayır içimden geçirmemiştım, zira duymuştı.

"Uyumuyorum ben," dedi. Böyle başlamıştı değil mi? "Bazen, zihnim kapatıyor kendisini. Onu hatırlamaya çalışınca. Hatırlıyor musun onu?"

Hande çok güzel, çok güzel ama aşkı ölümsüz olsun istiyor, şirdeki gibi olsun istiyor. Adam olacak diyor, ölümsüz olacak, şimdi bu kadar güzel sen ve bu kadar güzel ben kıyacağız güzelliğimize ve aşkımıza devam edeceğiz, sevmeye devam edeceğiz birbirimizi en çirkin hallerimizde bile, diyor. Hande şaşıyor.

Korkunç bir soruydu, içim yandı, acıdı. Söyledikleri de garipti ama sonu ve hatırlamadığını söylemesi, buna rağmen hatırlıyor musun onu diyerek açıklamasız bir soru yöneltmesi, 'hatırlıyorsan kim olduğunu biliyorsundur zaten'in güveniyle.

Kekeledim, gayri ihtiyari.

"Hatırlıyorum. Eğer... yani... o zamanki... arkadaşın vardı bir tane..."

Sırıtarak başını salladı. Çocuk gibi olmuştu birden.

"Evet bir arkadaşım varmış. Sevgilim yani. Ben onu hiç hatırlamıyorum, hatırlayamıyorum. Bazen zorluyorum kendimi, tam hatırlar gibi oluyorum ki... Birisi dürtüyor sonra beni, uyumuşsunuz diyor. Oysa uyumuyorum. Geceleri bile uyumuyorum artık."

Sustu birden. Çocuk gibi bakıyordu bana yine. Otobüs durağındaydık ve sanırım bekliyorduk ve sanırım geçmişin gözümüzün önüne gelmesiydi beklediğimiz.

"Bana onu anlatır mısın?"

Nerede oturduğunu sordum. Burada ne yaptığını. Ne iş yaptığını da sordum. Daha birçok şey sordum. Hiçbirisini cevaplamadı. Bilmiyorum aslında şeklinde dudaklarından dökülen ama samimi bir ifadeye cevap denebilir mi? Anlam veremedim. "Şimdi nereye gideceksin." dedim, kaldırdı başını havaya. Düşündü sanki. Sonra birden aklına gelmiş gibi boynuna attı elini. Bir ip buldu, ucunda bir kart, boynuna asılmış, baktı dikkatlice. Sonra bana çevirdi başını. Karta uzandım, aldım elime.

"Kaybolduysam, bu numarayı arayarak bana yardımcı olabilirsiniz." yazıyordu kartta. Altında bir telefon numarası vardı. Tekrar yüzüne baktım. Korkunç görünüyordu, boyu posu yerindeydi, hem de kıskanılacak kadar ama yüzü mahvolmuştu, o otobüste ilk tanıdığım anda da dediğim gibi perişan bir hali, edası vardı.

"Ne oldu sana," dedim. Hüzünle baktı yüzüme. Bilmiyorum demek ister ama demeye çekinir gibi.

"Telefon açarsak gelip alırlar mı seni?" dedim. Başını salladı.

"Arayalım o halde." dedim.

"Hayır," dedi birden. "Bana onu anlat. O yılları."

Korktum aslında, delice geldi her şey.

Adam, Hande şaşırınca kendinden geçiyor, ben senin için yaparım, sen benim için yapamaz mısın diyor, tanrıça kadar güzelsin, herkes seni seviyor, benim için kimsenin yüzüne bakmayacağı bir kadın olmaya yetmez mi aşkın diyor, hani ölümsüz olsun istiyordun diyor. Hande ağlıyor, ben seni öyle seviyorum ki anlatılmaz diyen sevgilisine bakıp ağlıyor.

"Bunun iyi bir fikir olduğunu sanmıyorum." dedim. Öte yandan bana şair demişti. Her istediğini yapmalıydım belki ya da tam tersi, zararı dokunabilecek her şeyden onu esirgemekti görevim belki.

"Gözlerime bak," dedi bu sefer, ciddi. "Üniversitede ikinci sınıfın, sanırım ikinci ayına kadar her şeyi hatırlıyorum, aklımın ermeye başladığından o güne dek. Mezuniyetimden bir hafta sonrasından bu güne kadar olan her şeyi de hatırlıyorum çok net. Ama o arada kalan zamandan aklımda kalan sadece on saniyelik bir görüntü. Okul kantinindeyiz, bir kadın. sesi var, kız sesi işte, onun sesi olabilir, bir şiirden mısralar, dizeler mırıldanıyor. Ses,

usul usul, sonra... ne bu filan gibi bir şey mi diyorum ben? Bilmiyorum emin değilim, ne bu filan diyorum öyle bir şey..." Duraksadı. "Şiir diyor, ses sonra. Çok güzelmış diyorum ben ama çok güzel gerçekten, içim acıyor çünkü o an, sonra bu diyor bana ses, mırıldanıyor yine, orada diyor, bakıyorum ben, senin yüzün var baktığım yerde. Görür görmez tanıdım bu yüzü. O iki buçuk yıldaki tek hatıramda senin yüzün var. Bunun bir anlamı olmalı."

Korku duyuyorum, içimde kasılarak genişliyor korku, yayılıyor ve beni, bütün vücudumu ele geçirmek üzere olduğunu hissediyorum. Anlamsız geliyor, garip geliyor, anlamsız geliyor. Yoksa deyip, gerisini getiremeyip.

"Bir çay içelim," dedim, "Yakınlarda bir kahvehane var."

Gülümsedi derin, yorgun, mavi gözleriyle. Birlikte yürüdük, kahvehaneye girdik, boş bir masaya oturduk. Çay geldi hemen. Kahvenin havası genzi mi yaktı. Nesini anlatacağım ki onun, tanımıyordum bile diyemem. Çayımı karıştırdım. Karşımda ve beni dinliyor. Adını hatırlıyorum. Her gün neler yaptıklarını izlerdik o zamanlar. Şimdi sadece adını hatırlıyorum. Dirsekleri mi masaya yasladım ve hazırladım kendimi.

"Biz sizi izlerdik o zamanlar." dedim, nereden başlayacağımı bilmediğim için.

"Herkes izlerdi sizi..." Siz derken karşımda adını hatırlamadığım belki adını hatırlamayan bu garip adamı ve onun bir zamanlar yanında dolaşan, yürüyen, soluyan, yaşayan adını hatırladığım ama galiba adı hatırlanmayan derin bakışlıyı kastettiğimi bilerek, ürktüm bir nebze.

"Onu tanırdı herkes," dedim.

"Hande'yi."

Benden sonra bir şey yakalamış gibi kaldırdı kaşlarını.

"Hande." dedi. "Evet, adı bu. Biliyorum bunu. Herkes biliyor. Söylediler bana."

Sonra. Duraksadı ve sustu.

"Yüzünü hatırlamıyor musun hiç?" dedim.

"Hayır," dedi net, kati.

"Güzeldi," dedim. Başka söyleyecek söz bulamadım. Saçmaydı, çok saçma, ne denirdi başka.

"Sen de çok güzeldin," dedim. "Yani... Fena yakışıklı bir adamdın. Kıs-kanarak bakardık sana..." Karşımda duran adamın görünüşü söylediklerimin ciddiyetini aldı götürdü bir an, "Vallahi..." dedim, galiba bu yüzden. Pişman oldum sonra.

"Tanışmadık. Seninle aynı ortamda bile bulunmadık biz. Handeyi de tanımazdım." dedim, söylediğim saçma sözlerin kefareti olabilirmiş gibi. Yine duraksadım. Ona âşıktım, bu yüzden, hayatım boyunca mutsuz bir adam oldum demedim.

"Bir kez konuştuk yalnızca... okulda..." dedim. Zaten yetti. O bir konuşmada kendime kim olduğumu sordum ve korktum cevaptan. Ondan sonra ha-

yatımın sonuna kadar kaçtım kendimden, demedim. Aynaya baktım, kalbi hiç mi yansımaz insanın yüzüne diye sordum, sonra belki yansımıştır da ben farkında değilimdir diye cevapladım kendimi demedim. Yüzüm kadar çirkin bir kalbim vardır belki diye düşündüm, demedim. Hande, o kadar güzeldi ki insan, kim olursa olsun, ne olursa olsun, yalnızca çirkin, zayıf ve kusurlu hissedebilirdi kendisini onun karşısında da demedim. Sustum kaldım. Çayımı bitirdim.

"Okulda." diye yineledim. "Yanıma geldi, gülüyordu. Edebiyat klübünün dergisinde bir şiir görmüş, beğenmiş mi bilmiyorum. Bir şey demedi o konuda." dedim.

Sigara istedi canım, içmiyordum. Evde çoluk çocuk iyi olmuyordu. İşte zaten yasak. Orada burada nefes çekeceğim diye uğraşıp fırsat kollayacağıma bırakayım bari demiştim. İyi halt etmiştim.

"Kimin bu şiir diye sormuş, adımı söylemişler, o kim demiş, gülerek anlattı, kim olduğumu söylemişler... ne bileyim, tarif etmişler ya da belki göstermişler. Öyle işte... Gelmişti yanıma. O şiir senin mi, diye sordu. Ben..."

Ağzım kurudu. Bana bakıyor, dinliyor. Neden bu kadar heyecanlandığımı kendime bile açıklayacak durumda değilim. Elimle işaret ettim, çay getir öğlüm dedim. Çaycının bir bacağı aksıyor.

"Benim, dedim," dedim, zorlanarak. Duraksadım. Üç saniye, beş saniye. Derin bir nefes aldım.

"O kadar. Yani sonra... Hayır, aslında, kimin için yazdın diye sordu sonra. Ben benim dedikten sonra yani."

Çaylar geldi. Bir tane şeker atım içine bardağın. Yıllardır tek şekerli içmiyordum çayı.

"Hiç kimse için," diye cevap verdim galiba. Sonra yine güldüğünü hatırlıyorum. Güzel gülerdi, ama sonra gülmedi, gerçekten mi, dedi. Bir şey diyemedim. Yalan söylüyorsun, dedi. Hayır, dedim. Hiç kimse için yazmadım. İçimdekileri ifade etmek için yazdım dedim cesaretle. O zaman bana baktı. Daha önce bakmamıştı sanki bana, hiç. Öyle bir baktı ki... Ben, sanırım o bakışı nedeniyle bunları sana anlatmıyorum, galiba orada ikimizin de tanıdığı, bildiği, özlemini çektiği bir şeyin birer ucundan tutmuştuk ve bunu kimseye anlatamazdı insan. Galiba sevgiline o an âşık oldum, adını hatırlayamadığım arkadaşım. Ama hayatınıza dair başka hiçbir şey bilmiyorum.

"Ben hiç kimse için deyince, güldü galiba ve gitti sonra. Hayatınıza dair başka bir şey bilmiyorum." dedim.

Masadan çektim ellerimi, arkama yaslandım. Ben bile unutmuştum bunları. Handeyi... şiiri... Yalan söylüyorum. İçimdeki yalnızlık hissi derinleşti.

"Sen beni tanımazdın. Beni hiç kimse tanımazdı. Arkadaşlarım bile adamı unutturdu bazen." dedim. "Muhtemelen o hatırladığın olay. Yani Hande o şiiri beğenmişse eğer, sana mırıldanmış, o sırada ben de oralardaymışım demek, eliyle de göstermiş şu çocuğun şiiriymiş filan diye." dedim.

"Oradan aklında kalmış." dedim. Gülümsedi sorgular gibi.

"Peki o kadar yıl içinde neden hiçbir şey değil de, o an..." dedi, dişlerinin arasından. "Sadece seni gösterdiği ve seni gördüğüm anı hatırlıyorum ben!"

Sorusuna verecek bir cevabım yoktu. Çayımdan bir yudum daha aldım.

"Onu bulup sorsan." dedim. Güldü. "Buldum ve sordum," dedi. Heye-canlandım.

"Cevap vermedi bana. Ona bakınca onun o olduğunu bile anlamayan bir adama neden bir şeyler anlatsındı ki."

Güzel miydi, diye soruyor muyum emin değilim, aklımdan geçiyor ama soruyor muyum ve adını bilmediğim eski dost hayır diyor mu gerçekten.

"Güzel değildi, hem de hiç. Bakılmaz bir yüzü vardı. Ama yanlış anlama benimki gibi değil. Ben de o sayede anladım zaten bende neden resmi yok hiç. Arkadaşlarım aileme söylemiş, ben yakmışım tüm resimlerini. Sadece onun değil, kendi resimlerimi bile."

Sonra başka bir şey olmadı. Başka bir şey konuşmadık.

"Yardım edemedim sana." dedim.

"Bana kimse yardım edemez." dedi. Anlam vermek istemedim bu sözlerine.

"Biliyor musun?" diye sordu sonra.

"Anlatılanlara göre ben onu öyle çok seviyormuşum ki... Anlatılamazmış."

Adam, Hande şaşırınca kendinden geçiyor, ben senin için yaparım, sen benim için yapamaz mısın diyor, tanrıça kadar güzelsin, herkes seni seviyor, benim için kimsenin yüzüne bakmayacağı bir kadın olmaya yetmez mi aşkın diyor, hani ölümsüz olsun istiyordun diyor. Hande ağlıyor, ben seni öyle seviyorum ki anlatılmaz diyen sevgilisine bakıp ağlıyor.

Adam, o an kesiyor suratını, masada bıçak, kapıp kesiyor suratını, param-parça yüzü, bak çirkin oldum, sen benim için çirkin olabilir misin, diye soruyor, o şair sevgilisi için çirkin olabilir mi, ben oldum.

Anlatılamaz... Telefon açtım numaraya. Yaşlı bir kadın geldi yarım saat sonra. Adını bilmediğim perişan adamı alıp götürdü. Onlar gittikten sonra akşamın karanlığında, bu izbe mahallede, binaların arasından ürkek bir kedi gibi evime doğru yürürken, düşündüm.

Hande güzelliğine kıyamıyor, terk ediyor kesik suratlı çirkin sevgilisini.

Şiirim... bir yerinde ne geçiyordu;

sana derinliğine kimsesizlik

sana sükunetin gizemli ilk hali

bıçak serin sana kemik alnım

yüzünde uçurumlar fiyaka

dekorumuz yara kabuğu.

...şiirin öncesi yok aklımda. &

MERVE KOÇAK KURT

GİDEN GÜZ'DÜ, GERİSİ HİKÂYE

Şimdi bir kış. Sadece bir kış. Ömrümün son kışı. Nereden mi biliyorum: Doktor söyledi. Kalemimden damlayan kan, yıllar içinde lösemiye çevirdi! O yüzden bu kadar kısa şimdi cümlelerim. O yüzden gözlerimdeki sadece kalem karası. Karanlığın içinde kaybolan bir adamın karası belki de. Yazı kahramanlarım genelde 'kadın'dı ama. ilgi odağım. Hep aynı/kadın idi. Sesimizin rengi benziyordu birbirine. Benziyordu kadınla- içindeki- adam birbirine. ikisinin de eli kalem tutuyordu. ikisinin de harfleri ortaktı. ikisinin de değişiyordu kelimeleri boşluğa. Karanlığın içinden çıkıp ışığa doğru ilerleyen bir dildi açılıp kapanan. Kendine kıvrılan ağulu bir hançer. Son nefesinden önce içini boşaltan bir akrep.

Önce kadın başladı konuşmaya.

"Gitmemeliydin!" diyorsun.

Giderken ardıma bakmadım. Çünkü baksaydım kalacaktım ve kalsaydım canını çok acıtacaktım. Bunu yapmak yerine kendi canımı acıtmayı tercih ettim. Peki, canımın bu kadar acıyacağını bilseydim gider miydim yine? Gitme nedenlerim olduğunu anlatmak için bu kadar çok uğraşacağımı... Bir şeyleri ispat etmek için kendimi bu kadar zorlayacağımı. Sınadığımız ve sınandığımız tüm tanımlardan azade bir boşlukta öyle kalakalacağımı... Sonra yine gerçeğin inciten kollarına düşeceğimi... Yıllar sonra oturup şu masada seninle bunları konuşacağımı bilseydim, acaba yine de gider miydim?

Şu an oturduğum masa, diyorum. Sanki karşımdasın, sanki değilsin. Bir sensin, bir değilsin. Sen, sen olmanın verdiği bir ifadeyle 'ben'i arıyorsun. Oysa bıraktığın yerde değilim 'ben'. Giderken bıraktığım 'sen'i düşünüyorum. Masaya dönüyorum. Sen değilsin!

Işığın yüzünü acımasızca gezindiği bir zaman dilimindeyiz sanki. Sabahın ya da ikindinin yumuşak ışığı yok. Çizgilerin alabildiğine belirginleştiği, gözlerinin altını doldurduğu, saçlarındaki kırlıkların artık beyaza döndüğü bir an bu. Belki de görmeyi hep hayal ettiğim!

Peki, şimdi neden buradasın? Neler var aklında? Beyninin içinde? Ne çok zaman geçmiş aradan değil mi?

Susuyorsun.

Oysa birbirimize anlatacak bir öykümüz olmalıydı, söyleyecek şiirimiz:

"güz kendi yaprağını yiyor elimden: biz iki dostuz.

zamanı ceviz kabuklarından ayıklayıp yürümeyi öğretiyoruz ona:

zamansa dönüyor kabuğuna.

aynada pazar,

düşte uyunan uyku,

ağızsa gerçeği söylemede. " diyordu ya hani Celan.

Birlikte ezberlediğimiz o şiir gibi!

Geç-ti değil mi? Yıllar geçti değil mi o günlerin ardından? Seni bırakma-
mın ve bırakırken de -acımı ardıma alıp- sana ikinci bir şans vermemin üze-
rinden. Yeni bir hayat kurman için... Sana yıllar vermemin... Oysa sen sade-
ce 'düş' kurmuşsun hep. Şimdi, konuştukça, daha iyi anlıyorum bunu.

*(Bu hikâyenin asıl kahramanı ben değilim aslında, sensin. O yüzden an-
latıcı olmayı seçtim. Belki sen anlatmak istersin birazdan. O zaman hikâyeyi
alıp sana veririm. Zaten senin olanı anlatmak da kolaydır!)*

Önce merhabayla başlamıştık konuşmaya. Tam da randevulaştığımız yer-
de ve saatte. Hiç değişmemişsin. Hep dakıktın. Yine öylesin. Yavaşça ayağa
kalktım. Kuru kuruya bir *"Merhaba!"*... Tokalaştık sonra. Eski ama eskime-
miş kibarlığınla izin istedin. Pek değişmemiştin. Seni tanımak zor olmadı.
Saçların beyazlamış, çizgilerin çoğalmış ama yine çok şıktın. Her zamanki
gibiydın işte. Hatırladığım 'her zamanki' gibi...

Havadan sudan muhabbetleri bir an önce geçmek istedim. Beni yüzlerce
mil ötelerden çağıran sendin. Mutlaka geçerli bir nedenin olmalıydı. Çünkü
sen, beni daha önce hiç çağırmamıştın. Aradan tam hatırlayamayacağım ka-
dar uzun yıllar geçti, ama hiç çağırmadın. Tıpkı giderken bana *"Gitme!"* de-
mediğin gibi. Ama şimdi *"Gitmemeliydin!"* diyorsun. Gittiğim için suçlamı-
yorsun, ama öyle şeylerden bahsediyorsun ki!.. Seni anlamadığımı, anlama-
ya çalışmadığımı söylüyorsun. Düşündüğüm gibi olmadığını, olayların görü-
nenden çok farklı geliştiğini anlatıyorsun.

"Bir başkasının hayatımıza dâhil olması az bir şey mi sence?" diye soru-
yorum.

*"O isteyerek dâhil olmadı. Sen yanımda yoktun ve o yakınımıydı. Senin
boşluğunu asla dolduramayacağımı bile bileydi üstelik benimkisi."*

Bu nasıl bir mantık? Anlayamıyorum. Hâlâ aynı şeyleri tekrarlıyorsun.
Oysa çok zaman geçti. *"Gitmemeliydin! Gitmeden önce onu da dinlemeliy-*

din." diyorsun. Tanımadığım bir insanın bana anlatacağı şey ne olabilirdi ki? Sen varken, senin anlatacakların bana yeterken benden nasıl böyle bir şey istersin anlamıyorum.

Biliyor musun, bir kadının en çok yaralandığı an, başka bir kadının bakışlarındaki alaycı umursamazlığı gördüğü andır. O zamanı hatırlıyorum da. Bana baktı, sadece baktı, kaşlarını hafifçe kaldırarak. Başka hiçbir şey yapmadı, bir merhaba bile demedi. Çünkü benim, senin eşim olduğumu bilmiyordu. Onu beklediğimizi bilmiyordu, senin bana her şeyi anlattığını ve onun için her şeyi yapabileceğini de...

Yolda karşılaştığımız anı anımsıyorum da şimdi. O günü, o sinema önünü. Onu o kadar iyi tanıyordun ki, hangi filme gideceğini bile biliyordun. Arkadaşı onu bekliyordu sinemanın önünde. Biz de orada dakikalarca beklemiştik gelmesini. Görmek istemiştik sadece. Merak duygusuydu benimkisi.

Yıllarımızı vermiştik birbirimize. Bunu bitiren sebepleri önce hep kendimde aramıştım. Sonra, sende. Sonra ikimizde. Oysa... Belki de ne bendeydi, ne sende... Ya da hem bende, hem sendeydi. Nedense başıma böyle bir şeyin bir gün geleceğini hissediyordum. Çünkü ben çok güzel değildim, çünkü çok etkileyici değildim, çünkü yıllar içinde her şey rutinleşmiş, moda tabirle yıpranmıştı. Hatta bitmişti. İşim yoğundu. Eskisi gibi birbirimize vakit ayıramıyorduk. Bir gün, bir şeylerin eksileceğini hatta biteceğini gerçekten biliyordum. O yüzden seni pek suçlamadım. Sadece birine tercih edilmek kötü bir duyguydu.

Sana sarılmak istediğimden neden ellerimin boşlukta kaldığını... Sabahladığın salon kanepesinde bir şeyler okurken elindeki kitaplarla uyuyakalışının ve eskiden birlikte gittiğimiz uzak ülkelere son yıllarda artık tek başına gidişinin sebebinin... Tam olarak bilmiyordum ama yine de olanları görüyordum. Bunun bir çözümü olmalıydı. Belki bir bebek, yeniden bağlayabilirdi bizi birbirimize. Çok istedim! Biliyorsun, genelde kadınlar, sevdiği erkeklerden çocuk ister. Bunu ben de istemiştim. Artık otuz beş yaşındaydım. Yıllar geçmişti, büyümüştük. Daha önce soranlara diyorduk ya hani hep: *"Biz daha büyümedik ki!"*

Büyümüştük, büyüme zamanı gelmişti artık. Ama sen, çocuk istemiyordun. Hiç istemedin. Peki, neden onca sene oynadın? Rol yaptın? Maske taktın? Belki, bu kadar yıpratmazdık birbirimizi o zaman. Şimdi de diyorsun ki, *"Gitmemeliydin. O sadece bir düştü. Uyanmak üzereydin."* Bunu nereden bilebilirdik ki? Yanımdayken, uyanırken, uykudayken. Sürekli görülen bir düşün o kadar büyük bir gerçekliği olacağını. Konuşuyorsun, anlatmaya çalışıyorsun şimdi...

H E C E Ö Y K Ü

"O gitti. Daha doğrusu hiç gelmedi ki. Ben, geleceğinden o kadar emindim ki oysa. Seninle de bu yüzden konuşmuştum."

"Bu daha kötü değil mi? Yedekte tutulmak, en kötüsü!"

"Ne zaman gelersen, o zaman alırım seni. Biliyorsun bunu artık.' demiştim ona."

"O ne yaptı peki? Geldi mi?"

"Hayır, o benimle yemeğe gelmeyi kabul etti. Ama nedenini bilsen..."

"Nedenini sormak için biraz geç değil mi?"

"O gün beni dinlemiş olsaydın, belki bu kadar geç kalmayacaktı"

"Dinleseydim ne değişecekti?"

"Bana, 'Ne çok kurmuşsunuz!' dedi."

"Neyi kurmuşsun?"

Şimdi bir kış. Sadece bir kış. Ömrümün son kışı. Nereden mi biliyorum: Doktor söyledi. Kalemimden damlayan kan, yıllar içinde lösemiye çevirdi! O yüzden bu kadar kısa şimdi cümlelerim. O yüzden gözlerimdeki sadece kalem karası. Karanlığın içinde kaybolan bir adamın karası belki de. Yazı kahramanlarım genelde 'kadın'dı ama. ilgi odağım. Hep aynı/kadın idi. Sesimizin rengi benziyordu birbirine. Benziyordu kadınla- içindeki- adam birbirine. ikisinin de eli kalem tutuyordu. ikisinin de harfleri ortaktı. ikisinin de değişiyordu kelimeleri boşluğa. Karanlığın içinden çıkıp ışığa doğru ilerleyen bir dildi açılıp kapanan. Kendine kıvrılan ağulu bir hançer. Son nefesinden önce içini boşaltan bir akrep.

Önce kadın başladı konuşmaya.®*

H E C E Ö Y K Ü

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ

ÂRAF YOLCUSU

"Akıp giden zaman değil, biziz aslında"

G^ce her şeyi yapmaya müsait, tenler ihanete hazırды.

Narin ay ışığının belli belirsiz aydınlattığı sokaklarıyla şehir, duyacağı en küçük bir sese saldırmaya hazırlanmış bir kedi gibi tırnaklarını dışarıya çıkar-mış, sırtı kambur, iki büküm duruyordu. Tırnaklarını hınçla bileyip sivrilmiş o kedi, sanki şimdi bacağını uzatıp çelik keskini tırnaklarıyla insanın göğsünü yavaş yavaş ve derin derin çizecek, göğsü yırtılan da, kendini korumak için hiç-bir şey yapamayıp sadece göğsünden karnına doğru süzülerek akıp giden tuz tadındaki kanlara ve yırtılan göğsüne çaresizce bakıp kalacaktı. Canı damarla-rından milim milim, saniye saniye akacak, ölüme yaklaşacak ama yine de bir şey yapamayıp dudaklarında acı bir şaşkınlık, kalakalacaktı öylece.

Gecenin ve günün hangi saatinde olursa olsun hayat belirtisinin kâh bir-kaç neşeli karaltı, kâh içli bir ezgi, kâh isterik bir kahkaha, kâh bir kötülük olarak bile olsa kendisini hissettirdiği sokakta, sonsuz bir sükût başlamıştı şimdi. Evlere bile bir yorgunluk çökmüş gibiydi. Alışılmış bir şey değildi bu. Evler ölmeye yatmış, sokaklar تنها, yürekler tenhaydı.

Hayat, ceketi omuzlarında, alıp başını gitmişti bu kentten.

Evlerde tek tük yanan solgun ışıklar canlılığı değil, kopkoyu bir terkedil-mişliği hatırlatıyordu şimdi. Bu evlerin, evlerin bulunduğu bu sokağın ve bu şehrin aceleyle terkedilmesi gereken bir yer olduğu daha iyi anlaşıl-sın diye söndürülmeden bırakılıp gidilmiş gibiydi sarı ışıklı lambalar. İnsana öyle ge-liyordu ki cansız ve ürkek bir şekilde yanan lambalar da birazdan birer birer kararacak, kararan her lamba, bir canın teni terketmesinin habercisi olacak ve kararan son lamba, İsrail'in Sûr'a üflediği son nefes olacak gibiydi.

Gecenin en kara, en hain, en zalim zamanıydı.

Kilitli taşlarla örülmüş yoldaki taşlar, her türlü duygudan uzaklaşmış, taş sözcüğünün bütün anlamlarını pervasızca bürünmüşlerdi. Şehre şu an hangi iklim hâkimdi, belli değildi.

Kıvrıla büküle uzayan dar sokakta, iniltiye benzer bir adam ilerliyordu şimdi. Omuzlarına gök çökmüş, adımlarına ürkekliğin yanısıra her şeyden vazgeçmiş insanların umursamazlığı sinmişti. Yürümez gibi yürüyor, bir ölü

suretinde ilerliyordu. Gökkuşağını hiç görmemiş gibiydi. Ne renkler umrun-daydı ne de hayata yeni uyanan çocukların bakir çığlıkları.

Bir umut ya da bir coşku nişanesi yoktu kayıtsız çehresinde. Sadece uzun süre düşünüp sonunda bir karara varabilmiş insanların dingin ifadesi vardı yüzünde. Şu an ona yaşlı denemeyeceği gibi, genç de denemezdi. Bir Âraf yolcusuydu. Bakışları, hiçbir şey anlam taşımıyor artık, diye haykırıyordu. Başını omuzlarının arasına çekivermiş, elleri cebinde, artık giyilmese de olur ceketinin düğmelerinden bir tanesi, eprimiş iliğe üstünkörü iştirilmişti.

Bir akbaba, yemeyi umduğu muhtemel yemeğinin üzerinde nasıl yılankavi daireler çizerek dönenir durursa, gitme düşüncesi de benzeri bir ısrarla dönenip durmuştu uzun süre kafasında. Ama nasıl ki her şeye dem gerekirse, buna da dem gerekmişti. Önce gönle, sonra akla düşen düşünce ancak şimdi demlenmişti.

Bu, aslında düşsel bir durum gibiydi. Gitmesi için bir sürü nedeni olduğu gibi kalması için de bir sürü nedeni vardı. Gitse de olurdu, gitmese de. Hatta gitmemesi daha akla yakındı ve hatta kesinlikle gitmemeliydi. Ama işte...

Bir başkası için sıradan ve önemsiz sayılsa da bu gitme nedenleri, onun için önemliydi. Öyle kurmuştu ki kafasında gitmeyi, farkında olmasa bile, gitmek artık onun varoluş nedeni haline gelmişti.

Gidiyordu.

Ne eşini düşünüyordu artık ne de iki çocuğunu.

Gitmeyebilirdi ama biliyordu ki gitmeliydi.

Gidiyordu.

* * *

Nurhayat'ın, evde temizlik yaparken bulduğu ama önemsemeyip üstünkörü okuduğu ve sonra çöp kutusuna attığı yırtık bir kâğıt parçasında şöyle yazıyordu:

...aslında sizden uzaklaşıyormuşum...

* * *

Sevgili Nurhayat,

Sizi o kadar çok istedim ki ayrılıktan başka bir şey düşmedi bahtıma. Şimdi anlıyorum ki çok istemek ayrılığın başlangıcı, kavuşmayla yetinmemek haddi aşmakmış ve haddi aşana ayrılık düşermiş.

Şimdi, kavuşma tamam olduğuna göre, ayrılık zamanıdır. Ayrılmalı ki kavuşulabilsin, gitmeli ki dönülebilsin.

Şimdi gidiyorum ama şunları da bilmenizi isterim sevgili Nurhayat, siz, gecenin gündüzü örtmesi gibi beni ve başkalarına dair bende bulunan her şeyi örttünüz. O kadar örttünüz ki önce sizden başka hiçbir şey kalmadı bende, sonra siz de kalmadınız.

Şimdi ben gidiyorum, hatıralarımda siz ve bir de zakkum çiçekleri.

Biliyor musunuz, sizi gördüğüm anda her şeyin size bağlı olduğu duygusu uyanmıştı içimde. Tuhaftı bu ama şimdi fark ediyorum ki kaçınılmazdı da. Her dilde söylenişi belki değişen ama anlamı hiçbir dilde değişmeyen bir şeydi o, adına yazgı dediğimizdi belki.

Ah, her şeyinizle ne de güzeldiniz ama sadece güzellik tek başına anlamlı değildi, sizin işte, bir türlü anlamayıp kabullenemediğiniz buydu.

*Ben size adım adım yaklaştığımı zannederken aslında sizden uzaklaşıyor-
muşum meğer.*

*Böyle zamanlarda toprağın rahmine sığınmak tek çareydi belki ama bunu yapacak cesaretim hiç olmadı benim. Oysa toprak koruyucuydu, tekrar diril-
meyi becerebileceğim tek yerdi ve yazık ki ben toprakla yekvücut olmayı da beceremedim.*

*Yok, hayır!.. Elbette ki en azından bu kötüye gidiş dursun, en azından bir-
liktelik mümkün hale gelsin diye kendimce çabaladım. O kadar çabaladım ki,
siz bana mümkün olmadınız artık.*

Oysa aşk her şeye rıza haliydi ve ben halime razı olamadım.

*Ulu pîrlerin, müridânını "Her ne ki o sandınız, biliniz ki sandığınız şey,
onunla aranızda perdedir." dedikleri hali şahsınızda bizzat yaşadım. Size ulaşmak için yaptığım her şey, size giden yolun önünde yükseliveren aşılmaz bir dağ oldu. Aklıma ne geldi ise, gönüm neyi emreylediyse onu yaptım te-
reddütsüz ama hüznlerimin çoğalmasından başka neye yaradı ki bu!*

Beceremedim!..

Ne size yâr olabildim ne de size yakın olmayı bir nimet bilebildim!

*Ateşte olmayı diledim ama ateş yakmasın dedim. Oysa ateş, sadece yak-
maz, pişirirdi de, ben, bunu da bilemedim.*

*İşte şimdi gidiyor ve sizi tenhahlığınızla başbaşa bırakıyorum. Hiçbir şeyi
ama hiçbir şeyi götürmüyorum beraberimde.*

Andolsun ki geriye dönüp bakmayacağım!

*Çünkü sizin sonsuz kibrinize karşı tek silahım çekip gitmek; gitmek ve dö-
nüp ardına bakmamak!*

*Serin seher yeli olup sizi serinlettiğim dönemler olsa da bir zamanlar, bir
hiçim belki şimdi nazarınızda. Ama şunun farkına da varın ey geride bırak-
tıklarım: Ben bir hiç olmadım, hiç olmayı seçtim!*

* * *

Gecenin kopkoyu karası artık bir rengin adı olmaktan çıkmış, insanın te-
nine yapışıp onu zehirleyen bir yılanın çatalı diline dönüşmüştü. Gece pus-
lu, sokak puslu, kalpler puslu.

Herkesin ve her şeyin iyi ya da kötü avunacak bir şey bularak uyumayı be-
cerdiği bu saatte, sadece o, kararlı adımlarla geceyi yırtarak menziline ilerli-
yordu: Âraf'a.«

H E C E Ö Y K Ü

ALMULA TÜREDİ

DEDEMİN VİCDANI

Zaman kaypaktır.

Bugün güzeli, yarın çirkin eder.

insanoğlu da zaman gibidir.

Bugün inandığımı, yarın inkâr eder.

Ilginç zamanlar yaşıyoruz, çocuğum dedi, dedem. Bir elinde sigarası, diğer eli yanağında uzaklara bakıyordu. Yüzündeki her bir çizgiye sinmiş yılları, haklı olduğunu göstermeye çalışıyordu sanki. Ben çok yaşadım diyordu, biliyorum ki ilginç zamanlar yaşıyoruz. O ne zaman böyle uzaklara dalıp gitsese, onun gözbebeklerine girip oradan kendi dünyasına bakmak isterdim. Bu sefer, bir cümle edip susmadı. Az önce içtiği bir duble rakının etkisiyle anlatmaya başladı. Anlattıkça gözlerinin kenarlarında yaşlar birikti, konuştukça açıldı. Sözcükleri masmavi bir denizin ortasına kadar getirdi onu. O denizde açıldıkça, gözleri denize döndü, deniz gözlerine doldu. Onun duygularını böyle açmasına alışık olmadığımın, önce korktum. Eline dokunarak teselli etmek istedim. Olmadı. Büyünün bozulacağı, birden susup yıllardır içine attıklarını bir daha hiç çıkartmayacağı korkusuyla suspus oturup anlattıklarını dinlemeye koyuldum. Ne dediklerini onaylayacak ne de içini rahat ettirmek için itiraz edecek cümlelerim vardı. Bizim bir hayalimiz vardı, dedi dedem. Bu ülke için her şey bu güzelim ülke içindi. İnandığım, savunduğum, uğrunda ölümlere koştüğüm inançları söküp attılar. İşin kötüsü böyle olması gerektiğine de inandırdılar. Şimdi, başından beri kötü olan ben miymişim diye soruyorum kendime. Dün inandıklarımız, bugün bizi mahkûm etti. Yarınımız ise meçhul... Yarının daha kötü olmasından korkuyorum. Çünkü yarın, inandığımız hiçbir şey olmayacak. Dünün dünyası yıkıldı, yerine bir şey koydukları yok. Sonra gözlerini bana çevirdi. Benim bu dünyada vadem doldu sayılır. Korkum sizler için. Biz, bir kardeşlik türküsü tutturmuş yaşıyorduk. Sizler, ayrılığın rüzgârlarında birbirinizin canına kastedeceksiniz. Hâlâ daha anlayabilmiş değilim, başından beri olması gereken bu muydu? Bizim dünyamız mıydı yanlış olan? Bizler miydik bu yanlışlığa âlet olan? Eğer onlar haklıysa, çok canlar boşa yandı. Çok canları boşuna yaktık. Eğer bizler haklıysak, bu zulüm artık bir durmalı. Artık neye inanacağımı şaşırdım ben de çocuğum. İnan bana şaşırdım.

Sigarasından derin bir nefes aldı. 45 sene önceydi. Okuldan yeni mezun olmuştuk. Hepimiz, bizi yıllarca okutmuş, eğitmiş, beslemiş ülkemize minnet dolu, canla başla çalışmak için hazırdık. Buna benim gibi yürekten inanlar olduğu kadar, kısa yoldan zengin olmak hayalleriyle yanıp tutuşanlar da vardı. Olabilir, belki onlar da haklıdır. Yıllar yılı sürmüş sefil hayatlarını değiştirmek istiyor olabilirler. Ama o zamanlar için bu neredeyse imkânsızdı. Hepimizi kuşatan yoksulluk ve azla yetinme, toplumun her kesimine sinmişti. Vatansever duygular ve çocuklarımız için daha iyi bir gelecek umutlarıyla o günlere katlanıyorduk. Çünkü hepimizin inandığı bir hayal vardı. O hayal, bazen büyük kumandanın at üzerinde kalpaklı resimlerinde, bazen şanlı şerefli dalgalanan bayrakta, bazen okul çocuklarına her sabah okutulan antlarda yaşıyordu. Herkesin herkese saygılı olduğu, insanların daha düşüncelelerinde bile kirlenmediği günlerdi. Biz o günlerde inanmıştık ve o günlere inanmıştık. Oysaki şimdi söylenen, o günlerin şatafatlı kabullenişlerinin başkalarının mutsuzluğu olduğu. Başından beri yanlış yapıldığı söyleniyor. Ama herkes, başında çok mutluydu. Yoksa değil miydi? Mutlu olsa bu insanlar, bugün neden bas bas bağırırsın değil mi evladım? Bilmem, artık anlamıyorum. O zamanlar da bas bas bağırılan olurdu. Ülkemizi sevmeyen hainler derdik onlara. Peşlerine düşer, canlarını yakardık. O yakılan canlar, haksızca yakıldıysa eğer, ahrette yakamıza yapışmazlar mı?

Derin bir iç geçirdi. O çocuğun adı Kemal'di. Ölümüne giderken daha 19 yaşındaydı. Gözleri çakmak çakmak, yakalandığı gün bile davasının ateşiyle kafa tutuyordu bizlere. Elimdeki silahın kabzasıyla yüzüne vurmuştum. Bayılmıştı. Niye kızdığını anlatamadan, niye kızdığını anlamadan alıverdiler elimden. Annesi yalvarmıştı yerlerde. Ona acımıştım sadece. Böyle bir evlat sahibi nasıl oldu diye. Oğluyla aynı renkti gözleri. İkisinin de gözlerinin altı karaydı. Fazla sigara içmekten ve karanlık düşünmekten kararmış bu çocuğun gözleri diye düşünürken, gördüm ki annesinden almış gözlerini. Karanlık karartmamış onları. Kısık ses tonu isyankâr bir çığlıkla yankılanırken sol kulağımda, annesinin sesi yalvarıyor diğer kulağımda. Benim davam öyle büyüktü ki yumuşamak bir yana coşuyordum âdetâ. Zaten ben yumuşasam, bir başkası inerti yumruk olup tepelerine, o da ayrı ya. Yine de bu rahatlatmıyor beni. O kendi hayallerinin kölesi ve gençlik deliliğinin efendisi, ben kendi dünyamın bekçisiydim. Karşılaştığımız o serin bahar akşamında nasıl da meydan okumuştuk birbirimize. Yaşlarımız uzak değildi birbirine. Yine de bekçi olmanın ağırlığı çökmüş üzerime bir kere, onu anlayamazdım. O da benim itaatkâr ve sadık ruhumu göremezdi. Zaman da yoktu zaten bunları anlamaya. Önce gözlerimiz çarpıştı nefretle. Niye kızdığını anlatamadan, niye kızdığını anlamadan ayrıldı yollarımız.

Bu yaşıma geldim. Artık hatalarımı telafi edemem. Hata mıydı tüm bunlar? Biz, güle oynaya renkli balonlarla süslü bayramlarımızda en güzel kılıklarımızla coşarken, kapılar ardında ağlayanlar varmış da, duymamışız. Mutluluğumuz, bir başkasını bu denli mutsuz ediyorsa, gerçekten mutluluk mudur? Evladım, bazen düşünmüyor değilim. Acep, dünün hainleri ağlak maskelerle pişman mı ediyor bizleri bugün? Bazen uykularım kaçıyor. Bir o yandan bakıyorum, bir bu yandan. Yaşlı adamım ben artık, herkese hak veriyorum. Ama bütün bu olanlar içinde kendimi haksız buluyorum. Yani, iki tarafta da yaranamıyorum. Beni kahreden de bu. Sonunda belki de kendimi rahatlatmak için diyorum ki: Zaman kaypaktır. Bugün güzeli, yarın çirkin eder. İnsanoğlu da zaman gibidir. Bugün inandığını, yarın inkâr eder. O halde, hiç can yakmamalı. Hiç kalp kırmamalı. Bugün inandığın şeyler yüzünden kırдың kalpler, yarın cellâdın olabilir.

Sigarasını küllüğe bastırdı. Bana baktı. Bazı geceler uykularım kaçıyor, dedi. Benim yüzümden mutsuz olan insanlar var, diye geçiriyorum içimden. Benim bir ülkü uğruna, canını yaktığım insanların aileleri geliyor aklıma. Üzerini ot bürümüş isimsiz mezarlardan fısıltılar geliyor. Sen de geleceksin yakında, diyorlar. Ölümü yaklaşan bir adamın korkusunun ötesinde bir şeyler bunlar. Vicdanı şaşakalmış bir insanın kâbusları. Zamanında beynime hükmetmiş düşünceler, kalbime söz geçiremiyor artık. O zamanlar, kalbim nasıl da ortaktı beynime... Aynı hayal için çalışırlardı harıl harıl. Canla başla çalışırdım, severdim yaptıklarımı. Hepimizin esenliği için feda edilen üç beş hain. Sesleri yeterince duyulmadığından, kulak verme gereği duyulmayan hainler. İlginç zamanlar yaşıyoruz. Bu pişmanlık anlarını kullanacak çok sayıda başka hain de var. Bilmem, belki yarın onlar da haklı çıkar. Artık hiçbir şey bilmiyorum.

Bir şey demek istemiordum. Ama onu teselli etme hevesiyle de yanıp tutuşuyordum. Başımı omzuna yasladım. Dede, dedim. Sen inandığın şeyler için mücadele ettin. Herkes için savaştın. Bugünün gerçekleri değişiyor artık. O zaman yapılanlar, o zamana ait. Bugün içinde değerlendirme hiçbir şeyi. Sen kötü değilsin, diye gayet çocukça bir cümleyle sustum. Bana baktı. Gözlerinde hala yaşlar vardı. Birileri mutluyken, birilerinin de mutsuz olmadığı bir yer var mıdır ki? diye sordu. Bilmem ki dedim. Bugündeyiz, ama bu soruya yanıt verebilecek kimse hâlâ yok. Dedğim üç beş cümleden rahatlamış olduğunu hissettim. Rakı içtiğimiz tahta masadan kalktık. Bol taşlı sahilde, ayakkabılarımızı çıkardık. Deniz suyu ara sıra ayaklarımızı yalıyordu. Birbirinin halinden anlayan ve farklı kuşaklara ait iki erkek, yan yana ve gözlerimizi yerden ayırmayarak ellerimiz ceplerimizde yürümeye devam ettik. Güneş, hafiften ufuk çizgisinin orda batmaya yüz tutmuştu. En güzel turuncusu-

H E C E Ö Y K Ü

nu gösterip kaçacaktı. Sonra birden hava soğuyacak, ayaklarımıza çarpan sırlar üşütecekti. Güneşe güvenip de sıcakın verdiği mayhoşlukla ayakkabılarını uzaklara fırlatanlar pişman olacaktı. Üşüyecekler, belki hasta olacaklardı. Kimi fırlatıp attığı ayakkabılarını arayıp bulacak, kumlayıp kirlettiği ayaklarını yeniden ayakkabısına sokacak, tuhaf bir rahatsızlık hissiyle ayaklarını yeniden ısıtacaktır. Kimi soğuyan havaya rağmen, çıplak ayaklı olmanın özgürlüğünü yaşayacak, üşümesine rağmen kendini mutlu hissedecekti. Öyle ya da böyle, güneş ertesi gün herkes için yeniden doğacaktı.

Ertesi yıl dedemi kaybettik. Geçtiğimiz yaz sahilde çıkarıp bir kenara fırlattığı ayakkabılarını apartman girişine koymuşlardı o gün. O yaz, dedemin bana söylediklerini hatırladım. Artık ne onu koruyup kollayan ayakkabılarına ihtiyacı vardı ne de aklını ve kalbini çevrelemiş düşüncelere... Eski ayakkabılar, çok şey anlattı bana o gün. Mezarında ağlayamadığım dedeme, ayakkabılarının başında ağladım. Ona bunca zaman hizmet etmiş ayakkabılar, değişim rüzgârına kapılıp da geçersiz olan ülküler gibi kapının önüne konmuşlardı. Durdukları yerde çok şey anlatıyorlardı. Ya da bana öyle geliyordu..

SERKAN TÜRK

ÇİNİ VE GÖLGELER

I

Sabahın kuşları bunlar, dallara doluyor ve ötüyorlar insanlar ortalara dökülmeye başlayana kadar. Nefis bir hava, içine çekmekten keyif alacağın... Tepeler öyle yeşil. Kasabanın orta yerinde bir cami yapılıyor. Camını, çerçevesini yardım severlerin paralarıyla puluyla az az toplayarak. Dışında büyük bir naylon örtüyor iskeleleri. O örtünün altından geçiyorum. Başımı hafif yukarı kaldırıp bakıyorum tahtalara. Henüz erken olduğu için orada, yüksekte kimse yok. Tahtalar ıslak. Cami ile iş merkezinin arasında küçük bir yol var. Oradaki merdivenleri geçiyorum. Eski, küflü bir şeyleri hatırlatıyor. Daha önce buradan geçmemiş, orada yolun ortasındaki tümseği görmemiştim. Sırt çantamın arasına sıkıştırıyorum montumu. Önümde bir dik yol uzuyor. Taşlarla örülü bu yolun nasıl yapıldığını düşünmüyor ve çıkıyorum o yolu. Küçük bir çocuğun çıkabileceği merdivenler yapılmış yolun sağına. Maviye boyanmış kenarlıkları. Her yerden başını uzatmış ağaçlar. İnsan bilmediği yerlerde dolaşabilmeli, kaybolabilmeli. Kaybolmuş gibi hissetmeden yürüyüşüme devam ediyorum. Yaşlı bir kadın elindeki bastona gücünü vererek yokuşu inmeye çalışıyor. Dişer eliyle çantasını sıkıca tutuyor. Her şeyi gören gözleriyle bakıyor bana. Ben bu yaşta zor çıkıyorken yokuşu sen nasıl inebiliyorsun buradan diyorum. Yalnızca "Allah", diyor kadın geçmişten seslenir gibi. Yanından geçip biraz duruyorum. Nerede bu ev? İki katlı onlarca ev serpiştirilmiş tepelerin üzerine. Cep telefonumu kontrol ediyorum. Ne bir arama ne bir mesaj işareti yok. Yalnızca kuş sesleri duyuluyor bahçelerden. Portakal ağaçları, narlar ve çoktan yaprakları azalmış akasyalar sabah güneşini bırakıyor dallarının arasından. Durup soluklanıyorum. Yirmi sene geçmiş her şeyin üzerinden.

II

Rutubetten duvarları dökülmüş evini düşünüyorum. Mutfağınıza kimse-nin girmediğini, pişirdiğiniz onca yemeği kedilere yedirdiğinizi... Her zaman biri gelebilirle başlayan cümleler kuruyorsunuz masanın başında bana bakarak. Gözünüzü yola dikip saatlerce kapının önünde oturduğunuz geçiyor aklımdan. Eskiyen masa örtünüzü düzeltiyorsunuz elinizle. Pencere önündeki çiçekleriniz açmış. Akvaryumdaki balıklar öyle canlılar, evin hareketlenme-

di

sini sağlıyorlar sanki. Suyun içinden atlayıp halının üzerine düşmemeleri için kapatmışsınız üzerlerini. Her gelen gitmiş, siz kalmışsınız içeride. Sizi burada tutan şey nedir diye sormaya cesaret edemiyorum.

Deniz görünüyor evinizden. Bahçeniz sanki denize açılan bir kapı gibi uzayıp gidiyor, taşlık bir patika yola doğru. Odunlar kırılmış, istif edilmişler köşede. Kış kötü geçecek o yüzden hazırlıklı olmak lazım. Maydanozlar tohumla kaçmış, kurumak üzereler. Her şey bu kadar canlıyken bahçede, kurumuş maydanozları koparıp atmamışsınız. Atmayı beceremiyorsunuz hiçbir şeyi. Sanki onları tutsanız koparsanız bahçeden bütün geçmişinizi de geride bırakacağınızdan korkar gibisiniz. Yol kenarından geçen çocuklar size güzel günler diliyorlar. Beni tanımaya çalışıyorlar, süzüyorlar baştan aşağıya. Birkaç soru sorarak kim olduğumu anlatmanızı bekliyorlar ama sizin niyetiniz yok beni ele vermeye. Hiç yokmuşum gibi bahçede, başka yere bakıyorsunuz onlarla konuşurken. "Asiye'nin yeni doğan tavşanlarından birini getirin bana, besleyeceğim." diyorsunuz çocuklara. Pis kokacağını düşünüyorum tavşanın. Giderek eve, bahçeye, sokağa dolacak o koku. Ölüm gelecek arkasından. Çürüyen su havuzda... Yosun bağlamış taşları. Kenarda havası kaçmış plastik bir top duruyor. Eğilip alıyorum onu suyun içinden. Bırak orda kalsın dememek için tutuyorsunuz kendinizi.

III

Gideceğim buradan diyorum. Çok uzak bir kentten söz ediyorum sonra. Çini ustası olmak istiyordum. Bu kasabaya vereceğim bir şey yok. Onun bana verecek bir şeyi de. Şu yokuşun dibindeki okuldan ibaret değil dünya. Gök gürültüsünü duymaktan korkuyorum. Yağmur kemiklerimin içine sızıyor her yağışında. Çinko dama vuran her damla üşütüyor. Burada hatırlamak istediğim sizin dışınızda kimse yok. Yatılı okulu unutmak istiyorum. Geceleyin koğuşumuzda dolaşan gölgeleri de. Zorla etimizi morartarak, ağzımızı kapayarak içimize derin acılar yerleştiriyorlardı. Her gece aynı acıyla karşılaşmak için dua ediyorduk. Sıranın bize yeniden gelmemesini diliyorduk. Hırıltılı bir ses kalkıyordu üzerimizden. Korkutucu sözler işitiyorduk kulaklarımızla. Hepimiz aynı sesi duyuyor, küçük bedenlerimize yüklenen bu dayanılmaz ağrının etkisinden sıyrılmak istiyorduk.

Siz olmasaydınız kendimi öldürürdüm. Demiyorum size bunu. Dalgakıranın ucundan beni alıp evinize getirdiğiniz beş yıl öncesini hatırlıyorum son görüşmemizde. Üzerime battaniyenizi örttüğünüzü... Uyuduğumu. Uyanmak için günlere ihtiyacım olduğunu. Ellerin ne güzel senin demiştiniz uyandığımda. Yüzüme bakıyordunuz. Elim elinizin içindeydi. Sıcaktı. Yüzünüz aydınlıktı. Korkmuyordum sizin evinizde, sizin yatağınızda yatarken. Yurt müdüründen

izin almıştınız. İyileşince dönecek merak etmeyin demiştiniz. Kaçmaz. Kaçacak yerim yoktu. Dünyanın bu kasaba, dünyanın bu okul olduğunu sanıyordum. Karanlık bir koridor, yurt odaları... Değildi. Anlattınızdı. Fotoğraflar göstermiştiniz. Denizi, uçsuz bucaksız suyun başka kıyılarını... Renkli kıyafetler içinde adamlı kadınlı toplulukları. Sokakları, çarşıları, parklarını ülkemin... Gececek demiştiniz bütün bu olanlar. Ne olduğundan haberiniz var mıydı? Kıyıya vuran yunuslar gibi ayda yılda birkaçımızın cesedi bulunuyordu kumsalda. Günlerce işaretlenmiş gibi okul bahçesinde dolaştıktan sonra moraran bedenlerinden kurtulmak için çocuklar tek tek dalgakırana gidiyordu. Leş yiyici kuşlar dönüyordu tepelerinde. Geneli bir avluya bırakılmış benim gibi çocuklar yaşam heveslerini çoktan yitirmiş şekilde bırakıyorlardı bedenlerini denize. Deniz bir alacaklı gibi alıyordu kendine sunulanı. Taşların, suyun üzerine karanlık çöküyordu. Kimsesiz bir akşamı yaşamak zorunda kaldığımızda bir noksan sayıyorlardı bizi. Koridor ışıkları böyle gecelerde sabaha kadar yanıyordu. Onun dışında birkaç büyük adam da müdür odasında sabah saatlerine kadar... Günlerce kayalara çarpa çarpa tanınmayacak hale gelmiş çocuk cesetleri vuruyordu kıyıya. Yaz sıcaklığında yüzdükleri, uzandıkları kumsala bir artık gibi. Üzerlerine örttükleri gazetelerde adlarının geçmediği haberler oluyordu.

Sen yunus olmayacaksın demiştiniz. Kıyıda kumdan kaleler yapacağız seninle. Çini ustası olmak istiyorum diyorum size. Gülümsüyorsunuz. Ellerimi bir vazoya değdirip şekil verdiğimi düşünüyorsunuz. Mavi bir vazo çiçekleniyor elimin altında. İçine çiçekler kesilip konuyor bahçeden. Tabaklara sıcak yemekler, küllüklere keyifli sigaralar söndürülüyor. Ve o fincanlarda hatırlanmak üzere kahveler içiliyor.

Beş yıl boyunca dünyamı genişletiyorsunuz. Yatağıma gölgeler eğiliyor. Koridor nefes alıyor. Camlardan içeri güneş giriyor. Bahçenin ötesinde ki deniz huzurlu bir limana çıkıyor.

Bir ekim sabahı sizi görmeden gidiyorum. Vedalaşmak korkutuyor. Otobüs kıyı boyunca ilerliyor. Her şey geride kalıyor. O tepeler, ormanlar, bahçeleri kasabanın. Siz geride kalıyorsunuz tahta masanın başında örgü örüyorsunuz, gözlüğünüzün üzerinden bakıyorsunuz bahçedeki tavuklara. Öyle mutlu, huzurlu görüyorum sizi hatıralarımda. Tavşanlarınızı beslemişsiniz. Maydanozların yanına havuç dikmişsiniz. Kökleri giderek irileşiyor. Yerini sevdi havuçlar diyorsunuz, toprak bereketli. Yarın su böreği yapacağım diyorsunuz bahçe kapısını kaparken ben.

IV

Başka bir ekim günü gelmek için niyetleniyorum. Her şeyle yeniden yüzleşecek gücüm var. Çini ve Gölgele kitabım çıkmalı birkaç ay oldu. Çok satı-

yordu roman. Gazetelere, dergilere söyleşiler veriyor, boy boy fotoğraflarda gülümsüyorum. Okurlarım gerçek mi kurgu mu bu anlatılanlar diye soruyorlar. Kurmaca diye geçiştiriyordum her birini. Seramik sanatçısı, ünlü bir yazarın gerçek hikâyesi dememi istiyorlar. Önemli bir şirket romanı filme çekmeyi teklif ediyor. Kasabanın birinde uygun bir okul ve yurt bulunmuştu bile. Çocuk oyuncular için iyi bir ajansla çalışmak için sözleşmişler. Evet dememi bekliyorlardı. Yayıncımı arayıp bir süre şehir dışında olacağımı söylüyorum.

Aklımda siz varsınız. Hâlâ aynı evde mi yaşıyordunuz. Yüzünüz ışıklımıydı, gülümsüyor muydunuz yine. Havuzun suyu kaç kere yosunlanmış, içindeki balıklar doğup ölmüştü. Ve o bahçe denize hâlâ açık bir kapı gibi uzar mıydı evinizin önünde?

Sabah erken saatte kasaba görünüyor. Arkadaşlarımın yavru yunus gibi kumsala vurduğu yere otoyol yapılmış. Deniz uzağında kalmış kasabanın. Tepeler hâlâ yeşil, hafızamdakine benzer ağaçlar. Alt geçitten karşıya geçiyorum. Kasabanın orta yerine bir cami dikmişler. Büyük bir levhada yardımlarımızı Allah rızası için yapalım... Tahtalar ıslak. Cami ile iş merkezinin yanındaki yoldan geçiyorum. Önümde bir yokuş size çıkıyor. Doğdukları yerde ölenleri düşünüyorum her adımında. Sabah kuşları ötüyor. &

YILMAZ YILMAZ

GARDİYANIN OĞLU*

Iki saattir savcının gelmesini bekliyorlar. Hâlbuki koku dayanılmaz olmaya başladı. Kendim de rahatsız oluyorum artık bu kokudan. Kendimden rahatsız olacağım aklıma gelmezdi hiç. Ben bendim, sevilmez değildim. Sinekler uçuşup duruyor, vızıltıları can sıkıcı, kıyıcı. Karasinek değil bunlar. Bir uğultudur gidiyor koğuşlarda. Mahkûmlar, camlardan iç avluyu görebilmek için uzattıkça uzatıyorlar boyunlarını. Canım yanıyor, bu çileyi bana çektirmeseler ya, bir an önce bitse. Götürseler beni buradan. Hem mesaim de çoktan doldu, yürüyerek çıkıp gitmek isterdim buradan ama nasip değilmiş, sürünerek gitmek varmış kaderde.

Hâlbuki ben bugün için, yarın için, hafta sonu için, ay sonu için ve dahi yıllar sonrası için ne hesaplar yapmış ne hayaller kurmuştum. Yarım kalan işlerim vardı desem geri mi döneceğim, çocuklar çok istiyor, hanım ısrar ediyor, pikniğe götürecektim onları desem.

Şimdi hepsi yenik ekinler gibi boş ve faydadan o kadar uzak. Hesaplarım tutmadı, her hesabın üstünde bir başka hesap, bir başka hesabın üstünde de bütün hesapları bozacak kadar sağlam 'asıl hesap' varmış, bilemedim. Birilerinin âhı tutmuş, vadem dolmuş olabilirdi. Gerçi vadem dolmuşsa tutacaktır birilerinin âhı, değil mi? Bitmemişse bu yerkürede alacağım nefesin adedi kim ne yapabilirdi, kimin âhı tutabilirdi ki? Yazık, bu hesaplar o uğursuz andan sonraya kalıyor işte. Haklıymış büyüklerim, geri döndürülmeyi ne çok istiyorum şimdi. Aslında bu böyle değildi, yani şair, şiir mi üflüyor kâğıda, hâşâ! Oluyor olacak olan. Şair de *kün* emrine muttali olduğu için üflediği nefahat kadar değerli olmuyor mu?

Bu sıcak beni mahvediyor, kokuyorum. Dayanılmaz oldu artık, hem çürüyormuş gibi hissediyorum. Ne çabuk! Şu yanımda uçuşanlar at sineği mi yoksa? Olamaz, olmamalı! Atsinekleri... Arabacı Dursun almak istemişti Nebahat'i, yani karımı, yongamı. Bırakır mıydım ona, bırakabilir miydim, seviyordum işte. Laf işte, gönlü yokmuş bende, o arabacının oğluna sevdalıymış. Bitmeyen sevdalık mı varmış, biter giderdi. Bitti sandım yıllar yılı. Bitmiş olmasını istedim yahut. Hiç ses etmedi, koyunun ardına düşen kuzu gibi düştü peşime. Evime geldi, güneş girdi odamıza. Şenlendik. Biz asık suratlı, hükümet memurlarının evine gülmeler girdi. Nebahat, arabacının oğlu arabacı değil, gardiyanın oğlu gardiyanı seçmişti. O muydu seçen beni, yoksa babası mı? Son birkaç yıldır bu soru bir matkap gibi oyup durdu beynimi, içime kurt düştü, çürüttü bedenimi. Son birkaç yıldır silik bir yazı gibiydim, hiç okunası değil. Nebahat, soframın güneşi! Arabacının oğluna sevdalıymış, bildim. Eridim, günden güne. Gerçi ardında, eteğinde iki çocukla ne sevda ka-

lır geriye ne aşk. Biliyordum bunu ama içim rahat değildi. Bir punduna getirip şu yağız, babayiğit delikanlı arabacıyı attırmalıydım içeriye. Bizim dama gönderirlerdi o saat. Ne hinlikler ne fenalıklar peyda oluyordu içimde, ken—dimden bile korkmaya başladığım demlerdi bu demler. Zaten niyet halis olmayıp kalpte ufunet olunca, bozulunca kalp, her şey bozulmaya yüz tutuyordu. O iyi olunca, iyi olmayan mı vardı?

Savcı, uzak köylerden birine gitmiş, yine tarla kavgası, yok tarla kavgası değilmiş, su kavgasıymış. Birini vurmuşlar. Adam ölmemiş, hastanedeymiş. Şu yeni savcı garip adam, olay yerini görmeli, incelemeli, zabıt tutmalıymış bizzat kendisi. Karakol komutanının susu busu yetmiyormuş. Kalkıp gitmiş. İki saat oldu gideli, güneş kızdıkça kızıyor. Vuruyor bedenime, sıcak dalga dalga içimi kemiriyor. Hani şu piliç kızartma makineleri vardır, piliç ağır ağır döner, makine kızartır ya tavukğu... Yanmak beni paklar mı; onca günah—tan... Üstümü örtseler bari, çok görülmemeli bir cesede bu.

"Olmaz, üstünü örtemeyiz. Savcı kızar sonra..."

"Yahu başefendi, dellenne, adam iki saattir güneşte, hem bak bakem güneşe, na tepede. Vurduğu sağ adamı yoldan çıkarır. Naaşa işkencedir bu!"

"Sağken ne kokuyorsa şimdi de o işte. Güldü de gübre mi kokuyor sanki?"

Ben donup kalacaktım yerimde, yaşasaydım eğer.

Nuh diyor da peygamber olduğunu hatırlamıyordu mübareğin. Biraz da bana husumetinden böyle yapıyor. Sevmezdi beni, benim de onu sevmediğim kadar sevmezdi beni. Yerinde gözüm varmış, bu toylukla başefendi mi olunurmuş. Falan filan. Saklamıyorum, saklayamam da, başefendi olmayı istiyordum. Hırs değildi bence bu, yükselmek insanın hamurunda var. Yükselmek düştüğümüz yere olursa güzel, demişti efendi bir defa babama. *Alâ-yı illiyyîn* midir nedir, öyle bir şey demişti. Ben öyle takvim yaprağıyla beraber gününü çöpe atacak adam değildim. Benim de bahtıma düşsün istedim gökten düşen üç elma—dan birisi. Sen ağgözlüsün oğlum, bir elma yeter mi sana? Sen bir basit gardı—yan olarak emekli oldun da ne oldu baba? Ben başefendi olacağım baş...

Bu kuru sıcakta buram buram terlerken herkes, ben çürümeye başlamıştım bile. Belediyenin cenaze arabasını getirmişler avlunun bahçesine. Güneş durmadan iniyor yeryüzüne. Bu iniş hayra alamet eğil, ölüme müjde! Araba eriyip iç avlunun betonuna akacak handiyse. Ufak bir kıpırdanma olsa, dallar şöyle bir yaylansa, rüzgâr bir el etse... Sıcak yapıp yapıp iniyor tenime, ruhunu ölmeden önce terk etmiş bedenime. Ben istemedim ruhumun beni terk etmesini ama o durdukça bedenimde yapamazdım onca kötülüğü arabacının oğluna.

Babam kadar olamadım ya, ona yanıyorum en çok. O sefil adam, dımdızlak doğdu, dımdızlak yaşadı. Yaşıyor da. Ben öldüm, öldürüldüm ama o yaşıyor işte inadına. Kanaat düşmüyor dilinden, şükür bitmiyor gönlünde, rabıtası sağlam. Ona baba derlermiş koşu—larda. Bana lanetli... Beni kim lanetledi baba, ben değil miydin annemin altındaki yumurtadan çıkan? Başka bir

yumurtaydım da bu folluğa mı bırakıldım? Ah emanet, kime emanet bu? Ayaklarım ters çıkmış benim, cüce gibiymişim zaten. Doğduğumda da öldüğümde de değişmedi bu.

Boy yok, pos yok neyine sevdalandın kız sen bu delinin? Nebahat. Sevda ne yanda abla, kimi kime bırakmışlar da beni bana bırakacaklar. Yazgıda neyse odur koca diye vardığımız. Gönülde yatan aslan olur elbet ama dilimiz bağlı. Erim bildim ben onu. Yoksa boy ne, pos ne abla, kara çuval olsa sırtıma vurup taşımaya yazgılıyım. Kara çuval olsa...

Nebahat. Terk etmedi beni, yanlışımı gördüğü halde. Söyledi, söylendi. Olmaz dedi. Yanlış dedi. Göz kararmışsa kalbin ak pak olduğu nerde görülmüş? Ben, kara kuru cüce misal adam vurdum bakmadan neresine geldiyse. Kan kus-tu, tükürdü yerlere. Ciğeri düştü sandım, korktum. Kaçtım evden, uzaklara. Mağaram çok da uzak sayılmazdı, attım kendimi cezaevine. Cezam. Cezaevi.

Nasıl olduğunun ne ehemmiyeti var, oldu işte. Arabacının oğlunu bir punda getirip düşürdük bizim cezaevine. Adam yerine koymuyorum onu, laf sokup duruyorum. Küfrediyorum bazen. Baktım, ses ettiği yok fukaranın. Biliyor, lafetse, karşı çıksa, diklense o saat yatırırız dut ağacının dibine. Falakadan imanı gevreyene, tabanları patlayana kadar yer misin yemez misi; yerde misin gökte mi, akta mısın karada mı? O da bilir ki cezaevine düşmek yarı ölmek demek şu zamanda. Hele bir de benim gibi gardiyanın gediklisiysen...

Babam gardiyan lan benim, dövdürürüm hepinizi, sonra tıkar sizi karanlık bir deliğe, fareler pisler üstünüze Allah canımı alsın. Oğlum ne demişsin sen öyle komşumuzun oğluna. Ama baba o arabacı, sen gardiyansın, sen onu döversin değil mi, söversin de. Yok oğlum, arabacı benim can dostum, secde arkadaşım, beraber diz çöktük, boyun kırdık biz onunla efendinin huzurunda. Nedir senin bu halin, kime benzedin bilmem ki? Allahüm mahfaznâ. Döv onu baba, sen gardiyansın, güçlüsün, Himen gibisin. O kim oğlum, hangi gâvura meyil verdin sen böyle? Ah kıyamadığım gül fidem, nadidem, ne olmuş böyle sana? Ayrık otu mu, yaban otu mu ne düşmüş senin toprağına öyle? Hanım, nerde bizim yanlışımız? Bu oğlan böyle değildi, böyle olmamalıydı.

Arabacı, kim kimi oyuna getirdi? Boynumda bir ilmek gibi sorular, kanatıp duruyor. Kesiyor jilet gibi içimi. Beni yiyip bitiren sorular. Nebahat. Sevda. Gönül. Çocuklar. Hırs. Kavga. Araba. Ceza. Gardiyan. Suç. Uyku değil uyuduğum, başka bir şey. Karabasanları besliyorum, kâbusları yemliyorum uyku niyetine. Yok işte yok. Ölmeden ölmek bu değildi oysa. Başkaydı, bambaşka. Bu değildi ölmeden önce ölmek sırrı, efendi yalansın, baba yalan, hani ölmeden önce ölmek. Bu değil yaşadığım. Değil. Bu. Yaşadığım. Sorular kanatır boynumu, darağacındayım. Her yerde, her şeyde o soru. Kabuk bağlayan yaralarım kanıyor, kaldırdılar yaralarımın üstündeki kuru et parçasını. Kanadım. Ne lambanın ışığı ne güneşin aydınlığı bitirmiyor bendeki bu ka-

ranlığı, hep geceyim hep gece. Yok, olmaz bu böyle. Bitirmeliyim bu işken-
ceyi. Ağımı atmalıyım, beklemeliyim arabacıyı.

Bir tabak dil yiyeceğim bugün. Onca sinsi plan, onca yalan ve iftiranın
aracısı sen değil misin ey dil? Dilimin şahitliği yalan, gövdemde kapladığı
alan hep yalan, bir ben varmışım bu dünyada bir de arabacı. Sanki. Öyleydi
sanki. Habil kimdi ki Kabil ben oldum? Habil gibi olmadım, Kabil olmak
kaldı geriye. Yalandı işte imtihanlar, ne gardiyanlık imtihanında yumuşak uç-
lu kalem ve iz bırakmayan silgi ne de geçmek sırat denilen kılıçtan keskin
kıldan ince köprüyü? Yalan oldu derler ya, öyle oldu. Dilim yarılacak, taba-
nım paramparça olacak, kan revan kalacağım köprüler bana yaban dururken.
Ateş yalımları beni özleyecek, arzulayacak. Of, bu beni bekleyen, bu ben, bu
gardiyan, bu arabacı, bu Nebahat, bu kim? Hem efendi nerde ki himmet eli-
ni uzatsın bana, o başka dağın gülü. Yabanın gülüne el mi uzatır?

Mahkûmlar, talihsizler, bahtı karalar, cenabetler, cezalıları, ucubeler, cü-
zamlılar, abdestsiz gâvurlar, garibanlar, tutuklular. Hepsi iç avludaydı. Volta
atan, sigara içen, güneşlenen, harareti bir tartışmanın kuyruğuna takılanlar, tek
başına bir köşeye sinip oturanlar, uzaklara dalanlar, sinsi planlar yapanlar, zar
atanlar, abdest alanlar... Kim toplamıştı bu kadar bedeni buraya. Et pazarıydı
sanki. Ne çok isim vermişiz her birine, ne çok kader dolamışız boyunlarına far-
kında olmadan. Yazgı bizim kalemimizde değilken isimler vererek karalamı-
şız, mimlemişiz her birini. Onlardan biriydi işte arabacının oğlu da. Bıçağı ner-
den bulmuş bilmiyorum. Bıçak mıydı? Ne önemi var, çatal olsa değişecek mi
hayatta olmadığım gerçeği? Savcı Bey, zabıt tutturdu bir daha, eskisini beğen-
meyip. Bir de o afili imzasından kondu altına kâğıdın. Mühür vurdular avu-
cumun içine. Zabıt hazır, okudu bir daha yüksek sesle iç avluda, diğer gardi-
yanların yanında, koğuşlarda nefesini tutarak bekleyen mahkûmların duvarı de-
len bakışlarında. Arabacıyı da getirmişlerdi. Doğruladı her şeyi, yok demedi.
Okudular: *Cezaevinde 21099 yaka numarasıyla çalışan gardiyanlarımızdan
Bayram Güzel cezalılarından arabacı... Arabacı adıyla bilinen tutuklunun kendi
halinde, sakın biri olduğu öğrenilmiştir... Pazartesi günü saat 09.30'da vuku
bulan olayın görgü tanıkları olarak... Bir yemek çatalıyla göğsünden -görgü
tanıklarının ifadesine göre- onlarca kez... Ceset, savcının gelmesi için bekletil-
diğinden. Belediyenin cenaze arabasıyla devlet hastanesi morguna sevki.*

Kaydım düştü defterden. Artık beni bağlayan ne kaldı, Nebahat mı, ço-
cuklar mı? Gitmeliyim. Tükürdüler arkamdan. Beni yıkayacaklar, sonra me-
zara indirecekler. Tıslayıp durdu yılanlar. Sonra? Öncesini yaşamayanın son-
rası olur mu hiç? «

Öykü ismi, Cevdet Karal'ın şiirinden alınmıştır.

YILDIRIM TÜRK

DAYIM GELMİŞ ELLERİNDE
MASALLAR

jiç beklemediğimiz bir zamanda kapımızı çalardı.

Gece yarısı tipiden göz gözü görmez, soğuklar evimizi esir alırdı. Bizse sobanın etrafını sarar, çam kütüklerinin odayı dolduran cızırtısıyla uyumaya hazırlanırken kapı yumruklanmaya başlardı. Yüreğimiz ağzımıza gelirdi o an. Annem "Hayırdır inşallah!" der; babam önümüzde durur, kaşlarını çatar, babalık duygusuyla öne çıkardı. Ardından gözlerinde belirsiz bir kaygı olurdu. "Acaba kötü bir şey mi oldu?" diyen bakışlarıyla herkes gözden geçirilir, yaşlı ve hasta olanlar üzerinde biraz daha durulurdu. Sonra pijamalarıyla kapıyı yarım açardı. Sadi dayımın sesini duyardık. "Yeğenim nerde kaldınız, az kalsın donuyordum!" diyerek teklifsizce içeri adımını atardı. Hemen sobanın yanına çöker, avuçlarını hohlayıp birbirine sürter, sobaya tutardı. Odamın içi neşeyle dolardı. Herkeste meraklı bakışlar. Kötü bir şey mi oldu? İnsanın bu havada, bu saatte dışarıda ne işi olabilirdi? gibi sorular dilimizin ucunda donup kalırdı. Sadi dayım, gündüzün herhangi bir saatinde, oradan geçerken yol üstündeki bir eve şöyle bir uğramış gibi rahat davranırdı. Niçin geldiğinden bahsetmezdi. Çok da sıkıştırırlarsa anneme: "Gelin hanım, sizin oralarda misafiri aç karnına mı konuştururlar?" diye seslenir, yemeğin ardından da "Kasabada küçük bir işim var." diyerek konuyu geçiştirir veya kapatırdı. Ondan sonra kimse de fazla üstelemezdi.

Aslında babamın dayısıydı, biz de öyle derdik. Gece yarısı omzunda tüfeği, uzun yeleli, beyaz atıyla tipiye göğüsleyerek korkmadan dolaşırdı dağları, tepeleri. Bıyıkları buz tutar, siyah paltosu kardan bembeyaz olur, önünde durulmaz heybetli birine dönüşürdü hayalimde. Esrarengiz kişiliğiyle benim kahramanımdı Sadi dayım. Hayaller kurardım onunla ilgili. Tam yatmaya hazırlandığımız o saatte yeniden bir neşe gelirdi eve. En çok da ben sevinirdim. Yemeğin ardından biraz oturduktan sonra gözlerinden uyku akan babam, "Malum, memurluk" deyip erkenden işe gideceğini ima ederek müsaade isterdi. Ben, Sadi dayımla aynı odada kalırdım. Beni severdi, çocuk kalbimle anlardım bunu. Çam kütükleri, odun sobasında gürül gürül yanarken kuzularından, atlarından, kocaman köpeklerinden, meyve bahçesinden bahsederdi. Hiç bitmesin, sabaha

kadar anlatsın isterdim. Köyüne gelirsem bana bir kuzu ile bir de köpek vereceğini söylerdi. İçim daha da ısınırdı. Yaylada ata binecektim, göllerde yüzme öğrenecektim, keklik avlayacaktım. Aramızda kalmasını tembihlerdi. Sonra sırtını döner uyurdu, benim gözümü uyku tutmazdı. Kuzularla oynasır, atla yarışır, gölde yüzerdim. Kalktığımda Sadi dayım gitmiş olurdu. Üzülürdüm. Annem tekrar geleceğini söylerdi, zaman geçmek bilmezdi artık.

Akşam erkenden gelirdi. Sevinirdim. Eşi, gurbetteki çocukları, köyü, hayvanları üzerine konuşulurdu. Sonunda söylerdi öküz almaya geldiğini. Ben niçin sakladığını anlamazdım, babamla annem inanmazlardı bu kışta kıyamette öküz almak için köyden kasabaya geldiğine. Kasabada soruştururlardı galiba, çok da ilgilenmez gibi görünürlerdi. Her gelişinde buna benzer bir sebebi, bir hikâyesi olurdu. Koca Öküz'ün iyice yaşlandığını, koşulduğunda Sarı Öküz'e ayak uyduramadığını anlatırdı. Kocayan öküzleri kestiklerini bildirirdim. Üzülürdüm, Koca Öküz'ü de kesecekler diye korkardım. Babam nedense hiç inanmazdı bunlara.

Her akşam yeni bir hikâyeyle gelirdi. İsteddiği gibi bir öküz bulduğunu, tam alacakken başka birinin aldığı veya sonradan bir ayağının aksadığını fark ettiği için almaktan vazgeçtiği gibi hikâyeler anlatırdı. Şöyle yere bastığı zaman tarlada ayak izini bırakacak bir öküz bulamadığına hayıflanırdı. Hep bir aksilik çıkardı nedense. İyi cins olmadığı, pahalı olduğu veya rengini beğenmediği gibi engeller uzatırdı köyüne dönmesini. Kasabada üç ay boyunca arayıp dururdu hayalindeki öküzü. Dolaşmadığı yer kalmazdı. Benim merakım iyice artar, kafam karışırdı. Aradığı özellikleri bir araya getirdiğimde nasıl bir öküz benzeyeceğini bilemezdim, büyüttükçe büyütürdüm.

Babamla annem artık bu konuyu açmazlardı. Ancak akşam yemeğinden sonra çay içilirken, meyve soyulurken kendiliğinden açılırdı konu. Dayım, bizleri yazın mutlaka köye beklediğini, gelmezsek hanımının da üzüleceğini, birkaç ay misafir edeceğini, kesinlikle bırakmayacağını, hazırlıklarımızı ona göre yapmamız gerektiğini anlatırdı. Besili koyunlarından, meleyen kuzulardan, küp küp basılan peynirinden, kar gibi tereyağından bahsederdi. Babam teşekkür eder, izninin az olduğu gibi sözlerle geçiştirirdi. Bazen de dayım, kendisinin mahcubiyetini, ezikliğini, çokça da bizim iyiliğimizi, misafirperverliğimizi dile getirir, bunun altında ezildiğini, hakkımızı nasıl ödeyeceğini bilemediğini bizleri utandırana kadar, bıktırana kadar söylerdi. Aşırı iltifatlarla babamın yüzü kızarır. Babam konuyu değiştirmeye çalışır, "Bunlara hiç gerek yok!" dedikçe, dayım şevke gelir, daha hararetli devam ederdi. Köye gelir gelmez koca bir koç keseceğini, hanımının hizmet için fırıl fırıl dolanacağını, altı aydan önce bırakmayacağını yeminlerle anlatırdı. Annem "Hiç de fena olmaz." derdi babama. Babam "Bakalım" derdi. Ben yine

yerimde duramazdım, türlü hayaller kurardım. Dayım kışın üç aya yakın kalırdı bizde; kendi kendine vaatlerde bulunur, öküz arar bulamaz, köyün yolları kapanır dönemezdi. Her gün buna benzer mazeretlerle koca kışı bizde geçirirdi, artık evin bir ferdi olurdu. Kimse de hoşnutsuzluğunu belli edecek bir imada bulunmazdı. Böylece koca kış nasıl geçerdi anlamazdım bile.

Kasaba beyaz elbisesini çıkarır, yeşil elbisesini giyerdi. Dayım, ansızın ortadan kaybolurdu. Bir haber bile bırakmazdı. Daha sonra çevre esnaftan, kahvehaneden öğrenirdik köye gittiğini.

* * *

O yaz, babam elden düşme bir araba aldı. Yıllık iznine denk getirip müjdeyi verdi. İstersek Sadi dayının köyüne götürebilirdi bizi. Daha önceki ısrarlarından sonra gitmemek olmazdı, gücenebilirdi. Kendi evimize gidecekmiş gibi sevindik. Yerimde duramıyordum. Yine türlü hayallerle gözümeye uyku girmemişti. Babam; dayımların kalmamız için çok ısrar edeceklerini, kesinlikle iki üç haftadan önce bizi bırakmak istemeyeceklerini; ama yük olmamak için zamanımızın fazla olmadığını bahane ederek iki üç gün kalıp dönmemizin uygun olacağını söyledi.

Yola çıktık, kar Kızıldağ'ın doruklarına çekilmişti. Gözlerimi açmıştım. Hiçbir görüntüyü kaçırmak istemiyordum. Yollara, dağlara, derelere bakıyordum. Sadi dayımın omzunda tüfeği, at sırtında buraları gezdiğini, şu kayanın kovuğunda tilki vurduğunu, karşıkı çeşmede su içtiğini belki geceyi orada geçirdiğini ve daha neler neleri kovboy filmlerinden esinlenerek düşünüyordum. Anlattığı yerleri bulmaya, hayalimde canlandırmaya çalışıyordum.

Nasıl geçtiğini anlamadan tozlu, taşlı yollardan dayımın köyüne geldik. Köylülerden dayımın konağını sorduk. "Konak mı?" dediler, birbirleriyle kaçamak bakıştılar, hepsinin yüzünde bastırılmış bir tebessüm belirdi. Sonra "Hıı" diyerek yine aynı anlayamadığım tebessümle "Dayının konağı şurada!" diye işaret ettiler. Neden öyle dediklerini anlamaya çalışırken gösterdikleri yerde karşımıza iki göz, ha yıkıldı ha yıkılacak, küçücük bir ev çıktı. Bu işte bir yanlışlık olduğunu düşündüm. Şaka mı yapmışlardı yoksa? Koskoca Sadi dayımın evi burası olamazdı. Yengem, dayımın şimdi yaylada olduğunu, biraz sonra geleceğini söyleyerek yarım ağızla içeri buyur etti. Anlaşılan bizlerden yengeme hiç bahsetmemişti. Bir tuhaf bakıyordu. İçeride büzüldükçe büzüldük. Odanın duvarlarını anlattığı gibi tilki postlarıyla, geyik başlarıyla, içi doldurulmuş kartallarla, renkli kilimlerle dolu beklerken bomboş çatlak duvarlar karşıladı bizi. Ne bahçesi ne koyunları ne de kuzuları vardı. Sadece birkaç tavuk kapının önünde eşelenip duruyordu. Hâlâ inanamıyordum. Bu kötü bir şaka olmalıydı. Neden sonra dışarıda sesini duydum, son bir umutla bu kâbustan uyanmak için hemen koştum. Bütün kış boyunca anlattığı o be-

H E C E Ö Y K Ü

yaz, uzun yeleli atının üstünde değil de zayıf bir eşeğin üstündeydi. Elinde de tüfek yerine kürek vardı. Hayallerim bir bir yıkılıyordu. Yine de bizi görür görmez her şey eskisine dönecek diye umarken onun da yüzünde anlayamadığım bir hoşnutsuzluk belirdi. Dayımın gizemi çözülüyor, kahramanım gittikçe eriyordu. Yüzü asıldı. Şimdi nereden çıktı bunlar der gibi bakıyordu. Ayağa kalkıp kucaklaşmaya davrandığımız esnada yan dönüp fısıltıyla "Ne istiyorlarmış?" diye sordu yengeme. Ağzının içinde hoş geldiniz gibi bir şeyler mırıldandı. Sonra yüzümüze bile bakmadan "Ben tavukları yemlemeye gidiyorum!" diyerek çıktı dışarı. Biz oturduğumuz yerde donup kalmıştık. Onca yoldan sonra sorularımızı "evet, hayır" diye kestirip atan yengemle biraz oturduk, ardından yorgunluğumuzu üstümüzden atamadan, ayağımızın tozuyla bize tekrar kasabanın yolu gözüksü. Dönüşte kimsede çıt yoktu. Yol boyunca gülüşlerimiz, hayallerimiz, aklımıza geldikçe içimizi acıtıyor; yollar, tepeler, dereler bize acıyla bakıyordu sanki. Kendimizi hiç bu kadar kötü hissetmemiştik. Köy ziyaretimiz de böyle gününbirlik bir geziye dönmüştü.

* * *

Mevsimler döndü; Sadi dayım da Koca Öküz de konak da olaylar da unutuldu. Yaz bitti, tekrar kışa dönüldü.

Uyuyorduk, gün henüz ışımamış, yakasını geceden kurtaramamıştı. Birden kapı gümbür gümbür dövülmeye başladı. Yataktan sıçradık, korkulu gözlerle kapıya baktık. Babam hepimize güven veren sakinlikle kapıyı araladı, Sadi dayımın sesi geldi. Ardından "Yeğenim bu ne uykusu, dışarısı buz gibi!" diyerek hiçbir şey olmamış gibi ayağını içeri attı. Sönmüş sobanın dibine teklifsizce sokuldu. Herkesin aklında, ihtimal vermemekle birlikte, bütün bu olanlardan sonra "Acaba gerçekten kötü bir şey mi oldu?" sorusu vardı. Dayım, önemli bir işi varmış gibi yine aceleyle bu kez yeni bir at alacağını anlatmaya başladı. Babam durumu anlamış, göz işaretiyle annemi kaldırmıştı. Annem bu esnada dayımın üç ay kadar kalacağı odasını hazırlamaya başlamıştı bile.»

H E C E Ö Y K Ü

AYŞE UÇKAN

KALEME GİZLENEN

Kararlıydı, yazacaktı. Cümleleri "o"nun yaydığı ışık kadar parlak olmaya-
caktı muhtemelen ama yine de yazacaktı. İfadeleri yer yer düşük, anlatı-
mı ara ara bozuk sayılacaktı fakat ne olursa olsun içindeki coşkuyu anlata-
caktı.

Böyle benlik taşkınlığı yaşadığı zamanlarda -haline taktığı ad buydu- de-
licesine koşmak geliyordu içinden. Avazı çıktığı kadar bağırarak, izlediğini
elleri paralanıncaya dek alkışlamak.

Kafasının içinde yüzlerce oda vardı. Biri hariç hepsi zifirî karanlık yüzler-
ce oda. Her gece o karanlık odalardan birinde yatıyor, kaynağı anlaşılamayan
bir ışığın parladığı en uzaktaki odanın aydınlığına gözlerini dikmiş öylece
bekliyordu. Zaten hep uykuyla uyanıklık arasındaydı. Gözlerini sımsıkı yu-
muyor, uykunun koynuna girmeyi umuyor, beceremeyince koyunları sayı-
yor, yetmiyor keçileri ekliyor, sürü bitince, dişlerini göstererek yaklaşan kur-
dun bakışlarına takılıyor ve yumduğu gözlerini sonuna kadar açıveriyordu.
Bir uyuyabilse... Salyalarını akıtarak yaklaşan kurdun bakışlarına takılı kâ-
bustan bir uyanabilse...

Gözlerini açar açmaz tekrar ışıklı odaya kayıyordu dikkati. Orada ne var-
dı da -belki nurdan bir avize, parlak bir daire, safı ışıktan bir top- böyle, di-
ğer odaları, zifiri olanları yalayıp geçiyor, taa onun bulunduğu yere kadar zi-
yası vuruyordu. Hem öyle bir vurma ki kaynağını merak ettirmekle kalmıyor,
huzurlu bir uykuya dalma isteği veriyor, ayrıca sönmesinin muhal olduğunu
hissettiren bir kuvvetle ışıldamaya devam ediyordu.

Kararlıydı, yazacaktı. Geçenlerde, benlik taşkınlığı yaşadığı bir anda o
ışıklı odaya doğru bir adım attığını zannetmişti. Her zamanki gibi karanlık
bölümlerden birinde yatıyordu.

Uyumaya çabalamış, gözlerini yummuş, sürüdeki hayvanları tek tek say-
mış, sıra kurda gelince onun da başını çevirip ışıklı odaya baktığını görmüş-
tü Belki de vehmetmişti. O zaman bütün ilgisi oraya yönelmişti. Tıpkı oradan
şavkı vuran şey gibi içinden taşan duyguların da kaynağı belli değildi. Yata-
ğından doğrulmuş, sürüne sürüne diğer odaların kapılarının da açıldığı kori-
dora çıkmıştı. Işıklı odayla arasında fazla mesafe yoktu o gece. Eli boş dön-
müştü karanlığına yine de.

H E C E Ö Y K Ü

İçinden yükselen durdurulamaz coşku, onu bazen yüzüncü odada yakalıyordu. Kalkıp ışıklı odaya gidene kadar yarı yolda enerjisi bitiyor ancak dönüp kâbuslu da olsa uykuya dalacak kadar güç bulabiliyordu. Kararlıydı bir gün mutlaka o kuvveti bulup aydınlık odaya kadar yürüyecek, ruhundaki ışıkla zihnindeki parlak odanın ışığı birleşecek ve yazacaktı.

* * *

Zamanı gelmişti. Yine karanlıklar içinde yatıyor ve bakışlarını ışıklı odaya çevirmiş, içindeki kıpırtının yavaş yavaş yükselmesini bekliyordu. Bugün bir şeyler olacağını seziyordu. Zaten ışıklı odayla arasında sadece birkaç oda vardı şansına. Şans mı? Hayatı boyunca şansa yüz vermemiş, başkalarının "talih" dediği belirsiz yol hikâyelerine kulak asmamıştı. Uğraşmış, didinmiş, sözcüklerin kalemin gölgesine saklandıkları ve çıkmamak için direndikleri en zor anlarda bile onları eteklerinden çekeleye çekeleye kağıda oturtmayı başarmıştı.

Bugünse kendiliğinden geliyordu kelimeler. Zorlamadan, kulaklarını bükmeden; rıza gösterip boyun eğerek. Bunu kaçırmamalıydı. Gözlerini sımsıkı yumdu. Sürüyü ve kurdu odaların en kuytusuna kilitledi. Sonra yatağından kalktı, hâlâ gözleri yumulu.

Bu defa yerde sürünmüyor, yürümüyor, koşuyordu. Ama ışıkla aradaki mesafe uzamıştı.

Koştı, koştı. O yaklaştıkça oda uzaklaşıyordu. Her adımda anlamlı, muhteşem, büyülmüş bir ifade aklına geliyor, "dönüp bunları not etsem, yoksa unuttacağım" diye tereddüt geçiriyordu. Durakladığı anda koyunlar melemeye, kurt salyalarını akıta akıta kilitli kapının kilidini dişlemeye başlıyordu.

Tekrar hızlandı. Ne olursa olsun bugün oraya girecek, odada ne olduğunu görecektir ve onu yazıyla resmedecekti. Terlemişti. Benlik taşkınlığını bu yoğunlukta yaşamamıştı daha evvel. İçindeki dalga neredeyse göğüs kafesini kırarak kadar baskı yapıyordu. Dayanmalıydı. Çok az kalmıştı. Bir an durup dinlendi. İçini dinledi. Arkadan zayıf meleme sesleri ve kapı gıcırıltıları geliyordu. Yüzlerce karanlık odadan yüzlerce çağrışım aklını karıştırıyor, enerjisini tüketiyor, birkaç adım kala onu geri dönmesi için ayartmaya uğraşıyordu. "Şu ses ne kadar ritmik. Daha önce nerede duymuştum? Bu manzara küçüklüğümde gördüklerimden biri olmalı. Işıklı odaya bir varayım, hepsini dönüştürürüm. Ama önce..."

* * *

Odanın önündeydi. Kapı açıktı. Davetli olmadığı kesindi. En azından içeri girmesine izin verilecek miydi. Bu düşünceden kurtulmak ister gibi kafasını salladı. Bir adım attı. Arkasından çok yakından bir meleme sesi. Bir adım daha. Kurt kilidi zorluyor. Bir adım. Odanın içinde. Kimse onu durduramaz. Melemelerin sayısı artıyor. Kurt kilidi kırmış çılgınlar gibi koşuyor. Kendisine bir

H E C E Ö Y K Ü

aylık yolmuş hissini veren koridor, bu vahşi hayvan söz konusu olunca ne kadar da kısalıyor. Önemi yok, çünkü odanın orta yerinde artık. Bütün dertler bitecek, huzurun göbeğine düşecek, gökten düşenlerse hep onun başına...

Oda parlak, oda ısıl ısıl. Gözlerini kaldırıp tavanda boşuna bir avize arıyor. Her yeri saran bu ışık nereden geliyor? İçindeki coşku yükselmiş, taa boğazında., birazdan ağzından çıkıp kaçiverecek. Koyunların çingirakları odanın hemen önünde çınlıyor. Kurt neredeyse kapıdan başını uzatacak. Düşünceleri dağılmadan aydınlığın kaynağını bulmalı. Bulup önce o kaynağa ağzını dayamalı ve ruhunu ışığa kandırmalı. Bulup onu hafızasına kazımalı. Kazımalı ki karanlığına geri döndüğünde onu tüm tafsilatıyla anlatabilsin.

Dört bir yanına dönerek arıyor. Sonunda tam üzerinde durduğu noktada, hiç tahmin etmediği bir yerden yükselen... Muhteşem... Harikulâde... Nefis... Hayatında onun kadar güzel bir şey görmedi... Nasıl anlatacak? Kelimeleri tükeniveriyor. Değil yüz, bin oda olsa zihninde, o odalar da kusursuz kelimelerle ağzına kadar dolsa yine de anlatamaz. Davetli değil, üstelik onu görmeye izni bile yok.

Hiç değilse neye benzediğini tarif etmek lazım. Cebindeki kalemi çıkarıyor -cebinde kalemle gezer, ani *benlik taşkınları* için- ama kağıdı yok. Neyse... Avucuna, ona dair bir şeyler karalasa bile yeter. Kararlı, yazacak. Ama görüldüğü gibi kaybolan, hem var hem yok gibi duran, tarifi imkansız şey, o sâfi parlaklığın, ziyanın kaynağı, aniden, hiç ipucu vermeden, hissettirmeden, tıpkı içindeki coşku gibi yavaş yavaş uzaklaşmaya başlıyor. Işığında hiçbir azalma yok. Oda hâlâ göz kamaştırıcı. Bari bunu anlatabilse. Ama az önce telaştan yere düşürdüğü kaleminin üzerine eğilen baş, tehditkâr sallanışlarla, karanlığa geri dönmesini ihtar ediyor.

Kurt odaya girmiş ve kalemi; o, nurun kaynağına hayranlıkla baktığı sırada hiçbir şey yazamadan yere düşen kalemi, iştahla kemiriyor.^

ÇİZGİ

DOSYA
FANTASTİK ÖYKÜ-1

NECİP TOSUN

HAYAL GÜCÜNÜN İMKÂNLARI: FANTASTİKTEN BÜYÜLÜ GERÇEKLİĞE

Fantastik, olağanüstü, gotik anlatı, gerçeküstü, bilimkurgu, büyülu gerçekçilik kavramları arasında pek çok farklılık belirlense, aralarına derin sınırlar çizilse de örnekleme düzleminde yine de sorunlarla karşı karşıya kalır. Çünkü edebiyat eserleri, bir kavrama sığmayacak kadar özgür yaratılardır ve her tanımı, kendilerine çizilen her sınırı kolaylıkla aşarak ele avuca gelmez özelliktedir. Bu zorluk nedeniyle, onları bir küme, kavram etrafında tanımlama yerine, benzer yapıtlar arasında, yaygınlık belirleyici özelliklerden söz etmek daha doğru olur. Bu nedenle yazımızda, andığımız kavramların tanımlarından, aralarındaki farklılıklardan çok, temel ayırt edici özelliklerini belirtmeye çalışacağız.

Öncelikle bu kavramları tanımlayan anahtar sözcükleri: Doğaüstü olaylar, gizem, açıklanamayan durumlar, garip rastlantılar, bilinmezlik, endişe doğurucu durumlar, sürprizler, doğaüstü fenomenler, cin ve peri masalları, hayaletler, akıl çerçevesine yerleştirilemez durumlar, korku, dehşet, merak, mucize olarak sayabiliriz. Bu yazınsal anlayışların ortak paydası, "gün ışığı" gerçekliğinin dışında bir dünyayı temsil etmeleridir. Ama tümünü kuşatan temel sözcük, hayal gücüdür. Çünkü bu kavramlar hayal gücünün imkânlarıyla var olurlar. Dolayısıyla bu kavramlarla, hayal gücünden beslenen, görünür gerçekle bire bir bağlantısı olmamakla birlikte iç işleyişte, anlatımda bir mantık kurgusuna sahip olan, daha çok korku, dehşet, merak duygularına seslenen ve metafizik dünyayla pozitifbilimin/bulguların çatışmasından doğan anlatıları kastederiz. Bu özelliklerden birinin ya da birkaçının bir eserde yoğunlaşması ve anlatıcının bu özelliklere getirdiği yeni yorumlar, onların farklı kavramsallaştırılmasına neden olur. Başka bir deyişle bu farklılıklar, biraz da temadan/anlatılan şeyden değil, metnin yapı/biçim özelliklerinin yorumundan kaynaklanır.

Özellikle edebiyat kuramcıları "fantastik"le ilgili ortak bir tanıma ulaşamamışlardır. Kimi kuramcılar fantastiği bir "tür", kimi de bir "biçim" olarak tanımlamıştır. Fantastik kavramı hakkında en kapsamlı ve derinlikli incelemeyi yapan Tzvetan Todorov, fantastiği yapısalci bir yaklaşımla yazınsal bir tür olarak görenlerdendir. Onun fantastik tanımı basittir: Fantastik, anlatılanlar gerçek mi yoksa düş mü sorusunda yaşadığımız *kararsızlık* ânıdır. Belirsizlik ve kararsızlık fantastiğin doğasıdır. Eğer bu soruya gerçek dersek *te-*

kimsiz, düş dersek *olağanüstünün* sınırlarına geçmişiz demektir. Duraksama ve belirsizliği yaşamıyorsak o metni *fantastik* olarak niteleyemeyiz.¹ Fantastik yaklaşım daha çok gündelik gerçeklere uymayan, mantığın, aklın karşıtı olay, durum ve olgular için kullanılır. Tümüyle hayal gücünden beslenen fantastik metinlerde, çoğunlukla önce düş ile hayat arasında ya da reel dünya ile kurmaca dünya arasında bir köprü kurulur, sonra da bu köprü kaldırılır. Fantastik durum tam da burada var olur.

Son yüzyılda estetik düzlemdeki örneklerine bakarsak fantastiği, yazınsal bir türden çok, bir anlatım türü olarak tanımlamak daha gerçekçi olur. Özellikle son dönemlerde yazarlar, fantastiği gerçekliğin yeni bir sunumu olarak görmekteler. Bu anlamda fantastik, edebiyatın içinde estetik bir öğeye dönüşmüş durumda. Calvino, 19. yüzyılda romantik ruhun incelikli bir ürünü olan fantastiğin, 20. yüzyılda artık duygu ve heyecana değil, oyun, ironi, göz kırpmaya ya da çağdaş insanın gizli kâbusları ya da arzuları üzerine düşünme gibi entelektüel bir kullanıma dönüştüğünü belirtir.² Artık günümüzde, gizemin, mucizenin, olağanüstünün sadece bir inanç meselesi olmadığını, bütün bunların doğadaki başkaca şeyler gibi bir estetik nesne olabileceğini ve gerçeklik olgusunun anlamını yitirerek bir duygu gibi sanatsal yaratıya dönüşebileceğinin pek çok örneğini görmek mümkündür. Biz bu yazıda, Todorov'un fantastik tanımını doğrulayan örneklemeye yapmayacak, fantastiği daha geniş anlamda ele alarak, biçimsel/yazınsal bir tutum olarak değerlendireceğiz.

Fantastik, edebiyatçıya yazınsal yeteneklerini, sezgilerini, düşlerini sergileyebileceği geniş bir özgürlük olanağı sunar. Yazar neredeyse hiçbir kısıtlayıcısı olmadan, dehşet, korku, heyecan, merak unsurlarını kullanarak metnini oluşturur. Fantastik eserler, çıplak gerçekliği taklit olmadığı için tümüyle yaratıcı güce, birikime yaslanırlar. Kurmacanın bir adım ilerisidir. Aklın, mantığın düzeneği terk edilmiş, neredeyse her şey yazarca tanımlanmıştır. Fantastikte, olaylar, durumlar, nesneler, onların adları sadece yazarca belirlenmiştir ve belli bir mantık işleyişine sahip, sadece kendi gerçekliğine karşı sorumlu yeni bir evrendir. Her ne kadar içinde bulunduğu bugünün gerçeklerinden kopuk olsa da kaçınılmaz olarak yazıldığı dönemin anlayışını, doğasını, düşlerini yansıtır. Çünkü düşler de yaşanan çağın, yaşananların yeniden kurgulanmasıdır.

Sanat-edebiyat zaten çıplak gerçekliği aşma girişimi, yeni bir dünya yaratımıdır. Bu anlamda bunu gerçekleştirmek için kullandığı malzemelerin adının, niteliğinin bir anlamı yoktur. Yazar, duygularını, düşüncelerini, gerçeklerini hangi dünyada kurarsa kursun, önemli olan bütün bunları estetik bir yetkinlikle oluşturabilmesidir. Hatta bir anlamda figürlerin ve nesnelerin bile önemi yoktur, olayın hangi evrende geçtiğinin de. Bu nedenle uçağın uçuşuyla, halının uçması arasında sadece zamanlama farkı vardır. Önemli olan bütün bunlarla yaratılan dünyadan yazarın bize aktardıklarıdır.

Fantastiğin serüvenine bakıldığında, inanç, hayal gücü ve bilimsel gelişmeler merkezinde bir varoluş sergilediği görülür. Dini inançların toplumsal yaşamı kuşattığı, metafizik olguların sorgulanmadığı zaman diliminde, cinler, periler, hayaletler, olağanüstü güçlerle donatılmış insanlar, öbür dünya kurguları rahatlıkla anlatılarda yer alabiliyordu. Mitler, efsaneler, destanlar, masallar bunlarla doluydu. Ancak pozitivismle birlikte bu tür anlatılar gözden düşer. Çünkü artık her şeye bilimin penceresinden bakılmakta, olguların, durumların gerçekliği sorgulanmaya başlar. 19. yüzyılda, pozitivism, evrenin yapısından insanlık durumlarına kadar her şeye açık ve kesin hükümler getirerek yaşanan her şeyi kuşatıcı bir güçle tekeline aldığı anda, sanatçılar önce bu akılcı/deneyci yeni tanrı karşısında derin bir şaşkınlık yaşarlar. Her şeyin sayma, denklem ve formüllerle izahının yapılacağına, tüm problemlerinin çözüleceğini vaat eden pozitivistin hâkimiyeti öyle bir yere gelir ki, Eliot'un deyişiyle, "insanlar komşularıyla ilişkilerinin cebir denklemleriyle halledilebileceğine" inanmaya başlar. Bilimin mutlak hâkimiyeti yaşanmaktadır. Edebiyatçılar, sanatçılar elbette bu yeni güçten etkilenirler. Örneğin bilimsel roman görüşüne göre, artık edebiyat eserleri bilimin yol açıcılığında ve bilimsel yöntemlerle, deney yöntemleriyle oluşturulmalıdır. Akla, mantığa aykırı tutumların edebiyatta yeri olamaz.

Zamanla bilimin elindeki kozların sınırlı olduğu görüldü. Aslında bilimsel yargıların eldeki verilerle ulaşılmış "son bilgiler" olduğu, nihai bir kesinlik taşımadığı anlaşıldı. Özellikle insanın doğasına ilişkin pek çok durumun, duygunun karanlıkta kaldığı ortaya çıktı. Sanat tam da burada yerinden var oldu. Yazar ve şairlerin tanıklık, sezgi ve içgörülerıyla (hatta dehalarıyla) ulaştıkları gerçeklere, bilim, kimi zaman formüller, kimi zaman bıkırtıcı deneylerle yıllar sonra ulaşabiliyordu. Bilim, insan doğası hakkında, özellikle onun biyolojik yapısı konusunda başarılı olurken, iş içe dönüş, zihin, bilinç, benlik ve karaktere geldiğinde sanatçı keşfi daha önem kazanıyordu. Bu nedenle sanat ve bilimi bir arada görmeye çalışan Freud'un en önemli başvuru kaynağı, sanatsal ürünler olmuştu. Çünkü insan doğasının o çok karmaşık ayırt edici özellikleri ancak sanatsal ürünlerde anlam alanı buluyordu. Şimdilerde kurmacanın, bilimin karşıtı olmadığı, hatta insan doğasına ilişkin pek çok keşif, buluş ve tespitin bilimsel çalışmalardan önce yetenekli yazarların eserlerinde ortaya çıktığı biliniyor. Bu anlamda fantastik, 19. yüzyılda yeniden var olurken, bilimle hesaplaşır ve biraz da onun eksik bıraktığı alanlarda, boşluklarda varlık alanı bulur. Özellikle Maupassant'ın fantastik öyküleri, bilimle hesaplaşma gibidir. Daha sonra fantazy, giderek bilimi de içselleştirerek kendine yeni bir alan açmayı başarır. Poe, fizik ve fizik ötesini aynı potada eriterek bilimsel bulguların metafizik dünyadaki karşılıklarının fantastik görünümünü öyküleştirmiştir.

H E C E Ö Y K Ü

Kurmaca; olabilecek, olması mümkün olan gerçek hayatın malzemeleriyle oynamak, onun malzemelerini temel almakken, fantastik kurmaca, gerçek hayatta bire bir karşılığı olmayan, olması da mümkün olmayan bir evrenin, olayların anlatımıdır. Bu nedenle fantastik kurmaca, gündelik hayatın bilinen kavramlarından, kelime ve düşüncelerinden soyutlanmış bir evrende geçer. Bu anlamda fantazyaya yazarları, somut bilgilerden tümüyle soyutlanmış, her şeye inanmaya hazır, bir anlamda oyun oynamaya hazır çocuk/okur beklerler. Kuşkusuz çocuğun imgesi safiyettir, bozulmamışlıktır. O her şeye itirazsız inanır. Bir yazar için muhatabının her şeye itirazsız inanması büyük bir imkândır. Anlatılan hiçbir şey çocuğu şaşırtmaz. Yazarın kurduğu dünyaya okurunu inandırması için bir çaba sarf etmesi gerekmez. Hayvanlar konuşur, eşyalar konuşur, güneşe gidilir, görünmez olunur. Bütün bunları büyüklere inandırmak güçtür, ama çocuk bunlara hayret bile etmez. Çünkü muhayyilesi daha geniştir, sınırsızdır. Dolayısıyla fantastik yazarı, masal koşullarına hazır okuyucu bekler. Bu yüzden fantastiğin masallardan, efsanelerden, mitlerden farkı, biraz da okur profili ve anlatıcının konumundan kaynaklanır. Bütün eleştirmen ve kuramcıların ortak görüşü, günümüz fantastiğinin en belirgin özelliğinin değişen okur profili ve anlatıcının konumu olduğudur. Böylece fantastik yeni bir yönelime girer. Artık yazarların karşısında bilimsel bilgiden yoksun ortaçağ insanı yoktur. Tam tersine fizikten, kimyadan anlayan, her şeyin nedenini ve sonucunu formüllerle hesap eden bir okur kitlesi vardır. Anlatıcı da metafizik dünyadan söz ederken bu gerçeğe hareket eder.

Başka bir deyişle anlatıcı, karşısında çocuk safiyeti taşıyan bir okur olmadığını bilir. Bu nedenle "inanılması belki güç ama böyle" tavrındadır. Okurun inançsızlığını baştan kabul eder. Bazen kendisi de anlatılan konusunda bu inançsızlığın yanındadır. Ama bir yandan da adım adım bu inançsızlığı gidermeye çalışır. Hem kendini hem de okurun şüphelerini karşılar. Ancak, kimi zaman da anlatıcı kesin bir inanç içerisindedir ve okuru yönlendirir. Pek çok yazarın, anlatıcının bu inançsızlık sorununu öykünün içinde tartıştığını görürüz. "Şu modern çağda, şimdiki bilgilerimizle, bu hortlak, cin, perilere inanmak zor, ama ister inanın ister inanmayın ben yaşadım." der öykünün girişinde. Anlatıcı bilim dışı olayları anlatırken okurdaki tedirginliği gidermeye çalışır. Gabriel García Márquez, "Ağustos Korkuları"nda bu kaygıları dile getirir. Bir şato ziyaretine giden anlatıcıya, yolda rastladıkları yaşlı kadın, şatonun tekin olmadığını söyler. Anlatıcıyla eşi, kadının saflığına gülüp geçerler: "Bu zamanda dedim -kendi kendime-, hayaletlere hâlâ inanan biri olması ne aptallık." Oysa anlatıcı, gece şatoda farklı bir odada yatmasına karşın, şövalyenin odasında uyanır. Öyle ki Maupassant'ın kimi öyküleri bilimin ulaşamayacağı alanların gerçekliğini savunmak için yazılmış denemeler gibidir.

H E C E Ö Y K Ü

Bilimin çözemediği olayların nedenlerini de sıralayarak bu olaya kanıtlar getirir. Kahramanlar, bilime fazla önem verilip fantastik duyguların gözden düşüşünü eleştirirler: "Evet beyefendi, görünmezi ortadan kaldırarak insanların hayal güçlerini yok ettiler. Dünya bana terk edilmiş, boş ve çıplak görünüyor artık. Ona şiir katan inançlar yok oldu." (Maupassant, "Korku")

İşte tam da Maupassant'ın bu kahramanı gibi fantastik yazarları, var olan, kabul edilen bilgiyle aklın kuşatılmasına karşı çıkarıp görünmeyen gerçeklerin ve hayal gücünün önemini vurgulayarak bunun sanatsal yaratıcılığın temel şartı olduğunu öne sürerler. Kendisi de fantastik yazarı olan Úrsula K. Le Guin: "Hayal gücü deyince, ben şahsen zihnin özgürce oyun oynamasını anlıyorum, hem entelektüel hem de duyumsal anlamda. 'Oyun'la yenilenmeyi, yeniden yaratmayı, bilinenle yeni olanın yeni bir şekilde bir araya getirilmesini kastediyorum. (...) Hayal gücünün düzenlenmesi hem sanatın hem de bilimin temel yöntemi veya tekniğidir." görüşündedir.³ Úrsula K. Le Guin'e göre, "Hayal gücüyle yaratılmış kurmacanın yararı, dünyayı, çevrendeki kişileri, kendi duygularını ve kaderini daha derinlemesine anlamayı sağlamaktır."

E.T.A. Hoffmann, Edgar Allan Poe, Guy de Maupassant, Franz Kafka, Jorge Luis Borges, Julio Cortázar fantastik anlatının en önemli yazarlarıdır. Yapıtları, fantastik anlatının estetik düzlemde ilk başarı örnekleri olarak gösterilen E.T.A. Hoffmann, hayal gücünün olanaklarını öykülerinde merkeze alan yazarların başında gelir. Hoffmann'ın fantastik ve rüya yaklaşımları, başta Poe olmak üzere pek çok edebiyatçıyı etkilemiştir. Hoffmann, olağanüstüyü ya düşlerin içinde ya da masal formunda anlatır. Fantazyayı "Altın Sakı" öyküsünde masalsı anlatımla (yılana âşık kahraman), "Kum Adam"da ise rüya yaklaşımıyla (kuklaya âşık kahraman) yumuşatır.

Edgar Allan Poe, korku, dehşet, merak unsurlarına yaslanan, hayal gücünün imkânlarını sergileyen öykü anlayışının en önemli yol açıcılarından biridir. Poe, fantastikten büyülü gerçekçiliğe kadar, olağanüstülükten beslenen tüm eğilimlerin kurucuları arasında sayılır. O tüm öykülerinde tuhaf, sıra dışı olayların, mucizevi durumların, garip rastlantıların, korku ve dehşetin peşinden gitmiştir. Ancak Poe, düşsel, gotik dünyalarda gezinirken, bir yandan da "gün ışığı" gerçekleriyle bağ kurmaya çalışmıştır. Bu anlamda gerçek ve düş arasındaki sınırın sanılanın aksine derin olmadığını vurgular.

Fantastik yöneliminin en önemli öykücülerinden biri de Guy de Maupassant'tır. Maupassant hem fantastik öyküler yazmış hem de kuramsal anlamda fantastik hakkında düşünceler üretmiştir. Maupassant, sürprizler, olağanüstü olaylar üzerine kurar öykülerini. Periler ülkesinden gelen, mantıkla açıklanamayan doğaüstü görüntüler, başka boyutta ruhlarla konuşmalar, ülkenin etrafında dolaşan gizemli felaketler, geceleri işitilen sesler, tiz ısıklar,

çıgıllıklar, içine şeytan giren insanlar, hareket eden eşyalar, canlanan ölümler... Onun öykülerinde hayalî görüntüler, düşünceler, görünmez varlıklar bir şekilde bedeni, ruhu ele geçirirler. Ruh; tedirgin, takıntılı, yakıcı düşüncelerle acı çeker. Düşünceler alt üst olur; mantık, gizemli ve anlatılmaz bir sıkıntı içinde dağılıp gider. İnsanı, ruhunu esir alan bu görünmez varlık için ne doktorlar ne de kilise çare bulamaz. Bu insanların sonları ya delirmek ya da intihardır. Maupassant pek çok öyküsünde fantastik, gerçek, korku ve bilim kavramlarını karşılaştırarak tartışır. Maupassant, bilimsel ilerlemenin başat olduğu bir zaman diliminde, bilimsel ilerlemeleri kabul etmekle birlikte, sanki okura anlatacağı fantastik durumları kabul ettirebilmek için gerekçeler bulmak zorunda hisseder kendini. Öyle ki kimi öyküleri, bilimin ulaşamayacağı alanların gerçekliğini savunmak için yazılmış denemeler gibidir. Bilimin gözlemmediği olayların nedenlerini de sıralayarak bu durumlara kanıtlar getirir, görünmez olanın, gizeminin derinliğine vurgu yapar. Mevcut duyu organlarımızla ulaşamadığımız pek çok şeyin var olduğunu, ancak insanın eksikliğinden bunlara ulaşamadığını düşünür.

Öte yandan Franz Kafka, öykülerinde düşsel, simgesel, alegorik anlatımı tercih eder. Fantastik mizah, ironi tercih ettiği anlatım türleridir. Jorge Luis Borges de fantastik anlatımı önemseyen yazarlardandır. Ona göre yüzeysel yaklaşımla gerçeğin kavranması mümkün değildir. Bu yüzden gerçek dünya ile fantastik dünyanın ayırt edilemeyeceği görüşündedir.

Julio Cortázar öykülerindeki şiirselik ve yabancılaşma olgusuna, fantastiğin gücünden yararlanarak ulaşmıştır. Julio Cortázar, fantastiğe, gerçeküstülüğe yasladığı öykülerinde, kurmaca dünya ile gerçek dünyayı iç içe vererek okuru sadece şaşırtmaz, aynı zamanda, onu yeni, bambaşka bir gerçeklik düzlemiyle karşı karşıya getirir. Anlatının bir yerinde birdenbire bir değişim yaşanır ve anlatıcı muammaya dönüşür, okur metne yabancılaşır, boşluğa düşer. Meksika semenderi üzerine konuşan anlatıcının öykünün bir yerinde birden bizzat kendisinin Meksika semenderi olduğunu öğreniriz ("Axolotl"). Roman okuyan adam birden okuduğu romanın içine girer, artık roman kahramanını izlemeye başlarız. Bu arada roman kahramanlarından biri okurun odasına girer. Okur muhtemelen roman kahramanı tarafından öldürülecektir ("Bütün Parklar Uç Uca"). Onun öykülerinde dünya tekin değildir ve şiddet ile doğüstü olaylar hayatın hemen içindedir. Görünmeyen yaratıklar evi işgal edebilir ("Ele Geçirilen Ev"), atlar evi basabilir ("Yaz"), insan kaplanla iç içe yaşayabilir ("Canavar Masalı"). Cortázar, öykülerinde gözle görünmez şeylerin, küçük ayrıntıların büyüklüğünün peşine düşmüş ve bizzat gerçekliği temsil ettiklerini örneklemiş, fantastik yaklaşımların şiirsel başyapıtlarını vermiştir.

H E C E Ö Y K Ü

"Büyülü gerçekçilik, Latin Amerika'nın otantik ifadesidir."

Angel Flores

Büyülü gerçekçiliği fantastikten ayıran en temel farklılığın, gerçekliği yorumlayışından kaynaklandığı ileri sürülür. Büyülü gerçekçilikte amaç, bir gizemli yazınsal bir metne dönüştürülmesi değil, bizzat gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için onun ardında görünmeyi ortaya çıkarmaktır. Amaç bizzat gerçeğin kendisidir ve bu nedenle olağanüstüye başvurulur. Ancak büyülü gerçekçilik, gerçekliği fotoğraflık hâliyle değil, hayal gücünün imkânlarıyla zenginleştirip mitlerden, efsanelerden de yararlanarak öylece sunar. Fantastikte "gün ışığı" gerçekliğinin dışında bir dünya kurulur. Oysa büyülü gerçekçilikte çoğunlukla mekân yaşadığımız dünyadır nesneler ise dünyevidir: "Olaylar, karakterler, yer ve zaman ayırt edilebilir bir şekilde gerçekçi olabilir, ancak bu türdeki eserler mucizevi, büyülü ya da hayalî denilebilecek özellikleri de barındırırlar."⁴ Anlatıda amaç hiçbir şekilde dehşet ve korku hissi uyandırmak değildir. Sanki her şey doğal akışı içinde cereyan ediyor gibidir. Hayatın dışına çıkılmaz, bizzat hayatın içine girilir. Okur, gün ışığı gerçekliğinden hiç koparılmadan, tam da o atmosfer içinde olağanüstüyle karşı karşıya getirilir. Olayların nedenleri, niçinleri tartışılmaz. Luis Leal'in deyişiyse, "Mantıksal açıklamalarda bulunulmaz, etrafta olup biten toplumsal gerçekçilikte olduğu gibi bire bir yansıtılmaz ya da gerçeküstücülükteki gibi çarpıtılmaz; temel olan ortak nokta herkesin varlığı konusunda hemfikir olduğu gerçekliğin ardındaki gizemin ön planda tutulmasıdır."⁵

Gabriel García Márquez, Miguel Angel Asturias, Alejo Carpentier, Jean Rulfo, Patrik Suskind, Carlos Fuentes, Mario Vargas Llosa büyülü gerçekçilik yaklaşımının parlak örneklerini vermişlerdir. Ancak, büyülü gerçekçilik dendiğinde ilk akla gelen isim Gabriel García Márquez'dir. Onun anlatımında öne çıkan en önemli özelliklerden biri, en duygusal, olağanüstü ve tuhaf olayların bile, serinkanlılıkla anlatılmasıdır. O, Latin Amerika'nın zengin hayal gücünü modern öykünün diliyle birleştirmiştir. Yazarın yeniden Şehrazat olarak söz alması gerektiğini düşünen Gabriel García Márquez, *Binbir Gece Masalları* 'nın yazarlığındaki etkisini anlatırken, kitabın kendisini tekrar okumaya zorladığından söz eder. Öyle ki "Şehrazat'ın anlattığı masalların onun zamanında gündelik yaşamda gerçekten oluştuğunu, ama sonraki nesillerin inançsızlığı ve ödle gerçekçiliği nedeniyle meydana gelmez olduklarını" düşünecek kadar kitabın etkisi altındadır.

Onun öykülerinde cinler, periler, doğaüstü olaylar gerçeği örten, onu bulanıklaştıran değil, gerçeğin gizini ortadan kaldıran bir işlev yüklenmiştir. "Kocaman Kanatlı İhtiyar Adam" Márquez'in büyülü gerçekçilik yaklaşımını sergileyen en

tipik öyküsüdür. Öyküde biraz alegorik biraz düşsel bir anlatımla eve gelen bir "yaratık" ve onun etrafında oluşan boş inançlar irdelenir. Bu fantastik öyküde Márquez, toplumun tüm boş inançlarını, yanlış algılarını, ticari bakışlarını mahkûm eder. Bunu yaparken de büyülü gerçekçilik yaklaşımını sergiler. Olağan dışı (kanatlı ihtiyar), insanlarca dünyevi amaçlar için kullanılır (üzerinden para kazanmak gibi). Başka bir deyişle, tümüyle olağan dışı bir nesne, gerçekçi dünyanın içinde olağan bir hâle dönüşmüştür. Çünkü olağan dışıya insanların bakışı, algılayışı (sahiplerinin, rahibin, çevrenin) tümüyle gerçekçidir. Gabriel García Márquez'in öyküleri, özellikle fantastiğin "gerçeklikten kaçış" olarak tanımlanmasına en güçlü itiraz olduğu söylenebilir.

Tarihsel birikimimize baktığımızda, masal, destan, halk hikâyelerimiz, özellikle din odaklı anlatılarımız (menkıbeler, mesneviler) fantastik öğelerle doludur. Dağları delen Ferhat'lar, Azrail'le karşı karşıya gelen Deli Durnul'lar, Tepegözler, devler, şeytanlar, yedi başlı ejderhalar geleneksel anlatılarımızın odağında yer alır. Mucizeler, kerametler, insanüstü güçlerle donatılmış kahramanlar, hayata yön verirler. Doğu toplumlarında dünya, yaşanan reel âlem ve öte dünya olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu iki dünya rahatlıkla birbirinin içine girer, karşı karşıya gelir. Doğu toplumunda iki dünya aynı anda yaşanır. Bu nedenle ürettikleri kültür de bu iki dünyanın yansımasıdır.

Edebiyatımızda, masallardan, halk hikâyelerinden, meddah anlatılarından sonra, sözlü kültürden yazılı kültüre geçişin dönüm noktası, Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelat* (1852) adlı kitabı olmuştur. Sadece masal olarak kalmak istemeyen, bu arada bildik halk hikâyeleriyle içeriksel benzerliğini de sürdüren *Muhayyelat*, fantazyaya, gerçeküstü öğelere ve olağan dışıya yaslanır. Hikâyelerde hayal gücünün sonuna kadar gidilir. Kahramanlar, altından yapılmış uçan atların, uçan develerin üstünde, anlatıcının tabiriyle, "akla hayale sığmaz" maceralar yaşarlar. Birden dünyayı değiştirirler, gizli mahzenlerde dolaşırlar, periler âlemine geçerler, sihirle bir başkası olurlar.

Edebiyat araştırmacıları, olağanüstü temalardan gerçekçi dünyaya geçilmesini modern edebiyat için milat kabul ederler. Bu anlamda Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelaî* bu koşulu henüz yerine getirmemektedir. Batılı anlamda yeni bir edebiyat anlayışı ve yazınsal bir tür oluşturmaya çalışan dönemin yazarları (Namık Kemal başta olmak üzere) haklı olarak "gerçek"le bağlantı kurmaya çalışmışlar, yazılanların masala benzeyip benzememesi en temel ölçütleri olmuştur. Namık Kemal'e göre, "Bizim hikâyeler tılsım ile define bulmak, bir yerde denize batıp sonra müellifin hokkasından çıkmak gibi tabiat ve hakikatin haricinde birer mevzua dayandırılmış, roman değil kocakarı masalıdır." Çünkü anlatıma olağanüstü ve abartı girince anlatı, roman olmaktan çıkıp masala dönüşür. Çağlarında yaşanan romantizm/natüra-

lizm tartışmalarına bu açıdan bakmışlardır. Hayale, romantizme kapı açıldığında, metnin masala dönüşeceğinden kaygılanmışlardır. Eğer böyle olursa, Batılı anlamda yazınsal bir tür oluşturulamayacaktır. Oysa edebiyatçı artık hayaliyle değil, bizzat görerek, tecrübe ederek bire bir gerçekliği yazmalı; araya hiç girmeden, gerçeklik nasılsa, tıpkı hayatta olduğu gibi öyle kaleme almalıydı. Berna Moran bu dönemin fantastiğe bakışını şöyle özetler: "Ahmet Mithat'ın cinli perili anlatıları alaya almasına bakarak, ilk romancılarımızın eleştiri için fantastik türünü hedef aldıklarını ve 'olabilir olan'ı anlatması gereken romanın adeta düşmanı saydıklarını söyleyebiliriz. Fantastiği, kurtulunması gereken bir hastalık gibi gören ilk romancılarımızın bu tutumu sonraki dönemlerde de pek değişmemiştir, çünkü, genelde, Batı-Doğu değerleri arasında denge ya da bir bireşim arayan yazarlarımız fantastik romana dudak bükme benzerler."⁶

Modernizmin çağcıl sesini/dilini yakalamaya çalışan Cumhuriyet dönemi hikâyecilerinin zihinsel dünyaları da kuşkusuz, dönemsel atmosferle sınırlıdır. Bu anlamda bu tutumlarını anlayışla karşılamak gerekir. Belki burada vurgulanması gereken edebî ölçütlerin zamana bağlı olarak değişimidir. Örneğin ülkemizde daha çok doğaüstü olaylarla, cinlerle, perilerle, rüyalarla ilgilediği için eleştirilen ve realist bulunmayan bu tutumun daha sonra, sürrealizm, fantastik yaklaşımlar ve büyülü gerçekçilik akımıyla birlikte yenisinden itibaren kazanması, 21. yüzyılda yeniden edebiyatın gözde anlatımı olması düşündürücüdür. Gabriel García Márquez ve Jorge Luis Borges; hayal, düş, olağanüstü ve fantastiğin penceresinden, gerçeğin yepyeni yüzlerini ortaya çıkarmışlar ve bu iki yazar da en önemli esin kaynaklarının *Binbir Gece Masalları* olduğunu belirtmişlerdir.

Fantastik tutumlar, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde pozitivizmi/akılcılığı temellendirmek amacıyla boş inançlar, hurafeler anlamında eleştirilmiştir. Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Memduh Şevket Esendal bu tutumla öyküler, romanlar yazmışlardır. Bu öykülerde bilim yüceltilirken, olağanüstü olayları Tanrı'nın gücüne dayanak olarak gören anlayışlar eleştirilmiştir. Bu dönem öykücülerinin boş inançları gündeme getirirken mutlaka "Perili Köşk"lere, "Yatır" öykülerine başvurmuşlardır. Hiciv, ironi ve gülmece temel anlatı türleri olmuştur. Dolayısıyla yeni medeniyet anlayışı nedeniyle "fantastik" düşünceler "sabıkalı" olduğu için edebiyatımızda da oldukça az yer alabilmiştir.

Bütün bu sabıkalı konumuna karşın hayal, düş, olağanüstü ve fantastik yine de edebiyatımızda yer bulmuştur. Bu bağlamda, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik, Feyyaz Kayacan, Ferit Edgü, Leyla Erbil, Adnan Özyalçın, Samet Ağaoğlu, Orhan Duru, Bilge Karasu, Tomris Uyar, Nazlı Eray, öyküle-

rinde fantastiğin imkânlarından yararlanmışlardır. Fantastik yaklaşımların özellikle 1950 kuşağı yazarlarında yoğunlaştığı gözlenir. Ne var ki 1980'den sonra öykücülüğümüzde fantastiğin yeniden gündeme geldiğini görürüz. 1980 sonrası çıplak gerçekliğin yeniden sorgulanması, beraberinde gerçeküstü yaklaşımların ve fantastik tutumların, özellikle postmodern anlayışın öykücülüğümüzde yer bulması sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde öykücüler, fantastik edebiyatın gotik, gizem, polisiye, korku öğelerini bolca değerlendirmişlerdir. Özellikle Cemil Kavukçu, İnci Aral, Murathan Mungan, Yücel Balku, Faruk Duman, Hakan Şenocak, Özen Yula, Ayfer Tunç öykülerinde fantastik imkânlardan yararlanmıştır.

Günümüzde, tümüyle simülasyona dönüşen görüntüsel gerçeklerle soluk alışverişimiz, bilgisayar dünyasının uçsuz bucaksız imkânları, küçülen dünyayla birlikte yaşanan küresel karmaşa, modern hayatın temel sunumları olan bilgi kirliliği ve kaos düşünüldüğünde; fantastik yaklaşımların büyük bir güçle yeniden gündeme gelmesi, kitapçılarda fantazya/bilimkurgu bölümlerinin büyüyerek nitelikli edebiyatı kuşatması, sinemanın yoğun bir şekilde fantazyaya eğilmesi boşuna değildir. Çünkü çıplak gerçeğin anlatımı, etkinliğini önemli ölçüde yitirdi. Öyle ki çıplak gerçekliğin temel aktarıcısı olan ve bütün hayatımıza egemen olan televizyonlar ve gazeteler bile bundan vazgeçerek farklı bir dil arayışı içerisine girip gerçeğin yeni sunumu peşine düştüler. Hatta giderek gerçeküstü tutumların, absürdün, fantazyanın eşiğine geldiler.

Aslında bütün bunlar edebiyatın bu alanı yeniden değerlendirmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda insanlık durumları ve varoluşsal gerçekler, hayal gücünün imkânlarıyla yeniden üretilebilir, daha çarpıcı bir şekilde var edilebilir. Tarihsel süreç içerisinde mitlerin, masalların yaptıkları da budur. Kuşkusuz sanat-edebiyatın pozitif bilimlerden farkı, biraz da kullandığı malzemelerden kaynaklanır. Pozitif bilginin verileriyle, görünmeyen, bilinmeyen, tanımlanamayan bir dünyanın gizlerine eğilen edebiyat, muhayyilenin sınırlarını sonuna kadar zorlar. Ne var ki kimi zaman fantastik tutumların, uyuşturma, gerçekten uzaklaştırma fonksiyonu da görebileceği gözden uzak tutulmamalıdır. Bu yüzden gizem, sürpriz, merak, olağan dışılık, korku, çarpılma duygularından beslenen fantastik tutum, büyülü gerçekçilik, sembolik anlatım, ütöpik-bilim-kurgu yaklaşımları estetik bir düzlemde var olduklarında, edebiyatın önemli bir açılımı olurken; bundan uzaklaşıldığında, edebiyat dışı bir tutumun, alt kültürün eğlencelik bir vakit geçirme imkânına dönüşmektedir. "Kaçış" edebiyatı, gerçeklikten kopuş, uyuşturma ve oyalama tam da bu yaklaşımlara denk düşer. Oysa dilsel tutarlılık, kurgu yetkinliği ve estetik titizlikle oluşturulan fantastik eserlerin, gerçekliği yeniden ürettikleri artık tartışılmıyor bile. Bu eserler, sonsuz özgürlük alanında,

H E C E Ö Y K Ü

ütopyanın engin denizinde yeni bir dünya yaratarak, bir başka düzlemde okurları kimi gerçeklerle yüz yüze getirir. Varlığı bilinmekle birlikte tanımlanamayan, bu dünyaya ait kılınamayan gerçekliğin üzerindeki anlamsızlık örtüsünü kaldırmak, yeni bir sunumla hakikati sezdirmek, okura yeni pence-
reler açmak tam da edebiyatın yapacağı bir şeydir. Bu anlamıyla fantazy, gerçek değildir ama okur bu dünyayla hakikate değebilir. Örneklerine bakıldığında edebiyatın pek çok önemli gerçekçi eserlerinin bu akıl dışı dille yazılması da bunun bir kanıtıdır. &

C/3
O

¹ Tzvetan Todorov, *Fantastik*, Metis Yay., 1. Basım 2004, s. 31.

² Italo Calvino, *Yeni Bir Sayfa*, YKY, 1. Baskı 2008, s. 254.

³ Ursula K. Le Guin, *Kadınlar Rüyalar Ejderhalar*, Metis Yay., 4. Baskı 2009, s. 26.

⁴ Aytül Özüm, *Angela Carter ve Büyülü Gerçekçilik*, Ürün Yay., 1. Baskı 2009, s. 14.

⁵ Özüm, *A.g.e.*, s. 23.

⁶ Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış III*, İletişim Yay., 4. Baskı 1998, s. 64.

İKİ MEDENİYET İKİ TANIM: 'HARİKULADE VE OLAĞANDIŞI'

Olağandışı Durumlar

Medeniyetlerin kendilerine özgü terminolojileri vardır. Kültür yapıcı unsurların, medeniyet içerisinde varoldukları dönemle ilintili olmak üzere bir dil oluşturmaları, o medeniyetin evrensel tarihe katkısını gösterir. Bu yönü ile kavramlar, medeniyetlerin rengini alırlar ya da medeniyetler kavramlara renk verirler.

Batı medeniyetinin, rönesansla birlikte tanımını yaptığı fantastik sözcüğü de, medeniyetlerin kendilerine özgü terminolojilerinin varlığından ziyadesizlikle nasiplenmiş bir kavram olarak önümüze çıkar.

Romantik dönemde, hayalin girift yolları olarak niteledirilen ve bilinmeyen gizemli dünyalarla kurduğu bağlantıların adı olan fantastik, rönesansın akılcılığı ve bilimi zirveye taşıması ile, tanım içine alınmıştır. Bu gereklilik, Batı medeniyetinin kabuk değiştirirken, kavramlarını da değiştirmeye başladığının göstergesidir. Daha önce, 'bilinmeyen varlıklar, gizemli dünyalar'la ilgili olan demek iken, sonraları 'cin çarpmışların marazi durumları' olarak tanımlanan ve 'cin çarpmış' ifadesiyle 'bilinmeyen, gizemli' bir aleme gönderme yaparken dışlamayı yanına iliştiren fantastik tanım, rönesansla birlikte 'hayali olan, uydurma, sadece imgelemde var olan' gibi dar ve reddiye içeren ifadelerle tanım içine yerleştirilmeye başlamıştır. Bu üç aşama, kavramın tarihsel değişimine de denk düşmektedir.

Kavramın, tarihsel gelişim içerisinde aldığı şekil, toplumun değişimi ile paralellik gösterdiğinden, bu dönemden itibaren fantastik sözcüğü, 'gerçekliği olmayan' sınıfına dahil edilerek, bundan sonra yazılacak olan eserler de bu tanım içine mahkum edilmiştir. Batı medeniyetinin, XIII. yüzyılda Dante'nin *ilahi Komedya*'sında ele aldığı konuları, XVII. yüzyıldan itibaren 'uydurma, gerçek dışı' olarak nitelendirmesi, kavramın zaman içindeki değişimine en belirgin örnektir.

Modernizmin kabullerini onaylamayan ve onlara verdikleri eserlerle başkaldıran yazarların, aşağılama, alay ve dalga geçme gibi psikolojik baskılara maruz kalmaları bizde Tanzimat'la başlarken, Batı'da bu durum gerçekçiliğin bütün katılığı ile toplumun her kesimine yayıldığı döneme rastlar. Artık

eski ile ilgili olan - ki eski Batı medeniyeti için akılcılık ve bilim öncesi anlamına gelir- hiç bir şey 'makul' değildir. Bu düşünce 'olağan' olanın dışında tanımlanmaya başlayan fantastik için de geçerli olacak ve kavram için 'olağandışı' sözcüğü kullanılacaktır. Özellikle bilimin matematikte gelip topladığı 'irrasjonalite' de yine fantastik için ifade edilir olacak, yüzyıllar sonra Umberto Eco, fantastiğin 'modern bir irrasjonalite' olup olmadığını soracak ve modern zihinlerde soru işaretleri oluşturacaktır.

Zevk vermenin, sanatın bir işlevi olduğu düşüncesi V. yüzyıla dayansa da insanlık tarihi sanata hemen her zaman böyle bir işlev yüklemiştir. Edebiyatın bu işlevi üstlenen tek türü için fantastik denilebilir mi tartışılır fakat, sanatın, tarihsel süreçlerle değişime uğrayan işlevlerinin olduğunu görmekteyiz.

Realist dönemin bütün katılığı ve geçit vermez yapısı uzun sürse de özellikle 1960'lardan sonra ilk Batı'da belirmeye başlayan postmodern anlayış fantastiğin mahkum edildiği tanımı da değiştirmiştir. Sanki insanlık tarihi gibi edebiyat tarihi de sürekli başa dönerek daha önce keşfedilmiş şeyleri yeniden keşfetme eğilimi içine girmiştir. Şöyleki, realist dönemin katı tanımı, 1960'lardan sonra toplumlarda görülen sosyo-kültürel değişimlere paralel olarak değişime uğramış fakat en baştaki romantik dönemin nitelemelerine evrilerek kendi evine geri dönmüş gibidir. Artık fantastik, 'gerçek dışı' değil, 'gizemli, bilinmeyen' dünyanın hayal ile birleşen kurguları anlamını yüklenmiş görünmektedir. Özellikle realist dönemin katı hristiyan anlayış ile girdiği dirsek temasından şeytan, vampir, satan düşüncüler, kutsal nesneler, kan, büyü, esrarengiz şatolar, kutsal bakirelerin korkutucu gezinimleri, kötü ruhlar, lanetli yaratıklar ve daha bir çok konu fantastiği besleyen ana izlekler arasına girmiştir.

Fakat Batı fantastiği, romantik dönemin tanımına geri dönse de zihinlerde bu sözcüğe karşı oluşan 'olağandışı' anlayış yıkılmış ya da değişmiş değildir. Fantastik dediğimizde, geçirdiği bütün tarihsel aşamalara rağmen hâlâ 'gerçeğin dışı'ndan bahsediliyor olması, modernizmin baskın algısının bir sonucu olarak önümüzde durmaktadır.

Günümüzde Batı fantastiği, orta çağ kilise algısındaki gizemi, gotik algının sanatsal bakış açısını kurguya yansıtmaktan başka bir şey yapmayan bir yapıda ilerlerken, nitelikli fantastik kurguların yazarlarının üçlemeler, beşlemeler şeklinde süren kurgularla fantastik tarihine imzalarını attıklarını söyleyebiliriz. Bir yanda popüler olan vampir hikayeleri, bir yanda has fantastiği içeren kurgular varken öte yanda Doğu dünyasının bu alandaki zenginliğini keşfeden Batılı yazarlar da mevcuttur. Evrensel kültür çerçevesinde Doğu'nun diline, kültürüne folkloruna ait olanları kendi kurgularına dahil ederek fantastiği zenginleştirenlerin başında gelen kişi dilbilimci J. J. Tolkien, bu konuda en açık sözlü yazarlardan birisidir. Bir söyleşisinde, Yüzüklerin

Efendisi eserinde kayıp alfabenin Göktürk alfabesi olduğunu söyleyecek kadar açık yürekli olan Tolkein aynı zamanda insanlık tarihinin evrenselliğine de yaptığı vurgu ile dikkat çeker.

Fakat yine de revaçta olan, bir tüketim malzemesi gibi sunulan, bir ürün gibi harcanan ve bittikçe yenisi eklenen popüler kitaplara baktığımızda çoğunluğunun fantasya türünde olduğunu görmekteyiz. Bunun nedenleri üzerine düşünmek başlıbaşına bir konudur. Bu ivme, insanların fantastikten ne anladığıyla ya da neden fantastiği tercih ettikleriyle yakından ilintili olarak araştırılmaya muhtaç bir alandır. Postmodern çağın bu ivmeyle ilişkisinin gücü de ayrıca sorgulanmalıdır.

Fantastiğin 'Harikulade' Penceresi

Batı medeniyetinde 'olağandışı' durum söz konusuysa, bir başka dünyanın bu anlatıların bütününe 'harikulâde' demesi, konunu başında ifade ettiğimiz gibi medeniyetlerin oluşturdukları dil ile alakalı görünmektedir. Yine olağanüstülükler, hayaller, gerçeğin dışına taşan anlatılar ve kurgular vardır. Yine hayalin sınırsızlığında ulaşılan diyarlar, muazzam derecede güçlü ve olağanüstü özelliklere sahip kahramanlar mevcuttur, fakat, Doğu dünyası buna 'olağandışı' demek yerine 'hairkulâde' demeyi tercih etmiştir. Çünkü Doğu'nun değil muhayyile edebiyatında, düşünce tarihinde dahi 'olağandışı' kavramı yoktur. Herşey bir hikmet ve neden çerçevesinde gerçekleşir. Nedenler kendi varlık alanlarını yaratırken pek çok şeyi değiştirerek kendi kaderlerine yol alırlar. Böylece olağan olanın dışına sarkan, taşan, kayan bir durum olmaz. Her şey kendi kaderinde akar.

Doğu muhayyile edebiyatının köklerinin Orta Asya'ya dayanması bizi sözlü edebiyat kaynaklarına kadar götürür. Yazıya geçildikten sonra bütün bir sözlü edebiyatın yavaş yavaş yazılı kaynaklara aktarılması bugün folklor biliminin ortaya çıkardığı devasa hazineyi gözler önüne sermektedir.

Masallarla başlayan, aşk hikayeleri ile devam eden, milli ve manevi duyguların tezahür ettiği eserlerle büyük bir birikim oluşturan, göç matem gibi sosyal konuların işlendiği hikayelerle renklenen, menkıbeler, vilayetnameler ve kıssalarla dini hassasiyete bürünen, saltuknameler, gazavatnameler, danişmendnamelerle varlığını pekiştiren bu hazine, Batı'nın sosyo-kültürel olarak Doğu'yu etkilemeye başlamasına kadar zengin içerikleri ile dilden dile dolaşarak sosyal hafızada sürekli diri tutulmuştur.

Hayalin sınırsızlığına Fars, Arap ve Hint lisanının inceliğini, kültürünün zenginliğini de katan Doğu dünyası bu üç kültürün bütün birikimini muhayyile alanında sınırsızca kullanmıştır. Batı'da kilisenin katı baskısına benzer bir baskının Doğu dünyası gibi çok din değiştiren topluluklarda hiç bir dö-

nemde görülmemesi de muhayyile edebiyatının gelişiminde ve sınırsızlığında önemli rol oynamıştır. Doğu'nun en taassup dolu dönemlerinde bile muhayyile dünyası en kötü ihtimalle hicve sığınmış ama yine de varlığını devam ettirmiştir.

Fakat Tanzimat'tan bir süre önce, Batı edebiyatının realist yapısı yavaş yavaş Doğu edebiyatını ve bütün bir düşünce dünyasını etkilemeye değiştirmeye ve dönüştürmeye başlayınca, Doğu'nun sahip olduğu bu birikim de büyük yara almıştır. Tanzimat yazarlarının eskiye dair ne varsa bırakıp romanı tek biçim olarak alması, gerçekçiliği tek akım olarak benimsemesi ve üstelik tek medeniyet algısı olarak düşünmesi, en büyük darbeyi muhayyile edebiyatına indirmiştir.

Batı etkisini bir 'medeniyet krizi'ne dönüştüren bu hastalıklı bakış açısı, bütün sözlü kültür birikimini 'kocakarı masalları' olarak değerlendirmiş, folklorun dar kalıpları içerisinde akademik çalışmalarla raflara sıkıştırılmıştır.

Aziz Efendi'nin *Muhayyelâfına* gösterilen tepki, onu ve onun gibileri gerici, yobaz, çağdışı olarak nitelendirmeye kadar varmış ve fantastik olarak nitelenen muhayyile edebiyatı da kendi içine kapanmıştır. En son *Amak-ı Hayal* ile Doğu, büyülu perdesini kapatmış ve masalların renkli dünyası, 1960'lardan sonra Batı'nın, fantastik türde Doğu'nun hazinesini kullanana dek bize yabancılaşmış, ancak bu dönemden sonra özellikle *Yüzüklerin Efendisi* serisinden sonra, Doğu'ya ait olan pek çok fantastik öge ile karşılaşmamıza dek sürmüştür.

Halbuki, fantastiğe 'harikulade' diyen bir medeniyet vardır ve bu çerçevede olağanüstü eserler verilmiştir. Bütün bu birikimin gözardı edilmesi bir bakıma fantastiğin, farkında olmayarak dışlanması demektir. Ama ne yazık ki o dönemde görülemeyen şey, günümüzde Batı'nın gotik kilise kültürünün done-leri ile kurgulanmış vampir, hayalet satan unsurları içeren fantastik yapıtlarla yoğun tercümelerle okurlara sunularda dayanmış durumdadır.

Özellikle 90' sonrası öykü yazarlarına baktığımızda -ki 90' sonrası için öykü yazarı demek çok kolay değil, çünkü edebi türler birbirine karışmış üstelik bu karışım ve geçişkenlik meşru sayılmıştır- bu yazarlar, modernizmin onları daralttığı, sıkıdığı, baskıladığı ve kurallar içine hapsettiği dönemin bir rövanşı olarak karşımıza çıkar. Türler birbirine geçmiştir, zemin çok kaygandır ve herkes herşeyi yazabilir. Buna rağmen, bu dönemde, fantastik kurgular ortaya koyan yazarların, yerli kaynaklara eğildiğini, Doğu'nun hazine sandığını yavaş yavaş açtığını görmekteyiz. Fantastikte yaratılan diyarların yerli öğeler barındırması, sihir, macera, gizem gibi unsurlarla zenginleştirilen kurguların ince bir zeka ürünü olarak yaratıcı kurgular ortaya koymaları gözden kaçmamaktadır.

H E C E Ö Y K Ü

Postmodern dönemi yaşadığımız XXI. yüzyılın başında, özellikle bireylerin iç bunalımlarının, saplantılarının, hayallerinin, zaaf ve kurgularının edebiyata yazı yolu ile aktığını görmekteyiz. Bazen sayfalarca iç konuşmalara ya da kendi kendine sayıklamalara 'öykü' adına sayfalar ayrıldığını görebiliriz. Roman furçasının öyküyü tetiklemesi de yine bu dönemde ve bu içerikte olmuştur. Postmodern dediğimiz bu dönemde edebiyatın haylaz çocuğu olan fantastik, özellikle görsel sanatların etkisi ile (sinema,drama) pek çok popüler örnek sunmuştur. Buradaki popülerliğe sinema gibi güçlü görsel sanat dalının katkısı yadsınamaz.

Bugün hem geçmişten (mitoloji, tarih) hem gelecekte (bilim kurgu) faydalanıp postmodern akımın ömrünü uzatan bir tür varsa onun fantastik olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Fakat 'postmodernin ömrünü uzatan'dan kasıt onun kural tanımaz varlık alanını genişletmesi ya da meşrulaştırması değildir. Fantastik, postmodernin, özellikle metinlerarası ilişki kuralını iyi kullanan ve bu yolla geçmişle bağlar kuran bir yapı sergilemektedir. Olsa olsa bu yönü ile fantastik postmodern ile aynı varlık alanı içinde bulunabilir.

Medeniyet-dil bağlamında fantastiğin tarihsel ve kavramsal serüveni için söylenecek daha çok söz olduğunu saklı tutarak şu notu eklemek gerekecektir. İnsanlık tarihi, insanın tarihidir ve insan her döneme kendi damgasını vururken, kavramları da farklılaştırarak serüvenine ortak edecektir. Muhayyile edebiyatı ise bu serüvende büyümlü bir perde açmasıyla, 'harikulade' tasarımları insanoğluna sunmasıyla bu serüvene renk katacaktır.

FATİH ORDU

MODERN HİKÂYELERİMİZDE FANTASTİK UNSURLAR

-Nasıl mevcut olmamış bir adam?.. Daha demin kendiniz bahsediyordunuz... Dördüncü Mehmet zamanında yaşamış. Sarı rengi severmiş. Güneş rengidir, dermiş. Mevlevî olduğunu bile biliyorsunuz. Graham hesaplarıyla meşgul olduğu malum... Şekerden ölmüş...

- İyi ama, bütün bunlar manasız şeyler... Hepsini uydurma!..

-Adı olan her şey mevcuttur Hayri Bey! dedi. Binaenaleyh Ahmet Zamanî Efendi vardır. Biraz da ikimiz böyle istediğimiz için vardır.

A. H. Tanpınar / Saatleri Ayarlama Enstitüsü

Gerçek olan nedir yahut hayal olan?.. Gerçeklik ile hayal tezat mıdır? Hayal eğer var olmayan bir şeyse o zaman kurduğumuz hayal nedir, nasıl var olur? Sorular çoğaltılabilir. Amacımız kafa karıştırmak değil. Çokça konuşacağımız gerçeğin ve hayalin nerede başlayıp bittiğini anlamak. Bunu fark ettiğimizde fantastik karşımızda bugünkünden daha belirgin, daha anlaşılır bir şey olacaktır.

O zaman fantastik nedir? Fantastik (phantastikos)i, Antik Yunan'da Aristo; 'boş hayaller yaratma melekesi' olarak tanımlar. Ancak daha sonra Latin dilinde bu sözcük sıfat değeri olarak (phantasticus) 'hayalî, gerçek dışı' anlamını kazanır. Saint Augustin ise, ad olan 'phantasticum' 'hayalet, ikiz (double) anlamında kullanır¹.

Yukarıdaki tanımlar içinde Saint Augustin'in 'ikiz' tanımı fantastiği (en azından bir öyküdeki fantastiği) görebilmemiz adına mühimdir. Çünkü fantastik, gerçek (buradaki anlamı açıklanabilir olan) değil; ama gerçeğin aynadaki yüzü gibi karşımızda durur. Aynadaki bu suret, gerçekle olağanüstü arasında; ama ikisinden de farklı bir yerdedir.

Bilindiği gibi kurmaca da gerçek değildir. Akşit Göktürk, kurmaca metinlerle gerçek yaşam dünyasının olguları arasındaki bağın doğrudan olmadığını, ancak metindeki soyut kavramsal örgü² aracılığı ile böyle bir ilintinin kurulabileceğini söyler. Bu bakımdan fantastik anlatılar da, bir parçası olduğu bütün kurmacalar gibi, gerçek hayat bağlamında bir göndergeye sahip değildirler. Diğer kurmacalardan sürekli kararsızlık, açıklanamazlık gibi yönleri-

le ayrılır. Okuyucuyu oyunun ve gerçeğin bıçak sırtı sınırında gezdirerek sürekli tedirgin eder. Fantastikteki kurgusal yapı, olabilir olan ile olağanüstü arasında bir yeredir. Ahmet Haşim, nasıl ki O Belde'yi(fantastik'i şiirsel olanla da karıştırılmamalı), Dünya ile Ay arasında ve Dünyadan ziyade Aya yakın bir yere yerleştiriyorsa, fantastik de gerçek ile olağandışı arasında böyle bir yeredir ve illa bir yere yakın olacaksa, olağana daha yakındır.

Bununla birlikte insanın var olduğu ilk zamanlardan günümüze anlatı nasıl aynı kalmadı ve sürekli değişti ise (bu değişimin mit'ten destana, destandan romansa, romansdan romana evrildiğini söylemek mümkün) fantastiğin (fantastik olanın) de zaman içinde sürekli dönüşüm yaşadığı söylenebilir. 19. yüzyılda başka bir türe örnek gösterilen birçok anlatı 20. yüzyılda daha başka türe örnek gösterilir. İlk zamanlarda cinlerin, devlerin vs yer aldığı anlatılara fantastik adı veriliyordu. Geçen yüzyılın sonuna doğru fantastik, önkası çizilmiş bir tür olarak karşımıza çıkar.

Peki, nasıl oldu da pek çok olağan üstü anlatı gibi fantastik de bilim ve deneyden öte bir şey tanımayan bir 'akıl çağı'nda böylesine büyüüp serpildi?

Nurullah Çetin, 18 ve 19. yüzyıllarda korku, gotik vb romanların ortaya çıkmasının sebeplerinden birini bu anlayışın metafiziği kesin reddedişine bağlar: 'Avrupa'da aydınlanma düşüncesi rasyonalizm, pozitivizm gibi dünya görüşleri, akli, somut fiziksel gerçeği görüneni ve bilineni esas almış; akla, deneye, bilime uymayanı reddetmişti. Bu bağlamda elle tutulup gözle görünmeyen cin, peri, hortlak, hayalet, maneviyat, büyü masalsı motifler gibi metafizik unsurları, ortaçağa özgü anlayış, değer, motif ve figürleri reddetmişti.³¹ Fantastiğin de masalın modern zamanlara özgü biraz değişik bir biçimi olarak gören Çetin, bu roman türünü gotik romanın korku, dehşet kasvetli ortam gibi sert ve kaba unsurlarından sıyrılarak daha yumuşak bir türe evrimli şekli⁴ olarak yorumlar.

Nihayet Arslan da Jean Luc Steinmetz'in düşüncelerinden hareket ederek, 'bu çağın katı bilimciliğinin yarattığı bir tepki sonucunda olağanüstü anlatılar bir nitelik değiştirerek bilinmeyene, tanınmayana karşı duyulan korkuyu geliştirdiler. Çünkü bilimsel ilerleme ne kadar hızlı olsa da açıklayamadığı bilinmezlikler, endişe kaynakları varlıklarını sürdürüyorlardı. Artık bilimin sınırladığı gerçekliğin kurallarını alt üst eden herhangi bir doğa üstü görünümli olay tehdit unsuruna dönüşüyordu.⁵' demektedir.

Fantastiğin bir edebi tür olarak, bu süreç içinde 19. yüzyıldan sonra ortaya çıktığını söylemek mümkündür (hala fantastiği bir edebî tür olarak kabul etmeyen edebiyat araştırmacıların da olduğunu hatırlatalım). Görülen o ki, fantastik bir tür olarak 19. yüzyılda hem de romantizmle ilintili olarak kendini gösteriyordu. 1830'larda özellikle Fransa'da altın çağını yaşayan fantastik

anlatı, Baudelaire'in 1856'da Edgar Allan Poe'nun hikâyelerini çevirmesiyle yeni bir söylem kazanır. Gerçeğin hayatına hoyratça giren bu tür biraz da gerçekle alay etmesi ve onu ciddiye almaması sebebiyledir ki, anarşist bir tür olarak da adlandırılır.

Hakikaten de Fantastik bir tür olarak görülebilir miydi? Bu hususta ciddi tepkiler olsa bile onu bir tür olarak kabul eden ve çizgisini kalın çizgilerle çizen de Todorov olmuştur. Todorov, fantastiği "bildiğimiz dünyanın yasalarının açıklamaya yetmeyeceğini" fantastik anlatı kahramanının ya bir yanılsama, düşsel bir varlık ya da öteki canlılar gibi gerçekte var olduğunun kabul edilmesi gereken bir canlı olduğunun beklenildiğinin; ama fantastiğin de tam da bu kararsızlığın içinden doğduğunu belirtir. Bu kararsızlık kahramanda ve okuyucuda daima belirgindir.

Fantastiğin bir tanımını yapmaktan ziyade onun bir tür olarak yerinin belirlenmesiyle ilgilenen Todorov, fantastiğin olabilmesi için üç şart ortaya atmıştır. Bunları an hatlarıyla şöyledir:

1. Metin öncelikle okuyucunun, öyküdeki kişilerin dünyasını canlı kişilerin yaşadığı bir dünya olarak görmesini ve anlatılan olaylarla ilgili olarak doğal bir açıklama ile olağanüstü bir açıklama arasında kararsızlık duymasını sağlamalıdır.

2. Bu kararsızlık bir öykü kişisi tarafından da hissedilmelidir; böylece okuyucunun görevi bir kişiye verilmiş olur, aynı zamanda da 'kararsızlık' metin boyutunda ortaya konduğu içindir ki yapıtın izleklerinden biri haline gelir; saf bir okumada gerçek okuyucu öykü kişisiyle özdeşleşir.

3. Okuyucunun metin karşısında bir tavır takınması gerekir: Hem alegorik hem de şiirsel türden yorumlamaları reddedecektir⁶.

Buna göre birinci ve üçüncü maddeler Todorov'a göre gerçek anlamda türü oluştururken, ikincisinin ise yerine getirilme zorunluluğu yoktur.

Modern hikâyecilerimizin Batıdaki pozitivist söylemin doğurduğu bir felsefe ve edebiyat anlayışını benimsemeleri, edebiyatı halkı eğitecek bir okul olarak görmeleri, mevcut hikâyelerimizi ise ancak çoluk çocuk eğlendirecek bir mesabede 'kocakarı masalı' olarak bakmaları sebebiyledir ki fantastik anlatının da epey uzağında ve elbette karşısında idiler.

Bu bağlamda 'Tanzimatta Türk romanını başlatan Ahmet Mithat, Namık Kemal, Şemseddin Sami gibi yazarlarımız', diyor Berna Moran, 'Batı romanını kendilerine örnek olarak alırken amaçları hem olgun bir insana ve uygar bir millete yakışır yapıtlar vermek hem de bu yapıtlarla halka uygarlığı aşılmaktı⁷'. Görünen o ki, ilk dönem yazarlarımızda fantastik olgun bir insana ve uygar bir millete yakışır bulunmuyor, halka uygarlığı aşılama için de bir kıymetinin olmadığına inanılıyordu. İster bunu sebep gösterelim isterse de

edebiyatımızdaki türlerin zayıflığını görelim. 1980'li yıllara gelene kadar fantastik tür hikâyeciliğimizde çok zayıf kalmıştır.

Berna Moran yukarıda adı geçen makalesinde Muhayyelat'ı inceledikten sonra Hüseyin Rahmi'nin 'Gulyabani' ve Peyami Safa'nın 'Matmazael Noraliya'nın Koltuğu' romanlarını da inceler ve şu sonuca varır: Bu iki yazar da fantastik romanlar yazmışlardır, ama her ikisi de fantastiği Batılılaşma konusundaki tutumlarını savunmak için kullanmışlardır.^{8"}

Bu durum bizi fantastik anlatının amacına götürmektedir? O zaman nedir fantastik romanın amacı? Nurullah Çetin, fantastik romanları yazılış amaçları bakımından üçe ayırır: Eleştirel yaklaşım, savunmacı yaklaşım ve eğlenceye dönük yaklaşım⁹. Buradan bakınca Gulyabani'yi bir toplumun inançlarının eleştirisi, Matmazael Noraliya'nın Koltuğu'nu değer yargılarının savunulması ve de Muhayyelat'ı da eğlenceye dönük bir yaklaşım olarak görebiliriz.

Bununla birlikte fantastik anlatıya bu keskinlikte bakmanın sakıncaları olabilir. Bir bakıma fantastik anlatının, kanıksanan gerçekliği sorgulamasına, insanın kendisini ve varlığı yeni bir anlayışla görmesine/göstermesine kapılar açabileceğini de unutmamak gerekir.

Postmodernizmin ortaya çıkmasıyla birlikte fantastiğin yeniden hayat bulduğunu unutmamak gerekir. Türk edebiyatında 1980 sonrasında günden güne sayıları artan canlı örnekleri vermeye başladığını da yukarıda belirtmiştik. Edebiyatımızdaki pek çok fantastik hikâye bu dönemin ürünüdür. Postmodernizmin kesin hatları, bir akşam gölgesi gibi karartmasıyla kavramlar yenden anlaşılmalı ve tanımlanmaya başlanılmıştır. 'Ya o, ya bu' şeklinde bir kesinlikle varlığı tanımlamaya çalışan modernist anlayışın yerine bugün 'hem o, hem bu' şeklinde yepyeni bir anlayış vardır ki, bu da yukarıdan beri sınırlarını çizmeye çalıştığımız fantastiğin yaşam alanıdır.

Hikâyeciliğimizde Fantastik

Yazımızın bu bölümünde hikâyelerimizden belli örnekler seçerek bu örnekler üzerinde fantastik anlatıyı görmeye çalışacağız. Burada karşımıza ilk olarak hikâyelerin nasıl bir tutumla inceleneceği sorunu çıkmaktadır. Bilindiği gibi bir anlatı çözümlenirken üç temel soru sorulur: Ne anlatılıyor, nasıl anlatılıyor ve niçin anlatılıyor?¹⁰ Birinci sorunun cevabı hikâyenin "materyal unsurlarını" verir. İkinci sorunun cevabını "estetik" unsurlar olarak adlandırabiliriz. Üçüncü sorunun cevabı ise "muhtevasını" "fikri (tematik)" yönünü içerir. Bu kısım yazarın niyetinin saklı olduğu bölümdür.

Buradan hareketle aşağıda hikâyeleri incelerken, vak'aya kısaca değinerek hikâye üzerindeki fantastik yönleri bulmaya çalışacağız.

Bu çalışma için seçtiğimiz örnekler şunlardır:

- Ahmet Hamdi Tanpınar /Abdullah Efendi'nin Rüyaları,
- Nazlı Eray /Düş İnsanları: Sen ve Ben),
- Mustafa Kutlu /Sır,
- Leyla Erbil /Vapur,
- Sait Faik /Hişt Hişt,
- Orhan Duru / Karabasan.

Abdullah Efendi'nin Rüyaları¹¹

Hikâye beş arkadaşın bir gece küçük bir salonda bir masada içmesinin anlatıldığı bir sahne ile başlar. Abdullah Efendi, bir aralık 'eşyanın hakikatine uyanır' karşı masada oturan adamın burnu ve çenesinin kendisinden bağımsız hareket ettiğini, yan masadaki kadının ayaklarıyla konuştuğunu görür. Bunun ardından öte masadaki kadın elbiselerinin arasında kaybolur ve elbiseleri pörsür. Aslında bu hal Abdullah Efendi'de üç yıldır vardır ve ilk kez bu kadar uzun sürmüştür. Arkadaşları geceyi daha da keyifli geçirmek için bir randevu evine gitmeye karar verirler. Abdullah Efendi masadan kalkarken kendi benini sandalyesinde uyumuş/sızmış görür. Uyandırmaması için garsona tembih edip onu bırakarak oradan ayrılır.

İlk gittiği randevu evindeki odada, duvarda bir zembilin içinde iki yüz yanında bir Rum ihtiyarı görür. Bu adam 'Eleniça'nın dedesi' olarak kendini tanıtır. İhtiyar ve çirkin çehresiyle durmadan konuşur ve geçmişteki zamparalıklarını anlatır. Abdullah Efendi oradan kaçır. Gittiği ikinci randevu evinde ise duvarlarda tuhaf resimler ve köşede yatan bir çocuk vardır. Az bir zaman sonra bu resimler dans etmeye, çocuk el çırpmaya başlar. Abdullah Efendi bu halin içinden kurtulamaz ve pencereden kendini sokağa atar.

Bu noktadan sonra benliğini (ikinci benini/esas benini) uyuduğu yerden uyandırarak almaya gider; lakin lokantada yangın çıkmış ve benliği de yanmıştır. Bir ambulans gelir ve onun yanmış, ölü benliğini götürür. Abdullah Efendi sokakta çaresiz kalmıştır. Kendine ertesi günkü cenaze töreninde bir nutuk hazırlamaya karar verir. Bu defa akşamdan beri gördüğü her şey onu sokakta kısıtır: Zembildeki adam, dans eden resimler, arkadaşları ve hatta yanan kendi. Kendine bir oyun oynandığını düşünür, bunalır. Çok susadığını hisseder, bir eve girer. Masada bulduğu sürahideki suyu içeceği sırada orada bir çocuk uyanır ve ona mani olur. Pencereye koştuğunda sokaktan dönen kendini görür.

Bu hikâye'de karşımıza çıkan birinci soru, gerçeğin ne olduğu sorusudur. Abdullah Efendi'nin rüya olarak gördüğü ilk hali mi gerçektir yoksa içi boşalan, zembilden konuşan vs. insanlar mı gerçektir? Kahraman da okur da bu soru karşısında tedirgindir ve kafaları karışmıştır. Hikâye'de hâkim bakış açısı kullanılmış. Anlatıcı gerçeğin bize tuhaf gelen ikinci hal olduğunu söylü-

yor. Anlatıcının bu tutumu hikâyede bir tarafın öne çıkarılması, hikâyenin bir tarafa eğrilmesi olarak anlaşılmamalı. Aksine bizi ve kahramanı asıl askıda bırakan yer bu tutumdur. Eğer böyle olmasa kahramanın halini bir sanrı olarak düşünebilirdik. Bu karar verme de fantastik yapıyı sona erdirirdi.

Hikâyede zaman ve mekânın fantastik anlatıya uygun olduğu görülüyor. Mekân bir meyhane, zaman ise gecedir. Abdullah Efendi'nin meyhanede sarhoş olması, gecenin de hayale açık oluşu hikâyeyi fantastik bir yapan yönler olarak görülebilir. Eğer sarhoşluk ihtimali ortadan kalkarsa okuyucu bir deli ile muhatap olduğunu düşünebilir yahut da tam tersine o ikinci dünyanın gerçekliğine inanabilir. Oysa fantastiğin aradığı tam da bu hikayedeki gibi 'askıdaki hal' olduğunu tekrar edelim.

Pek çok fantastik anlatı horoz ötmesi, sabah ezanı okunması gibi gecenin nihayeti ile son bulur. Bu hikâyede de kahraman sabahı bekler; lakin öyle bir açmazın içindedir ki öten horoz da onunla alay eden oyuncak bir horozdur. Kahraman bu defa Binbir Gece masallarındaki sürekli susayan vezir gibi, susamaya başlar ve su içince bir şeylerin değişeceğine kanaat getirir. Bulduğu bir hayrat onun gecenin başından beri nefeslenebildiği tek yerdir; lakin oradan su içememiştir (bu kısım üzerinde ayrıca düşünülmelidir). Onun susuzluğu hikâyenin sonunda da bitmez.

Vak'a düz bir zaman çizgisi içinde anlatılmıştır. Olay anlatımında okuma zamanı ile olay zamanının çakıştığı 'sahne zaman' tekniği kullanılır. Bu da okuyucuyu sürekli kahramanla birlikte nefes almaya zorlar ve bir çıkış yolu bulamamanın ıstırabını okuyucu da kahramanla beraber hisseder.

Anlatıcı iki dünya arasında tarafsızlığa rağmen anlatımda fantastik olmaya özen gösterir. Hikâye boyunca rüya, rüyadan uyanma gibi kelimeler/kavramlar sıkça kullandığı gibi, benzer ifadelere de yer verir. Onlardan bir kaçını alalım: 'Ne tuhaf (tuhaf kelimesine benzer fantastik öykülerde de sıkça rastlayacağız) geceydi bu; bir büyü, bir masal içinde başlamıştı', 'bir gölgenin orada uyuduğunu gördü', 'her şey değişik ve yabancıydı; etrafında muvazenesi sarsılmış aklının tutunabileceği hiçbir şey yoktu', bu kadar galiz ve çirkin bir dünya ancak bozulmuş bir düşüncede idrak edilebilirdi', 'iki kere ikinin dört ettiği dünya', 'tecrübe bir nevi mihenkti', kuyruğunu yiyip kendisinden doğan ebedi yılan', 'riya ve yalandan yapılmış', 'hokkabaz ve düpedüz yalancı bir köpek' vs.

Hikâyedeki fantastiğin örgülediği anahtar kelimeleri şu şekilde sıralayabiliriz: Rüya, uyku, yabancı, muvazene, mihenk, hokkabaz, tuhaf, büyü, masal, yalan vs.

Tanpınar'ın burada anlattığı rüya yahut eşyanın uykusundan uyanması gibi tanımları bilinen rüya kavramından farklı ve onun estetiğini geliştirdiği bir

yöndür. Tanpınar 'rüyanın kendisinden ziyade rüyalara içimizde refakat eden duyguyu önemser'¹². Hikâyeye 'rüyanın nizamı hâkimdir'¹³.

Eserdeki fantastik kurgu Tanpınar'ın felsefesini ve estetiğini gösteren bir imkân sunmuştur. Bu fantastik kurgu sayesinde yazarın içindeki ikilemi, di-yalektiği; rind ü zahidi; akıl (Apollon) ve gönül (Diyanizos)¹⁴ ü kendi başına görebilme imkânına da erişebiliriz.

Düş İnsanları: Sen ve Ben¹⁵

Hikâye, bir karakolda başlar. Kahramanlar 'O' ve 'Ben'dir. Bu karakolda kimse yoktur, hatta eşya da yoktur. O, rüyasında bir kadın yüzünden bir adam öldürmüştür ve kendini ihbar etmek için oraya gelmiştir. Ben ise rüyasında bir kadın yüzünden öldürülmüştür. Öldüğünden emin değildir ve karakola haber vermeye gelmiştir. İkisi konuşmaya başlarlar. Bu konuşmadan bu iki kişinin katil ve maktul oldukları anlaşılır. Ben'in öldüğü hakkındaki tereddü-dünü O giderir ve Ben'i öldürdüğünü söyler.

Bu olaya sebep olan ise Aysel adında bir kadındır. O, Aysel'e tutku derecesinde âşıktır. Ben ise Aysel'i pek de sevmediği halde bir geceliğine onun-la beraber olmuştur. Bu olay da peşinde cinayeti getirmiştir. O ve Ben'in ay-nı kişi olduğunu kahramanın sabah Aysel'in telefonuna uyandığında anlarız.

Hikâye üç katmandan meydana gelmektedir. Birinci katman Aysel ile gö-rüştüğü uyanıklık halindeki âlem, ikincisi, rüyasında gördüğü O ve Ben, üçüncüsü de bir gece önceki rüyada olduğu anlaşılan O ve Ben'in rüyaları.

O ve Ben arasındaki cinayet bir gece evvelki rüyada yaşanmıştır:

"O -Dün geceki düşün devamı olmasın bu?

Ben- Bilemiyorum, zaman olgumu yitirdim. Dün gece ikimizin de aynı düş içinde olduğu anlaşılıyor"

O zaman bu hikâyede rüya içinde bir rüyadan hakikate doğru bir uyanış söz konusudur. Hikâyede gerçek ve rüya öylesine iç içe girmiştir ki, okuyucunun mevcut halinin de bir rüya olarak algılamasına kapı aralanmıştır Bu durum fantastik bir durum olarak görülebilir. Çünkü bu aralıkta anlatıcı bizi sürekli tedirgin edici bir yerde tutmaktadır. Yoksa buradaki fantastik, rüyada görülen hal değildir. Rüya ile fantastik aynı anlama gelmez; rüya fantastik gi-bi arada bir hal değildir. Bu bakımdan bu hikâye temel manada fantastikten çok Todorov'un 'etrange' olarak tanımladığı tuhafa yakındır. Hikâyede fan-tastik telefonun çalıp anlatılanların bir rüya olduğu anlaşılması ile sona erer.

Rüyanın açığa çıkmadığı tedirginlik dakikalarının dili de anlatım ile öz-deşleşmiştir. Hikâyenin İlk cümlesi, böyle bir nazardan okunmazsa anlatım bozukluğu olarak tanımlanabilir:

"... bir türlü geçmek bilmeyen zamanı geçirmeye çalışıyordu: O ve Ben".

Bu kısa hikâyede üç kere tuhaf, iki kere de karabasan kelimesi geçer. Kah-

ramanlar hiç bir şeyden emin değildir; hatta yaşadıklarından bile. Bir düşün, karabasanın, tuhaflığın evrenindedirler. Boş bir zemin vardır (karakol da boştu). Onlara nerede olduklarına ve ne yaptıklarına dair bilgi verecek birileri de bulunmaz. Bu askıda bir hayattır. Tam da fantastiğin istediği gibi; ama söylediğimiz gibi rüyanın ortaya çıkışıyla fantastik sona erer. Bu bakımdan bu hikâye 'tuhaf'ın hikâyesi olarak görünür.

Sır¹⁶

Bu hikâyede olay, gene bir gece vakti başlar. Kahraman tarladan gecenin geç vakti eve dönmüştür. Kapısı çalınır ve Efendisi (Şeyhi) yanında birkaç kişiyle gelmiş onunla konuşmak istemektedir. Efendisi bir rüya görmüştür ve Efendisine rüyasında dergâhın yeni efendisinin kahraman (adı verilmiyor) olacağı söylenmiştir. Bunu kahraman kabul etmek istemese de birkaç güne kalmaz Efendi ölür ve dergâhın başına geçer. Bir zaman sonra dergâh şehre taşınmak istenir, kahraman rüyasında hayırlı işaret alınca bu teklifi kabul eder. Şehirde köyün aksine zengin döşenmiş bir dergâhta kahramanımız himmet etmeye çalışır. Bazı problemlerin çıktığı da olur, rüyalarında bu problemlere bulacağı çareleri öğrenir. Zaman içinde evi gibi kendi de kilo almış, göbeklenmiştir. Aynada gördüğü bir hal üzerine ortalarından kaybolur, kendinin de sırrolduğuna inanılır.

Sır hikâyesini çerçeve bir öykü olarak okumak mümkündür. Bunlardan birincisi yaşadığımız âlemdir, ikincisi de rüyaların âlemidir. Bu ikinci âlem hakkında bilgi verilmez; lakin birincisini etkileyen ve ondan üstün olan bu ikinci âlemdir. Rüyalar hakkında kuşkuya düşülmez, oradan öğrenilenler doğru, hakikat bilgidir. Biz eser boyunca bu iki dünya arasında gider geliriz.

Sır'da, 'dünya/hayat'- rüya ayrımı gibi köy ve kent ayrımı da göze çarpar. Köy hayatı rüyaya yakın dururken kent hayatı dünyaya yakın durur. Köy hayatındaki sadeliğin ve yoksulluğun yerini, kentte gösteriş ve zenginlik alır. Köyde toprakla ve toprakla uğraşan insanlara himmet eden kahraman şehirde kentlinin 'malayani' işleriyle uğraşmak durumunda kalır. Bundan kendisi de etkilenir ve kentlinin görünümünü almaya başlar. Ondaki bu değişim, 'yabancılaşmanın en karakteristik özelliklerinden¹⁷ biridir.

Mustafa Kutlu'nun ele aldığı 'rüya' kavramı Tanpınar'dan ve Nazlı Eray'dan tamamen farklı olarak tasavvufi anlamda yorumlanabilecek bir rüyadır. Nazlı Eray'ın hikâyesindeki rüyaya benzer olsa da farklı işlevlerde karşımıza çıkar. Sır'daki rüya da tıpkı Düş İnsanları: Sen ve Ben'de olduğu gibi fantastikten çok tuhafa yakındır. Bununla birlikte bu rüyaların yukarıda saydığımız şaşmaz ölçüleri, bir üst âlem gibi durmaları fantastik olarak görülebilir.

Katı dünya gerçeklerini aşma duygusu; lakin bunun aşılamaması, mutasavvıfları gerçek ile hayali dünya arasında bir bağ kurmaya itmiştir. Bu ba-

ğın en büyük araçlarından biri de rüyalardır. İncelediğimiz eserde ise, böyle bir bağ kurma zaruretiinden ziyade 'çürüme'nin bir eleştirisi vardır. Eserde bu (şaşmaz ölçülere dayananan) rüya kavramı kadar 'hal ehli bilir' leit motiv ve Efendisinin yüzünün nurundan ortalığın aydınlanması da fantastik bir yaklaşıım olarak bakmak mümkündür.

Hişt Hişt¹⁸

Hikâye, kahramanın evden çıkmasıyla başlar. Öfkeli; evde bir şeylere kızmıştır. Yolda yürürken 'hişt hişt' sesini işitir. Önüne ardına bakar kimseler yoktur. Kuşlardan tosbağalardan işkillenir. Çukulata renginde bir yaprak, çağla badem renginde bir keçi görür. Birdenbire bir adamla bir kadın karşısına çıkar, üzerlerinde oldukları Kalpazankaya yolunu sorarlar. Sanki yol hareket eder. Papazın yere uzanmış oğlunu ve gene çağla bademi renginde olan bir eşiği görür. Sahibi eşeğin üzerindeki örtüyü çıkarıp kendi mantosunu giydirmeye çalışıyordu. Bütün gördüklerini toprağı belleyen bir adamla paylaşmak ister; hatta duyduğu sesi çıkararak onunla alay etmeye yeltenir. Adam duyamamaktan şikâyetçidir.

Hikâyede tabiatın sesini/seslenişini duyabilen bir kahraman vardır. Bu özelliğı tabiatı fark edebilmesi kadar yalnızlığından da kaynaklanabilir. Olaylar da onun gözünden anlatılmıştır. Kahraman bir belirsizliğin içindedir. Bütün seslenişlerde dönüp etrafı tetkik etmesi, karşılaştığı kimseleri de şahit etmek istemesi bir 'belirsizliğin' içinde olduğunu gösterir ki fantastik olan da budur. Bu belirsizliğı dil de desteklemektedir. Hikâyede dokuz kere 'belki' kelimesi geçer. Bu kelimenin verdiği belirsizlik 'olsaydı', 'olabilir' gibi kelimelerle de güçlenmiştir.

Hikâyede fantastik kurgu elde edilmek için figürlerin değışim ve dönüşümüne de şahit oluruz. Tabiat insan gibi seslenir. Keçi ve eşek çağla badem, yapraklar çukulata rengindedir. 'Hişt hişt' sesleniş bir leit motive olarak hikâyenin sonuna kadar devam eder.

Vapur¹⁹

Hikâye, Şirket-i Hayriye konulu alıntı bir yazıyla başlar. Boğaziçi'nde demirlemiş bir Şirket-i Hayriye vapuru bir gece ansızın 20.00 sularında kendi başına hareket eder. Bu olayın şahidi o vapurda yatan suçlu bir çocuk ile kayığı o esnada batan bir balıkçıdır. Vapur Sarayburnu ile Kavaklar arasında mekik dokumaya başlar. Bu hale kimse anlam veremez. Zaman içinde vapurun tavırları da değışmeye başlar; kuyruk sallar, ayakları üzerinde dikilir, halkla konuşur. İnsanlar akşamlar boğazda iki sahil boyunca onu seyretmek için doluşmaya başlamıştır.

Resmî kanallar bu işten rahatsızdır. Bir gün donanma savaş gemileriyle gelerek onu teslim almaya çalışırlar. O teslim olmaz. Açılan ateşte ateş eden gemi batar; ama ona bir şey olmaz. O günden sonra Boğaz boyunca daha bir

çalımla gezmeye başlar, öyküsünü ve başarısını insanlara anlatır. Zaman için de insanlar bu hali de kanıksar. Bir gece de vapur gözden kaybolur.

Vapur çok katmanlı bir hikâyledir. Vapurun kendi başına dolaşmaya başlaması, kahramanın annesi ve ablası ile 'Leyla'nım' kiracısı olarak yaşadığı, babasından bir haber beklediği günler, Savcının Laz kızı Havva ile evlenmesi (Savcının Havva ile evlenmesi de boşanması da vapurun bu garipliğinin ortaya çıkmasıyla paraleldir ve hatta altında bir hinlik aranır), bununla birlikte Samiha Ayverdi'nin İbrahim Efendi Konağı romanındaki kahramanlar (Hacı Süleyman Ağa ile genç karısı) aynı zaman çizgisi içinde aktarılan çerçeve hayatlardır. İbrahim Efendi Konağı romanına yazar isim ile de vurgu yaparak metinlerarası bir söyle kurar. Bütün bu hayatlara Vapur'un tuhaflığı sinmiş durumdadır.

Hikâye boyunca bütün hayatlarla beraber Boğaziçi'ndeki sahillerin, korulukların, semtlerin hikâyeleri/hatıraları da anlatılır. Vapurla birlikte o kadar çok tarih, geçmişe dair o kadar çok hatıra nakledilir ki, geçmişle bugün arasındaki zamansal aralığın kalktığını vehmedersiniz. Vapur, bütün bu hikâyeleri bilir. Vapurun kendisinden önceki hikâyeleri de bilmesi, kahramanın vapuru anlatırken hâkim bakış açısını kullanması (çünkü bu hikâyede anlatıcı birinci şahıstır) teknik kusur olarak görülebilir; bununla birlikte vapur'un böyle bir bakış açısıyla anlatılması yarı hayalî bir anlatım meydana getirir. Okuyucu, vapuru kendi başına bir varlık mı yoksa anlatıcının zihninden geliştirdiği bir varlık mı olduğu sorusunu sorar.

Vapur hikâyesini, katı gerçekliği aşma arzusu olarak da okumak mümkündür. Çünkü olay vapurun 'başkalaşım'ı ile başlar. İnsan gibi özellikler alan vapur, 'insan arasına sokulur, firdolayı döner, burnu üstüne dikilir, eteklerini kaldırır vs' (s. 16). En sonunda da bir insan gibi küser ve kaybolur.

Olay anlatımı 'geriye dönüş' tekniği ile anlatılmıştır. Bu anlatım: 'Vapurun kaçışını ben gerçekten görmüştüm' cümlesiyle başlar. Buradaki gerçeğe vurgu, bu olağandışı olayda okuru inanmaya zorlama olarak görülebilir. Vapur'un gidişi ile büyü bozulur. Savcı Havva'yı boşar, annesi ölür, babasından haber gelmez.

Vapur hikâyesi, başladığı bilinmezlikle sona erer, bu bakımdan onu fantastik bir hikâye olarak görebiliriz. Buradaki fantastik unsur, katı gerçekliği aşma ve başka zamanlarla iç içe geçme gibi yollarla sağlanır. Hikâyede olayın geniş bir zaman aralığında anlatılıyor oluşu fantastik yapıyı zorlar.

Karabasan²⁰

Hikâye, kahramanın lavaboda bir böcek görmesiyle başlar. Lavabonun deliğine saklanan bu böcek çoğalmaya başlamıştır. İlk yatağında ve odalarda gezinmeye başlar. Ardından böceklerin sayısı ve çeşitleri artmaya başlar; kara böcekler, kırkayaklar, akrepler, örümcekler. Bütün bu böcekler şehri de sarmayı başlar; şehri ve insanları.

İşyerinde de artık yığınla dolaşır. Patronunun çıkardığı dolmakalemi kahramanımız böcek olarak görür ve onu ezer. İşinden olur. Sevdığı kadının yanına gittiğinde de bir yığın böceklerle karşılaşır. Sevgilisi ona bu durumun normal olduğunu efsunladığını, bir hocaya gidip okutmasını söyler. Kahramanımız hocaya gittiğinde Hocanın da üstünü başını böcek sarmış görür. Eve geldiğinde böceklerin büyüyüp şiştiğini odalara eve artık sığmaz olduklarını görmüştür. Evi yakmayı düşünür; lakin bu durumda bir sorun daha vardır: Ya, dışarıdaki böcekler?

Hikâye kahramanın bakış açısıyla anlatılmıştır. Biz olayları ondan dinleriz. Patronu, gördüğünün bir böcek değil dolmakalem olduğunu söylediği vakte kadar da anlattıklarından bir kuşkumuz yoktur. Patronundan sonra sevgilisi de yaşanan olayın bir sanrı (kötü ruhların sarması, diyor) olduğunu söyler. Buna karşın yaşadıklarının gerçekliği hususunda kahramanda hiçbir şüphe oluşmaz. Okutmak için hocaya gitmesi, daha çok bir çaresizliğin içinde olduğuna bağlanabilir.

Olay anlatımında ilk böceğe rastlaması 'sahneleme zamanı' olarak sunulurken sonraki anlatımda vak'a zamanı ile okuma zamanının arası açılır. Sadece böceklerle dikkat ettiği zamanlarda 'sahneleme zamanı' yeniden kullanılır. Bu durum yakınlaştırma ve yavaşlatma teknikleriyle böceklerin hikâyede daha etkili görünmelerini sağlamıştır. Okuyucu da bu sanrıyı hisseder.

Böceklerin varlığına kahramandan başkasının inanmaması hikâyede fantastik yönü zayıflatmıştır. Hikâye fantastikten ziyade bir sanrı (tespiti yapılmış, bilinen) halinin öyküsüdür. Bununla birlikte, olayın belirsizliğini, böceklerin değişim ve dönüşümünü fantastik olgular olarak göstermek mümkündür.

Sonuç

Bu metne Samet Ağaoğlu, Oğuz Atay, Ferid Edgü, Feyyaz Karacan, Nazan Bekiroğlu'nu da ilave etmeyi düşündüğümüz halde yazının yer sınırını epey zorlayacağından burada kesmeyi uygun gördük. Belki de bu yazarları başka bir yazımızda konu edinebiliriz. Hikâyemizde fantastik unsurları daha doğru bir şekilde görebilmek için bu yazarların eserlerine de eğilmek zaruridir.

Yukarıda baktığımız eserlerden fantastik kurgu adına elde ettiğimiz sonuç şudur:

Fantastik, olağanüstü ile gerçek arasında insanı arafa/belirsizliğe sürükleyen yeredir. Bu belirsizlik hali, katı gerçeklikten kurtulma, zamanı aşma, varlığı yeni bir gözle görebilme/gösterebilme anlayışından doğmaktadır. Pek çok hikâyemizde belirsizlik ve rüya hali arasında bir yakınlık kurulmuş belirsizliğin elde edilebilmesi için rüya halinden istifade edilmiştir.

Postmodernist anlayış ile fantastik kurgu arasında bir yakınlık vardır. Belirsizlik, çok anlamlılık, çerçeve öyküler, metinlerarasılık gibi unsurlar postmodernizden önce de fantastik hikâyelerimizde yer almıştır. Postmodern anlayışın

günden güne daha etkili olmaya başladığı günümüzde, fantastik söylemin daha çok ve daha yeni ürünler verebileceğini söylemek mümkündür. Bu da bize, hiç değilse yakın vadede, fantastik hikâyenin hikâyeciliğimizde mühim bir yere geleceğine ve belki de başat rolü üstleneceğine dair bir işarettir.*»

KAYNAKÇA

- 1 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Hikâyeler*, Dergâh Yay. İstanbul 1991.
- 2 Akşit Göktürk, *Okuma Uğraşı*, YKY, İst. 1997.
- 3 Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bakış 3*, İletişim Yay. İstanbul 2005.
- 4 Ercan Yıldırım, Mustafa Kutlu Hikâyeciliği, Ebabil Yay. Ankara 2007.
- 5 Leyla Erbil, *Gecede*, Türkiye İş Bankası yay. İstanbul 2010.
- 6 Mustafa Kutlu, *Sır*, Dergâh Yay. İstanbul, 1998.
- 7 Nazlı Eray, *Kuş Kafesinde Tenor*, Can Yay. İstanbul 1991
- 8 Nihayet Arslan, *Nazlı Eray (Bir Okuma Denemesi)*, Phoenix yay. Ankara, 2008.
- 9 Nurullah Çetin, *Roman İnceleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ank. 2009.
- 10 Orhan Duru, *Sarmal*, YKY, İstanbul 1996.
- 11 Orhan Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergâh Yay. İstanbul 1998.
- 12 Sait Faik Abasıyanık, *Alemdag'da Var Bir Yılan*, YKY, İst. 2002.
- 13 Şaban Sağlık, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeleri Üzerine Bir inceleme*, Hece Yay. Ankara, 2003.
- 14 Tanpınar'ın Mektupları, (Haz. Zeynep Kerman), Dergâh Yay. İst. 1992.
- 1 Tzvetan Todorov, *Fantastik -Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım-* (Çev. Nedret Öztokat), Metis Yay. İst. 1999.
- Nihayet Arslan, *Nazlı Eray (Bir Okuma Denemesi)*, Phoenix yay. Ankara, 2008, s. 7-8.
- 2 Akşit Göktürk, *Okuma Uğraşı*, YKY, İst. 1997. s.63.
- Nurullah Çetin, *Roman İnceleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ank. 2009, s. 237
- 4 Age. s. 240, 241.
- 5 Nazlı Eray, age. s. 11.
- 6 Tzvetan Todorov, *Fantastik -Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım-* (Çev. Nedret Öztokat), Metis Yay. İst. 1999, s. 39
- 7 Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bakış 3*, İletişim Yay. İstanbul 2005, s. 62-63.
- 8 Berna Moran, age, 64
- 9 Nurullah Çetin, age, s. 243-244
- 10 Geniş bilgi için bakınız: Şaban Sağlık, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeleri Üzerine Bir inceleme*, Hece Yay. Ankara, 2003.
- 11 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Hikâyeler*, Dergâh Yay. İstanbul 1991, s. 159-208.
- 12 Orhan Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergâh Yay. İstanbul 1998, s. 222.
- 13 Tanpınar'ın Mektupları, (Haz. Zeynep Kerman), Dergâh Yay. İst. 1992, s. 248.
- 14 Apollon ve Diyanizos ikilemini Tanpınar sıkça ele aldığı için böyle yazdık.
- 15 Nazlı Eray, *Kuş Kafesinde Tenor*, Can Yay. İstanbul 1991, s. 99-104
- 16 Mustafa Kutlu, *Sır*, Dergâh Yay. İstanbul, 1998, s. 7-18.
- 17 Ercan Yıldırım, Mustafa Kutlu Hikâyeciliği, Ebabil Yay. Ankara 2007. s. 67.
- 18 Sait Faik Abasıyanık, *Alemdag'da Var Bir Yılan*, YKY, İst. 2002. s. 65-68.
- 19 Leyla Erbil, *Gecede*, Türkiye İş Bankası yay. İstanbul 2010, s. 9-32
- 20 Orhan Duru, *Sarmal*, YKY, İstanbul 1996, s 11-15.

BEKİR SAKİR KONYALI

TANZİMAT DÖNEMİ ANLATILARINDA FANTASTİK ÖĞELER FANTASTİK TUTUMLAR

Fantastik, Yunanca Phantastikos'tan hayal tarafından yaratılan demek. Bu tanıma göre destan, masal, Gotik edebiyat, korku ve heyecan edebiyatı, ütopyalar ve Bilim-kurgu edebiyatı geniş anlamda fantastik kapsamına girmektedir.¹

Fantastiğin bir tür olarak yapısını sorgulayan Todorov, fantastiğe can verenin kararsızlık duygusu olduğunu belirtir.² Moran, bu duyguyu şöyle açıklar: 'Olağandışı' ile 'garip'in arasına fantastiği koyar Todorov. Fantastik anlatının kahramanı da okuru da sahnelenen fantastik olayların doğaüstüyle mi, yoksa doğa yasalarıyla mı açıklanabileceğini kestiremez bir türlü ve sonuna kadar kararsızlık içinde kalır. 'Fantastik'in özelliği bu kararsızlık halidir.³ Ne var ki bu kararsızlık hali öykü sonlandığında ortadan kalkar. Okur anlatılanı doğaüstüne ya da Moran'ın 'garip' Todorov'un 'tekinsiz' dediği türe bağlar: "Öykünün sonunda öykü kişisi değil de okuyucu yine de bir seçim yapar, çözümlerden birini benimser ve fantastiğin dışına çıkar. Gerçekliğin yasaları olduğu gibi duruyor ve anlatılan olayları açıklamaya yarıyorsa yapıt başka bir türe girer: tekinsiz türe. Ya da tersine okuyucu, olayı açıklamak için yeni doğa yasalarını kabul etmek durumundaysa olağanüstü türe girmiş oluruz.⁴ Yazıda Todorov'un yaklaşımından faydalanılacak olmakla beraber, fantastiğin Türk edebiyatındaki örnekleri göz önünde bulundurularak kavram, daha geniş bir anlamda kullanılacaktır: "Gerçekçiliğin mekân, zaman, karakter kavramlarını, canlı cansız ayrımını tanımayan ve bildik dünyamızın ötesinde alternatif bir dünyayı işin içine katan anlatıların tümüne verilen bir ad olarak."⁵

Cevabı aranacak sorular şunlardır: Bir yazar eserlerinde fantastik unsurlara neden yer verir? Batı etkisinde gelişen edebiyatımızda yakın zamana kadar fantastiğe kaynaklık edebilecek unsurlara karşı neden olumsuzlayıcı bir tavır takınılmıştır? İncelemeye konu edindiğimiz *Çengi* ve *A'mâk-ı Hayal* adlı anlatılarda fantastik öğeler nelerdir? Bu öğeler ne türden bir tutumu açığa çıkarır?

İlk soru çerçevesinde şunlar söylenebilir:

1. Fantastikten, verili gerçekliği sorgulama sonucu çok yönlü gerçeklik algısına imkân tanıyan bir tecrübe olarak yararlanılabilir.

2. Fantastiğe, estetik bir ihtiyaçtan doğan yenilik arayışı yön verebilir ya da

3. Fantastik, benimsenen yeni bir paradigmanın yaşarlığı adına kadim anlatılarla hesaplaşmanın nesnesi kılınabilir.

Moran'ın Tanzimat'la başlayan ve 80'lere kadar uzanan dönemin fantastik karşısındaki tutumunun izini sürdüğü değerlendirmesi üçüncü duruma denk düşerken Moran, fantastik karşısındaki olumsuzlayıcı tutumun nedenlerini de verir: "Ahmet Mithat'ın da cinli perili anlatıları alaya almasına bakarak ilk romancılarımızın eleştiri için fantastik türünü hedef aldıklarını ve 'olabilir olan'ı anlatması gereken romanın adeta düşmanı saydıklarını söyleyebiliriz. Fantastiği kurtulunması gereken bir hastalık gibi gören ilk romancılarımızın bu tutumu sonraki dönemlerde de pek değişmemiştir, çünkü, genelde, Batı-Doğu değerleri arasında denge ya da bir bireşim arayan yazarlarımız fantastik romana dudak bükmüşe benzerler."⁶

Tanzimat'ta, olağanüstüyü içeren fantastiğin gülmece temelli anlatılara malzeme oluşu, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde hiciv ve ironiyi esas alan tutumlarla varlığını sürdürür. Ömer Seyfettin, Reşat Nuri, Yakup Kadri, Hüseyin Rahmi, Memduh Şevket anlatılarında fantastiğe malzeme olabilecek unsurları kurtulunması gereken hurafeler olarak ele almışlardır.

Tanzimat sanatçılarıyla başlayan 'halk İslamı'nın muhayyilesini yansıtan geleneksel anlatıların Namık Kemal tarafından 'kocakarı masalı nevi'nden olmakla suçlanması, Şemsettin Sami tarafından Batı edebiyatı yanında 'çocukça' bulunması⁷nın ardında modernlik endişesinin yattığını söyleyebiliriz: "Türkiye'de dini modernleştirme eğilimleri, İttihatçılardan başlayarak Türkiye'de bir tek din olduğu noktasından hareket etmiştir. Dini ciddiye alan ve almayan kimseler, halk inançlarının kendi içinde anlamlı bir tür olduğunu kabul etmemişlerdir. Bunun için yalnız 'hurafe'den bahsetmişlerdir. Reformcuların çabaları bu hurafeleri sökmek olmuştur. Resmi kültürün yanında gizlice yaşayan, anlamlı bir halk kültürü olduğunu keşfedenlerin, bunun yanında bir 'halk dini' olduğunu görememiş olmalarını ancak ortodoks İslam'ın uzun vadede bir etkisi olarak değerlendirmek mümkündür."⁸

Öte taraftan anlatı geleneğimizin kurucu metinlerinden olan halk hikâyeleri ve mesnevilerin hisseye, hikmete açılan kurgularındaki 'olağanüstü'de sadece İslam'ın değil yoğun İsrailiyyat'ın da payı olduğu⁹ söylenebilir. Bu payda, Doğu mistisizmine kapı aralayan hatta arketipal olarak mitolojik devirlere uzanan 'her şey mümkündür' anlayışının etkileri de söz konusu edilebilir. Türk aydın ve yazarlarında Tanzimat'la belirginleşen paradigma değiştirme sancısı bilim öncesinin her türden inançla yaşanan çoklu gerçekliği yerine bilim sonrasının, rasyonel kalıp ve kabulleriyle artık 'yaşanan' değil 'açıklanan' bir dünyayı ikame etmiş, bu da insanlığı 'bir türden' hakikat yorumuna hapsetmiştir. Aynı zamanda bir bilimsel yöntem olan Pozitivizmi de

işaret eden bu paradigma değişimi yakın zamanlara kadar egemenliğini sürdürmüştür. Hayali gerçekten ayıran, verili dünyanın sınırları dışındaki keşif ve tecrübeleri ilkele, psikoz ve nevrozların alanına hapsederek ondan kurtulan modern, öncekilerin algı ve yaşayış biçimini ileri doğru evrimleşen dünyada insanlığın çocukluk dönemine ait algılar olarak geride bırakmıştır. Postmodern dünya algılayışıyla birlikte, rölativizmin bilimsel gerçeklik alanında kendine yer edinmesi, uzun yıllardır etiketlenerek ayrıştırılan insanın bilinç-dışına bir meşruiyet alanı açmıştır. Todorov'un bahsettiği kararsızlık halini imleyen fantastiğin bu süreçte oluştuğu düşünülebilir. Şöyle ki, insanlık tarihinin mitolojik ve epik karakterli ilk anlatılarını, dini metin ve menkıbeleri ele aldığımızda bu anlatıların var olduğu/edildiği dönem ve toplumlarda bugün bizim anladığımız manada fantastiği imlemediği, bünyelerindeki olağanüstü ya da esrarengizliğin, büyü ve sihirin dinleyen/okuyanlarda tereddüde imkân vermeyen bir kabulle onaylandığı söylenebilir. İnsanlık tarihinin modernizmin yön verdiği dönemlerinde ise kadim anlatıların olağanüstülükleri gerçeklik alanının dışında tutularak reddedilir. Modern öncesi kabule dayalı inançla, modern sonrası redde dayalı inançsızlığın fantastik açısından ortak özelliği iki dönem insanının da olağanüstü karşısındaki tutumlarından 'emin' oluşudur. Bu eminlik kararsızlığın oluşması için gerekli olan tereddüdü dışta bırakmıştır. Postmodernizmin gerçeklik algısında rölativizme yer açışı ile birlikte beliren 'acaba' sorusu Todorov'un bahsettiği türden bir fantastiğin yaratılmasında ve anlaşılmasında etkili olmuş olabilir. Bu durumun yakın dönem edebiyatımızda Leyla Erbil, Bilge Karasu, Nazlı Eray, Sadık Yalsızuçanlar, Murathan Mungan ilh. eliyle vücut bulan anlatılardaki fantastik unsurların daha çok ikinci duruma -fantastiğe, estetik bir ihtiyaçtan doğan yenilik arayışı olarak- kaynaklık ettiği söylenebilir.

Tanzimat ve sonrası, kadim anlatılarla yetişmiş olanların, modern anlatılarda yer edinme mücadelesi olarak da görülebilir. Tanzimat ve sonrası edebiyatımızda ancak olağanüstülüklerle yer verişiyse fantastiğe konu edinebildiğimiz örnekler bulmakta dahi zorlanışımız, bu konuya önem verilmediğinin, konunun görmezden gelindiğinin bir kanıtıdır. Olağanüstüne imkân tanıyan sınırlı sayıdaki anlatı ise daha çok didaktik amaçlarla kaleme alınmıştır. Bu eserlerdeki olağanüstülükler nihayetinde Todorov'un tekinsiz dediği alanda sonlanır. Bu alan içinde, gerçekliğin yasaları olduğu gibi durur ve anlatılan olayları açıklamaya yarar.¹⁰

Namık Kemal'in hürriyeti kaside formuyla anlatışı gibi ilk dönem hikâyeleri de anlatım dili ve kurgusunu geleneğin verimlerinden alırken ya da kendini bu etkiden uzak tutamazken içeriği içinde bulunulan çağın konu ve sorunlarıyla örmüştür. Başka bir deyişle geçiş dönemi ürünleri olan bu anlatı-

larda yeni (reel olan) eskinin (irreel olan) diliyle işlenmiştir. Yeniye kaynaklık eden bu eskiyi halk hikayeleri ve mesneviler olarak kabaca ikiye ayırmıştık. Özön, romanımızın doğuşuna kaynaklık eden metinleri beş ana başlık altında toplamıştır: Klasik edebiyatımızın manzum hikayeleri, Klasik edebiyatımızın nesir hikayeleri, halk arasında yazılışından okunan hikayeler, halk arasında ağızdan ağıza aktarılan hikayeler, zümrelerin kendi amaçlarına uygun şekle koydukları hikayeler. Tanzimat sanatçılarının çoğunun okumuş/dinlemiş olduğu bu hikâyelerden özellikle üçüncü başlık altında toplananların, anlatılarına doğrudan etkide bulunduğu daha açık görülür. Halk arasında yazılışından okunan bu hikayeler Vezir-i Mağmum, Seyfûlmülük, Malik ile Melikzade Şirin, Tutiname, Muhayyelat-ı Aziz Efendi, Hançerli Hikaye-i Garibesi, Letaifname, Tayyazade, Cevri Çelebi hikayesi, Kerem ve Aslı, Asuman ile Zeycan, Şah İsmail ve Gülizar Hanım adlarını taşır.¹¹ Geniş anlamda fantastiği işaret eden bu anlatılar Tanzimat sanatçıları elinde olağanüstülüklerinden arındırılarak kölelik, özellikle kadının köleliği ve üst sınıf gençliğinin batılılaşmasını konu alan¹² birçoğunda tesadüflerin yönlendirdiği ibretlik hikâyelere dönüşerek sonlanan anlatılar ortaya çıkarmıştır.

Üzerinde durulacak iki eserden biri olan *Çengi* 1885'te basılmıştır. Olağanüstüyü didaktik bir amaç için malzeme olarak kullanması 1980'lere kadar süren fantastik karşısında gülmece, hiciv, ironi temelli tutumların öncüsü olması bakımından değerlendirmeye gerek görülmüştür. *Çengi* aynı zamanda fantastiğin eserlerde yer alışı sebebi üzerine yapılan sınıflandırmada üçüncü duruma yani benimsenen yeni bir paradigmanın yaşarlığı adına kadim anlatılarla hesaplaşmanın nesnesi kılınmaya da bir örnektir. İkinci durumun -fantastiğe, estetik bir ihtiyaçtan doğan yenilik arayışı yön vermesi- örneklerine ise ilk dönem anlatılarında rastlanmamakta, yukarıda belirtildiği gibi bunun örneklerini daha çok 80 sonrası verilen ürünlerde görebilmekteyiz. "Başlangıçta Türk romanı fantastikten kurtulmak ve 'olabilir olan'ı yansıtmak anlamında gerçekçi olmak istiyordu, ama 1980'lerden bu yana gerçekçilikten kaçıp fantastiği yakalamak istiyor."¹³

Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi'nin 1910 yılında basılan *A'mâk-ı Hayal*'i ise ilk dönem anlatıları açısından geç bir döneme denk gelmekle birlikte birinci durumun (fantastikten, verili gerçekliği sorgulama sonucu çok yönlü gerçeklik algısına imkân tanıyan bir tecrübe olarak yararlanma) özgün bir örneği olması, eseri incelemeye değer kılmaktadır.

Çengi¹⁴

A. Mithat Efendi hikâyelerini meddah ağızıyla aktaran, eserlerinde masalların, cenknamelerin, halk hikâyelerinin motif ve kurgularından yararlanan,

onları 'faydalı bilgiler'le süsleyerek anlatısına katan yazarlardandır. Onun metinlerarasılığa, üst kurmacaya imkân tanıyan hikâye edişi postmodern kur-guların revaçta olduğu bir dönemde onu ve eserlerini tekrar popüler kılsa da onun eserleri, hisseden ve hikmetten ödün vermeyen niyetiyle 'kıssa'nın ve 'oyun'un bizatihi kendisinin amaçlandığı postmodernist anlatılardan ayrılır.

Asıl meselesi "yanlış terbiye" olan¹⁵ anlatının ilk bölümü bir Don Kişot pa-rodisi olarak görülen "İstanbul'da Bir Don Kişot'tur. 52 sayfalık bölüm, aynı zamanda olağanüstülüklerin garip (tekinsiz)e evrildiği, fantastik öğelerin tespit edilebildiği bölümdür. Anlatının diğer bölümleri Aşık Peder (s.63-122), Vur Patlasın Çal Oynasın (s.122-171), Vur Patlasın Çal Oynasın Aleminin Sonraki Pişmanlığı (s. 171-223) tesadüflerin, aşkı uğrunda servetini sefahat alemlerin- de tüketen bir mirasyedinin hikayesinin mutlu sona yürüdüğü yerlerdir.

Gelişen olaylar, Cinci Saliha Molla'nın (oğlu Daniş Çelebi) ve Mısırdan kaçmak zorunda kalarak İstanbul'a yerleşen Canberd Bey'in (kızı Melek) ço-cuklarını eve kapatarak dış dünyadan habersiz büyütmelelerinin olumsuz sonu-clarını işaret eder. Evi "*sihir ve efsun pazarı, cin ve peri karargâhı*" (s.15) olan Saliha Molla dul bir kadındır. 20 yaşına kadar evden çıkmayan oğlu Daniş Çe-lebi'ye okuma yazmayı kendi öğretir. Daniş Çelebi'nin okuduğu kitaplar "*Hamzaname, Binbir Gece, Muhayyelat-ı Aziz Efendi ve Ebu Ali Sina gibi si-hir, ilm-i simya, cin ve peri hikâyeleri anlatan şeylerden ibaretti(r)*" (s.16) "İstanbul'da Bir Don Kişot" adlı bölüm okuduğu kitaplardaki olağanüstülük-lerle örülü dünyanın tek gerçek olduğuna inanan Daniş Çelebi'nin dışarı çık-masıyla karşılaştığı olayların trajikomik yönüne dikkat çeker. İçinde büyüdü-ğü ortam Daniş Çelebi'nin hayali hakikat sanmasına yol açarken, zihnindeki dünyayla reel dünyadaki olayların çatışması onu deliliğe götüren sebepler ola-rak sunulur. Olağanüstülükler Daniş Çelebi'nin dünyasında(n)dır. Olağanüs-tülüklerin gerçek hayattaki karşılıkları ise yazarın yönlendirdiği kimi zaman da araya girerek 'aslında olan'ı okura izah ettiği yerlerde verilir.

Saliha Molla'nın 20 yaşından sonra dışarıdaki dünyayla tanışacak oğlunu tehlikelerden ve olası belalardan uzak tutmak için bulduğu çözüm, Daniş Çe-lebi'nin dünyasındaki gerçekliği daha da pekiştirecek türdendir. Saliha Ha-nım "*Yeni Cami avlusuna gidip otuz paralık küçük bir bakır mühür üzerine bir Mühr-i Süleyman kazdır(ır)*" (s.17) Bunu Daniş Çelebiye verirken şunla-rı söyler: "*Oğlum Daniş! Hani sana Muhayyelat-ı Aziz Efendiden Şehzade Asil'in hikâyesini okumuştum ya? Hani o hikâyede Şehzade bir hazîne içinde Mühr-i Süleyman bulmuştu da o mühür sayesinde hususiyle bütün cinlere, perilere galip gelmişti. Aklına geliyor ya! işte oğlum o Mühr-i Süleyman bu-dur. Bunu al, daima üzerinden ayırma. Bu senin üzerinde bulundukça cinden, periden asla korkma. Hepsî senin emrine girer.*" (s.17)

Bu tılsımla dışarı çıkan Daniş, Beykoz'da gördüğü Hünkâr Köşkü'nü cin ve perilerin inşaatı olarak algılar. İçeri girip Cinler padişahı Şemhail tarafından kaçırılarak tutsak edilen Çin ü Maçin padişahının kızını elindeki Mühr-i Süleyman'la oradan kurtaracaktır. Köşkün bekçisi tarafından tardedilerek oradan uzaklaştırılan Daniş Çelebi'nin olan bitene yaptığı izahat kendi dünyasının sınırları içindedir: *"Bu köşkü muhafazaya memur şu pis cin, Mühr-i Süleyman'a sahip olduğumu bilmediği için bu kötü muamelede bulundu. Eğer cinler padişahı fiemhail olsaydı mutlaka bu kötü muameleyi görmezdim."* (s.23)

Bir başka delice hareketi, Tahtakale Hamamı'nın önünden geçerken içerdiren çıkan bir aşüfteyi Muhayyelat-ı Aziz Efendi'de geçen Şehzade Nesil'in gurbete çıkarak hiç bilmediği bir memlekette hamamdan çıkarken gördüğü kadın olarak algılamasıdır. Okuduğu hikâyedeki gibi hareket ederek aşüfteyi bir eve götürür. Aşüfte, yağlı bir müşteri olarak gördüğü Daniş'in planlarına, sözlerine itiraz etmez. Bir başkasının evine girmeleriyle çıkan rezalet üzerine Daniş kaçarken olan bitene bulduğu cevap yine kendi dünyasındandır: *"... bu memleketin padişahının safa-hanesine vakitsiz girdik. Eğer kendi aşüfteleri orada olmadığı zaman gitmiş olsaydık, hiç bu belaya uğramaksızın sabahlara kadar vur patlasın çal oynasın zevk ederdik."* (s.28)

Annesi hayli varlıklı olan Daniş Çelebi, bir işret meclisinde kendine oynanan bir oyunu gerçek sanması sonucu bir peri kızı olduğuna inandığı Peri'yi evine getirir. Onunla evlenir ve Cemal adında bir oğulları olur. Cemal bir buçuk yaşına geldiğinde Saliha Hanım vefat eder. Evde dört kişi kalır: Daniş'in dadısı Dilferah, Daniş, Peri ve Cemal. Gün geçtikçe gemi aزیya alan, hafifmeşrep ve fattan bir kadın olarak tanıtılan Peri, meczup Daniş'i kandırarak gününü gün eder. *"Simyevi bir hap veya efsunlu bir çubuk yahut nargile veya içine efsun okunmuş bir şerbet"* (s.41) verilerek uyutulan Daniş Çelebi, evinde düzenlenen çalgılı çengili sohbetleri peri toplantıları olarak algılar. Dadı Dilferah'ın Daniş'i uyandırmak için yaptığı uyarılar başta sonuç vermez. Kandırıldığına ancak annesinden kalan yüklüce servetin erdiğini görerek ikna olan Daniş, dadısıyla Peri'yi ortadan kaldıracak bir plan hazırlar. Dadı kara saplı bir kamaya Şeyh Gürgüvani hazretlerine azimet efsunu okuttuğunu söyler, Daniş'e düşen bunu Peri'nin böğrüne saplamaktır. Gizlilikle yürütülen plandan haberi olan Peri, oynadığı bir oyunla kendi yerine Dadı'nın öldürülmesini sağlar. Peri kaçır. Daniş olan biteni Peri'nin gizli güçlerine yorarak yaşadığı dehşetle daha da delirir. On bir sene münzevi bir hayat yaşadıktan sonra, kendini evinin odalarından birinde asarak öldürür.

Olağanüstünü içeren fantastiğin yer aldığı "İstanbul'da Bir Don Kışot" adlı bölüm burada sonlanır. Bundan sonraki bölümlerde nüfuzlu ve şuh bir çengi olarak tanıtılan Sümbül Hanım tarafından kandırılarak kaçırılan Me-

lek'in Cemal'le tanışması, Cemal'in Melek'e duyduğu aşk uğruna, Sümbül Hanım'ı ikna için varını yoğunu tüketmesinin bir sonuç vermemesi, hapisle—re düşmesi, yoksulluk içinde yaşaması ve Sümbül Hanım'ın konağında hizmetçi olarak iş bulması işlenir. Anlatının sonunda Sümbül Hanım'ın bir zamanlar evden kaçan Peri olduğu, oğlunu (Daniş Çelebi) her zaman uzaktan koruduğu kolladığı, başına getirdiği sıkıntı ve belaların ise onu olgunlaştırmak için düzenlenen oyunlar olduğunun anlaşılmasıyla mutlu sona ulaşılır.

"İstanbul'da Bir Don Kışot" bölümü dışında fantastiğe açılan anlatımlara rastlanmaz. Yalnızca Hüveyda Hanım'ı (Melek'in annesi) doğum esnasında kaybeden Canberd Bey'in yaşadıklarının ve geç yaşında gelen babalığın bir sonucu olarak kızı Melek'e marazi bir aşkla bağlılığının işlendiği Aşık Peder bölümünde, Canberd Bey'in Melek'i başka erkeklerden uzak tutmak için söylediği *"Kızım koca denilen şey cindir cin! Bazı kızları görür, yemek ister."* (s.97) sözüne rastlanır.

A'mâk-ı Hayal¹⁶

Tasavvufa olan ilgisini Arusi tarikatına intisapla perçinlemiş olan Filibeli Ahmed Hilmi (1865-1913), *A'mâk-ı Hayal* adlı eserine yazdığı Sunuş'ta şunları söyler: *" Bu kitabı, hakikat aşkıyla yanan, akılla kavranamayacak konuları merak eden insanların zevkle okuyacağı kanaatindeyim(...) Zira bu kitabı rağbet edilmesi, insanların ciddi meselelerle ilgilendiğini göstermesi bakımından çok önemli."* (s.7)

Bu bilgileri en azından yazarın niyeti bağlamında postmodern bir kurgunun uzağında olduğumuzu belirtmek için veriyoruz. Hikmete açılan hikâyât var oluş sancıları yaşayan Ahmed Raci'nin mezarlıkta bir kulübede yaşayan Aynalı Baba'yla tanışmasıyla şekillenir. Rüya içinde rüyalarla gerçek ile hayalin çizgisini belirsizleştiren anlatı, Ahmed Raci'nin 'hamdım, piştım, yandım'a açılan serüvenidir. Vahdet-i vücudun, kesret içinde vahdetin, hakikatini izini Buddha'yla, Zerdüş'tle, İslam'la süren Raci'nin daldığı her rüya "Dünyaya niçin geldik, ne olacağız, bizi bu dünyaya gönderen kim, ruh nedir, saadet nedir?" ilh. sorularına cevap bulmak için yaptığı yolculuklardır. Bu yolculuklarda kimi zaman Hint padişahının oğlu olur, kimi zaman bir Çinli. Karınca olduğunu da görür, tek gözlü, tek kollu, tek ayaklı bir insan olduğunu da. Tasavvufi deyişler, şiirler, masal motifleri, konuşturulan peygamber, filozof ve velilerin dilinde cevabı başka sorulara açılan keşifler olur. *A'mâk-ı Hayal*, okura rüyanın gerçek, hayalin hakikat, delinin veli olduğu bir dünyada yolunu kaybettiren bir yolculuktur. Masal, mesnevi, menkıbe gele—neği, fantastiğin unsurları olarak tespit edilebilir *A'mâk-ı Haya*Vde cadılar, periler, ejderhalar, Hürmüz (aydınlık) Ehrimen (karanlık) savaşçıları, Anka

kuşu, konuşan karıncalar, çeşit çeşit insanlar; Kaf Dağında, Yokluk tepesinde, Azamet Deryasında, Cünun vadisinde, Nur Dağında, Cennet-i İrfanda, Tecelli Şelalesinde, Emel Şehrinde, Cabilka'da ve Cabilsa'da, Berzah Aleminde, Ulular Meclisinde, gümüş ve altın saraylarda okurun karşısına çıkar.

Dönem içinde *A'mâk-ı Hayal*'i farklı kılan, olağanüstülüklerin alegorik bir dünyaya açılması¹⁷, geleneksel anlatı motiflerinin yeni bir biçimle (bir kişinin aydınlanma/işrak serüveni), farklı bir dille söylem düzeyine çıkarılmasıdır. Çengi'nin aksine fantastik olan olumsuzlanmazken, metnin sona erdiği yer okuru, olağanüstünün sınırları içinde tutar. Bu anlamda *A'mâk-ı Hayal* fantastiğe daha çok yaklaşır: "Fantastik eser, konusuyla, zamanıyla, mekânıyla, kurgusuyla kısacası bir eseri var eden bütün yapı özellikleriyle olağanüstülük gösteren eserdir. Zaman ve mekândan kopmuşluk durumudur. Fantastik yazarı, kurguyu yaratmak için gerçek hayatı küçük bir zemin olarak kullanır; bu zemin üzerinde amacı kurguyu tamamen hayal üzerine oturtmaktır."¹⁸

Sonuç

Tanzimat öncesi geleneksel anlatılarda fantastikten, çok yönlü gerçeklik algısına imkân tanıyan bir tecrübe olarak yararlanılmıştır. Tanzimat'tan 1980'lere kadar edebiyatımızda fantastik, göz ardı edilen, ele alındığında ise gülmece, hiciv ya da ironi tutumlarının eşlik ettiği bir tür olmuştur. Dönemin sanatçıları açısından fantastiğe yer verilmiş nedeni, benimsenen yeni paradigmanın yaşarlığı adına, kadim anlatılardaki olağanüstülüklerin deformasyona uğratarak realitenin hâkim kılınmaya çalışılmasıdır. Buna arka planında Türk modernleşmesinin ideolojik gerekleri olan bir tür kabuk değiştirme olarak da bakılabilir. 1980'lerden sonra ise yine Batı'daki gelişmelere paralel olarak oluşan yeni bir paradigma değişimi fantastiğin ele alınışında, estetik bir ihtiyaçtan doğan yenilik arayışına yön vermiştir.

Çengi'deki olağanüstü öğeler periler, cinler, sihir ve büyü etkisi sağlayan simyevi haplar, efsunlu çubuk ve şerbetler olarak tespit edilebilir. *A'mâk-ı HayaVde* bu öğelerin kadrosu daha geniş yer tutar. Eserde, kılık değiştirme (tek gözlü, tek kollu, tek ayaklı insan; karıncaya dönüşen insan), peygamberlerin, filozofların, velilerin muhayyel konuşmaları, cadılar, periler, ejderhalar, Hürmüz (aydınlık) Ehrimen (karanlık) savaşçıları, Anka kuşu, Kaf Dağı gibi muhayyel varlık ve beldeler çokça kullanılır.

Çengi, Tanzimat'tan 1980'lere kadar devam eden edebiyatımızdaki fantastiğe bakışın ilk metinlerinden olmakla dikkat çeker. Öykünün sonunda okuyucu açısından olduğu gibi duran gerçekliğin yasaları, anlatılan olayları açıklama ya yarar (tekinsiz tür). *A'mâk-ı HayaVde* ise Tanzimat öncesi geleneksel anlatılara koşut bir fantastik yaklaşım görülür. Bir farkla ki, yazıldığı dönem itibarıyla eser 'verili gerçekliği sorgulama' sonucu çok yönlü gerçeklik algısına im-

kân tanıyan bir tecrübe olarak karşımıza çıkar. Öykünün sonunda okuyucu, olayı açıklamak için yeni doğa yasalarını kabul etmek durumunda kalır (olağanüstü tür). Bu bağlamda iki eser arasında şöyle bir ayırmadan da bahsedilebilir: Birinde gerçekten hayalin derinliklerine geçmeye çalışan bir karakter (Raci) diğ-
gerinde hayallerden gerçeğe geçmesi istenen bir karakter (Danış Çelebi) yaratılmıştır. Hayal ve hakikat çatışması bu anlamda ideal ve gerçek çatışmasıdır. Bu çatışma, Ahmed Hilmi Efendi'yi Doğu anlatısının ve tasavvufun tipik vas-
fı olan akla uygun olanı değil gönüle uygun olanı anlatma yoluyla, anlatı gele-
neğini muhafazaya; Ahmet Mithat Efendi'yi ise taşıdığı rasyonellik fikriyle ha-
yalci karakterlerle ve anlatılarla dalga geçmeye (parodi) götürmüştür.[^]

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, cilt 3, Dergah Yay., İst. 1979, s.156,157. Fantastik ve tanımı hak-
kında geniş bilgi için bkz.: Yeliz Özge Toyman, **Nazlı Eray'ın Roman Dünyasında Düşü ve Büyülü
Gerçekliğin Kurgusu İle Fantastik Unsurlar**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü-
sü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2006, s. 30-43.

- ² Tzvetan Todorov, **Fantastik, Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım**, (Çev.: Nedret Öztokat) Metis Yay.,
İst. 1999, s. 37. Ayrıca "Sartre ve Fantastik" başlıklı yazısında Yavuz, bizi bir başka fantastik tanımın-
dan haberdar etmektedir. Bu, Sartre'ın fantastiğe yüklediği anlamdır. Todorov'un fantastiği ortaya çıka-
ran kararsızlık haline karşı Sartre'da öne çıkan şaşkınlıktır daha çok. 'Tersine bir dünya' sunulur ve bu
dünyada karakterle birlikte okur da şaşır(tıl)ır: "Bir kere, der Sartre, fantastik olanı gerçekleştirebilmek
için 'olağanüstü' olanı yazmak ne gereklidir, ne de yeterli... Sartre, fantastik'in, insan dünyasında, salt
o dünyada gerçekleşebildiğini söylüyor. Ve, bence çok önemli bir de tanım getiriyor - varoluşçu bir ta-
nım: Fantastik, diyor Sartre, 'araçların amaçlara başkaldırması'dır.(...) Fantastik'in, 'tersine bir dün-
ya'yı imlediğini belirtiyor Sartre.'" (Hilmi Yavuz, **Okuma Notları**, Boyut Yay., İstanbul 1998, s. 61.)
Berna Moran, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış** 3, İletişim Yay., İstanbul 1994, s. 60.

⁴ Todorov, a.g.e., s. 47.

⁵ Berna Moran, a.g.e, s. 60.

⁶ a.g.e. s.64.

⁷ A.g.e. s.63.

Şerif Mardin, **Din ve İdeoloji**, İletişim Yay., İstanbul 2008, s.145,146.

Geniş bilgi için bkz.: Dursun Ali Tökel, **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi**, Ak-
çağ Yay., Ankara 2000, s. 105,106.

¹⁰ Tzevetan Todorov, a.g.e. s. 47.

¹¹ Mustafa Nihat Özön, **Türkçede Roman**, İletişim Yay., İstanbul 1985, s.7,8.

¹² Robert P. Finn, **Türk Romanı**, İlk Dönem 1872-1900, Agora Yay., İstanbul 2003, s. 34.

¹³ Berna Moran, a.g.e. s. 74.

¹⁴ Ahmet Mithat Efendi, **Çengi**, Selis Yay., İstanbul 2003. (Eserden yalpan alıntılarının sayfa numaraları
parantez içinde verilmiştir.)

¹⁵ Mustafa Miyasoğlu'nun değerlendirmesi, a.g.e. s.6.

¹⁶ Filibeli Ahmed Hilmi, **A'mâk-ı Hayal**, Kaknüs Yay., İstanbul 2005. (Eserden yapılan alıntılarının sayfa
numaraları parantez içinde gösterilmiştir.)

¹⁷ Todorov, fantastiği farklı bir okuma kipi içermesiyle alegorik ve şiirsel öyküden ayırır: "...fantastik ya-
zın, salt bir garip olayın öykülemesini değil, ama belirli bir okuma kipini de içerir. Bu okuma kipi, öy-
külenen olayın bir 'alegori' gibi ya da 'şiirsel' bir öykü gibi okunmasını dışta bırakır: Çünkü alegorik
okuma da, şiirsel okuma da, öykülenen olayı, 'normalleştirir' ya da kabul edilebilir bir metne dönüştü-
rür." (Todorov'dan aktaran Hilmi Yavuz, a.g.e. s.62.)

¹⁸ Yeliz Özge Toyman, a.g.e. s.32.

ERCAN Y. YILMAZ

SONU GÖRMEK

£^Araf Yalın yaşayacak mı Doktor Bey?" "Biz elimizden geleni yapıyoruz."

"Elinizden gelen mi? Lütfen elinizden gelenle yetinmeyin!" "Kurşun bey-ne hasar vermiş ama Allahtan umut kesilmez." "Şimdilik Allah'ı camide bırakalım, Hipokrat'tan bir haber var mı?" "Duanın yararı kanıtlanmışken avuçlarımızda karınca taşımamız. Dua için çukur ve aya gerekiyor." "Anla-madım!" "Dua etmeliyiz!" "Siz hangi ilahiyat fakültesinden tıp eğitimi aldı-nız?" "Çok şakacısınız, böyle bir durumda bile... İrem Hanım şakacı... Ha. Ha. Ha..." "Çattık ya... Başka ne yapılabilir?" "Şimdilik yapacaklarımızı yaptık ama basın açıklaması da yapmalıyız. Dışarıda gazeteci ordusu bizi bekliyor." Doktor steteskobu ile oynayarak devam etti: "Ailesi olarak güçlü görünmelisiniz. Düşmanlarınızı sevindirmek istemezsiniz herhalde." "Her-halde ama sırf onları üzme için de bu halde zil takıp oynayamayız."

İrem Hanım, mendilin ucuyla önce gözyaşlarını sildi, sonra burnunu. İki korumadan kollarını kurtardı. Güçlü görünmeye çalışmak çaresizliktendir. Destekle ayakta durduğu görünmemeliydi. "Açıklamayı kim yapacak?" "Kim yapmalı?" devam etti Doktor; "Bu gibi durumlarda ailesi adına biz ya-pıyoruz." "Tamam. Sizin yapmanız daha doğru olacaksa." "Evet." "Ta-mam!" "O zaman yarım saat sonra, hastanenin girişinde..." "Tamam." "Er-duran ve Davut Beyler de yanımızda bulunsun. Araf Bey'in en yakın dostla-rı. Bu şekilde düşmanlara birlikte olduğunuzu göstermiş olursunuz. İşte on-lar da geldiler." Siyah takım elbiseleri, çatık kaşları, iri kıyım bedenleriyle İrem Hanım'ın yanında durdular. Davut elindeki kitabı İrem Hanım'a verdi. Nedim Kartal, Aşk Ölüme Yol... Araf'ın en sevdiği kitap... Kurşunlardan biri kitaba denk gelmiş. "Bu kitap Araf'ın hayatını kurtarmış," dedi. İrem Ha-nım kurşunla parçalanmış kitabı göğsüne bastırdı. Davut gözyaşlarını gizle-di. Erduran ise gizleyemedi. Gözyaşlarına tanık sayısını azaltmak için koru-maları hastanenin kapısına gönderdi. "Hiçbir gazeteci içeriye girmeyecek!" "Tamam!" "Tamam!"

"Bugün işyerinde silahlı saldırıya uğrayan Araf Yalın'ın doktoru ve Özel Güven Hastanesi başhekimi olarak konuşuyorum. Öncelikle ülkemize büyük fedakârlıkları dokunan Araf Yalın'a yapılan bu saldırıyı esefle kınıyorum. Dış mihrakların içteki piyonlarıyla düzenlediği bu kalles saldırıyı ülkemize yapılmış kabul ediyoruz. Bu süreç çok önceden yazılmış bir senaryonun fiile

H E C E Ö Y K Ü

dönüşmüş hâlidir. Hastanemizin bütün olanakları Sayın Araf Yalın için seferber edilmiştir. Şu an kendileri yoğun bakımdalar. Deneyimli kadromuz ve dualarınızla yakın zamanda Sayın Araf Yalın'ın taburcu olacağına inanıyoruz. Ailesiyle aldığımız karar doğrultusunda hiçbir soruya cevap vermeyeceğimizi belirtiyor anlayışınız için teşekkürler ediyoruz. Güven Hastanesi olarak sağlıklı günler diliyoruz." "Araf Bey'i kim vurmuş olabilir?" "İrem Hanım kimden şüpheleniyorsunuz?" "Güvenlik kamerası kasetlerini saldırganlar mı götürmüş?" "Olay yerinde boş kovanlar da bulunamamış. Bu konuda ne söyleyeceksiniz?" "Böyle bir saldırı bekliyor muydunuz?"

Gazetecilerin sorularına aldırış etmeden içeriye girdiler.

Güvenlik tedbirleri arttırıldı. Diğer hastalar başka hastanelere nakledildi. Hasta kılığında gazeteci de girebilir içeriye düşman da. Yeni hastalar kabul edilmedi. Kapı, pencereler tutuldu. Hastane çalışanlarına ikinci bir emre kadar izin verildi. Güven Hastanesi artık daha güvenli. Erduran ve Davut kısa sürede hastaneyi kaleye dönüştürdüler.

BESA FİLM YAPIM ŞİRKETİ

"Mümkün değil, bu kadar parayı veremem! Ve... Re... Mem..." Yapımcı kararlıydı. Yönetmen "Ama efendim, dizi biter." "Bitsin! Bit... Sin..." "Sponsorlarla daha on iki bölümlük anlaşmamız var. Mahkemelik oluruz. Kaybederiz. Batarız." "Hayır, biz değil, o kaybeder. Alçak herif daha bir sene öncesine kadar aklıktan nefesi kokuyordu. Şimdi milyon dolarlar istiyor. Biz çalışalım, bu kansız kazansın. Hem hangi akla hizmet sezon finaline kadar anlaşma imzalamadık... Aptallık bende hepinize güvendim. Gü... Ven... D i m ." "Dedim ya efendim, diziyi martta bitirecektik. Ama beğenilip çok fazla reklam alınca uzattık. Anlaşma hep ertelendi. Bugüne geldi durum." "Benim verecek milyon dolarlarım olsa başbakan olurdum. Dizilerle uğraşır mıydım?" "Ama dizi ne olacak?" "O şerefsizin yerine başkasını alın. Baş... Ka... Sı... Nı..." "Sponsorlar Araf Yalın karakteri için bu kadar para veriyor. Zaten anlaşmada isim şart koşmuşlardı. Öyle anlaştık. Çaresiz..." "O zaman sponsorluk ücretlerini arttırın!" "Olmaz, çünkü adamların elinde anlaşma var. Kime oynayacaklarını biliyorlar. Dizi daha popüler değilken anlaşma imzaladık. Başka sponsor alınmayacak diye bir madde de var." "Tamam, bu dizi biter! Bi... Ter..." "Şirket batar." "Batsın! Bat... Sın..." Sekreter içeriye girdi. Yapımcı kızdı. "Toplantı dedim ya . " "Çok önemli" dedi. "Dizinin senaristi Abdurrahman Bey acilen görüşmek istiyor." "Al işte bir darbe de Abd'den..." diye söylendi Yapımcı. "Bu dizi bitsin. Yoksa ben Bi... Te... Ce... Gim!" Senarist sekreterin açık bıraktığı kapıdan içeriye girdi. "Darbe vurmaya değil çare olmaya geldim." "On milyon dolar mı getirdin?" Ha. Ha. Ha. "Gibi." "Na-sıl yani" "Sizi bu dertten kurtarabilirim a m a . " "Ama ne? Söyle kaç milyon

dolar gerekiyor. Herkes artık milyon dolarlarla konuşuyor." "Yok, maaşım bana yeter. Ama sonra zam yaparsanız hayır demem." "Sen kurtar bizi bu musibetten yüzde iki yüz zam... Za... M..." "Var olun! Sıfır yok edici elemandır zaten." "Nasıl yani?" "Yani çarpmada neyi sıfırla çarparsanız çarpın sonuç yine sıfırdır, maaşım gibi. Onun için zam istemem. Kurtaracağım ama siz dâhil hiç kimse müdahale etmeyecek!" Yönetmen "Araf Yalın'ı öldürmeyi düşünüyorsan imkânsız..." Yapımcı "Evet, İm... Kân... Sız... Mış..." "Yaşam var ölümden de beter. Hele siz bir 'olur' deyin. Göreceksiniz. Araf ilk fiyatının altında bile anlaşmaya razı olacak. Onu ben yarattım, bunu unutmayınız." Yelek cebindeki kurşun kalemi eline alarak "Bir kalemimizden şöhret şerbeti akıyorsa diğerinde illet zehri vardır. Gün gelir kullanılır." "Görelim neler yapabileceksin! Merak ettim Doğ... Ru... Su!" "Anlaştık o zaman." "An... Laş... Tık." Yönetmen de "Anlaştık." "O zaman Mert Mertoğlu'nu yani Araf Yalın'ı ara anlaşma imzalamayacağımızı, yola başka bir oyuncuyla devam edeceğimizi söyle. 'Başka bir projede iş bul' demeyi de ihmal etme. Teşekkür, de et." "Ama..." Yönetmenin lafı ağzındayken Yapımcı denileni yaptı.

Senarist masaya oturdu. Senaryo defterini çantasında taşıyordu. Çıkardı. Elinde tuttuğu kaleme övünçle baktı. Dizinin geldiği yere baktı. Bir çizgi çekti. 'Burada İşler Değişir' diye not düştü.

Bölüm 33

Sahne 1: Sarı Konak İç-Gündüz

- İrem elindeki aynayı düşürür.
- Telefon çalar.
- İrem irkilir.
- Arayan Erduran'dır.
- Araf Yalın vuruldu, der.
- İrem'in elinden ahize düşer.

Sahne 2: ...Hastane Dış-Gündüz

- Araf sedyede hastaneye getirilir.

Yapımcı "Araf yok!" Yönetmen "Yok." Senarist, "Yok, tabii... Dublör ve yüzüğü olsa yeter." Hastane adını boş bırakıyorum. Hangisi fazla verirse,

orada çekeriz. Danışmanlarından birini görevlendir." Yönetmen "Ama anlaşmalı sponsorluk yok." "El altından... Bir de Düş Yayınlarını da arayın 'Nedim Kartal'ı bir haftada çok okunanlar listesine çıkarabiliriz' de. Kesenin ağzını açsın önce... Neyse devam ediyorum. Biraz espri fena olmaz."

-İrem doktor'a sorar

"Araf Yalın yaşayacak mı Doktor Bey?"

HABER BÜLTENİ

Sıcak bir gündem. Sabah, Gazze haberleri... Öğle vakti, mayın ve şehitler. Akşam, ABD Ermeni Yasa Tasarısını kabul eder mi tartışması. Kürt Açılımı. Roman Sürgünleri. Gündem dakika dakika değişiyor. Katıldıkları bir tv programında "Ben Abdurrahman'ım" diye tutturan ünlü oyuncular. Bu hıza yetişemiyoruz artık. En merak edilen soru ise: Araf Yalın yaşayacak mı? 'Yasak Cennet' dizisinin yakışıklı oyuncusu Mert Mertoğlu'nun canlandığı Araf Yalın dün gösterilen bölümde işyerinde saldırıya uğradı. Kaldırıldığı Güven Hastanesi'nin önünde hayranları kamp kurdu. Ateş yakıp dua ettiler. Olay yerine karanfil bırakanlar bile oldu. Dizi izlenme rekorları kırarken Araf Yalın'ın yüzüğü yok satıyor. Nedim Kartal'ın, 'Aşk, Ölüme Yol' adlı kitabı bir haftada tükendi. Yüz binlerce sattı.

BESA FİLM YAPIM ŞİRKETİ

"Şimdi ne olacak? Araf hastanede... Millet çıldırmış adeta. İyileşmesi için kurban adayanlar da var. Ya bunlar diziyle gerçeği birbirinden ayıramıyorlar mı?" Yapımcı tedirgin, ağzının yarısı ile de gülümsüyor. Nedense Abdurrahman'a güveniyordu. Güven Hastanesi ve Düş Yayınlarından çok para aldı. Onları bir bölümle en çok kazananlardan yaptı. Vazgeçilmez olmadığı-nı anlayan Mert Mertoğlu fiyat indirdi ama hâlâ çok yüksekti.

"Tv programlarında soruyorlar 'Mert diziden ayrılıyor mu?' bir şey diemiyoruz." Yönetmen elindeki şarap bardağıyla pencereden bakıyordu. Bir gökdeleninden insanlara bakmak... Onları karınca kadar küçülmüş olarak görmek. "Ne olacak bundan sonra?" Abdurrahman, Yapımcıdan Araf'ı arayıp kalan parayı gelip almasını söylemesini istedi. Yapımcı istenileni yaptı. "Güzel..." Telefon görüşmesi Yapımcıyı mutlu etmişti. "Yavşak herif nasıl da yola geldi." Senariste döndü, "Abdurrahman dediğin gibi ilk fiyatın altına bile razı olacak; ama esaslı bir ders gerekiyor bu ibneye." Abdurrahman "Derisini aldı, ediyor ezber..." "Ha. Ha. Ha." Zırr. Zırrr. Zırrrr. "Arayan dizinin büyük sponsoru." Yapımcı telefonu senariste verdi. "Siz hiç merak etmeyin biz anlaşmamıza sadığız. Evet, yeni senaristlerimiz uygun görürse onun-

la yola devam edeceğiz. Evet, senaryo değişti. Ama daha çok izleniyor artık. Müsterih olun Beyefendi daha çok kazanacaksınız. Niye mi böyle bir şey? Lütfen bu sırrımızı saklayın Efendim. Dizinin senaryosunu Hollywood senaristleri ile yeniden düzenliyoruz. Ama isterseniz sponsorluk anlaşmasını tek taraflı fes edebilirsiniz. Sizi mahkemeye de uğraştırmayacağız. Çünkü şu an sizden on kat para verenler var. Ama sizinle çalışmak istiyoruz. Tamam efendim. Biz de memnunuz sizden... Yalnız sözleşmeyi yenileyelim. Senaryo değişti. Anlaşma metnini de yenilemek gerekecek. Bekliyoruz efendim. Oldu tekrar görüşmek üzere." Yapımcı neşesini alkışla gösterdi. Şak. Şak. Şak... "Hollywood ismini duyan sponsor ne diyeceğini şaşırmıştır. Bu durumda diziden vazgeçecek kadar aptal değil."

Senarist çantasında defterini çıkardı. Masaya bıraktı. Kalemını sıkıca kavradı.

Bölüm 34

Sahne: 36

Güven Hastanesi

İç-Gündüz

- Doktor "Maalesef Araf Bey'in durumu giderek kötüleşiyor. Ama Allah-ta n."

-İrem Hanım, gözyaşlarını siler.

-Davut, İrem Hanımın omuzlarına dokunur.

-Katta asansör durur.

Gözler asansördeydi. Erduran'a doğru yürüyen koruma telaşlıydı. Doktora baktı. Doktor, af dileyerek uzaklaştı. "Efendim kapıda Vedat Zerman'ın bir adamı var. Elinde bir zarf, sadece İrem Hanım'a verebileceğini söylüyor. Kapıda bekliyor." "Üstünü aradınız mı?" "Temiz." İrem Hanım da telaşlandı. Davut araya girerek "Dur ben iniyorum" dedi. Erduran, Davut'a dönerek "Sorun çıkarmayalım kardeş. Basın ordusu bizi gözetliyor." "Sen merak etme." Giriş katına indi. Vedat Zerman'ın adamını içeriye aldırdı. Emir kesinledi. Zarf İrem Hanım'a verilecek. Davut zorlamadı. İstese ciğerini sökeceğini biliyordu. Bu halde olmaz. Elçi ne de olsa. Soğukkanlı olması gerekir. "Beni takip et!" dedi. Elinde can taşıyormuş gibi dikkatliydi. Takip etti. Silahsızdı. Ama hiç olmadığı gibi kendini güvende hissetti. Sır silahtan daha mı kuvvetliydi? Asansöre bindiler. İrem Hanım ve Erduran Bey yoğun bakım ünitesinin girişinde oturuyorlardı. Ayaklandılar. Elçi elindeki zarfı göstererek "Kusura bakmayın emir kesin. Bunu sadece size verebilirim. Vedat Zerman Bey,

H E C E Ö Y K Ü

geçmiş olsun dileklerini iletiler. Araf Yalın kardeşimize sıkılan kurşun bize sıkılmıştır, dedi. Elinden ne gelirse yapmaya hazır. Bu zarfta ne var bilmiyorum. Ama ilkin sadece sizin görmenizi uygun buldu. Sonra istediğiniz kişilerle de paylaşabilirsiniz. Bu zarfı sadece Vedat Zerman'nın gördüğüne emin olun. Rica edersem beni çıkışa kadar götürebilir misiniz?" Davut "Hay hay efendimiz. Emredersiniz!" Erduran "Ben götürürüm." İrem Hanım, döndü. "Vedat Bey'e selamımı iletin. Geçmiş olsun dileklerini aldım. Yakında geçmiş olacak. Araf Bey hızla iyileşiyor. Merak etmesinler."

BESA FİLM YAPIM ŞİRKETİ

Sekreter, Mert Mertoğlu'nun geldiğini haber verdi. Yapımcı "Gelsin" dedi. Onu ayakta karşıladı. Sarıldı. "Mertçim seni çok sevdiğimi bilirsin. Ama iş ayrı arkadaşlık ayrı... Biraz zor durumda kaldık; ama canın sağ olsun. Sağ olsun senaristimiz Hızır gibi yetişt. Misyonumuz gereği yolumuzu ayırdığımız oyuncuların alacaklarını tez vermek istiyoruz. Malum dönem kötü... Ödemez patrona çıkmasın adımız." "Abicim aramızda paranın lafı mı olur? Öncelikle biz arkadaşız." Yönetmen ve Senaristi de selamladı. Oturdu. Sekreterden kahve istemesini söyledi. Bir sade, üç orta şekerli. "Çok güzel projelerimiz var. Yer yerinden oynayacak. Beklemek gerekir." Sekreter, sponsor firma avukatlarının geldiğini haber verdi. "Gelsinler." Avukatlar siyah çantaları ile içeriye girdi. Hatta çantaları onlardan önce odadaki yerlerini aldı. Yapımcı onları da ayakta karşıladı. Kahve söyleyip oturdular. Bir sade beş orta oldu... Gözler selamlaştı. Mert Mertoğlu olacakları merak etti. Sponsorluk sözleşmesinde onu şart koştuklarını biliyordu. Avukatlardan gözlüklü olanı söze başladı. Bond çantasını açtı. Çıt. Çıt. "Efendim şirket olarak sizden ne kadar memnun olduğumuzu biliyorsunuz. Size olan güvenimiz sonsuz. Sizin tüm şartlarınızı kabul ederek yeni bir anlaşma yapmaya hazırız." "Önce bir kahvelerimiz gelsin. Ondan sonra konuşuruz. Biz de sizinle devam etmek istiyoruz. Yarı yolda at değiştirenlerden değiliz." "Teşekkürler Efendim." Kahveler geldi. Kahveler içildi. Yapımcı, avukatlara "Toplantıdaydık. Sizi kapıda bekletmek istemedim. Kısa bir süre sizi bekleme salonun da ağırlasak kabalık olmaz umarım." İki avukat birden ayaklandı. "Aa, ne demek efendim. Asıl siz kusura bakmayın. Biz salonda bekleriz." "Lütfen. Kısa bir süre..."

"Yine baş başa kaldık. Evet, Mert, bizden alacağın ne kadardı?" "Dedim ya abicim lafı mı olur." Senarist ve yönetmen güldü. Sanki birkaç gün önce milyonlar isteyen o değilmiş gibi davranıyordu. Bana mecbursunuz diye havalanan o değilmiş gibi... Mert, Senariste döndü. "Sahi Vedat Zerman'nın İrem Hanım'a gönderdiği zarfta ne var?" "Gerçekten bilmek istiyor musun?" "Evet" "Ama bu dizinin büyük sırrı. Araf Yalın'la ilgili" Mert daha çok

merak etti. "Nasıl yani?" "Yapımcım izin verirse anlatacağım. Çünkü bu sırrın zamanından önce ifşası tüm heyecanı bitirir." Yapımcı "Canım Mert yabancısı mı? Hem bu konularda görüş beyan etmeyeceğine kefilim." Mert "Gazeteciler ısrarla soruyorlar diziden ayrıldınız mı diye buna bile cevap vermedim." "İyi yapmışsın. Basın açıklamasıyla duyurmamız daha yerinde olacak. Yoksa birçok dedikodu yayarlar. Güven olmaz bu camiaya" "Senaryonun yeni şeklini görebilir miyim?" Senarist çantasından defterini çıkardı. Açtı. "İşte senaryo" Mert sayfayı boş görünce şaka sandı. Sonra senarist eline kalemi aldı. Yapımcı "Ben bu adamın zekâsına hayranım" dedi.

Bölüm 35

Sahne: 1

Güven Hastanesi

İç-Gündüz

-İrem Hanım zarfla boş bir hasta odasına girer.

-Yatağa oturur.

-Yavaş yavaş zarfı açar.

-Zarftaki fotoğrafları yatağın üzerine boşaltır.

Açık yeşil duvarlar İrem Hanım'ı sakinleştiremiyor. Şimdi kim inanır yeşilin huzur verdiği. Elindeki sarı zarftan çıkan fotoğraflara inanamıyor. Çıldırma içten değil. Ölmeyi diledi. Vedat Zerman niye vermişti bu fotoğrafları. Sahi neden? İlk andan beri herkesin ondan şüphelendiğini sezmiş olmalı. İşte kendini akladı. Fotoğraflar montaj olabilir miydi? Hayır. Vedat Zerman böyle bir şey yapmazdı. Fotoğraflara yakından baktı. Midesi bulandı. Kusacak gibi oldu. Kapıyı üzerine kilitledi. Kustu. Davut, kapıya vurdu. "İyi misiniz?" "İyiyim" diyebildi İrem Hanım "Yok, bir şey" Fotoğraflara bakmaya devam etti. Eşini bu halde göreceğine ölmeyi yeğlerdi. "Yaşam var ölmekten beter" dedi.

Sayfalar sahneye dönüşüyor. Yapımcı, Yönetmen ve Mert aynı oyuncularla senaristin yazdıklarını, zihin perdelerinde oynatıyor. Üçü de meraklandı. Ne var fotoğraflarda. Niye ölmeyi dilesin İrem Hanım bunları göreceğine. "Bu şekilde Araf Yalın karakteri bitecektir." dedi Yapımcı. "Evet, böyle görünüyor." "Ama nasıl?" Mert üzüldü. Araf Yalın karakteri bitse kendisi de biter. Senaryonun devamını için üçü de senariste baktı. Kalem işliyor.

Sahne: 24

Güven Hastanesi - Boş Hasta Odası

İç-Gündüz

-Kamera fotoğraflara yaklaşır.

-Erduran kapıyı çalar.

- "İrem Hanım sesiniz çok kötü geliyor. Çıkmazsanız kapıyı kırmak zorunda kalacağız."

-İrem: "Hayır, iyiyim. Lütfen beni bir süre yalnız bırakın."

"Bu kadar." Senarist, kalemi cebine koydu. Mert Mertoğlu "Ama." dedi. Devam etmeden Abdurrahman atıldı "Gerisini sorma! Kalem ona daha karar vermedi." "Nasıl yani?" "Devamını televizyondan izlersin. Ne de olsa artık bu ekipten değilsin." Yapımcı onayladı. "Vardır bir bildiği." "Biraz ıpu-cu ver bari." Dedi, ısrarcıydı. "Tamam, bir fıkra anlatıyım sana oradan sonu-nu görürsün."

Kral atını çok ama çok severmiş. Onu her şeyden üstün tutar adeta üzeri-ne titrermiş; ama bizim kral son zamanlar baya dertliymiş. Çünkü atı sürekli ağlamaktaymış. Gel zaman git zaman bizim kral ülkenin dört bir yanına ha-ber salmış ve atını güldüreni ödüllendireceğini, mal mülk sahibi yapacağını bunu başaramayanların da kellerinin gideceğini duyurmuş. Çok kişi şansını denemişse de atı bir türlü güldürememiş ve kellerinden olmuşlar...

Osmanlının biri de şansını denemek istemiş ve krala başvurmuş. Neyse bizim Osmanlıyı atmışlar ahıra, iki dakika geçmeden atın kahkahaları duyul-maya başlamış ve bizimkisi ödülünü alıp köyüne dönmüş. Kral bu işe bir tür-lü anlam verememişse de atının gülmesine çok mutlu olmuş.

Aradan üç ay geçmesine rağmen at hala kahkahalar atıp gülmeye devam ediyormuş. Bunun üzerine bizim Osmanlıyı tekrar çağırıp atı eskisi gibi ağ-latmasını istemişler.

Bizimkisi yine ahıra dalmış ve iki dakika içinde atı hüngür hüngür ağlat-mayı başarmış. Kral dayanamayıp Osmanlıyı yanına çağırmış ve sormuş; "Yahu Osmanlı bu ata sen ne yapıyorsun?" "Kulağına bir şeyler fısıldadım sadece efendim." "Ne fısıldadın ki ilk önce kahkahaya boğuldu bu at?" "Hiç, sadece benimkisi seninkinden daha büyük dedim. Güldü" "Peki ya sonra nasıl ağlattın?" "O zaman da çıkarıp gösterdim efendim. Ağladı." Ha. Haa. Haaa. Yapımcı ve yönetmenin kahkahası bekleme odasından bile duyul-du. Mert Mertoğlu sessizdi. Fıkradaydı aklı. Çıktı. Yapımcı sekreterden avu-katları içeriye almasını istedi. "Çok fazla bekletmedim. Umarım." "Yok, efendim" "Kahveniz nasıldı?" "İyi. Mert Bey'i kötü gördüm. Hasta mıydı?" "Yok, hasta değil, sadece sonunu gördü."«

İFFET ORAL

MENEKŞE İSTASYONU

Kasıklarına düşmüş, kirden pasaktan rengi kaçmış kotunu bir eliyle yukarı çekerken, burnunu da dirseğiyle kolu boyunca zevkle sildi. Henüz hızlanmamış vagona atladı. Aynı anda vagonun sürgülü kapısının bir yanına sırtını, karşı yanına ayağını dayadı. Trene yetismeye ve kendisini yakalamaya çalışan güvenlik görevlisine herkesin göreceği şekilde sıkı bir el hareketi çekti.

"Hah bu defa çok kolay olmuştu, keyif buydu işte!"

Hususi sivriltilmiş, serçe parmağının tırnağını ağzının kenarına sıkıştırıp öyle bir üfledi ki ılık, vagonu çınlatmakla kalmadı, vagonun dışında koşturmakta olan diğer çocuklara da aynı keyfi bulaştırdı. Çocuğun, kapanmasını engellediği kapıdan diğerleri paldır küldür atladı. Düşenler, gülmekten, içeri atlamanın keyfinden mayıştığından bir türlü toparlanıp kalkamadı.

En fazla on altı gösteren, kapıyı tutan esmer oğlan, yerdekilerin en tıknazına kapıyı teslim etti. Vagondakilerin kendisini pür dikkat seyrettiğine emin olduğu halde hiç kimsenin gözlerine değmedi. Kapıyı tutma görevini gururla teslim alan tıknaz oğlan, düğmeleri kopuk gömleğinden görünen göbeğini kaşırken yıldı:

"Reis! Yedi Kule'ye kadar bu vagona kalalım mı?"

Reis, belli ki vagona ilk atlayan çiroz oğlandı.

Reis bir hamlede vagonun dışına sarktı, vagona dışarıdan bir eli ve bir ayağıyla tutundu. Gözlerinde ender rastlanan parıltılar şavkıdı. Hiç kimseye yakınlık duymadığı bu şehirde hatta bu dünyada kendini en hafif, dokunulmaz hissettiği yer burasıydı. Burada kuşlara imrenmiyor, her derdini rüzgara veriyor, midesini bulandıran sigaraya batmış nefesini burada arınmış sayıyordu. O kadar ki bir gün gönüllü ayrılacağı dünyadan geriye, sadece bir iki istasyonluk bu kaçak gidişlerin tadı kalsın istiyordu.

"Vagonu dışarıdan seyretmek bambaşkaydı. Dünyayı dışarıdan seyretmek gibi. İnsanlar ne kadar vurdumduymazdı. Başta kendisi ve arkadaşları vagondakilere daha neler yapacak, ama kimse gıkını çıkarmayacak. Onlar görmezden geldikçe diğerleri daha da azacak. Kör bir terazi işte!" Bir kere daha ıkrak etti kendinden.

Aslında çöp bidonlarının dibinde yiyecek arayan ıslak ve kirli bir kedi yavrusu kadar okşanmaya muhtaçtı. Yok, okşamasınlar. O tırmalayacak olsa bile parmaklarının ucunu değdirdiler yeterdi. Bu okşama için çöp torbalarının

dan çıkacak yarısı yenmiş bir köfteden, hatta sıyrılmış bir tavuk budundan bile vazgeçebilirdi, ama nerde.

Bunları düşünürken rüzgar saçlarını darmadağın ettiğinden vagonun içini göremedi. Trenden düşebileceğini hiç umursamadan bir eliyle saçlarını geriye attı. Aynı anda vagona bir genç kızın eline ağzına kapatarak çığlık attığını gördü.

Trenin dışında olduğundan arkadaşının sorusunu da kızın çığlığını da duymadı. Göbeğini kaşımaya sürdüren çocuk, sorusunu tekrarladı. Yine cevap alamayınca elini ağzına boru yapıp "Ben senin." diye okkalı bir küfür savurdu. Reis bu küfrü de duymadı.

Vagona olan biteni güya fark ettirmeden seyreden, bir grup kadın küfrün şiddetiyle sessiz çığlıklar atarak koltuklarına döndü. Erkekler ise kızgınlıklarını belirtecek şekilde başlarını iki yana salladı. Bir iki erkeğin müdahalesini yanındaki kadınlar engelledi.

En azından diğer durağa kadar vagona hükmetmenin keyfini doya doya yaşamak isteyen çocuklar bu defa vagonun ortalarına doğru ilerleyip birbirlerini yolcuların üstüne itişirmeye başladı. Olanlara, kayıtsızlığı çözüm olarak gören yolcular, dikkatlerini camdan dışarı vererek olanları duymamaya, görmemeye çalıştı.

Yolcuların kayıtsızlığı çocuklarda kamçılanan hayvan etkisi yaptı. Artık zıvanadan çıkmak için ustaca bahaneler bulmaya başladılar. Burnunu karşıtırmayı sürdüren biri, gözlerini yumdu, elini yolculara açarak kendince bir name tutturdu:

-Abiler, teyzeler beni görmeden geçmeyin. Yardımlarınızı esirgemeyin. Evde yatalak anam, sekiz kardeşim beni bekliyor.

Diğer çocuklar pek hoşlandıkları bu sahneyi birbirlerini yumruklayarak, kahkahalarla seyretti. Vagonu istila edenlerin en küçüğü, yolcu çocuklardan birinin okul dosyasını yarı müsaade isteyerek hafifçe çekti, aldı. Dosyası elinden giden çocuk, sadece gözler kocaman açılarak yapılan sus işareti uydı. Dosyayı alan çocuk, elinde tepsi taşır gibi tuttu. Sesini inceltti, kör taklidi yaparak yolcuların arasına daldı.

-Beyefendiler, hanımefendiler! Çiçeklerim var, taze çiçeklerim var. Almaz mısınız? Güllerim, karanfillerim var.

Vagondakiler gülmekle ağlamak arası gitti geldi.

Reis vagonun dışından ustaca bir manevra yaparak açık kapıdan vagona atladı. Kapıyı tutma işini devraldı.

Kapıyı tutmanın zevkine varmak isteyen bir tanesi cebinden yarısını çıkardığı sigara paketini Reis'e gizlice gösterdi."Reis, kapıyı verirsen..." Reis çocuğun omzuna sevecen bir yumruk attı:

"Ama sadece Menekşeye..." Sözünü tamamlayamadan öndeki koltuktan bir çift, yosun yeşili bakış gayriihtiyari döndü. Çağrıldığını sanarak baktı. Kızın yanındaki kadın kızı dürtükleyerek aceleyle önüne döndürdü.

Reis, kapıyı çocuğa teslim etti, çocuktan aldığı paketten, bir sigarayı kuşağının arkasına dalgınca yerleştirdi. Trenin köşesine çömeldi. Bu, kendisi vagonun dışındayken düşeceğini sandığı için çılgılık atan kızdı.

"Adı menekşeymiş. Sorsam kızardı. Bak Allah söyletti." diye geçirdi içinden. Bir hoş oldu.

Vagonun dışındayken kızın gözlerini çok kısa bir an yakından görmüştü. Bakışlarında en ufak bir aşağılama sezememişti. Sadece şaşkınlık doluydu.

Vagondan elim kurtuluverir de düşerim diye nasıl korkmuştu. Benim için nasıl da endişelenmişti. Vallaha lan, sadece bana bakıyordu. Ben çulsuza, bu sokak köpeğinden farksıza.

Gözleri, ya gözleri, ne kadar da yeşildi! Raylar boyunca sıralanan çamlardan daha yeşildi. Ne yani! Şimdiye kadar hiç yeşil göz görmemiş miydim? Tabi ki görmüştüm.

Geceleri ısınmak için iş hanına kaçak girmemize göz yuman bekçinin gözleri, kırıksıklıktan pek görünmese de yeşildi. Adamın, içinin yeşili gözlerine vurmuş gibiydi.

Kaç kere duydum. Ancak bir köpek kulubesi kadarcık bekçi odasının içinde katlanmış mukavvaların üzerinde namaz kılarken: "Allah'ım sen bu sabırlere sahip çık, onlar kimsesiz, sen kimsesizlerin sahibisin, onlar sana emanettir, sahip çık yarabbim, sahip çık yarabbim." diyordu. Adam, ne demekse, bize "sabı" diyordu. Halbuki biz sokakların kralıydık. Neyse, o böyle şeylerden çıkmaz.

Hanın sahibi bir bilse ya o saat yol verirdi Ökkeş Emmi'ye. Sadece onun, üzülmemesi için handa kalırken baliymiş, tinermiş, biraymış... hiçbir şeye elimi sürmem, ötekilere de sürdürmem. Neme lazım az bulunan adamlardan dır, ona birisi höt, desin istemem.

Bir de, hayal meyal de olsa, her hatırladığımda burnumun direğini sızlatan, anamın gözleri.

Komşu kadınlar, kalabalığı yararak kaldırımında yatan anamın yanına götürmüştü beni. Biri, elimi tutup anamın açık gözlerini kapamam için uzatmıştı. Ben, elimi geri çektiğçe kadın ısrarla uzattırmıştı.

"Korkma, kapat oğlum, en sevdiği kapamazsa gözleri açık gidermiş!"

Yahu korkmadım, vallaha billaha korkmadım! İstemedim anamın gözlerini kapatayım. Bana hep öyle yemyeşil baksın istedim de onun için... Anamın gözlerini ilk defa bu kadar yakından bu kadar parlak gördüm. Başka zaman olsa gizlerdi bakışlarını. Gözlerini kapatıverirdi ya da yaşlar hücum

ederdi de göremezdim. Ama şimdi apaçık gördüm sadece yeşil değilmiş gözleri, yeşilin içinde sarı sarı benekler de vardı, derin ve dumanlı bir yeşildi. Vallaha ölmüş gibi değildi. Sanki düşünür gibi bir şeye dertlenir gibi dalıp gitmişti. Kimse anlayamamıştı ama ben anladım. Babamı hiç bilmem, ağabeyim gidiş o gidiş.. Annem, için için -ne yapar bu bensiz- diye üzgündü..."

"Conson yara bandı, evlerinize, ecza dolaplarınıza, düşüp dizlerini kanatan minik yavrularınıza birebirdir. Dışarıda tanesini bir milyona alamayacağınız bu, halis Avrupa yara bandının tam elli tanesi sizin için sadece ve sadece bir milyona evet çok değerli yolcularımız."

Hayallerini ortasına limon gibi akan bu sese uyuşuk bir halde bakakaldı. Başka zaman olsa; ne yapar eder, satıcıya bir tepme indirirdi.

Ne olmuştu? Eli ayağı kesilivermişti daha yapacağı bir sürü muzırlık varken.

Hiç aklına gelir miydi? Başkası tarafından varsayılanın elini ayağını böylesine buz kestireceği. Ki, ortada söylenmiş bir söz bile yokken. Alele-acele, kaçamak ama illa da yeşil bir bakıştı olmuşu, olacağı.

Çömeldiği köşeden kalkmak, etrafa bulaşmak şöyle dursun top böceği kadar ustaca kıvrıldı bu köşeye. Bir an, öyle geldi ki ömrünün kalanını bu köşede, kendini saran bu naif duyguyla koyun koyuna geçirsin. Eğer kımıldar veya ortaya çıkarsa her şey üflenmiş sigara dumanı gibi halka halka uzaklaşıp yok olacaktı.

Tren, Kumkapı İstasyonuna geldi. Menekşeye üç durak kalmıştı.

Tren durduğunda geçtikleri istasyonda atlattıkları güvenlik görevlileri kompartımana daldı. Diğer arkadaşları güvenlikçilerin elinden yılan gibi kâ-yarak kurtuldu.

Mecali olmadığından yerden kalkamadı. Tabi görevliler onun bu halinin hiç mi hiç farkına varmadı, tuttukları gibi onu vagondan dışarı fırlattılar. Dönüp ne vagona ne de cama baktı. Ah ne olurdu yer yarılısaydı da..

H E C E Ö Y K Ü

MEHMET KAHRAMAN

ER KİŞİ NİYETİNE

Abdullah Harmancı'ya

AAnnı oynatacaksın bu gidişle. İnsan içine çık biraz. Dolaş. Gez.

Sözlerden, özellikle annesinin sözlerinden, beyninin içinde gezinen ama kendisinin bir türlü engel olamadığı sözlerden kurtulmak için yerleşmişti buraya. Her şeye yeni baştan başlayacağını düşünüyordu. Kendi istediği gibi olacaktı hayatı. Hayalleri vardı. Bir kaçışın, asiliğin tadını ilk kez tadıyordu. Yolları o hevesle bitirmişti. Bunu daha önce yapmadığı için kendine kızdı. Tamam, kolay değildi belki ama yapmıştı sonuçta. İsteddiği zaman da yapabiliyordu. Büyülü bir dünyanın içine girecekti. Bir bedel ödenmesi gerekiyorsa ödeyecekti. Biliyordu. İşte tek başınaydı artık. Özlediği dünyanın içinde. Sözlere, bakışlardan uzak. Kendine ait olacaktı her şey. Yalnızca kendine ait. Şimdiye kadar kendini hep bir yerlere ait olarak görmüştü. Neden böyle düşünüyordu bilmiyordu. Kendini bir yabancı gibi duyumsuyordu. Evinde bile böyle. Her an bakışlar üzerinde. O bakışlardan kurtulmuştu şimdi. Bunun nasıl bir şey olduğunu bilmiyordu. Ama iyi bir şey olmalıydı. İçinde, hiç olmadığı kadar bir hafiflik vardı. Odasının kapısı istediği zaman kapatır, pencere-leri ne zaman isterse o zaman açardı. Ev kendinindi bundan böyle.

Mahalle arasında küçük, çelimsiz bir ev. İlk gördüğünde evle kendisi arasında bir sıcaklık oluşmuştu. İşte burası demişti aylarca boş kalan ev için. Böyle evlerde kimse soru sormazdı herhalde. Oysa güzel evlerde çok sorular soruluyordu. Eksik aranıyor. Kendisi gibi olsun istiyordu evleri. Duvarları kalabalık olmasın. Eşyalar içini sıkmasın. O yüzden fazla eşya almamıştı. Ev sahibinin bıraktığı, zorunlu ihtiyaçları karşılayacak olanlar yeterliydi. Bir de evden getirdiği üç beş parça öteberi. Bir ölü gibi çekilecekti hayattan. Ölü gibi. Zaman kendinindi. Hayır, zamana ait olmak istemiyordu. Hiçbir yere ait olmayacaktı. Saat bile asmamıştı bu yüzden odasının duvarına. Zaman daha yaratılmamıştı. Düşüncelerin içinde yaşanıp bitiyordu her şey. Bütün kapılar kapatılmıştı. Annesinin ağlamaklı yüzü, babasının öfkeli gözleri yalnızca bir imgeden ibaretti. Mecburdu. Daha fazla kalsaydı herkes üzülecekti. Bir yol ayrımındaydı. Karar vermesi gerekiyordu. Sınırdaydı. Kendisinin sınırında.

O çizgiyi aşarsa bir daha hiçbir şey yapamayabilirdi. Kaybediyordu düşüncelerini. Birileri üzülecekti, belki başta kendisi, fakat yapmadığı bir şeyden pişman olmaktansa yaptığı bir şeyin pişmanlığını yaşamaya razıydı. Böyle olsun da istememişti. Hatırlarını yaparak ayrılmak... Arkasında bir şeyleri kırıp dökmeden bırakmak... Sözcükler havada asılı kaldı. Yere düşmedi. Zaman daha yaratılmamıştı çünkü. Helallik isteyip istemediğini hatırlamadı. Küs değildi kimseye. Ama yine de helallik almış olmayı isterdi. Pencereyi açtı. Yağmurdan arta kalan toprak kokusu erguvanların arasından sıyrılıp odasını doldurdu. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Çok uzaklardaymış gibi hissetti kendini. Yabancı olduğu bir şehre yeni gelmiş gibi. Tedirgin. Heyecanlı. Hayır, aynı şehirde; yollarını, insanların bildiği bu şehirdeydi. Evlerin çatı-ları, kiremitleri, renkleri aynıydı. Yandaki eve bakınca kendi evini görüyordu. Artık oraya kendi evi deyip dememekte kararsızdı. O evde doğduğu için sahiplenmekte haklı olduğunu düşündü. Satılsa bile gene de onundu o ev. Orada doğmuş, emeklemiş, yürümüşü; duvarlarına kokusu sinmişti, o duvar-ları yumruklamıştı. Kendini oluşturmuştu o evde. Oyunlar oynamıştı kardeş-leri ve arkadaşlarıyla. Küçük bir bahçesi vardı içinde erik ağaçları olan. Erik ağacına bağladıkları ipe sallanırlardı. Bir keresinde ip kopmuştu da yüzüstü yere düşmüştü. Burnu kanamış, kolu yüzülmüştü. Annesi ağlamasına koşup gelmiş, ona sarılmıştı. Kızmamıştı annesi, berelenen kolunu öpmüştü.

Oğlum, aklını oynatacağın bu gidişle. İnsan içine çık biraz. Dolaş. Gez.

Ben iyiyim böyle. Merak etme!

Pencereyi kapatarak toplanmamış yer yatağına oturdu. Sırtına yastığa dayadı. Cebinden sigara çıkarıp yaktı. Her zamanki tadı bulamadı nedense. Yine de söndürmedi. Ağzında kekre bir tat vardı. Yüzünü buruşturdu. Ağzından aldığı sigaraya baktı. Bir düşman, ama sevdiği bir düşman. Kül tablasına koydu sigarayı. İncecik bir duman dalgalanarak tavana doğru havalanıyordu. Üfleyerek dumanla bir müddet oyalandı. Çocukların oyunlardan duyduğu hazzı yaşadı. Üfleyince duman dağılıveriyordu. Nefesi kesilince tekrar yolunu buluyor, yukarı tütüyordu. Çocukken de suyun önünü keserdi. Mutfaktan arka bahçeye akan bulaşık suyunun önüne topraktan set çeker, suyu çaresiz bırakırdı. Su yükseldikçe kendine yol arar, yanlardan sızarak yeni bir yol bulurdu. Aynı şeyi şimdi de dumana yapıyordu. Kalktı. Sabahtan beri bir şey yememişti. Mutfığa geçti. Dolapta pek bir şey yoktu. Kapağı açık dolabın önünde öylece bekledi. Yiyip yememekte kararsızdı. İştahım da yok diye söylendi. İki yumurta alıp ocağı yaktı. Yumurtayı pişirince çaydanlığı koydu. Tek kişilik sofrasına sahanlığı koyup oturdu. Üzerinde sanki bir ağırlık vardı. Yavaş yavaş yitip gidiyordu evin içinde. Önceden severek yaptığı şeyler şimdi anlamsızlaşıyordu. Geldiği günden beri kalbinde tarif edemediği bir sı-

zı vardı. Hâlbuki kaçışın tadını uzun süre yaşamayı bekliyordu. Herkesten uzakta tek başına. Karışan görüşen yoktu. Kendi başınaydı işte hep istediği gibi. Bu günlerin hayalini kurmamış mıydı? İçindeki isyanın karşı konulmaz bir havası vardı. Kendini buluyordu o isyanda. Artık isyanın da bir anlamı yoktu. Olmuş bitmişti. Neyin anlamı vardı? Neden buraydı? Her şey sislerin arasına karışıp gidiyordu.

Pencerenin önündeki masaya oturdu. Nerden geldiği belli olmayan bir koku vardı odada. Havayı kokladı. Bir tadı andırıyordu koku. Daha yakındaydı. Elini kokladı. Eli kokmuyordu. Birkaç kere eline hohlayıp öyle kokladı. Burunu gerildi, yüzünü buruşturdu. Kokuyu bulmuştu. Ağzıydı kokan. Tekrar lavaboya gitti. Yaptığı şeylerin anlamsızlığını düşünerek kendine baktı aynada. Kafasını salladı, ağzında bir şeyler geveledi. Mırıltılı bir sesle kendine söylendi. Sonra mutfaktan çay tepsisini aldı. Dışarıdan çocukların sesleri geliyordu. Neşe içinde oynuyorlardı çocuklar. Çay tepsisini masa koydu, top oynayan çocuklara baktı. Kalabalıktilar. Hepsi birbirine bağıırıyordu. Bana at topu, ben boşum. Niye bana atmıyorsun oğlum. Ben de sana vermeyeceğim. Verdiğimde gol atıyorsun sanki. Çocuklar neredeyse birbirlerine gireceklerdi. Hadi oyunu soğutmayalım, dedi bazıları. Tekrar oyuna döndüler. Çocuk olmak güzeldi. Birkaç kız çocuğu seksek oynuyordu. Yüzlerinde zamanın dışında bir yüz vardı. Kapı önlerinde oturan, boş durmamak için el işi yapan, birbirlerinin yüzüne bakmadan konuşabilen kadınların yüzünden başkaydı yüzleri. Sandalyeye oturup çayını doldurdu. Çayın dumanı tütüyordu. Bunun yanında sigara gider, diyerek bir sigara yaktı. Arkasına yaslanıp derin bir nefes çekti. Yine sabahki tat, çiğ, kekre, yabansı... Bugün her şey tatsız geliyordu ona. Ne sigara ne çay; hiçbirinin tadı yoktu. Çayın taze kokusu dahi içini açmadı. Oysa kendi evinde annesiyle didişirken bile bu kokuyu asla reddetmezdi. Ne kadar söylense de acıdığından mı yoksa sevdiğinden mi, çayını eksik etmezdi annesi. İyi kadındı, hamarat kadındı, ama bir de anlasaydı kendini! Hiç buralara gelmeye gerek kalmazdı belki de. Odasının penceresinden ormana bakar, kuş sesleri içinde kitabını okur, hevesle yazmaya çalıştığı öykülerine ağırlık verirdi. Annesi odasının kapısını kapatmasını istemiyordu. İçimde bir korku var diyordu. Sana bir şey olursa. Sürekli kapan kapan, hasta olursun. İnsan içine de çıkmak lazım. Arkadaşsız olmaz. Gene oku kitabını. Ne yazıyorsan yaz. Ama biraz da insanlara karış. Kimsenin kendisini anlamadığını düşünüyordu. Ne çok soru soruyordu annesi. Neden böyle yapıyorsun? Bir şey mi yaptılar sana? Tehdit mi ettiler? Yoksa âşık mısın? Bir kız mı var? Bir de akşam babası geldiğinde ona anlatmasa olanları. Duyuyordu annesinin sesini. Özellikle duyması için mi yüksek sesle konuşuyordu? Aklını oynatacak bu gidişle, diyordu. Bir doktora götür. Annesini duydukça du-

H E C E Ö Y K Ü

varları yumrukluyordu. Anne, diyordu, anne! Sesindeki öfkeye hâkim olamıyordu. Göz kapakları titriyordu. Biliyordu birazdan babası gelecek, önce güzel sözcüklerle konuşmaya başlayacak, aslanım, oğlum; sonra erkeklerin evde kadınlar gibi oturup duramayacağını, çalışması gerektiğini, koca adam olduğunu, annesinin üzüldüğü, sinirlendikçe katılaştan yüz ifadesiyle anlatacak; tatminkâr bir cevap alamayınca elleri güçlü bir makine gibi gözlerinin önünde sallanacak, dayak çağını da geçtin, deyip celalli bir şekilde odadan çıkacak; senin gibi evlada. arkasını getiremeyecek; tövbe çeke çeke gidecek.

Oğlum, aklını oynatacaksın bu gidişle. İnsan içine çık biraz. Dolaş. Gez.

Ben iyiyim böyle. Merak etme!

İyi olsan çıkar dolaşırsın, işe gidersin. Erkek adam evde durur mu?

Odanın içini sanki sesler dolduruyor. Karmakarışık. Nerden geliyor bu sesler? Kafasının içinde bando takımı var sanki. Oysa bu seslerden kurtulmak için kaçmamış mıydı buraya? İşte yine o sesler. Aklını oynatacaksın. Ona cevap vermek istemiyor. Anlamayacak nasıl olsa. Neden herkes gibi değilsin sen de, diye üsteliyor. Herkes gibi olmak. istemiyor. Yıllarca herkes oldu çünkü. Yüzünde maskeyle dolaştı. Hoşlandığı şeyleri başkaları için bıraktı. Onların ne diyeceğine göre yaşadı günleri. Şimdi... Herkes gibi olsun! Herkes dediğin kim? Kim gibi olmalıyım. Kendim olsam. Olmaz mı? Bana tahammülün yok mu? Birçok hayatı aynı anda yaşayamam. Benimkini bana ver, onu yaşayayım yalnızca. Yalnızlığımı yaşayayım. Duymuyorum işte seni. Bak kaçtım işte. Seni de yalnızlaştırdım. Benden mahrum ettim seni. Oysa susarak anlayarak anlaşarak birlikte çoğalsaydık. İçimle birlikte susabilseydik. Şimdi susmalarımı çoğalttım. Her yanımda sessizlik içinde.

Niçin?

Dikdörtgen bir kutunun içindeydi. Her yanı kapalı. Güneş girmeyen bir oda. Ne odası? Kapısı bile olmayan bir oda olur mu? Penceresi de yok. Tamamen yokluğun içinde. İnsan yok. Ses yok. Kendisine bakan yok. Bu yüzden yaptıklarının da bir anlamı yok. Hiçbir şey vaat etmeyen bir yer. Geçmiş olmadığı gibi geleceği de yok. Yokluk âlemi burası. Adının anılmaya değer olmadığı yer. Adın bile anılmazdı, diyor bir ses. Adı hatırlansın istiyordu oysa. Yaşamı değerli kılan adıydı. Adı telaffuz edilince onun olduğu bilinecekti. Bu büyük bir şeydi. Kendini çoğaltmak için yazıyordu. Masa karalanmış kâğıtlarla doluydu. Hep yarım cümleler. Tuvaleti geliyor, lavaboya koşuyordu. Ağzında sigara oluyordu çoğunlukla. Sigarının külleri halıya düşüyordu. En güzel cümleler tuvaletteyken geliyordu aklına. Sevgililerine söylemek istediği sözcükleri söyletmek istiyordu yazdıklarında. Annesinin sesi karışıyordu bu sözlerin arasına. Farkına varmadan onları yazıyordu. Sen delisin diyordu sevgilisine. Arası açılıyordu. Kız terk ediyordu onu. Kelimeler de

H E C E Ö Y K Ü

terk ediyorlardı. Yapayalnız kalıyordu odanın içinde. Oda güneş görmüyordu. Penceresi yoktu odanın. Her yanı karanlık basıyordu. Gitmek fiilinin cazibesine kapılıyordu o zaman. Valizini hazırlamaya başlıyordu. Eylemler savruluyordu odanın içinde. İlk adım. Ve sonraki.

Kendini odanın içinde yürüyor buldu. Sesler kesilmişti. Pencereden giren ışık hâlâ güçlüydü. Gözleri titriyordu. Zaman hiç ilerlememişti sanki. Saat kaçtı bilmek istiyordu. Bardağındaki çay soğumuş, kül tablasında uzunca bir kül oluşmuştu. Masada açık bir kitap duruyordu. Ürkütücü bir hava vardı içeride. Belleğinden silmek istiyordu görüntüleri. Her şeyi silmek istiyordu. Kendini bile. Ama olmuyordu. Kendini silmek için geldiği bu yerde bile silinip gitmiyordu. Kafasının içinde yaşattığı her şey uçup gitmişti. Kendi gözlerinden, kendi sesinden korkuyordu. Ya onları da yitirirse? Hasta mıydı gerçekten? Yalnızlık isteği boynunda bir tasma gibi duruyordu. Şimdi o tasmayı çıkardığı anda boş oda ağırlaşıyordu. Kendi kendisiyle var olamayacağını anlıyordu. Düşünceleri pelteleşmişti. Neyim var, dedi kendine. Neden böyle duyumsuyorum kendimi? Eskiden severek yaptıklarımı artık yapmak gelmiyor içimden. İşte yine başlıyorum, diye düşündü. Genzinde bir sızı vardı. Oturdu. Çocukların top oynadığı boş yola baktı. O yoldan yürüyerek gelmişti eve. Elinde valiziyle kendini gördü. Durduğu yerden pencereye bakıyordu. Küçük aydınlık bir pencereydi o gördüğü. O pencere bu pencere miydi? Artık emin değildi. Nesneler ait olduğu zamana göre şekilleniyorlardı. Belki kendisini şekillendiren şey de buydu. Farklı zamanlarda farklı duygular yaşıyordu.*»

OSMAN ALAGÖZ

ZAMAN ÇARKI

Teyzemi görmeyeli yirmi üç sene olmuş. Uzak akşamlardan kalan bir silueti var zihnimde. Yazları kuzuları otlatmaya giderdim sabah serinliğinde. Güneş sırtını karşı dağlara yasladığında eve dönerdim. Teyzemler de hırsım akraba ziyaretlerinden gelirler, bizde kalırlardı.

Uzun boyluydu. Elmacık kemiklerinden taşan dolgun pembe yanakları, iri kahverengi gözleri vardı. Eşarbının altından siyah kâkülleri alnına düşerdi. Annem anlatırdı onun güzelliğini. Dillere destanmış. Gel gör ki kader yollarına neler serpmiş?

On dört yaşında evlendirmişler. Bir kız bir oğlan iki çocuğu olmuş. Daha yaşı yirmiyeye varmadan eniştem vefat etmiş. Ondan sonra olmuş ne olduysa.

Ölümün acısı yüreğinde soğumuş soğumamış, yeniden evlenmiş.

Üvey teyzem aklını çelmiş. "Ölenle ölünür mü kız, daha gençsin güzelsin, ne diye kendine yazık edeceksin buralarda?" demiş almış başka bir şehre, oranın dağ köyüne götürmüştü. Kendi kaynına kaçırmış. "Bir elin yağda bir elin balda olur, onlar köyün ağaları, hizmetçilerin bile olur." demiş.

Teyzem genç daha. Su gibi her gördüğüne akacak çağda. Öyle de olmuş.

Gizliden gizliye bohçasını hazırlamış. Bir sabah erkenden eniştesinin getirdiği taksiyle ayrılmış köyden. Çocuklar olup bitenlerden habersiz uyuyorlarmış.

Geride "Annemiz nerde, biz annemizi isteriz." diyen iki yavru kalmış. Onlara anneanneleri bakmış. Annemin eteğine yapışıp "Bizi bırakma teyze, biz senin yanında kalalım." diye çok ağlamışlar. Sonradan kızını da yanına alıp beş altı yıl bakmış ama ne fayda. Yürek yaralanmış bir kere.

Arada bir annemden dinlerdim teyzemin hatıralarını. Kimse iyi söz söylemiyor tabi. "Kendini düşündü, çocukları yüz üstü bırakıp kocaya vardı. Koca köyün diline düşürdü bizi." deniyor.

Şimdiden geriye dönüp bakıyorum. Ben de teyzeme, onun kaçmasına sebep olanlara çocuk aklımın erdiği kadarıyla kızıyormuşum o zamanlar. Nasıl bir duyguydu onu buralardan koparan? Şeytan hangi damarından girmişti de kandırırvermişti onu?

Denk geldi. Bu yaz teyzemin telefonunu buldum.

Annem okuma yazma bilmez. Bakkal defteri gibi bir defteri var. Telefon rehberi niyetine kullanıyor. Rafları temizlerken denk geldim. Numaralara göz

H E C E Ö Y K Ü

attım. Karmakarışık. Farklı farklı kalemler, yazılar, karalamalar. Fatma ismini gördüm. Kim bu Fatma dedim. Annem iç çekerek, teyzen dedi. Zihnimde siyah beyaz soluk bir fotoğraf olarak duran teyzem... O an ne karmaşık duygular yaşamıştım. "Niye yıllarca bize hiç bahsetmedin?" dedim. Yüzünü ekşitti.

Mazinin yanlışlarında eğleşip de isli puslu anılarda kimseyi mahkûm etmeye hakkımın olmadığını düşündüm. Kusurları örtmekte geceye özenmeliydik. Anneme de çok söyledim o zamanlar. Özbeöz teyzemdi o benim. Yani anne yarısı. Bir çalım, beni ona benzetenler de olurdu. Adlarımız da aynıydı. Bilemediğim bir bahar fısıltısı kapladı ruhumu. Aradan geçen koskoca yirmi üç yıldan sonra teyzemin sesini duyacaktım. Anne olduktan sonra şefkat duygum daha bir kabarmıştı. Teyzemin sesini duymanın, mesafeleri eriterek ellerini doyasıya öpmenin iştiyakı doldu içime. Dünya ölümlü dünyaydı, sevmeye ne çok ihtiyacımız vardı hâlbuki. Zaman çarkı dönüp duruyordu. Doğrularımızla yanlışlarımızla öğütülüyorduk. Kara gün hep kararıp kalmayacak ya. Büyüdükçe küskünlüklerin üstüne çizgi çekmenin gerekliliğini daha iyi anlıyor insan. Ölüm de dirim de eş dostla oluyor. Çetelesi tutulmayan nice "üç gün"ler, buruklukla geçmişti oysa.

Sıcak bir ağustos akşamında aradım. Gelini açtı telefonu. Kendimi tanıttım. Teyzemi sordum. Birkaç saniye sonra ahizeden süzülüp gelen yorgun bir ses vardı. Üç aydır hastaymış. Yatıyormuş. Dizlerinde derman yokmuş. Kesik kesik konuşuyor. Arada bir öksürüyor. Ciğerleri su toplamış.

"Yavrum" diyor, "Ne iyi ettin de aradın. Yüreğimi şenlendirdin."

Soluğunu hissediyorum.

Adreslerini alıyorum. Komşu ilin bir köyünde oturuyor. "Yine ararım teyzem." diyorum. "Sen içini ferah tut." Dualar ediyor. "Beklerim." diyor, "Ben bir yerlere çıkamıyorum. Yatıyorum."

Karmakarışıkım. Ne desem ki? Sevineyim mi, üzüleyim mi? Geç mi kalmıştım teyzemi bulmakta? O niye bizi aramamıştı? Yoktu işte yüzü. Nasıl arasındı ki? Belki de ardından söylenenleri hissediyordu.

"Geleceğim." diye söz verdim.

Ha bu hafta, ha gelecek hafta derken okullar açıldı, gidemedim. Çocukların üçünün de okulu başladı. En küçük, ağabeyleri gidince durmadı, ağladı. Onu da zar zor anaokuluna kabul ettirdik. Yaşı küçük diye almak istemiyorlar.

Nasip Kurban Bayramı'naymış.

Bayramın ikinci günü gittik. Gökyüzü bayramlık maviliklere bürünmüş, pırıl pırıl, lekesiz. Güneş bedenimi değil sadece, yüreğimi de ısıtıyor.

Teyzem bizi görünce bir sevindi, bir sevindi anlatamam.

Bizim kız ısrar etti. "Anne illaki gel." diyor.

Kararsızdım. İşin doğrusu onca yıldan sonra ayaklarım geri geri gidiyor. Bizden habersiz kocaya varışı, geride iki sabi çocuğu bırakışı içime sinmiyordu. Bir taraftan da kardeş işte, kan çekiyor. Görmeyeli onca zaman olmuş. Gündüz hafakanlarla, gece kâbuslarla boğuşuyorum.

Önce, "Nasıl geleyim kızım?" dedim. "Elde avuçta bir şey. Boş da gidilmez ki. Bu yıl kayısılar da olmadı. Cevizleri yeni indirttim. Onları satarsam elimde üç beş kuruş olur. Öyle gelirim."

Kız, günaşırı arıyor. "Teyzem çok hasta, gel seni götüreyim, bir moral olur kadıncağıza." diyor. Diğer kızlara da söylemiş teyzesini ziyarete gittiğini. Her biri bir yandan sıkıştırıyor.

Biraz da mecbur kaldım.

"Bak fazla kalmam." diyerek baştan kestim.

Ne konuşayım orda ben? "Niye terk edip gittin?" mi diyeyim? Demem. Benden on altı yaş küçük. Akıl danışsaydı. Sorsaydı bir. Gitti üvey ablasının aklına uydu. Az kızmadım o zaman. Gönlümü söndürdü. "Ne hali varsa görsün." dedim. Hiçbir şey gözünde olmasa, insan o masumlara acır be. Sonradan kızı yanına aldı ya, neye yarar. Yürek paralandı bir kere. Annem, kardeşimin bıraktığı yetimlere bakmak için olmadık sıkıntılara katlandı.

Çuvala ceviz, kayısı, dut kurusu koydum. Kadife elbiselik, iki havlu, çorculuklara da kazak aldım.

İçimde kardeşimi suçlayan duyguların baskınlığı vardı. Nefsimle yaka paça olarak gittim. "Ölenle olana ağlanmaz, büyüklük bende kalsın." dedim. Allah şahit, bizim kızın da ısrarlarının etkisi çok oldu.

Gitmez olaydım. Yüreğim acıdı. Gözlerimle görmesem inanmazdım.

Etrafı dağlarla çevrili bir köy. Dağlarda ağaç kalmamış. Servet söyledi. "Tükettik bu dağları." dedi. "Meşe ormanları vardı. Mangal kömürü niyetine bitirdik."

İçinde bir pişmanlık.

Güneye bakan yamaca kondurulmuş toprak damlı derme çatma bir evleri var. Ev demeye bin şahit ister. Eşikten içeri adımımı attım. Sobanın hemen ardında yer minderine uzanmış yatıyordu. Ben içeri girince doğrulmaya çalıştı. Gelini yardım etti. Tanıyamadım kardeşimi. O eski boyundan posundan, dillere destan güzelliğinden, diri gülüşlerinden eser kalmamış. Yüzü solgun. Gözleri çukurlaşmış, avurtları çökmüş. Alnı çizgi çizgi. Dizleri tutmuyor. Gözlerinin ferî gitmiş. Baygın baygın yüzüme bakıyor.

Sarıldık, salavatlaştık. İçimin buzları eriyiverdi. Dal gibi kupkuru kalmış. Elleri ipince, buruşuk. Damarları çıkmış. Yanı başına çöktüm. "Nasılsın?"

dedim, nasıl olduğunu görerek. Diyecek başka bir şey bulamadım. Dilim damağıma yapıştı.

"Nasıl olayım, gördüğün gibiyim işte." dedi. Nefes almakta zorlanıyordu. Derin derin soludu. "Helalzade barıştırır, haramzade karıştırır demiş eskiler." dedi. Durdu. Uzun bir nefes aldı. "Senin şu damat var ya, Allah ona hac nasip etsin, kızına da. Onlar getirdi seni buraya. Onlar olmasa kim getirecekti? İnşallah kendileri de yavrularının gününü görürler."

Torunlarım babalarının yanında sessiz oturuyorlar. Mekânı süzüyorlar. Evlerindeki coşkunkuluklarından uzaklar. Dışardan köpek havlaması geliyor. Bir tavuk gıdıklıyor. "Avluya çıkın da bakın." diyor anneleri. Çocuklar hevesle doğruluyorlar.

Gelin, pencerenin önündeki ocakta yemekleri ısıtıyor. Nane, karabiber koku dolu oluyor odaya.

Her şeyleri bu küçük loş oda. Mutfakları da yatak odaları da oturma odaları da hepsi bu toprak damlı yer. Ortada kalın çatal bir hezen, onun tuttuğu bir tavan.

Gözlerim duvarlara kayıyor. Kocasının, çocuklarının, ağabeyimin resimleri var. Benim gençlik resmim de asılı. Siyah beyaz bir vesikalık. Kapının yanında duvara sıvanmış kırık bir ayna. Yorgan döşekler yüklüğe konmuş. Onlar da soluk vişne kurusu bir perdeyle örtülmüş. Yattığı yerin ardında ocak var. Tüp gaz çıkmadan önce aşımızı ekmeğimizi pişirdiğimiz ocaklardan.

Bizim kız "Durumları iyi değil." diyordu da ben bu kadarını hiç beklemiyordum.

Koyu bir kahrın içine düştüm. Ne olurdu evvelinden bileydin. Ah, ne olurdu.

Kardeşimin damarları çıkmış buruşuk elinden, onu incitmekten korka korka tuttum. Konuşacak, halleşecek, maziye iç içe geçmiş bir bohça gibi açacak takatim kalmamıştı.

Ben böyle dalıp gitmişken dışarıdan bizim küçük torunun ağlama sesi geldi.

* * *

"Teyze seni tekrar ziyarete geleceğiz." dedi yeğenim. Sağ olsun. Bayramda gelmişti. Aradan on gün geçti. Aradı. "Bu hafta sonu da yanına geleceğiz." dedi. Sık sık arıyor. Şu hasta yatağımda onun sesini duymak, bir nebze olsun beni ferahlatıyor.

Ne yalan söyleyeyim, memleketime gitmeye yüzüm yok. Oradan ayrılsam iyi olmadı. Cahillik işte. Başımda kavak yelleri estiği demlerdi. Faydası yok son pişmanlığın. Beni o çocukların âhı mı tuttu bilmem. Sonradan başımı taşlara çok vurdum ama iş işten geçti. "Beni getiren o araba devrileydi de

H E C E Ö Y K Ü

buralara gelmeyeydim." dedim. Dedim ama ne fayda. Çocukluğumun o güzel yerlerini bırakıp bu dağ başına geldim. Hem de benden on iki yaş büyük bir adama. Üvey ablama kandım. "Senin güzelliğini kıskandı." diyenler de oldu. Niyeti iyi miydi değil miydi bilmiyorum işte. Vebali günahı boynuna. Getirdi beni buralara. Neler umuyordum da neler geldi başıma. Çekecek çilem varmış. İnsan küstüğü dağın odununu keser mi? Geri de dönemedim.

Ellerin taşlı tarlalarını üç kuruş yevmiye için bağa çevirdim. Sırtımda koca koca taşlar çektim. Bizim herif de ölünce hepten evin eri oldum. Zaten rençper gibiydim. Konu komşu "Yazık kız, kendini helak edeceksin yazıda yabanda." diyordu. Ekmek kavgası, elden ne gelir. Sonra krom madenlerin de az çalışmadım. Bu hastalık Allah bilir, bana oradan kaldı. Üvey ablamın kızı da aynı derde tutulmuştu. Çok yaşamadı. Elimde kazma kürek, parmaklarım su toplayıncaya, ellerim çatlayıncaya kadar çalıştım. Kromun tozu toprağı iflah etmedi beni. Akciğer kanseri olmuşsun diyor doktorlar. Ciğerlerin su toplamış diyorlar. Canımı acıta acıta şırıngayla su çekmeye çalıştılar, nafile. Son denemede kan geldi. Bıraktılar. Parça alırsak anlayabiliriz ne olduğunu diyen de oluyor. Korktum. Parça aldırmadım. "Kendini ne diye parçalatacaksın?" diyor Gülizar kadın. Ben de yanaşmıyorum. Elde avuçta bir şey yok. Oğlan sıvacı. Köy yerinde iş olursa çalışıyor. Bizi bırakıp da gidemiyor bir yere. Bir oğlan Türkmenistan'da aşçı. Hayırsızın teki. Otellerde orda burada çalışıyor. Elkızıyla evlenmiş. Arayıp sorduğu yok. Ben aratıyorum, torunlarımın sesini duyayım diyorum, ya evde yoklar, ya da uyuyorlar diyor. Sonra da "Hadi fazla yazmasın." diye telefonu kapatıyor.

Bir şeyler yanlış başladı, düzeltemedim hâsılı.

İlk heriften olan çocuklar da kendi hallerinde. Ankara'ya dayılarının yanına yerleştiler. Oğlan berber, kızın da rahatı yerinde. Dedim ya, ilk düğme yanlış iliklendi bir kere. Onlar da soğuk soğuk duruyorlar. Varsa yoksa Serwet. Gadasını aldığım, o da yol yordam bilmez. Tahammülsüz. Doktorlarla tartışır durur. Benim halimi gördükçe içi kan ağlıyor. Şu birkaç ayda saçları ağarıverdi. Alnının kırışıklıkları arttı. İkide bir bel tutulması yaşıyor. Doktora git diyorum, dinlemiyor.

Bizim yeğen "Sabah erkenden yola çıkacağız teyze." dedi. Vakit öğlen oldu. Ne gelen var ne giden. Geline hele bir daha ara dedim, nerde kalmışlar?

Hastanedelermiş. Ufak bir işleri varmış, onun için gecikmişler.

"Ne olmuş, ne hastanesiymiş, kim hastaymış sormadın mı kızım?" dedim geline, sormamış işte. Kızdım. Adam bir sormaz mı? İkidir aratıyorum. Üçüncüye utandım. "Geline öğreniriz artık." dedim.

Elimde mendil, ciğerlerim sökülürcesine öksürüyorum. Başım yastıkta, geline yumuş buyurup duruyorum. Yemeği şöyle yap, etrafı şöyle derle topla. Köşelerde örümcek olmasın. Çocukların üstüne başına bak.

Neyse geldiler.

Ben yeğenimi, enişteyi çocukları beklerken, içeri önce ak tülbentli yaşlıca bir kadın girdi? Eniştenin annesi sandım. Yataktan doğrulmaya çalışırken selam verdi. Uzak, çok uzak günlerden akıp gelen bir sestir. Sesinden bildim. Önden giren ablamdı. Simasını çıkaramamıştım da sesinden tanımıştım işte.

Dilim pelteleşti. Selamı zor aldım. Kalbim kafesinden fırlayacak gibi çarpıyordu. Bayılıp düşeceğimden korktum.

Sarıldım ablama, doyasıya sarıldım. Annemin kokusu vardı. Burnumun direği sızladı. Dizlerimin takati yok. Ayakta zor duruyorum. Ağlamak geliyor içimden, ağlayamıyorum. Gözlerim, suyu çekilmiş kuyular gibi kupkuru. Onca yıl yaşadıklarım bir bir gözümün önünden geçiyor.

Nice bayramlar görürdüm de içim şenlenmezdi. Bizim herifle de perilerimiz pek bağdaşmamıştı. Kukumav kuşu gibiydim. Bir kuytuya çekilir gizli gizli ağlardım. Kendimi bahçelere atardım. Bir ardıcın duldasına sığınardım. Evde su varken suya giderdim. Erken uyurdum. Ezanla kalkar avluyu süpürür, herifin çorbasını yapardım. Gözüm yaşı dinmezdi yine. Ne yapsam boş, hasretlik, pişmanlık yakardı içimi.

Barış görüş olmanın şaşkınlığı üzerimde. "Niye geciktiniz?" dedim.

Yeğenim, ablamın yüzüne baktı.

"Annemi doktora götürdük de... Sabahtan beri burnu kanayıp duruyor. Akşam uyuyamamış zaten. Tansiyonu da var. Ne olur ne olmaz, bir doktora gösterelim istedik. Acile gittik. O kadar aradan sonra, kalbi dayanır mı dayanmaz mı diye korkmadım değil hani. Onun için geç kaldık." dedi.

"Ablam, bir sıkıntın yok, iyisin değil mi?" dedim.

Gözleri gözlerime değiyor. Buruk, yıkılmış, acımaıklı.

"Yok bir şeyim, kanama da durdu. İyiyim şimdi." dedi.

Ben yatağımda büzüldükçe büzüldüm. Eriyip giden bedenim, yorganın altında tor top oldu.

Az ve kısa konuşuyorduk. Sanki susarak daha iyi anlaşıyorduk ablamla.

Odanın suskunluğunu dışarıdan gelen çocuk ağlaması bozdu.

Bizimkilerin sesi değildi. Yeğenim, enişte kapıya seğırtti. Biraz sonra gülererek geldiler. Ne oldu dedim. Küçük çocukları ağlıyormuş. Servet avluda çocukları sırasıyla eşeğe bindirirken küçük korkmuş, ağlamış. Yüreğim yekinmişti birden. Rahatladım.

Büyükük ablamda kalmıştı.

Abla yüreğine ne de güzel yakışıyordu affetmek. Ben yılların utancı ve pişmanlığıyla doluydum. O ise affetmenin büyüklüğüyle. Aramızdaki mesafeleri eritmenin ilk adımı ondan gelmişti. Ben böyle yıllar yılı utanç ve vicdan azabı köşemde bikarar bekleyedurayım, o şimdi yanı basımdaydı.

Ablamın gözlerinin içine, uzun uzun bakmaya cesaretim yoktu. Başımı bir çocuk gibi dizlerine koymak, doya doya ağlamak istiyordum. Yapamadım. İkimiz de torun torba sahibi yaşlı başlı kadınlardık. İçimdeki genç kızın duygularını zapt ettim.

Ben böyle dalıp gitmişken, beni incitmekten ürken o dupduru sesiyle "Sen rahat et." dedi. Yastığımı düzeltti. Yanı başıma oturdu. Elimden tuttu, sustu. Çok uzun bir suskunluktan bu. Ömrümün onsuz geçen yirmi üç yılına bedel. &

H E C E Ö Y K Ü

MURAT ÇELİK

DÜN ÖLÜR BUGÜN YAŞAR

şen! Dudaklarımı ortadan ikiye bölemezsin!

Ben de öyle senin yerine geçip kurulamam doğrusu...

Durduğum yeri bilirim, duracağım yerse senin hiçbir zaman gidemeyeceğin, karanlık imge yüklü bir geçit...

Sorgun sualin yoktu bu zamana kadar, bu zamandan sonra da olabileceğini düşünmemişsindir.

Benim kim olduğumu, benim yüzümün kendim olabilmemle ne derece ilgili olduğu safhasındasın hâlâ...

Sence ben kaç köşeliyim, oradan baktığında nasıl görünüyorum, neye benziyor ya da benzemiyorum; benzerlerimle, akranlarımla, akrabalarımıla aramızda kaç ışık yılı fark var kavrayabiliyor musun?

Tasladığım Şeyin büyüklük olmadığını bil ve onlara sor sebebini; çünkü onlar bilir her şeyi, onların gözleri büyük, onların ağızları kocaman ve yüzleri asık, kalpleri paslı.

Onlar yaşanmamışlıkların sembolü...

Sen onlardan değilsin ama biliyorsun.

Sen de gördün onların ne derece yabancı olduğunu.

Gittim yanlarına tek tek, yanımdaydın; hangisi kucağında yığınla sevgi ve yığınla hasretle açtı kapısını.

Varsa yoksa avuçlarıydı, avuçlarının içi ve bedenleri ölünce soğuyacak olan.

Bilmiyorlar mıydı sence

kaç yüzü olduğunu güneşin?

Bilseler değiştirebilirler miydi?

Sevebilmek sonradan öğrenilebilir miydi?

Havluya sarıldım kuruladım bedenimi.

İç çamaşırlarını içte kalan bölgelere yerleştirdikten sonra raftan kulak temizleyicisi aldım. Biraz daha pamuk ekleyerek kulaklarımı iyice temizledim. Başımı da kuruladıktan sonra kilidi açtım, koridoru kontrol ettim ve hızla odama girdim. Pijamalarımı giydim, yatağa uzandım. Her banyodan sonra kaçan uykuma küfrettim. Neyse ki telefon çaldı, çalmasa olmazdı zaten ağ-

H E C E Ö Y K Ü

zım boğum boğum bataktayken... Arayan: Annem Konu: Ölüm Kim? Dedem mi ölmüş? Senin baban yani? Allah rahmet eylesin. İyi baba değildi ama olsun. Babaydı, dağ gibiydi, aslan gibiydi; olsun, toprağı bol olsun. Hani küçükken derdim ya, bu adam ölsün toprağına işiyecem diye; aklıma ilk o geldi. Yok, vazgeçtim; ölünce ne şerefli insan olunur biliyorum, biliyorum da bir türlü beceremiyorum ölmeyi. Cenazeye mi geleyim? Daha neler! Kaç bayramdır yaşayan yüzünü bile görmemişken, şimdi ölü beyaz kokan o yüze mi bakacağım? Daha neler... Başın sağolsun anne, ağlayamazsın biliyorum sevgi yok içinde, kin, nefret ve belki de acıma var artık. Ağlarsan, babasının ölümüne ağlayamayan çocuğun iç çekişmelerine ağlarsın, ancak buna yeter gücün... Ben de senin kara gözlerinden öpüyorum... İyi geceler...

Battaniyeye sarıldım üşümemeliydim.

Titremeye başladım. Hasta mı oluyordum? Tekrar banyoya girdim, soyundum. Suyu en sıcak seviyeye getirerek altına girdim. Değdiği yerden buhar çıkıyordu, yanıyordum; fakat susuyordum da... Başıma değdiğinde derim soyuluyordu; aklıma özgür mü yapıyordum yoksa ya da neydi bu ağrı? Karnım. Sağdan üç posta su, soldan üç posta kan ve tükürük. Lağımlar arası ittifaka müteşekkirim efendim. Ben buradan pisliyorum, siz ekmek kırıntılarını yemek artıklarıyla bir olup mutfaktan geliyorsunuz. Sonra vay efendim niye yoksunuz. Yoksunuz da ondan ulan! Kibele yapmaz yaptığınızı, musap çarpsın yapmaz!

Eline sarıldım annemin.

Hiç ağlama anne, hem biliyorsun annenin katili bu adam. Bu adam yüzünden böyle sevgisiz büyüdün. Bu dünyada da çekti cezasını tamam, sen istersen affet ama benden bekleme. Herkesin dedesi torununu kucağına alır, beyaz sakalına sürterek severken ben öyle uzaktan baktım bu adama. Ne efendi, ne ağırbaşlı çocuktum değil mi? Değildim; çocuktum sadece... Ben de isterdim onun kollarına tırmanarak sakalını çekiştirmeyi ya da haşarılığı bir kenara bırakarak kucağında masallar dinlemeyi, bayramlarda ilk onun elini öpmeyi, ilk harçlığı ondan almayı. Ben de isterdim dedem bize gelsin sokağımızdan geçerken, camiye giderken bizim eve de uğrasın ve gördüğü anda tanısın beni. En çokta dede demek isterdim, sevgiyle ağız dolusu dede dede dede. Sadece o değil tabi suçlu. Onun diğer evlatları da var? Dayı, teyze filan. Sonra onların da çocukları. Ama hiçbirini tanımıyorum ki. Hiçbirinin sureti gözümde canlanmıyor, hiçbirini vücudumun bir parçası, kanım, canım olarak sathiplenemiyorum... İşin kötüsü hiçbirini tanımıyorum... Suçlu kim?

Gözlerim yaşarmış uykuda. Uyandım, yüzümü yıkadım. Mutfağa geçip çaydanlığa su koydum. İki yumurta kırıp çırpıttıktan sonra tavaya döktüm. Vıcık vıcık yumurtaya ekmek bandım, karnımı doyurdum bir güzel ve dışarı çık-

H E C E Ö Y K Ü

tım. Binaların arasından rüzgârla dalaşa dalaşa yürüdüm. Estikçe sövdüm, sövdükçe esti. Kavgalıydım herkesle. Herkesle didişiyordum. Fazla gerçektim insanlara göre. Yüzlerine söylüyordum arkalarından diyebileceğim ne varsa. Yalnızdım. Beni arayanlarla görüşmüyordum, sevmiyordum hiçbirini. Aramasını istediklerimse aramıyordu. Muhtemelen aramasını istediklerimle aynı kaderi paylaşıyordum ve onların da aramasını beklediği bazı kimseler vardı; işte bu listede ben yoktum... Yalnızlık... Biraz ben istiyordum, biraz onlar beni itiyordu. Onlar benim arkadaşım değil dostlarımdı; beni böyle kendime bırakan, aklımdan başka sığınacağım bir liman olmadığını anlatan insanlardı...

Cebimden çıkardım elimi; avucumdaydı. Arka yüzü ayna olan bir kalem tıraş... Çocukluğumda önemsemediğim bu icat, ne çok şeyin simgesiydi şimdi. Dünyayı yazdığım kalemin sığınağı ve yüzümü gösteren, yazmam için uzakları değil içimi gösteren güç.

Sen!

Dudaklarımı ikiye bölemezsin bu halinle.

Aynanı ayırman gerek gövdenden...

Kalemi elimden aldığın gün gerçekleştirecek olanı düşünme!

Kenim kaç köşeliği olduğuma bakma!

Çünkü ölümlerin köşeleri gömülünce körelir.

Törpülenir akla zarar hayalleri.

Kan değil, kansızlık.

En çokta sevgisizlik böler uykularını...

D ü n ö l d ü , b u g ü n s e y a ş a m a y a d e v a m e d i y o r... &

OSMAN KOCA

EGO

Ailecek seyir keyfimizle beraber gönül dünyamızı da müşahede altına almayı büyük liyakatle başaran bir televizyon dizisi karşısında konuşma melekesini yitirmiş, topluca tıkanmanın kıymet taşıdığı bir mekandayız. İşkembemizi iştiâhın doyumsuz ve sınırsız zevkine sunmanın telaşıyla açılıyor çenelerimiz. Birer öğütme mekanizması işleviyle kasılan damaklarımızı yoklayan dişlerimizin başıbozuk teraneleri dolduruyor salonu, bir de fitili son demlerini yaşayan otantik lüksümüzden sızan loş ı ışık kristalleri...

Yemenin o lütufkâr vaktini 'samîm' titizliği içinde geçirmek hoşuma gidiyor doğrusu. Öte yandan 'yaşamak için yemeli' felsefesinden doğma 'yemek için yaşamalı' paradoksuna iltifat etmiyorum şimdilik. Nitekim çene hareket ve seslerinden müteşekkil bir yemek korosunda aile doktorumuzun ukalaca takındığı tavır dışında herbi şey sıradan ve olduğu gibi... Proteinlerini, minerallerini ve aktif kalorilerini düşünmeksizin, besinleri salt mideme sipariş etmenin dışında vücudumdaki akıllı genler umurumda bile değil. Kilo alıyormuşum, yediklerime dikkat etmeliymişim, sıkı bir diyet programından geçmeliymişim... Doktor alışkanlığından ziyade baba nasihatiyle uluorta söylenen bu sözler, işitsel araçlarının çok şükür duyumsama alanı dışında kalıyor. Anlamasam da başımı olur anlamında sallayarak avutuyorum hergeleyi. Oysa niçin yaşar insan ve mide neden en işlek organımız? İşkembeme dahleden bari benden sıkı olsa...

Ne gezer...

Ataların sözlerine kulak asmam çoğu zaman... Çünkü onlar muvakkat sürelerin hükmü geçmiş ilaçları gibidir. İrâbda mahalleri olmadığı gibi en hacimli seçkilerde bile kayıtlı haddi zatında tutanaklara geçmemiştir. Kara kaplı risalelerin, küf ve mantar kokulu sayfaları arasında derkenerlara düşülecek kadar kıymetsiz ve sahihsizdir. Söyleyeni yoktur, anonimdir derler. Zokayı yutmaya hazır balıkların tezgahına sokarlar bizleri.

Vakit tüttürme vakti. "İster zengin ol ister fukara, her yemekten sonra..."

Literatürüne bakmadan fıkhn, ciğerlerimi nikotinle süsleyen bu tütün meretine mübtelâyım doğrusu. Bir tiryakinin en keyifli ânını tasvîr ve tahlîle artık ne hacet!...

Ne ki; bir yanda mide doyurganlığına mükellef sofrâ, öte yanda göz buyurganlığına mensup dizi.

Konuşmak -en azıyla şimdilik- lüks bizim adımıza. Daha doğrusu zahmetli ve gereksiz bir çaba... Mum kokulu masamızı bastıran ispiroto tütün karışımı mekanda, kaygısız baş misali nefislerimizi susturmakla övünürken, gözleri televizyona dikili gurme üzerine çeşidimsi ve fuzulî sözler sarf eden doktorun kakofoni sesi tırmalıyor şimdi de kulaklarımı.

İnsan neden çok konuşur?

Sözler hafif cümleler beleş olduğundan mı yoksa çenelere balans ayarı gerektiği için mi?

Büyük başına nazaran iğreti duran sıska gövdesi altındaki çarpık bacaklarıyla ezilmişliğin referanslarını ve aşağılanmışlık duygusunu sanki konuşmakla 'taklamakan'ın kuytu derinliklerinde gizlemek istiyor doktor. Eminim ki; "Lafla peynir ekmek gemisi yürümez azizim." derdi yaşıyor olsaydı Jung, ağarmış değirmi sakallarını titretmemeye özen gösterip, kemikli parmaklarını yeleğinin iç cebine sıkıştırarak...

Kalkmalıyım, bir nebze kıyama durmalıyım. Ama sürekli dönüyor dünya ve ben her salise kiblemi kaybettiğim için endişeleniyorum. Ayakta kalmalıyım. Ellerimi kulak memelerime yapıştırıp; nazik bir edayla yüzüp gitmekte olan evrenin ozon kaplı pürüzsüz cildine bir veda busesi kondurmalıyım. Akrep, yuvasına girmeden; yel, kovanına ermeden bir çomak sokmalıyım.

*Elifhük*mündeki bedenimi bir *dal* gibi eğmeli ve sonra da hımbıl gövde mi *mim*lemeliyim.

Kutsanmış sözcükler bulmalıyım; el değmemiş, bakir...

Bir mitralyözü boşaltırcasına, mekanı söz arası tükürük ve salya deryasına dönüştüren kokot kılıklı adamın, bu hapis urun, aile meclisimizde ne işi var diye düşünürken sessiz harflerle, fitili sönüyor lüksün. Gözlerimiz kamaşıyor. Aptallık kutusu sinerjik dalgalarla siyah beyaz çizgiler savuruyor havaya. Daha önce tasarlanmamış duyuş ve düşünüş tarzı içerisinde "Garson hesap" diyorum yüksek sesle, akabinde nezaket dairesine yetişebilmenin keyfiyetsiz gayretiyle ekliyorum mırıltılı halimle: "Lütfen!"

Babam, otoritesini Kafkaslarda yitirmiş bir Cengiz edasıyla bakıyor yüzüme. Ağız devinimlerinden kestirebildiğim kadarıyla hakkımda iyi şeyler söylemediği kesin. Loş ortamda doktorun sırttan şarap rengi yüzü çekiyor dikkaçimi. Annem, benim sevgili meleğim, mazbut ve mütevekkil, istifini hiç bozmuyor. Erkeğine halel getirmek istemiyor besbelli. Balık yağı ellerini, beceriksiz bir davulcu gibi midesine vuran -hiyerarşide yeri benden sonra gelen kardeşim, akli sıra aynştayn kurnazlığıyla doydüğünü haber veriyor birilerine. Kesik bir öksürük fırlatıyor masaya babam. Ciğerlerinden nefes kanalıyla ağız boşluğuna itilerek hürriyetine kavuşan bu öksürüğün semantik bir mesajı var eminim. Ben buradayım der gibi, bu mesajına eşlik eden gözlerinde-

ki kıvılcımı net olarak seçebiliyorum. Susuyorum, efendisi karşısında konuşma melekesi elinden alınmış bir köle gibi.

Cüretkâr bir edayla az önce ifşâ ettiğim sözlerin kılçıkları bir bir takılıyor boğazıma. Karaya vurmuş balık misali yutkunmakta güçlük çekiyorum. Denizin kıskırtıcı ve asi yakaları benden çok uzakta. Yunusvârî tevbem ancak binbir nedametime antibiyotik olabiliyor.

Kırılan gururumun, babamın nazarında eminim ki bir cam kırığından fazla ne anlamı var ne önemi...

Aklımdan fena sözcükler geçiyor ancak babamla ilgisiz. Şu acûze feleği, eşeğin terkiine bindirmek istiyorum. İstiyorum ki; hesabı ben ödeyeyim. Fıyakalı ve bol yaldızlı, apak kredi kartımı çıkarıp ekstraya bir de ben imza düşüreyim. Hayatın rahmine ilişmeyen günlerimin, yıldızsız semanın koncuk raksına damlık etmeyen düşüncelerimin, en azından şu besinlerin protein değerleri kadar hükmü olsun. Bağıra çağıra sövmek geliyor nefsimden. Ancak ya ben nefissem ya da nefis bensem? Hiç nedeni yokken, fırtınalı gecelerde sütliman sığınaklar arayan balıkçılara imreniyorum gelişigüzel.

Edep kıyılarını taştan taş vuran öfke denizine med-cezirler düşsün...

Ki; kabaran nefesimi tavına gelmişken güzelce bir örseleyeyim...

Babama bakıyorum alık gözlerle. Lüksün fitili, gözlerimin ferî bitik artık. İnce bıyıklarımı şahadet, kirli sakallarımı başparmağımla sıvazlıyorum. Tam bu esnada ağır salvolu reveranslar çizerek, dînî bir ayinin rakkasesi gibi süklüm büküm geliyor garson. Kutsal metni şeyhine uzatan bir mürid halvetiyle eğilip masaya bırakıyor rakamlarla bezeli beyaz kağıdı.

Elleri göbeğinde, boynu bükük bekliyor.

Babamla eşit mesafede sahibini bekleyen tek sıkımlı metne bakıyorum. İradeleri çatışan yunan mitlerindeki hades ve zeus misafir oluyor ansızın düşüncelerime. Babam için ehemmiyetsiz bir tablo bu durum. Peki ya benim için? Varlığını deşifre etmenin sancısıyla sıkıyorum dişlerimi. Bir mengene gibi kasılıyor çenem.

Ya hep ya hiç!

Öznesiz ve nesnesiz söz dizimine yargı katmak, bir dönüm noktası adıma. Devasa bir boşluk beynim.

"Birinci teklik şahıs hürmetine sevgili babacığım, bırak hesabı o zamir ödesin. Ödesin ki; enaniyet rüzgarlarının önünde egolar aforozlarını döksün."

İçkin çılgılığını acaba duymuş mudur diye bakıyorum yüzümü. Fakat o rakit ve hissiz çehrede en ufak bir iz, en kıytırık ipucu bile yok. Ömrünün en çetrefilli sınavında kalem bile oynatamayan öğrencinin kasvetine bürünüyor ruhum...

H E C E Ö Y K Ü

Bir tilki kurnazlığıyla, beynimi okumuşçasına yüzüme bakıyor doktor. Şiş göbeğini çatlatıp damarları mosmor kesilmişçesine kahkahalarla gülüyor. Babama bakıyor, anlamlı anlamlı. Melundan medet ummak epey ağırıma gidiyor bu ân. Çaktırmamak için zor tutuyorum kendimi. Nefsim kabarıyor. Tsunami hiddetle dövüyor, bağı açık yakaları. Züğürt tesellisiyle firavuna sığınan Yusuf'u anımsıyorum. Duvardaki ağaç kakmalı, kahverengi, zemini çini işleme- li saate bakarak kaçırıyorum gözlerimi. Akreple yelkovanın mecali kalmamış. İbre, sara nöbetlerine tutulan bir hasta gibi yerinde sayıklıyor. Zamanı atıp karanlıklara, duyumlardan mahrum bir âlem için hicrete yelteniyor kalbim.

Lacivert katlıkl, aha şu karşı masada oturan geberesice doktorun kahkahaları, muvakkat aspirinler gibi nabzını hızlandırıyor mekanın. Garson, ko- paracağı bahşişin hayaliyle transa geçmiş, canlı bir heykel gibi kolluyor ma- sayı. Babamla göz göze geliyorum. Pozitif elektrik yolluyor bana ya da ben öyle zannediyorum.

Haksız bir rekabette, âdil olmayan bir yarıştayım.

Ağır sıklete karşı mücadele eden sıkletik tüyüm.

Kasırgalara kendince meydan okuyan zavallı kelebeğim.

Kurt sofrasına düşmüş kuzuyum.

Kısadan amip'im, parazit'im.

Ama ne olursa olsun işte onlar benim.

Ben baba ben; ben işte ben...

Ben oğlu ben...

Ben üstü ben...

Garson inleyen yüzüyle tutuyor bekini. Doğrulmaya çalışıyor. Kartlaşıyor bedeni. Kaskatı kesiliyor. Kralı gülmekten kırıp geçirdiği halde türlü şakla- banlığına ve çevik hareketlerinin götürülerine hayıflanana bir soytarı gibi ça- resiz el pençe divan dikiliyor tekrar. Yapma büst timsali çatılıyor kaşları. Su- ratından dökülen onca teri bir bahşişle kurutabilmenin umudu içinde bekliyor hâlâ. Uzunca gerilere gidiyorum fırsattan istifade.

Benliğimi Prometheus'un harcına katıyorum birden. Âdemoğluna can ver- mek, balçık ruhunu diriltmek için kutsal tapınağa gidiyor Promete sinisi bir hi- leyle. Ben de ellerimi gizlice çıkarıyorum cebimden. Zeus oğlu, Hera yadiga- rı Promete çalışıyor ateşi ansızın. Oldu bittiye getirip ekstra kağıdı masanın üze- rinden çekip alıyorum. Zavallı Hera, koca dayacağından bitkin, sessiz izlemek- le yetiniyor olanları. Melek anneciğimin ses linklerinde geçici bir arıza var. Beyaz kefenli ablak, Hades kalleşliğiyle babamı fitliyor. Taşlara zincirlenen Promete'nin her vakit ciğerlerini parçalıyor bir kartal. Yanıyor yüreği. Yü- zümde bir uyuşukluk hissediyorum. Rengi atıyor çehremin. Kanı çekiliyor da- marlarımdan. İnce bir sızı beraberinde şiddetli bir sancı doğuruyor. Canım ya- nıyor. Ellerimle yanmakta olan sağ yanağımı ovalıyorum. Buz kesilmişçesine

sıvazlıyorum elmacıklarımı. Duyumsasın istiyorum kulaklarım. Cesur Herakles -nam-ı diğer Herkül- Kafkaslar'a seğırtiyor, kartalın leşini serip zincirlerini kırıyor kaderdeşinin. Kardeşime bakıyorum. Herkül'e ne nisbet! İstifini bozmadan, keyifle gıcırdatıyor dişlerini. Seyirlik bir oyunun en heyecanlı yerinde geriyor kollarını. Esniyor. Hain Brütüs... Kalleş Praksis! Ne olacak!

Dışarıda çekiliyor huzmeleri ayın. İpil ipil yere düşüyor yağmur. Camları bir musiki ahengiyle okşuyor taneler. Lüksün fitilinden eser kalmamış. Mini depresyondan henüz kurtulan bilincimi kucaklayıp adam gibi yağıyorum masaya. Seviyorum kendimi ilk kez. İlk göz ağrım benim. Egosunu yitirmiş bir Ömer sadakatiyle yeniden filizleniyor genlerim. Yüzükoyun kapanıyorum yere.

Ben evrenim, biliyorum.

Bir hayvan'ım ben.

Hay'dan gelip van'a yollanan...

Seni seviyorum baba. Seni çok ama çok seviyorum. Mutlak otoritene saygı duyuyorum derinden. Oğul başkaldırısının tam orta yerinde bağlanıyorum sana. Yitip gidiyor özben. Bu benden, beni azat ettiğin için seviyorum seni. Genlerimi ben kıldığın için. Rayından çıkmadan tren, rotasından fırlamadan gemi, radarlarından kaybolmadan roket, çivisini çıkarmadan dünya, kazığınızı çakmadan voyvoda; bendeki özbeni uzak diyarların, ırak iklimlerine postaladığın için...

Bu mekan oysa ne de âşina ruhuma. Beyaz asma tavanı eşit aralıklarla aşağı çeken, oylumlu ve geniş kavisli lambaların telleri bile yok. Kayın işlemeli çerçevelerin örtülediği camlara düşen ebrulardan lale soğanlarının rayihaları süzülüyor dudaklarıma istikamet. Komşu kenarda gözlerimi okşayan kır tablosundaki aba yüklü çobanın panından menzûl notalara eşlik ediyor dizlerim. Garsonun kalbine mühürlenmiş ilencini ayırımsıyor beynim. Öte yakalardaki çıkmaz bir sokakta büyük bir günahın eşliğinde kendinden geçiyor bir çift. Daha öteki yakalarda bir evde, huşû içinde transa geçmiş, sınırsız enerjinin ihtişamına benliğini kaptırmış top sakallı bir delikanlıya gıpta ediyorum. Ne çok şeyi eteklerinde saklıyor şu yuvarlak kocakarı...

Bir dönüm noktasındayım. Belki de milâd. Küçük şeylerin ardına gizlenmiş büyük bahanelerin, tılsımlı vesilelerin girişinde bekliyorum ben.

Özben'imi yitirmenin, benden bize geçişin evvel merhalesi bu yediğim okkalı sikke olsa gerek. Şefkat tokadıyla sarsılan bedenimi, merkezinden alıp en uzak köşegenlerine kadar kodluyorum. Açığortaylarını bir bir düşürüyorum keşişimlerine. Hayatın rölantili bir noktasında avazım çıktığı kadar bağırarak, bağırmaktan ziyade ulumak geçiyor içimden.

Ama özlem ve imrenti, ama uzun ve içkince...

Seni seviyorum baba...

Seni çok ama çok seviyorum...&

H E C E Ö Y K Ü

BANU KABA

VAVİEN

Narenciye Yokuşu ayaklarımın altından yağ gibi kayıyor, güneş, memleketten henüz gelmiş babaannem gibi her yerime sımsıkı sarılıyor. Saat öyle çok erken değil. Lakin mahallede sıcak bir burukluk, terli bir mahmurluk dolanıyor. Geçkin binalar, gelene geçene atıp tutmak yerine hürmetle eğiliyor. Sabah-ı şerifleriniz hayırlara vesile olsunlar, cennetmekânınız daim olsunlar, hanım efendimler, canım efendimler havada uçuşuyor, her biri incelikten neredeyse kırılıyor.

Uyanmanın mahmurluğuyla işimi sevdiğimi düşünürken; üç Kulhu bir Elham okumak evle iş arasındaki kısacık yolumu doldurmaya yetiyor. Ofise girdiğimde her sabah olduğu gibi Hatice hanımla bir önceki akşamı değerlendiriyoruz. Sabah haberlerini ana başlıklar şeklinde geçiriyoruz. Her sabah masama oturmadan hijyenik kişiliğimi gözler önüne seriyorum. Masamı ıslak mendille şöyle bir tozdan arındırıp klavyeyi ters çeviriyor ve önceki günün kırıntılarını çöpe döküyorum. Hatice Hanım'ın dikkatlice hareketlerimi izlediğini adım gibi biliyorum. Böylece aramızdaki üç kuşak farkına temizlik anlayışı uymazlığını da ekliyorum.

Gelen belgeleri gelen evraka, gönderdiklerimizi giden evraka kaydedip dosyaya kaldırıyorum. Burası resmi bir kurum olduğuna göre her iş yönetmeliklere uygun, sistemli yapılmalı. Masalar, sandalyeler, sehpalar, tablolar, çiçekler dahi olması gereken yerde olmalı, durması gerektiği şekilde durmalı. Ayrıca personel olarak giriş-çıkış saatlerine, tuvalet temizliğine, yemek yeme adabına dikkat edilmeli, başköşeye en az bir Atatürk tablosu asılmalı, masaya şık bir çerçeveye sevimli bir aile fotoğrafı kondurulmalıdır. İçiniz kıyıl-sa, göz kuyularınız taşacak gibi olsa, bademcikleriniz çatlasa da raporunuz yoksa paşa paşa akşam beşe kadar size ait olan masada oturmak zorundasınızdır. Olsundur, buna da şükürdür. Bu devirde resmi bir devlet kurumunda iş bulmak kolay değildir. İktidarlı bir yapı sergilendirildiği takdirde iki yıla kalmaz memuriyet hayatına geçme ihtimali vardır. Bu muhteşem fırsatı sunanların eli öpülsün ve baş üstüne konulsundur.

Henüz demlenmiş, fokur fokur kaynayan, tazelik kokusuyla sabah çayını Hatice Hanım mı getiriyor, yoksa incecik beliyle çay bardağı mı bu bodur be-

deni itiyor pek belli değil. Bir adet küp şeker sırtüstü bardağa dalar dalmaz köşelere çarpıp bir o yana bir bu yana savruluyor, galeyanla parçalanıyor. Hemen yapmam gereken işlere başlamalıyım. Önce muhtasar beyannameler ardından tahakkuk fişleri hazırlanacak. Ayak sürüp işim yok gibi davranırsam Hatice Hanım geçmişinin kırık dökük, bol şiddet içerikli polisiye anılarını anlatmaya başlayacak. Böylesine sakın bir günde halet-i ruhiyemi kıştırmasına, vaziyeti isyana sürüklemesine izin vermemeliyim. Uça uça ağaçtan toprağa kavuşan bir yaprak zarıflığıyla elektronik posta kutuma bir ileti düşüyor. Can Yücel'den bolca alıntı yapılmış süslü bir günaydın metni. Hal bu ki sade bir kelime yazsa, günaydın, mesela. Cevap yazacak, hal hatır soracaktım. Bu iletişim şekline pek anlam veremiyor, dahası git gide sevimsiz buluyorum. Yoksa anti modern döşenmiş sabun kokulu ofisle beraber çağın gerisinde kalmaya mı başlıyorum? İnsan dört ayda yaşadığı mekânla böylesine özdeşleşebildiyse sene-i devriyesinde ne olur? Bir anda yaşlanır mı?

Acilen sosyalleşme programı yapmalı, üniversiteden arkadaşları toplamalı, silkinip kendime gelmeliyim. Ne zamandır orada burada gözüme çarpan şu filme mi gitsem? Kaç ay oldu çıkılı? Kesin gösterimden kalkmıştır. Bir şekilde bulup izlemeliyim. Etrafımda öyle şiddetli bir sanatsal hava cereyan ediyor ki açık kalan arayı hemen kapatmalıyım. Ama önce muhtasar beyannameler.

Üniversite birinci sınıfta Nuran Hoca muhtasarlardan bahsederken mahalle muhtarıyla birlikte hazırlanan bir şey sanmıştım. Bu alakasız sanı; ya hocamızın o meşhur s'leri tiz çıkaran sesine tahammülsüzlüğümünden ya son izlediğim filmin etkisinden ya da kim bilir hangi meşakkatli iç problemimle uğraşıyor olmamdan kaynaklanıyordu. Muhtasar beyannamelerin muhtarla bir ilgisi olmadığı gibi bunu hocayla paylaşmak koca amfinin ortasında burnuna karabiber kaçmış spiker gibi rezil olmam demekti. Bu sebepten bütünleme sınavlarına kadar sabredip hatırlı bir arkadaştan konuyu dinlemek ruh sağlığı için daha hayırlı olurdu. Asistanı Leyla dersten yarım saat önce gelip gezegenleri boyayan astronot hamaratlılığıyla iki metrelik cetvelle tahtayı çizgi çizgi yapsa da asla hocaya yaranamazdı. Her seferinde, noktalar, sıfırlar alt alta gelecek Leyla, yaşlandın hâlâ öğrenemedin Leyla, diye azarlanırdı. Muhasebenin ilk kuralı düzen, ikincisi dikkatti. Pasaklılara göre bir iş değildi.

Sevgili Profesörümüz Nuran Hoca, asırlar süren üç saatlik derslerde alışverişlerde fiş almanın ehemmiyetinden, vergi kaçakçılarından, mali müşavirlik sınavlarının zorluklarından, fevkalade bir bilim olan muhasebenin inceliklerinden bahsederdi. Çoğu zaman menopozlu profesör krizinden payımıza düşen ne varsa alırdık. Böylece bir sene boyunca muhasebeyi incik cincik etmiş, tuz ekmek yemiş, halimizi kimseye belli etmemiştik. Neyse ki benim uzun uzun düşünmem gereken Rus romanlarım, zihnime kazınan film sahne-

lerim epey fazlaydı. Yoksa maazallah, son sınıfa ak saçlı aksi bir ihtiyar olarak geçebilirdim. Üstüne üstlük muhtasar beyannamelerin muhtarla, tahakkukların mahkeme kararıyla, tek düzen hesap planının aile planlamasıyla, aktif pasifin muhasebeci psikolojisiyle bir ilgisi olmadığını öğrenince hayal gücümün enginliğiyle gurur bile duymuştum.

"Vavien, kaliteli bir film, kesinlikle izle!" demişti eski komşum; İrem Ablam. Taşınıp gittiğinden beri insanları duvarlardan daha beton olan bu koca binada sefil kaldığım tek dostum. Nasıl gözleri parıl parıldı söylerken. Ağzına attığı tavuk sotesini değil de film kahramanlarını çiğniyor gibime gelmişti. Film zevkine güvenilirli. Okuduğu kitapların, izlediği filmlerin hesabını Nuran Hoca ile Leyla bile tutamazdı. Beynimde ki engizisyon mahkemesi daha o dakika tokmağı masaya vurmuş, "Vavien adlı film en yakın zamanda izlenecek" kararını çoktan almıştı.

Terden bulamaç haline dönüşmeme ramak kalmıştı ki Hatice Hanım öğlen yemeğini getiriyor. İliyip topak topak yemek borumdan mideme süzülen mercimek çorbasını içerken hâlâ Vavien'i düşünüyorum. Benden yaşça küçük teknoloji veliahtları bile internetten film indirebiliyorlardı. Bense bu indirme işini çok denemiş ancak saçma sapan onlarca sitede dolaşıp bilgisayar virüs doldurmakla yetinmiştim. Bilişim karşısında tabağın köşesinde bir başına bölünüp yutulmayı bekleyen şu yetim köfte gibi çaresizim. Cahilliğimden utanıp kimseden yardım isteyemem, huyum kurusun, pul pul dökülsün. Çok fena çıkmazdayım, önüme çıkan kaya yerinden sallanacak gibi değil. Hatice Hanım'ın yemek dışında açılıp kapanan ağzı sarhoş kocasından kaçarken ikinci kattan atlayıp bacaklarını kırdığı vakayı geniş geniş anlatıyor. Ara sıra dudakları büzülüp mahzunlaşıyorsa da höpür höpür Kemalpaşaları götürmekten de eksik kalmıyor. 'Hep savunmasızdım, yanlış derlerdi ben inanmazdım, kanayaklıydım.' derken istem dışı ayaklarına bakıyorum. Karşımda yirmi sekiz sene cıvıllı bir adamla uğraşıp çile dolduran Hatice Hanım'ın minik ayakları ve ağlamaklı halimle teknoloji mağduru ben. Çaresiziz. İçler acısıyız.

Yemek faslı sonunda nihayet buluyor. Bakkal tulumuna dönüşmeye can atan göbeğimi ve kalan tahakkukları düşünerek masama yürürken ikinci Vavien vakasını hatırlıyorum. İrem Aba'yla yemek yediğimizin ertesi günü bir arkadaşım kişisel sayfasında filmde bir alıntı yapmıştı. "İnsanlar ikiye ayrılırlar. İyiler ve kötüler. Biz iyi olanlarız."

Fatura ve fişleri kontrol edip dosyalıyorum. Ajandama yarın yapılacakları not ediyorum. Odamda kıyafetlerime, takılarıma, kitaplarıma, ayraçlarıma, kremlerime, çoraplarıma, tokalarıma yıllar yılı bir düzen getiremeyişimin hıncını muhasebecilikten alıyorum.

H E C E Ö Y K Ü

Üçüncü Vavien vakası ise ikincisinden bir buçuk gün sonra vuku bulmuştu. Otobüste başımı yasladığım cama bakarak toplu taşıma ilk kimin aklına gelmiş acaba diye düşünürken tepemde dikilen kız telefonda erkek arkadaşına Vavien'den bahsediyordu. "Bazı sahneleri güzel ama sıkıldım yani. Manyak, oha, çüş falan diyemem. Bir dahakine romantik komedi olsun aşkım." Merakım adam akıllı şiddetlenmişti. Bu zevki kıt, lahmacun pidesi kılıklı, filmi beğenmediyse kesin güzeldir. Ardı ardına gelişen tesadüflerin bir anlamı olmalı mıydı?

Gerçi hep böyle olurdu. Bir gün bir yerde bir şarkı duyar, sonra onla ilgili beklemediğiniz anlarda çeşitli olaylar yaşar, ister istemez dilinize dolar ve o şarkıya bir hikâye de siz yazardınız. Belki de sanatın kişiyle bağlantı kurma yöntemi budur; gerçekte yaptırım yolunu kullanır ancak tesadüfî kılığa bürünerek akılda kalır. Ne demekti Vavien? Filmi izleyip anlamak daha iyi olacaktı. Peki, nereden bulacaktım? Çözumsuz geçen her dakika oftı, puftı.

Mesai bitimine doğru ofisin tümü açık pencerelerinden ağır ağır esen rüzgâr yanaklarımı seviyor, etrafta uçuşan tozlar Hint müziğinin etkisine kapılmış oynuyor. Hatice Hanım kanayaklarını, uzattığı tabureden çekip aşağıya salıyor, sol omzumun üzerinden başını uzatan Atatürk eliyle karizmatik bir vedalaşma hareketi yapıyor, postacı son dakika yetiştğine sevinmiş yüzüyle içeriye dalıyor. Şişkin çantasına henüz bastırıldığı yol yorgunu leyleklerin ayaklarından kopardığı zarfları elime tutuşturuyor. Kuş tüylerine alerjisi varmış, ince ince hapşıyor. Annem telefonda folk tarzında 'iki ekmek bir paket tuz almayı unutma' diyor, bir de 'geç kalma' diye ek nağme yapıyor. Sandaletle, çizmeye göre otuz yedi, otuz sekiz arasında değişen ayaklarım patır kütür bedenimi Narenciye Yokuşu'na sürüklüyor.

Sırtımı kamburlaştırıp Narenciye'nin ilk taşına adımımı atmadan hemen sırtımda kalan koca çınardan fısır fısır sesler duyuyorum. Ne olduğunu anlamaya çalışırken yarım metre karelik bir tezgâhta dokuz on yaşlarında bir çocuğun korsan filmler sattığını görüyorum. Sevine, hoplaya tezgâha yaklaşıyorum. Bu işin illegal olduğu aklıma gelmiş olacak ki uyuşturucu ister gibi el altından ince ince soruyorum. "Vavien var mı ufaklık?" Çocuk dinozorla göz göze gelmeye çalışıyor gibi boynunu uzatıyor da uzatıyor. "Burada kalmamış abla. Hemen karşıda dükkân var, Kadir Abim'den isteyip geleyim ben. Sorarlarsa filmler 1 TL." Şansımın hiç bu kadar yaver gittiğini görmemiştim, bayram ediyorum ancak dört aydır hatmettiğim usul erkân, vergi, ssk, hak, hukuk, Nuran Hoca, Leyla Asistan, fişleri, faturaları hatırlayınca duraksıyorum. Patent çalma, vergi kaçırma gibi usulsüzlerin cezalarını düşünüyorum. Korsan film işinin aylık net-brüt gelirini hesaplamaya çalışıyorum. Bir yandan da tezgâhtaki diğer filmleri inceliyorum.

Beş on dakika sonra ufaklığın arkasından Yeşilçam'dan, hayır hayır, Hollywood'dan henüz gelmiş gibi duran pas parlak bir delikanlı yanıma ya-

naşıyor. Parmaklarının arasına sıkıştırdığı üç Vavien'den birini bana uzatıyor. Işıl ışıl parlayarak kâinatın en cennet kokan yerinden tam gözlerimin ufkuna yerleşiyor. Bir anda nehrin kenarında oturuyormuş gibi sakinleşiyorum, durgunlaşıyorum. Oltadan kurtulup denize dönen balık gibi uyuşuyorum, benim benzim atıyor, eklemlerimin ferî gidiyor.

— Vavien'i çekmeselermiş tanışamayacaktık sanırım.

Cevap yok. Yalnızca biraz tebessüm.

— Merhaba, adım Kadir.

Ses çıkaracak mecalim yok. Başımı memnun olduğumu anlasın diye hafifçe eğiyorum.

— Dört aydır sizi her akşam buradan geçerken görüyorum.

Kalbim ya duracak ya ağzımdan fırlayacak, ortası yok. Ama ölmemeyi başarıyorum.

— Vavien iyi bir film. Eğer isterseniz size de bir düzenek yaparız. Elektrikten anlarım.

Kafam iyice karışmadan, tam manasıyla ahmaklaşmadan gitmeliyim diye düşünüyorum.

— İyi akşamlar. Diyebiliyor muyum?

— Bu film hediyem olsun. Yine gelin lütfen, Narenciyeyi buraya uğramadan çıkmayın.

Gülümsüyorum. Tamam, diyorum. Kuş oluyorum, balkona konuyorum, lal oluyorum, evin yolunu unutuyorum. Çimdik atıyorum koluma, biraz kendime geliyorum. Demek dört aydır... Demek işe ilk başladığım günden beri. Demek Vavien. Demek yine gel. Muhasebeci ve korsan filmci.

Narenciye Yokuşu adımlarımın altında top gibi yuvarlanıyor, bu yokuş şu güne dek hiç böyle az zamanda çıkılmadı. Annem köpürüyor. Unutkanlığıma hiç bu biçim makamlı kızılmadı. Tuzsuz ekmeksiz yemek hiç bu akşam gibi lezzetli yenmedi. Olur muydu? Böyle hissetmeyeli bir seneden fazlaydı. Elektrikten anladığını niçin söylemişti? Aramızdaki akımın dalgası her ikimizi de çarpmış mıydı? Beraber olsak buna emniyet güçleri dâhil olmak üzere cümle âlem karşı çıkardı. Annemin dili tutulur bir daha tuz ekmek isteyemezdi. Babam; gözüm görmesin seni ne halin varsa gör, deyip çeker giderdi. Hatice Hanım gençliğini hatırlar, dudaklarını büzerdi. Kadir İnanır, Türkan Şoray'ı ne de güzel severdi. Hülya Koçyiğit, Tarık Akan'ın peşinden her koşulda giderdi. Andy hapishaneden her şeye rağmen firar ederdi. Değerdi bence. Evet, değerdi.

Yemek faslı biter bitmez odama kapanıyorum, ışıkları söndürüyorum ve hiç vakit kaybetmeden Vavien'i bilgisayara yerleştiriyorum. Hayatımın en kayda değer filmini uzun uzun, büyük bir dikkatle, sükûnetle seyrediyorum. Vavien aynı lambanın iki farklı prizle açılıp kapanan düzeneği demekmiş.

Meğer ömrü billâh bitmeyecek sandığım buhranıma bir adet korsan münasebet çareymiş. Tek düzen hesap planına, sonradan ortaya çıkan gelir ve giderler demek bu sebepten eklenmiş.

Narenciye Yokuşu'nun başında ben, dibinde Kadir... Aynı döşemeye bağlanmış iki korsan elektrik düğmesiyiz. Vakit, pencereyi açıp bütün o gububet karabasanları başka rüyalara yolcu etmenin, aylardır hasret kaldığım sayıklamasız, dingin uykulara gömülmenin, reçel kokulu çocukluk rüyalarıma dönmenin vaktidir. Odamın ışığını açıyorum. Yatağıma hopluyorum. Geriniyorum, iyice yerleşiyorum. Acilen ömrümün en aydınlık, en masum uykusuna dalmadan çeyrek asır öncesinden babaannemin ninnisini dinliyorum.

"Uyusun kızım büyüsün camlar buğulanmasın,
Sen uyu, uyusun bulutlar uyanmasın, ışıklar uyanmasın.
Sen uyu kızım uyusun İstanbul uyanmasın.
Gemiler uyanmasın, camlar buğulanmasın."-*»

H E C E Ö Y K Ü

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

KARA BULUT

Geçmiyor iğne iplikten gönül hoş olmayınca

İbrahim Gökburun

-Niye endişeleniyorum ki... Bugüne kadar kimseye yem olmadım. Ama Süheyla... Cahit Efendi, kürsüden konuşuyor: Aile hakları, aile saadeti. Gör-dük saadeti.

-Ne yapmalı bu dehlizde! Kara bulut eksik olmuyor üstümde. Çıldırma-dan kurtulmalı yalnızlık korundan.

Hatıralar hafıza bohçasında dola birike adamı kendi kendine konuşur ha-le getirmişti. Oysa hayatın ağacıdır insan, meyve vermesi gerekir.

İnce bacaklı, niyetsiz adamın hayatına dair öğrendiklerimi anlatsam ma-halle çalkalanır, şehir dedikodunun kokusunda boğulur. Pis hava sarar göğü.

Broadway arabası var adamın. Babadan kalma partiye oy veriyor. Her sa-bah ince suratıyla bitmemiş görünen bıyıklarını tıraş ediyor.

İçinde başka bir adam daha var. Kalın bacaklı, niyeti halis, kibar bıyıklı, bakımlı bir adam. Yoksulca. Yardım çalışmalarında ön safta yer alır. Kutuya parayı ilk atan o olur. Ya bizimki? Toplanan paraların cebe indirildiğini dü-şünür. Memleketi yönetmeye talip olan herkesi hırsız bilir.

Yarımadanın denize giren ucunda kaya parçasının üstüne oturmuş, ciga-rasını tütürüyor. Martıların torik avlayışını görmek istiyor. Kurumuş simit parçalarını tuzlu dalgalara fırlatıyor, susam tanelerine seğirten martıların ye-mekhaneye koşan yatılı öğrenciler gibi seğirtmesinden nedensiz tat alıyor. Plazma Okan'la köfteci Hüseyin görse bu hali, yine bir hinlik peşinde koştu-ğuna kanaat getirir.

Hava aydınlık. Gökyüzünde uçucu kuşlardan, arada sesi duyulan uçaklar-dan başka ses, görüntü yok. Uçsuz bucaksız maviliğin derinliğinde kayboluyor.

Dalgaların kıyıdaki taşlarla buluşmasından sesler yankıyor. Bazen dalga-lar bütün karayı yutacakmışçasına yükseliyor, gizli bir elin işaretiyle uysal-laşmışçasına iniyor. Beyaz Broadway, burnunu ayaklarının arasına uzatmış uysal ev köpeği gibi duruyor.

Kaşları çekik adamın bakışları her an hayret eden birine benziyor. Her an hayret. Hayat, yaşandıkça ilgiden düşer oysa. Bu adam her şeyi o an yaşıyor-muşçasına ilgiyle bakıyor.

İzmariti dalgaların yükselen kollarına fırlattı. Bir martı ona da seğırtti, ağzına almadan havalandı.

İçindeki ikinci adam, çevre temizliğine dikkat eder, izmariti denize atmazdı. Cebine koyar, çöp kovasına kadar götürürdü.

Adamın yüzünde bütün meselelerini halletmişlerin, dertsizlerin, varyetli-lerin ifadesi vardı.

İkinci adam olsa kırışıklıklar, mahzun bakışlar, huzursuz kımıldanışlar olurdu.

İşten kaçmış iki inşaat işçisi, adamı görünce tedirgin oldu. Sonra umursamadan çekirdek çitlemeyi sürdürdüler. Adamın sesini duyuyorlar ama konuştuğu kişiyi göremiyorlardı.

- Sen görüyor musun?
- Broadwaydan başka gördüğüm yok.
- Dertlidir belki. Kendi kendine söyleniveriyordur.
- Dert de başkasına anlatılır arkadaş.
- Doğru dedin, o adam da içindeki başka bir adama anlatıyor derdini.

Adama, bir taş atımı kadar yaklaştılar. Belediye bankına oturdular.

Adamın dirseği taştan yoruldu, sol dirseğine dayandı. Neredeyse inşaatçı kaçakları görecekti. Görse onlarla iki söz edecekti. Süheyla'nın çocuklarla beraber Almanya'ya gittiğini, kendini ailesiz bıraktığını, yalnızlığa tahammülün olmadığını anlatacaktı.

Bu kadar yalnız kalmış, böylesine terk edilmiş adama neden niyetsiz dediğimi soracaksınız. Herkes kendince masum, kendince günahsız, temiz. Öyleyse bu adama niye kötü dedim?

Süheyla'ya ettiklerini komşulara sorsanız dedikodu ayyuka çıkar. O her an hayretteymiş gibi duran masum çehrenin arkasında niyeti kötü bir adam yatıyor. Vakitli vakitsiz eşini, çocuklarını dövüyor. Bazen de evin bahçesinde küfürler savurup komşularını rahatsız ediyor. Daire arkadaşlarına sorsanız çok adam gibi bir adam, derler. Bu melek yüzlü adamın içinde bir canavar gizliymiş meğer. Evde dışındaki adam, işte içindeki...

Güneş, kara bulutların arasından ara ara göz kırıyor, serin havayı ılıtıyordu.

O ikisi üşümeye başlamışlardı. Adam, döşekte uzanmış gibi rahattı. Aslında hiç rahat değildi. Kaya parçası kemik gibi batıyordu ama işçilerin gözünden bakarsak rahattı.

Islık çalarak arabasına ilerledi. Issız sahilde yankıyan ışığını beğendi.

Güz güneşi ekmeksiz evden güzeldi. Yalnızlığın ıstırabını yaşarken güneşin tadını çıkarmıştı.

Burnunu ayaklarına uzatmış uyuyan köpeğini uyandırdı, geri geri yola çıktı. dalgınlıktan mı, hasretin birikmişliğinden mi, yalnızlığın kederinde mi

nedense işte, arabanın arkasını çitlere vurdu. Kaportanın zarar gören yerlerini incelemek için indi. Bu arada onları gördü.

Kendini tenhada bilip söylenmiş, ıslık çalmış, sırlarını kumlara, tuzlu dalgalara anlatmıştı. Evlenmek vaadiyle getirdiği Fransız kızı iki ay sonra kapı dışarı etmesinden duyduğu azabı, muhtarın kızı Fahriye'yi evlenme vaadiyle onca yıl beklettikten sonra terk edişini; Süheyla'ya, çocuklarına çok haksızlık yaptığını anlatmıştı.

Şimdi bu kartolozlar duydu mu sözlerimi, dedi belinledi.

Köpeğini hırıltısını susturdu. Kösele ayakkabısının topuklarına basıp taşlara vura vura yaklaştı.

Bizim kaçaklar ayağa kalktı. Tehlikeyi duymuşlar, gardını alıyorlar.

Yüzüne tebessümü yapıştırdı, elini uzattı:

-Sizi görmemişim, kusura bakmayın, şimdi fark ettim.

Gençler, kavgadan mahcubiyete geçtiler. Biri, rahatsız etmek istemedik abi, dedi.

Hayrette hissini veren kaşlarını kaldırdı: Ne rahatsızlığı koçum, insan yüzüne hasret yaşadığım şu dünyada ne rahatsızlığı!

Bütün mahalleye haksızlık etmiş adama bakın hele! İnsan yüzüne hasretmiş! Sevgili okuyucum, sen de duydun mu kerkenezin dediğini?

Broadwaya doluştular, meydan çay bahçesinde şimşir duvarın köşesinde örtüsüz masaya iliştiler. Adam, nefes almadan anlatmaya başladı. Anlattıkça rahatladı. Bir tütün daha yaktı. Gençlere de uzattı, kabul eden olmadı. Dumansız hava savunucularındandı gençler. Ya dumansız hava savunucularındandı gençler ya da adamdan kuşkulandıklarından almadılar.

Muhtarın, Fransız'ın, dayısının daha bilmem kimlerin kızlarını aldattığını, onların vebaliyle yaşamanın zor geldiğini; karısına, çocuklarına ettiklerini düşündükçe de çıldırmanın uçurumunda yaşadığını... Sahilde kaya parçasının üstünde ne düşündü, ne mırıldandı, neyden pişmanlık duyduysa hepsini anlattı.

Bu kez, içindeki adam vardı. Önceki adam pişmanlık azabında erimişti. İzmariti küllüğe attı.

Geç saate kadar oturdular. Çay simitle açlıklarını bastırdılar. Adam, kendi derdini unutmuş, gençlerin işsizliğine üzülmüyordu. Onları dönmeleri için ikna etmeye çalıştı; lakin gençlerin, amele çavuşu zalim abi, bizi kabul etmez üstelik dayak da yanımıza kâr kalır, sözleri onu başka arayışa yönlendirdi.

Daire müdürü iki temizlik işçisi aradığını söylemişti. Bunlar olur mu ki... Temizlikten anarlar mı ki. Yüzümü kara çıkarırlar mı? Söylesem mi ki. İş yerimi bulaştırmasam mı? Vicdanım da bu çocuklara iş bulmayı emrediyor. Yürü ya Süleyman.

H E C E Ö Y K Ü

-Nerde kalıyorsunuz koçlar?

-İnşaatta yatıyoruz abi.

Gençlik yıllarından bir gün zihninde dönmeye başladı. Yaz başında çarşyı dolaşmış, okul parası biriktirecek bir iş bulamamıştı. Bulamamıştı da bütün esnafa, odu ocağı sönsün demiş beddua etmişti. O günden beri de kendine iş vermeyen esnaflardan alışveriş etmezdi.

-Abi, bugün vaziyet kötü. Çavuş, bizi kesin kovar. Kovmadan da döver. On beş günlük yevmiyemizi de keser.

-Üzmeyin yüreğinizi, bir çare ararız.

O niyetsiz adam gitti de dairede gördüğümüz adam geldi. Hayır peşinde koşan, insaniyetli adam çıkıverdi. Süheyla'nın kaşını yaran, kolunu kıran, saçlarını yolan o kötü adam hiç olmamış gibi iyilik meleği çıkıverdi. Çıkıverdi ama vicdan muhasebesi adamı kemiriyor, içinde mengeneler döndürüyordu.

Maaşını çayhanede meyhanede çarçur eden adama bakın. Çocuklara iş arıyor. Kim inanır. Plazma Okan'e sorsanız kesin bir menfaati vardır der, bir beklentisi olmasa yapar mı? Bilmez ki vicdan muhasebesi insana hiç beklediği iyilikleri yapma kapısını açar. Açar da Köfteci Hüseyin oy verdiği partinin huyundan vazgeçip niyeti hayra yormaz.

-Uyumuştur belki. Sizin hatırıınıza bir arayayım.

-Ekrem Bey, hayırlı geceler, rahatsız etmiyorum ya! İki temizlikçi arıyordunuz. Evet. Tabi. İki delikanlı var da. Referans olurum tabi. Kefil de olurum. Tanırım, tanırım. Sağlam çocuklar. Temiz aile çocukları.

-Abi sağol. Bizi daha tam tanımadan kefil oldun. Babamız yıllar önce size ömür.

-Koçlar, Kimse size haksızlık edemez. Buna beraber karşı koyacağız.

Baştan beri adamın kötülüklerini anlattık. Dairede, çay bahçesinde iyi adam oluşuna anlam veremedik. Adamı anlamaya çalışmadık.

Büyük şehrin stresi adamı hasta etmişti. Öyle ki, hasta olduğunun farkına varmamıştı. Evde yalnız başına kalınca, ağabeyi endişelenmiş, tanıdık doktorlarla görüşmüş etmiş, kardeşine hissettirmeden çayına çorbasına ilaçlar katmıştı. Sakinliği bundandı.

Gün boyunca kırk liraya, sigortasız çalışan inşaat işçisi gençleri evine davet etti. Boynu bükük gençler utana sıkıla adamın peşinden yürüdüler.

* * *

Birinci adam öldü. İlaçlardan mı, vicdan muhasebesinden mi, pişmanlıktan mı, hepsinden mi bilmem. Orasına siz karar verin.

Gençlere ev kiraladı. Birkaç ev eşyası aldı, evinde fazla olanlardan getirdi.

Süheyla'ya mektup yazdı. Özür üstüne özür diledi. Huzurlu bir hayat için ikinci başlangıca hazır olduğunu anlattı. Yatak odasının duvarına "Herkesten özür diliyorum" yazdı.

H E C E Ö Y K Ü

Bu ikinci adamdan çok memnundu mahalleli. Herkese selam veren, hal hatır soran, meselelere çözüm bulan adamdı. Gene de temkinliydiler. Bir delilik, bir sahtekarlık yapar mı acaba diyorlar, tetikte duruyorlardı.

Süheyla'ya yazdığı mektup doksanı geçti. Ses seda yok. Kocaman sessizlik. Kaynanasına bakarsak; ben gidemem bendere, alışmışım kaba döşek mindere. Kızına gelen mektupları dikkate almadığı gibi, dönmemesi için de telkinde bulunuyor.

Broadwayı lazım oldukça çıkarıyor; işe çoğunlukla yaya gidip geliyor; mahalleliyle hoş beş ediyor.

Dairede işler her zamanki gibi iyi gidiyor. Oda arkadaşları onda bazı farklı tavırlar gözlüyorlar, o melek adamın hep böyle iyilerden iyi olmasını istiyorlar. Eşiyle kavuşması için de içten içe dua ediyorlar.

* * *

Günlerden cumartesi. Yarımadanın denize uzanan ucunda, o taşın üstünde düşünüyor. Sağlığına zarar veren o ifriti terk etmiş, onun yerine çekirdek çitliyor.

Maaşını tatile kadar biriktirip Süheyla'ya gitmeyi kuruyor kafasında. Kara bulutlar göğü kaplayınca kalktı, eve yöneldi. Her akşamüzeri yaşadığı vicedan hesaplaşması başladı: Bunca zaman insan olsaydım beni terk etmezlerdi.

Yemek yapacak, bulaşık yıkayacak, evi temizleyecek, kombiyi açıp odayı ısıtacak, banyo yapacak, elbiseleri asacak, kurutacak. Dünya, gözünde kocaman ev işi oldu; döndü döndü, düştü.

Tatile kadar beklemesin, broadwayı satsın gitsin diyeceksin. Dememizle olmuyor. Satsa bile işi bırakması mümkün değil. Kendinin işini yapacak ikinci kişi askere gittiğinden on ay iş yerinden uzaklaşması mümkün değil.

Hava çıldır çıldır. Pastırma sığacağı şu güz günü. Dipsiz uçurumlardan kurtulduğuna seviniyor. Bir de ailesiyle birleşse...

Sahilden mahalleye kadar yürüdü. Güneş ufka eğildi, göz kırptı, kızıla gömüldü. Ambulans sirenleri uzaktan kulağına çalınıp silindi. Mahalleye ulaştığında akşam ezanını okuyordu Cahit Hoca. Şadırvanda abdestlendi, safa katıldı. Bütün dünyanın günahından arınmış gibi dinçlik duydu.

Adamla toklaşan cemaatten biri mırıltılı bir şeyler dedi; fakat sözleri anlaşılmadı.

Dairesinin güney penceresinden ışığın yandığını, odalarda hareket edildiğini gördü. Duvar diplerinde göveren ortancaların solgun çiçekleri yerini gür yapraklara bırakmış.

Yalnızlık denen uçurumdan kurtuldu.

Pazar günü denize giren uçta, kayanın etrafında çocuklarıyla neşeli neşeli cıvıldaşıyorlardı.

Lafın tamamı ahmağa denir, demiş atalar. Ben bu kadar söyleyeyim siz gerisini anlayın. &

PINAR ÇELİK

KUZEY

Karanlık odanın ortasındaki kirli halının üzerine oturdu ve elindeki kâğıtları tutuşturmaya başladı. Mısralar kül oldu ama içi sızlamadı. Gözyaşlarının çoğu çocukluk anılarının arasında kalmıştı; bir kısmı da yanan sayfaların içinde yavaşça akıyordu. Yutkunmaya çalıştı, boğazının ağrıdığını hissetti. "Bugün yataktan çıkmayacağım." dedi ve küllerin arasında uyudu, belki saatlerce, belki günlerce, belki aylarca uyudu; sadece uyudu.

* * *

Soğuktu oda. Belli belirsiz bir müzik sesi geliyordu televizyondan. Kafasını kaldırıp doğrulmak istedi ama bir şey -çok acı veren bir şey- kalkmasına engel oluyordu. Mücadele edecek gücü yoktu ve kendini acının ellerine bıraktı. Ses şimdi daha netti ve televizyondan gelemeyecek kadar gerçekçiydi: "Doktor bey koşun!" Kafasını çevirmek istedi; fakat yine aynı acıyı hissetti. Bir kadın gözlerinin içine bakarak; "Uyandınız!" diye şaşkın şaşkın gülümsedi. Aniden geri çekildi ve odadan koşar adımlarla çıktı.

Neredeydi? Bu kadın kimdi? Neden doğrulamıyordu? Bütün bu sorular kafasında dolanırken bu sefer televizyondan geldiğine emin olduğu bir sesle irkildi. "8 Ocak 1998." Tekrar doğrulmaya çalıştı. Kendisini o kadar çok zorladı ki bütün kaslarının sızladığını hissetti. O anda içeriye uzun boylu, sırtındaki beyaz önlükten doktor olduğu tahmin edilebilen, orta yaşlı bir adam girdi, biraz önceki telaşlı kadınla beraber. Doktor, uzun bir muayenenin ardından sıradan bir ses tonuyla; "Merhaba Kuzey Bey, öncelikle aklınızın karışmış olduğunu tahmin ederek, size nerede olduğunuzu açıklamak isterim. Ben bu hastanenin beyin ve sinir cerrahisi bölüm başkanım ve bu hanımefendi de burada, komada kaldığınız süre boyunca sizinle ilgilenen hemşireniz Fatma Hanım. Yaklaşık on bir aydır koma halindeyiniz. Hayata dönmüş olmanızın bir mucize olduğunu özellikle belirtmeliyim. Uzun süredir ayağa kalkmadığınız için kendinizi bitkin hissetmeniz mümkün, gerekli bütün tahlilleri yapacağız, umut ediyoruz ki kısa bir süre içinde her şey normale dönecektir." diyerek vazifesini yerine getirmiş olmanın rahatlığıyla hemşireye döndü: "Kuzey Bey'e yardımcı olun Fatma Hanım." dedi ve odadan çıktı. Uzun uzun etrafa baktı Kuzey. Hemşire de başından hiç ayrılmadı. Bir süre sonra yavaşça ağzını açtı:

"Fatma Hemşire!" Çok zor çıkıyordu kelimeler ağzından. "Size... Bir şey soracağım."

H E C E Ö Y K Ü

"Tabi yavrum, sor."

"Beni arayan oldu mu?"

Hemşire üzgün bir tavırla:

"Hayır!" dedi.

Kimse aramamıştı. Kimse görmeye gelmemişti. Bütün yaşadıkları bir bir zihninde çarpışırken sorduğu ilk sorunun farkında değildi. "On bir aydan sonra, bir hastane odasında, kimsenin aramamış olduğunu öğrenerek yeniden başlamak." diye geçirdi içinden. "Hayat kaldığı yerden devam ediyor."

* * *

Hastane odasında bu kez bilinçli geçen yirmi üç ıstırap dolu günün ardından hemşire kapıda belirdi. Gitmek için bekleyen Kuzey'e özel eşyalarıyla dolu poşeti uzattı. Bu çocukla arasında garip bir bağ kurmuştu. Başında günlerce dua etmiş, günlerce cevap beklemeden onunla konuşmuştu, çocuk niha yet uyanmıştı; gidiyordu. Kırk beş yaşında, yolun yarısını geçmişken gelen umudunu bilmediği bir yere gönderiyordu. İçi sızladı. Bu mesleğe dayanmak için taşılaştırdığı kalbi sonunda isyan ediyordu. Kuzey eğildi ve hemşirenin tumbul elini öptü.

"Hoşça kalın!"

"Güle güle oğlum."

* * *

Bembeyazdı Ankara. İç karartan bir şehir olmadığını ispatlarcasına beyazdı. Buz gibiydi. İnce kabanının içinde titreyerek bulvara doğru yürümeye başladı. "Ne yapmalıyım şimdi? Beni neden görmeye gelmedin, nerede olduğumu bilmiyorsan neden aramadın, diye hesap mı soracağım Bahar'a ya da okula gidip; "Bakın ben yaşıyorum, diye haykırarak mıyım delice?" Özlemle doldu içi. "Bahar..." dedi, havaya karıştı sesi. Koşmaya başladı, zil çalınca dışarıya çıkmak için birbiriyle mücadele eden çocuklar gibi koştu, dakikalarca koştu, dolmuşa bindi. Pembe apartmanı gördüğü anda kalp atışlarını kontrol edemez oldu. Titreyerek "İnecek var!" dedi. Ani bir şekilde fren yapan şoförün kendi kendine söylenmelerine aldırmadan dolmuştan hızlıca indi. Ana caddeyi kesen sokağın başındaki pembe apartmanın önüne geldi. Yukarı çıkmak için sabırsızlanıyordu. Bir yandan da korkuyordu. Merdivenlerin bitimindeki daireyi görünce elleri titremeye başladı. Zili çaldı, bekledi. Tekrar çaldı. Saniyeler geçtikçe tükenen umudu yerini sessiz bir kabullenişe bıraktı ve pembe apartmanı arkasına alarak dolmuştan indiği istikamet tersine doğru yürüdü. "Evde yok herhalde. Okula gitmiştir. Bahar... Hâlâ öyle güzel kokuyor musun?"

* * *

Üniversitenin giriş kapısına vardığında öğlen olmuştu. Öğrenci kimliğinin cüzdanında olup olmadığını kontrol etti ve her zamanki yerinde durduğunu

H E C E Ö Y K Ü

görünce rahatladı. Kapıda bekleyen görevliye kimliğini gösterdi ve nerede olduğundan şüphe ederek kampüsün içindeki öğrenci yurtlarına doğru yürümeye başladı. Evi gibi benimsediği yurt binası her zamankinden daha soğuk görünüyordu. Acaba hâlâ bir odası var mıydı? Çalışma masası, kitapları, gönderilmemiş mektupları... Yurt görevlisine kendisini tanıttı. Görevli elindeki dosyalara bakıp kötü haberi verdi; yurt kaydı yenilenmediği için artık bir odası yoktu ve eşyaları depoya kaldırılmıştı.

"İsterseniz gidip eşyalarınıza bakalım?"

"Tabi iyi olur ama kalabileceğim boş bir oda yok mu?"

"Maalesef, hiç boş oda yok. Ders kayıtlarınızı da yaptırmamışsınız. Şu anda bu yurda kabul edilmeniz imkânsız."

"Anlıyorum ama ben. Uzun zamandır. Yani. Hastaydım. Ne ders kaydı yaptırmam ne de yurt kaydımı yenilemem mümkündü. Hastane raporu ile durumumu açıklayabilirim. Bir odaya yerleşmem lazım çünkü gidebileceğim hiçbir yer yok."

Son kelime biraz daha zor çıkmıştı dudaklarının arasından. Gidecek bir yerim yok! Akli gerçeği yeni kavramaya başlamıştı. Artık bir yurt odası bile yoktu. Tanımadığı bir görevliye ya da tanıdığı hiç fark etmez "birilerine" kendini daha fazla acındırmak istemiyordu. "Eşyalarım bir süre daha kalsın." dedi ve kampüsten uzaklaştı. Hayatın ne kadar zor olduğunu ve yaşamak için her zaman ya birileriyle ya da bir şeylerle mücadele etmesi gerektiğini unutmuştu. Yeniden hatırladığında ise gidecek bir yeri yoktu. Soğuğu iliklerine kadar hissettiğinde bir otele yerleşmesi gerektiği düşüncesi kafasında dolaşmaya başladı ve aynı anda cüzdanında birkaç bozukluktan başka para olmadığını anımsadı. Sonra hemşire geldi aklına. Kendisine ne kadar kibar ve sevecen davranmıştı. Vedalaşırken gözleri bile dolmuştu. Yüreğinin derinliklerine bastırıldığı anne sevgisi, inanılmaz bir biçimde ortaya çıkmak için can atıyordu. "Acaba Fatma Hemşireye gitsem, benimle ilgilenir mi? Beni evine davet edip bana çorba yapar mı? Benimle sohbet edip neler yaşadığımı dinler mi? Gidip ne diyeceğim?" Sabah çıktığı hastaneye geri döndü ve çaresizce yukarıya çıktı.

* * *

"Fatma Hemşire, Merhaba." dedi tedirgin ve ürkek bir sesle.

"Kuzey? Hoş geldin, kötü bir şey mi oldu, bir yerin mi ağrıyor?" Eli ayağına dolaştı birden hemşirenin.

"Ha... Hayır. Ben... Ben sizi görmeye geldim."

Sevimli bir kahkaha attı rahatlayan hemşire. Dinlenme odasının boş koltuklarından birini gösterdi oturması için. Sokağa terk edilmiş, soğuktan donmak üzere bir kedi gibi göründü gözüne genç çocuk.

"İşiniz varsa engel olmayayım size?"

H E C E Ö Y K Ü

Hemşireye ürkek ürkek bakıyordu Kuzey. Komada kaldığı süre boyunca aranıp sorulmadığına göre kimsesi yok bu zavallı çocuğun, diye düşündü hemşire. Sevgi ve ilgiye muhtaç, temiz yüzlü, yeşil gözlü, bu güzel çocuk yalnızlığını paylaşmak için mi çıkagelmişti yoksa?

"Benim bakmam gereken son bir hasta var. Ondan sonra çıkabiliriz. Soramadım ama seni misafir etmek isterim, gelirsin değil mi?"

Beklediği sorunun bu kadar çabuk sorulmasına sevinen Kuzey sevincini belli etmemek için tedirgin bir tavırla: "Sizi de rahatsız etmek istemem. Müsait misiniz?" diyebildi zorlukla.

"Müsaidim evladım. Benim gibi yalnız ve yaşlı bir kadının ne işi olabilir. Bekle sen burada. Geliyorum birazdan." dedi ve gülümseyerek odadan çıktı.

* * *

Bahçelievler'de üç katlı bir apartmanın önünde durdu taksi. Cüzdanında kalan bozukluklardan ötürü elini cebine atmaktan son anda vazgeçen Kuzey utanarak hemşireye baktı, yine aynı tavırla taksiden indi. Parayı ödedikten sonra cüzdanını çantasına koyan hemşire, anahtarını bulmak için yoğun bir çaba sarf etti, apartmanın kapısını açtı ve giriş kattaki eve doğru yöneldi. Kapı açıldıktan sonra Kuzey'in yüzüne vuran sıcaklık ve yemek kokusu, bu sefer ev özlemine depreştirdi. Kuzey'i salona yönlendiren hemşire, mutfığa gitti. Gelen seslerden yiyecek bir şeyler hazırlandığını anlayan Kuzey, mutlulukla yumuşak koltuğa gömüldü. Camın kenarına oturmuş, içeri usul usul bakarak miyavlayan kediye ve büyük ağacın karlar altında erimeye yüz tutmuş yapraklarının süslediği bahçeyi izleyerek hemşirenin gelmesini bekledi. Elinde bir sofra beziyle gelen hemşire, salonun ortasındaki sehpayı kenara çekti ve sofra bezini yere serdi. Ardından bir sini üstünde tarhana çorbası doldurulmuş tabakları getirdi. Kuzey; "Tarhana çorbası... Köyümün kokusunu hatırlatır bana." dedi neşeli ve sabırsız bir sesle ve kokuyu yirmi dört saatte sigara içmeyen bir tiryakinin ilk nefes çekişi gibi içine çekti. "Bizim oranın tarhanası meşhurdur. Annem yazın köyde yapar, kış için kuruturdu. Buraya geldiğimden beri hiç böyle lezzetlisini içmemiştim. Ellerinize sağlık." dedi.

Yemeğin ardından Hemşire kanepayı açtı. Temiz çarşafı kanepenin üzerine serdi. Güzel bir deterjan kokusu tarhananın kokusuna karıştı; "ev kokusu" oldu.

"Kanepe yumuşaktır, rahat edersin."

"Sağ olun, siz olmasanız ne yapardım inanın bilmiyorum." derken bir an durakladı Kuzey. Yaşadıklarını anlatmaya o kadar yaklaşmıştı ki bir kelime daha etse sanki susamayacaktı bir daha. "O kadar çok söz var ki söylenecek. Hepsi o kadar dilimin ucunda ki. Ağzımı açsam dökülecek sanki kelimeler birer birer. Zıyan olacak sonra hepsi." Anlatmak demek kabul etmek demektir. Anlatmak demek yalnız olduğu gerçeğini kendisine ilan etmesi demektir. "Anlatmak demek..." diye söze başladı ve saatlerce anlattı.

H E C E Ö Y K Ü

* * *

"Ailemi kaybettiğim gün başladı benim hikâyem. Bir trafik kazasında ölece nedensiz, vakitsiz gittiler. Öncesinde sıradan bir çocuktum. Okula giderdim. Derse girerdim. Annem çorba yapardı. Yazın köye giderdik. Deri kaplı eski sayfalı bir defterim vardı. Şiirler yazardım. Bir kıza âşıktım. En çok da ona şiirler yazardım. Hiç bilmedi ama o bunu. Siz de söylemeyin sakın. Karım ben sevdiğimi söylemekten. Hiç söylemedim sanmayın. Bir kere söyledim. Babamın çok kalın şiir kitapları vardı. Bazılarını okumama kızardı. Ben de en çok onları merak ederdim. Kaza oldu. Gittiler. Yalnız kaldım. Hep ders çalıştım. Kazandım. Bu şehre geldim. Çok sisliydi hava. İnsanları çok karanlıktı. Yanlış anlamayın. Mesela siz aydınlıksınız ama çoğu insan karanlık. Büyük şehirde yaşamak böyle yapıyor insanları sanırım. Okulum çok güzeldi. Her türden insan vardı. Her tür derken abartmıyorum. Hepsini izledim ama onlar da ya karanlıklardı ya da yavaş yavaş kararıyorlardı. Ben de karar mıyım? Sonra bahar geldi. Benim Baharım. Karanlığın içinde yeşil-sarı-mavi-pembe-beyaz bir renk. Bana gülümsedi. Mutlu oldum. Gözleri sakın sulara benziyordu. Gün doğarken deniz çarşaf gibi olur ya, aynen öyle işte. Uzun, kumral saçlarını hep açık bırakırdı. Hocalara soru sorarken utanır, yanakları kıpkırmızı olurdu. Sonra ona da şiirler yazdım. Ben şiir yazmayı çok severim. Derslerde- onu görebildiğim tek yerde- hep onu izledim. Sadece güzel değildi; aydınlıktı, şeffaftı. Mutluluk kaynağıydı. Bir gün ona bakarken yakaladı beni. Ders arasında hemen geldi, yanıma oturdu: 'Merhaba, ben Bahar.' dedi hızlıca. 'Merhaba, Bahar, ben de Kuzey.' diyebildim güçlkle. Ellerim titriyordu. Bahar, ne kadar güzel kokuyordu. 'Okula başlayalı çok oldu ama yanına gelme fırsatını yeni buldum. Derste hiç konuşmuyorsun, hep not alıyorsun.' dedi gülümseyerek. 'Evet, öyle.' dedim utanarak. O yanımdaydı ve ben söyleyecek hiçbir söz bulamıyordum. Deri kaplı eski sayfalı defterimi gördü. 'Bu mu notlarını tuttuğun esrarlı defter?' dedi bu sefer muzurca gülümseyerek ve defteri aldı. İlk sayfasını açtı:

*Şimdi yoksun,
Seni dilediğim gibi düşünebilirim artık.
Tutar ellerini öpebilirim
uzun uzun
Kimseler ayıplayamaz beni.*

Şaşırmamıştı Bahar. Sanki ne ile karşılaşacağını biliyormuş gibi kendinden emin bir şekilde bakıp: 'Şiirler topluyorsun bu defterde demek?' dedi. 'Evet, okumaktan hoşlandıklarımı yazarım bu deftere.' diyebildim utanarak.

H E C E Ö Y K Ü

'Bu defterde hep şiirler mi var?' dedi ve sayfaları çevirmeye başladı. Sonra 'Bahar' şiirimi gördü. Tekrar gülümsedi. 'Bende kalabilir mi?'dedi. Bir yandan hayır demek istiyordum. İçimi açmaya hazır değildim ama hayır demek onu kaybetmek demektir. 'Evet, tabi.' dedim kendime hayret ederek. Verdim. O günden sonra gizli gizli izlemek yerine, korkmadan baktım Bahar'a. Ders aralarında sürekli ortadan kayboluyordu. Aramak için bazen bahçeye çıkıyor, bazen kafeteryaya boş boş bakmıyordum. Ders boyu saatine baktığı bir gün peşinden gittim. Gitmemeliydim." Nokta koyar gibi bitirdi cümlesini Kuzey. Zorla yutkundu, gözyaşlarının akmasına engel olmaya çalıştı.

* * *

Kuzey'den aldığı kara kaplı eski sayfalı defteri çalışma masasının üzerine fırlattı Bahar. Günün yorgunluğunu üzerinden atıp ders çalışması gerekiyordu ama çalışacak hali yoktu. Hayatında yanlış veya eksik adını koyamadığı bir şey vardı sanki ve mutsuzdu o yanı. İyi bir üniversitede sevdiği bölümü okuyor; ailesi ve arkadaşlarıyla gayet iyi anlaşıyor, erkek arkadaşını çok seviyor ve değer görmekten de çok hoşlanıyordu. Görünürde hiçbir yanlış veya eksik yoktu hayatında ama yüreğinin o mutsuz yanı sürekli isyan halindeydi. Sanki ait olmadığı bir hayatı yaşıyordu. Güzel sözler ve zarafet yoktu yaşamında. Aklı çok karışık ve ne yöne doğru adım atması gerektiğini bilmiyordu. Tek bildiği artık bir yöne gitmesi gerektiği idi. Kafa karışıklığını bir kenara itip çay demlemeye koyuldu. Demlenen çayı büyük fincanına doldurduktan sonra odasının perdesini açtı ve kar beyaz rengin içeri dolmasına izin verdi. Çalışma masasındaki defteri aldı ve son sayfasına kadar bir oturuşta okudu. Bazı şiirler tanıdığı şairlere ama en güzelleri de Kuzey'e aitti. Kendisini izlediğini sık sık fark ettiği bu çocuğun her zaman gizemli bir havası olduğunu düşünmüştü zaten. "Demek ki bu gizemin altında bir şair saklıymış." dedi çok önemli bir sırrı çözmüş gibi sevinerek. "Bahar" şiirinin kendisine yazılmış olduğunu Kuzey'in yüzündeki utangaç ve kırmızı ifadede anlamıştı. Tekrar, tekrar ve tekrar okudu. Okudukça ruhu beslendi. Uykuya daldığında tatlı bir rüyadaydı sanki. Eksiklerini Kuzey'le tamamlamaya, yanlışlarını Kuzey'le düzeltmeye çalıştı. Hayatta her zaman her istediğine sahip olmanın tatminsizliğiyle bu oyundan bir gün sıkılmaktan korktu ve korktukça sıkıldı. Yüreğindeki boşluk dolmamıştı. Kendine kızdı, mutsuzluğa kızdı, hayata kızdı. Çare bulamadı.

* * *

İlerleyen saate ve kızaran gözlerine rağmen içindeki anlatma isteğini bastıramayan Kuzey hemşirenin gözlerinin içine baktı ve devam etti: "Buraya gelmeden önce kendime engel olamadım ve Bahar'a gittim. Evde yoktu. Okuldadır belki diye düşündüm. Kendimi avuttum. Son gördüğümde acımasızca gözlerimin içine bakarak bir başkasını sevdiğini söylemişti. İki hafta

sonra nişanlanacak, okul biter bitmez de o çocukla evlenecekti. Öyle demişti. Bana gülümserken, zaman zaman defterinin arasına koyduğum, zaman zaman da yüzünü bir kez olsun görebilmek için evine gidip bıraktığım, içinde ona yazdığım şiirlerin ve mektupların olduğu zarfları kabul edip şiirlerimi okuduktan sonra her defasında küçük pembe bir kâğıda 'Çok güzeldi.' yazarken bir başkası ile beraber olmaya karar veremez. Vazgeçmiş olmalı. Ya vazgeçmediyse? Ben naparım Fatma Hemşire?"

Duydukları karşısında hüzünlenen hemşire, kendini toparlayarak güzel sesiyle konuşmaya başladı: "Kuzey, önce şu hastaneyi hatırlatan kelimeyi aradan çıkaralım ve bana sadece teyze demen konusunda anlaşalım. Ben seni çok sevdim evladım. Benim hiç çocuğum olmadı. Bir kez evlendim ve eşim genç yaşta vefat etti. Sonra da onun anısına hiç ihanet etmedim. Seni bana tanrı gönderdi. Sen hastane kapısından çıkmadan önce arkandan baktım. Geri dönmen için ona yalvardım ve işte karşındasın. Bana gençliğimi hatırlatıyorsun. Bana özlemini çektiğim duyguları tattırıyorsun. Sana yardım etmek için elimden geleni yaparım. Sen seviyor musun bu Baharı?"

"Teyze..." dedi söz dinleyen bir sesle Kuzey. "Sevdim. Beni anladığını düşündüm. Beni sevdiğini bile düşündüm bir ara; fakat doğru değilmiş hayal ettiklerim. Yanılmışım. Takip ettiğim gün tanımadığım bir çocuğun arabasına bindi. Karanlıktı bir yanı çocuğun. Baharı sevemezdi, sevse de onu mutlu edemezdi. Bahar'ın kaderi bu değildi. O akşam yurda döndüm ve bir mektup yazdım. Bu mektup diğerlerinden biraz farklıydı. İlk defa güzel sözler söylemek yerine uyardım onu. "Üzülmene dayanamam." dedim. Evine gidip mektubu eline tutuşturdum ve arkama bakmadan kaçtım. Ertesi gün Bahar derse gelmedi. Çok merak ettim. Acaba bana mı kızdı da gelmedi, diye düşündüm. Akşam tekrar evine gittim. Kapıyı çaldım, defalarca çaldım. Bahar kapıyı açtı. 'Ne istiyorsun?' dedi. Şaşırdım. Ben ondan hiçbir şey istemedim ki... Mavi gözleri alev alevdi. 'Bahar sadece seni uyarmaya çalışıyorum.' dedim. Bana 'Sen kimsin?' dedi. Kırıldım. Ona yazdığım bütün mektupları ve şiirleri bir market torbasının içinde elime tutuşturdu. 'Kuzey benim hayatımda âşık olduğum biri var.' dedi. Gözlerimin içine bakıp; 'Biri var!' dedi ama bir başkasıyla beraber olamaz değil mi Fatma Teyze? Öyle olsa hissederdim. O sanki hâlâ buralarda ve benim hastaneden çıktığımı öğrenince gelecek, 'Seni kızdırmak için yalan söyledim.' diyerek gülümseyecek bana. Sinirle yurda döndüm o gün ve kara kaplı defterin sayfalarını tek tek yırttım, yakmaya başladım. Cam tabağın içinde kül olan sayfaları izlediğimi hatırlıyorum en son."

Kuzey'in yüzünü birden bire büyük bir hüzün kapladı. İçindeki bir parça umut da mutsuzluğa dönüştü. "Çok yorgunum, uyumak istiyorum." dedi. Çocuğun neler yaşadığını anlayan hemşire bu isteğe saygı duydu. Ona iyi gece-

H E C E Ö Y K Ü

ler diledi ve odasına çekildi. Sert görünümünün altında kimseye belli etmek istemediği küçücük bir çocuk vardı. Nasıl kederli bakıyordu gözleri ve ne kadar muhtaçtı sevmeye. Güzel bir kızın gösterdiği ufacık bir şefkat ve küçücük bir tebessüm onu nerelere, ne hayallere sürüklemişti. Hastaneden çıkınca ilk önce ona gitmişti. Evinde olduğunu gördüğü zaman hayatın bıraktığı şekilde devam ettiğini anlayacak ve kaldığı yerden devam edecek gücü kendisinde bulacaktı; ama Bahar evde yoktu. Sorular içinde yeni bir hikâyeyle uyudu hemşire. Kuzey'in uyanması için dua ettiği günleri hatırladı. Bu sefer gitmemesi için dua etti.

* * *

Mutfaktan gelen omlet ve kızarmış ekmek kokusuyla uyandı Kuzey. Nerede olduğunu hatırladığı anda huzurla doldu içi. Hayata -Bahar'dan olmasa bile- bir yerden başlaması gerekiyordu. "Bugün yapacak çok işim var." dedi kendi kendine. Yaşamaya duyduğu özlemin verdiği enerjiyle kararlar almıştı ve hepsini uygulamak istiyordu. Yüzünü yıkayıp üstünü değiştirdi ve sofraya oturdu. Hemşire, hastaneye gideceğini söyledi ve Kuzey'e dönerek bugün ne yapmayı planladığını sordu. Kuzey: "Bankaya gideceğim önce. Babamdan kalan maaşım birikmiştir herhalde. Onu çekeceğim. Sonra okula gidip kaydımı yenileyeceğim. İkinci döneme yetişebildiğim için şanslıyım. Yurda raporumu verip oda isteyeceğim; vermezlerse de küçük bir ev arayacağım." Bu son cümle hemşirenin yüzünde bir gölge yarattı. "İstedğin kadar kalabilirsin. Burada olman beni çok mutlu ediyor." dedi hüzünle. "Sağ olun." dedi Kuzey. "Ama bir an önce hayatımı düzene koymam lazım. Bir de... Bahar'ı soracağım. Okuldaki arkadaşları biliyorlardır nerede olduğunu."

"Tamam, o zaman, akşam görüşürüz... Geleceksin değil mi?"

"Geleceğim."

* * *

Okul harcını yatırıp ders kaydını yaptırdıktan sonra yurda uğradı Kuzey ve yine aynı memur kendisini karşıladı. Belgeleri ve hastane raporunu uzatıp memurdan oda istedi ve ikinci dönem başlamadan bir öğrencinin yurttan ayrılacağını öğrendi. Bir hafta sonra odasına taşınabilirdi. "Demek beyin kanaması geçirdiniz?" diye sordu memur rapora bakarak. "Nasıl oldu, yurttan mıydınız?" diye sordu meraklı bir tavırla. "Evet, oda arkadaşım fark etmiş." dedi Kuzey minnettar bir tavırla.

"Hiç bahsetmediler bana bu olaydan." dedi memur sorgulayan bir sesle.

"Ben pek sosyal bir insan değildim. O yüzden çoğu nerede olduğumu merak bile etmemiştir." dedi bu sefer alaycı bir tavırla.

Elmacık kemiklerinin çıkık olması ona sert bir görünüm kazandırıyorlardı fakat gözlerine dikkatle bakan herkes içindeki ürkekliği anlamakta gecikmi-

H E C E Ö Y K Ü

yordu. Bunu fark eden memur da lafı fazla uzatmamaya karar verdi. "Görüşmek üzere." diyen Kuzey yurttan ayrıldı ve fakülte binasına doğru yürüdü. Kafeteryada karşılaştığı insanlar yüzüne yarı hatırlamaya çalışır yarı korkak bir ifadeyle bakıyorlardı. Eski oda arkadaşını uzun saçlarından ve küpelerinden hemen tanıdı, yanına yaklaştı. Çocuk önce gözlerine inanmadı, sonra da neler olduğunu öğrenmeye çalıştı. Kısa cümlelerle cevap veren Kuzey, Bahar'ı sormak için sabırsızlanıyordu. Sonunda çocuk merak ettiği bütün soruların cevaplarını almış olmanın verdiği rahatlıkla sözü Kuzey'e bıraktı. "Bahar... Bahar'ı gördün mü, okulda mı bugün?" diye sordu Kuzey sesi titreyerek. "Hangi Bahar? Bizim bölümdeki mi?" diye bir soruyla cevap verdi çocuk, biraz da unutmuş olduğu acı bir olayı yeniden hatırlamanın yüz ifadesinde yarattığı tedirginlikle. "Evet." dedi Kuzey aceleyle. Çocuk hüzünlenerek; "Bahar geçtiğimiz Mart, bir trafik kazası geçirdi. Arabayı erkek arkadaşı kullanıyormuş. Hız yapmış. Takla atmış araba. Çocuğa bir şey olmamış ama Bahar öldü." diye birden gerçeği söyleyiverdi ve acı bir haber vermenin sanıldığı kadar da zor olmadığını düşünerek detayları anlatmaya devam etti. Kulakları uğulduyordu Kuzey'in. Bu ıstırap, çektiği bedensel bütün acılardan daha kuvvetliydi. Çocuk konuşmaya devam ediyordu ama Bahar ölmüştü. "Eşyalarını toplarken çalışma masasının üstünde sana gönderilmek üzere yazılmış bir mektup bulmuş ev arkadaşı. Seni sordu bana. Ben de okuyacak durumda olmadığını söyledim ama şimdi okuyabilirsin sanırım değil mi?" Kelimeler anlamsızdı. Zaman durmuştu. Yanaklarının yandığını hissediyordu. Bahar'ın ev arkadaşını bulmak için amfiye çıktı. Dersten çıkarıp mektubu sordu ve mektubun evde olduğunu öğrendi. Ne söylediğini bilmeden eve gitmek için yalvarmaya başladı. Gözleri kan çanağına dönmüş, sesi kısılmıştı. Yutkunamıyordu. Pembe binaya geldiklerinde gözyaşlarını tutmakta zorlanıyordu artık. En sevdiği şairin şu dizeleri döküldü o anda zihninden:

*Sen say ki
Ben hiç ağlamadım
Hiç ateşe tutmadım yüreğimi
Geceleri, koynuma almadım ihaneti
Ve say ki
Bütün şiirler gözlerini
Bütün şarkılar saçlarını söylemedi
Hele nihavent
Hele buselik hiç geçmedi fikrimden
Ve hiç gitmedi
Bir topak kan gibi adın*

*İçimin nehirlerinden
Evet yangın
Evet salaş yalvarmanın korkusunda talan
Evet kaybetmenin o zehirli buğusu
Evet nisyen
Evet kahrolmuş sayfaların arasında adın
Sokaklar dolusu bir adamın yalnızlığı
Bu sevda biraz nadan
Biraz da hıçkırık tadı*

Mektubu alır almaz kendini dışarı attı. Yağmura aldırmadan okumaya başladı. Sadece üç satır vardı, bir defterden özensizce yırtılmış kareli beyaz kâğıtta:

*Kaba davranışım için özür dilerim Kuzey,
Sen çok iyi bir insansın ama benim davranışlarımı, sanırım, yanlış yorumladın.
Hep mutlu olman dileğiyle...
Şubat 97
Bahar*

Deli gibi ağlıyordu Kuzey. Yüzüne çarpıp eriyen kar taneleri gözyaşlarına karışıyordu. Akıyordu mısralara. Mısralar da akıyordu durmadan. Dünya—daki herkes ağlıyordu ve yas tutuyordu sanki.

Kısa bir an bir özür mektubu yerine bir aşk mektubu bulacağını hayal etmişti. Ne acı!

* * *

Saatlerce kaldırımında öylece oturdu ve ağladı. Gözyaşları kar tanelerine karıştı, aktı. Kar bütün gece hiç durmadı. Boğazında düğümlenen hıçkırıklar çığlığa dönüştü. Sokak lambalarının aydınlatığı turuncu gökyüzüne baktı. Vakitsiz ölümleri düşündü.

Eriyen kâğıt parçaları avucundan yere düştü. Nereye gideceğini bilemeden pembe evi arkasına aldı ve şehrin beyaz karanlığına karıştı. &

GÖKHAN ÖZCAN'LA *SERÇE PARMAĞI* ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ:

Konuşan: Yılmaz YILMAZ

Gökhan Özcan çok yönlü biri; öykücü, köşe yazarı, fotoğrafçı, sıkı bir sinema takipçisi... Hepsinden önce öykücü olduğunu özellikle vurguluyor. Gökhan Özcan yirmi yıllık uzun bir aradan sonra yeni öykü kitabı *Serçe Parmağı* ile geri döndü öyküye. Daha doğrusu kaldığı yerden devam ediyor. *Serçe Parmağı*'nı fırsat bilip Özcan ile kitabını ve öykücülüğünü konuştuk.

— *Biyografik bilgilerinin dışında, insanlardan bir insan olarak Gökhan Özcan kimdir?*

— Yaşadığımız bu zamanda bırakın başkalarına kendini anlatabilmeyi, kendini kendine tam olarak anlatabilecek kimse bulunabilir mi, emin değilim. İnsanın kendinden bahsetmesi öteden beri arızalı bir şeymiş gibi gelir bana. Hayatımın diğer insanların hayatlarından bir farkı yok. Oldukça sıradan ve hatta herkesinki kadar iç daraltıcı... Kalabalık ve ruhsuz bir şehrin içinde isle pasla yoğrulan, insanlığını kargaşadan kurtarma derdinde, yalanların gerçekleri nasıl bu kadar kolay yutabildiğini anlamaya çalışan milyonlarca insandan biriyim. İstatistiklerde bir nokta. Yazmak bu hercümerç içindeki havasızlığı bir parça giderdiği, nefes alıp vermemi biraz daha kolaylaştırdığı için yazıyorum. İnsan olmakla bağımı koparmamak için hayatıma anlam katacak minik çareler üretme gayretindeyim, kitap okumak, şiirlere kulak vermek, filmlere takılıp kalmak, bütünün içindeki kareleri aramak. Modernlikten oldum olası hiç hazzetmeyen, hatta nefret eden ama yine de kendini modernliğin tel örgülerinin dışına bir türlü atamayan, çırpındıkça sağında solunda yaralar açılan biriyim. Yine herkes gibi. Bunlar az ya da çok hepimizin yaşadığı şeyler, bazılarımız adını koyuyoruz, kimimiz de kaçınıyoruz bundan. Hepimiz aynı akıntının içinde sürüklenip duruyoruz. Kimsenin bir diğerinden kayda değer bir farkı yok, mesele de bu zaten. Bu gerçeği unutup cıvıltılı cümleler kuramam. Herkesin kendi hakkında hazırda tuttuğu süslü cümleleri var bu devirde, evet... Arasam benim de ceplerimden bir şeyler çıkar. Ama bunları anlamsız bulacak kadar uzun zamandır hayatın içindeyim ve kendimle birlikteyim. Sıradan bir insanım, sıradan bir hayatım var ve bununla insanları çok da meşgul etmek istemiyorum.

— *Köşe yazıları da yazıyorsunuz ama kendinizi önce öykücü olarak niteleyorsunuz. Öykü sizin için ne ifade ediyor? Öykü hayatınızın neresinde?*

— Yazmaya başladığımda kurduğum cümlelerin en yakın olduğu tür öykü gibi görünmüştü gözüme. O pratikten devam ediyorum. Öykü ile hikâye kavramlarının birbirinden farklı olduğunu söyleyenler var. Yazdıklarımın anlatıya yakın olduğunu ya da anlatı ile öykü arasında arafta takılıp kaldığını ifade edenler de var. Hepsinin kendince haklı olduğu noktalar vardır elbette. Ama kendi adıma çok önemseydiğimi söyleyemem bu meseleyi. Bir şey demem gerektiği için öykü diyorum, bana öykü gibi görünüyorlar daha ziyade. Benim için önemli olan cümlelerimin edebiyatın coğrafyası içinde tutunacak bir

yer bulabilmesidir. Edebiyatı önemsiyorum, insanî bir çaba olarak edebiyatı gerekli görüyorum. Çünkü edebiyat insanın fitratıyla, iç dünyasıyla ve hayalleriyle irtibat kurabileceği nadir imkânlardan bir imkân... Yazarsam, yazmaya devam edersem, insanlığımdan kolayca çözülmemiş olurum, en azından daha uzun süre direnebilirim diye kuruyorum kafamda. Varlığımın yaşayarak varamadığım hakikatlerine yazı marifetiyle bir yol açmaya çalışıyorum. Yazıdan kastım edebiyat burada. Buna öykü de diyebiliriz. En azından ben gönül rahatlığıyla diyebilirim bunu. Köşe yazarı olmaksa daha sosyal bir rol biçiyor insana ister istemez. Yıllardır bu işi yapmakla birlikte köşe yazarlığı mesleğini hayata sonradan eklenmiş gereği tartışılır ve zaman zaman da sakıncalı bir iş, bir uğraş olarak görüyorum ben. En azından bugün için böyle bu... İnsanların kitle iletişim araçlarıyla mesafelerini koruyabildiği dönemlerde köşe yazarları ile okurları arasındaki bağ kabul edilebilir bir şeydi. Oysa şimdi artık medya diye bir heyula var ve o sadece gündemi değil, zihinleri de işgal ediyor, evirip çeviriyor. Bu durumdan fazlasıyla muzdarip bir köşe yazarı olarak bu oyunu bozmayı deneyen, en azından kurulu medyatik düzenin huzurunu kaçıran bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Ama galiba kaçan daha ziyade kendi huzurum oluyor.

— ilk kitabınız Hiçbişey'in yayın tarihi 1991. On dokuz yıllık uzunca bir ara vermişsiniz öyküye. On dokuz yılı nasıl yorumlamalıyız; dinlenme mi yorgunluk mu?

Gökhan Özcan

— Aslında *Hiçbişey'in* benden çıkışı 90 senesidir, sonradan baskıda bir gecikme oldu, 91 tarihi düşüldü. Yani arada yirmi yıllık bir boşluk var. Aslında çok da karar verilerek açılmış bir mesafe değil bu. O yirmi yılın orasından burasından gelen öyküler var *Serçe Parmağı*'nda. 91 yılında yazılanlar da var, birkaç ay önce yazılanlar da. Benim yaşadığım şartlar içinde bir kitap edecek kadar öykü biriktirmem için bu kadar zaman gerekiyormuş demek ki. Şartları çok zorladığımı söyleyemem ama şartları zorlamanın öykülerin lehine olacağından da emin değilim. Her şey doğal seyri içinde gelişti ve böyle oldu. Hayat

bir yandan çözülürken, diğer yandan düğümleniyor. Dinlenme ve yorgunluk bu seyir içinde mevsimler gibi birbirini takip etmiyor her zaman. Daha çok birbirinin içine geçiyor. "Yirmi yıl dinlendiysem bu yorgunluk da ne?" diye düşünüyor insan. Tabii o yılları tek tek devirdikten sonra söylüyor bunu. Hep bir şeyleri kovalıyor, bir yerlere yetişmeye çabalıyorsunuz. Bakıyorsunuz ki yıllar geçmiş, ne kovaladığınız şeyi yakalayabilmişsiniz ne yetişmeniz gereken yerlere yetişebilmişsiniz. Yirmi sene ama bakınca bir arpa boyu yol... Uçup giden şeyleri saymazsak geriye sadece tortular kalıyor neredeyse. O tortulardan da ancak bu kadar hikâye çıkmış demek ki.

— *Yeni öykü kitabınız Serçe Parmağı'nda 22 öykü var. Ara verdiğiniz dönem için neredeyse her yıla bir öykü düşmüş. Yayınlamadığınız, bir kenarda dinlenmeye bıraktığınız öyküler var mı?*

— Arada öyküsüz geçmiş yıllar da vardı, yazma çabalarımın yoğunlaştığı yıllar da. Ben yazdıklarını bekletmeyi sevenlerdenim biraz. Yazıldıktan sonra bir kıyıda demlenmeyi bekliyorlar. Arada bir çıkarıp okuyorum, sonra yine bir kıyıya bırakıyorum. *Serçe Parmağı'nda Hiçbişey'deki* öykülerle hemen hemen aynı tarihi taşıyan öyküler var. Yirmi yıl ya da daha fazla bir zaman beklemiş. Kitabın dışında kalanlar da oldu bu kadar bekledikten sonra. Zaman genel anlamıyla bütün metinlere iyi geliyor bence. İlk anın heyecanı aldatıcı olabiliyor. Ben gecenin bir vakti aklıma düşen bir cümleyi not almak için yatağımdan kalkarım mesela, unutursam yazık olacakmış gibi gelir. Sa-

bah kalkar bir bakarım, beş para etmez bir cümle... Yine de daha kayda değer cümleler, fikirler çıkıyor ara sıra. Onlar da cümlecikler halinde defterlerde, kâğıt parçalarında, şurada burada duruyor. Kimisi sadece bir cümle, kimisi kısacık bir öykü özeti, sinopsis gibi bir şey... O cümlelerden, notlardan büyüüp öykü olanları da oluyor, hiç olmayanları da... Başlangıçta çok parlak bir fikirmiş gibi gelip sonradan gözden düşenleri de... Ama öyle ya da böyle bir kenarda hep demlenen bir şeyler var. Zaman bu sağlamayı yapmanızı sağlıyor bir anlamda. Zaman ama ne kadar zaman? Kabul ediyorum yirmi yıl biraz ucu kaçmış bir zaman... İnşallah çayın tadında bir kekrelilik yoktur.

— *Oldukça öznel bir diliniz var. Öykülerinizin birçoğu imgeler üzerinden, şiirsel bir atmosferde, ilerliyor. Olayları ya da kişileri tahkiye etmiyorsunuz. Neden böyle bir dil? Hayat mı çok karmaşık?*

— Hayat karmaşık elbette, hem de çok karmaşık... Hem karmaşık, hem de kalabalık. Bu yeni hayattan söz ediyorum bunu söylerken. Hayatın yalın haliyle yaşandığı dönemler de oldu geçmişte, insanın insanla, duygularıyla, çevresiyle, tabiatla daha derin bağlar kurabildiği zamanlar da yaşandı. Edebiyat bunun tanıklarındandır. Uzun uzun tasvirlerle başlardı romanlar, hatırlayalım. Sayfalar boyunca anlatılırdı evler, bahçeler, kırlar, dağlar, ormanlar. Sadece tabiat değil, bütün bu pastoral ayrıntılar değil, şehir hayatı, sınıflaşmalar, yenilikler, değişimler, bütün bunları da ortaya koyacak zenginlikleriyle sosyal ilişkiler... Sonra duygular, davranışlar, tutkular, karakterler, ruhlar, varoluşsal meseleler, insanın gelgitlerinde yaşadığı kavramlar, aşk, sevgi, adalet, suç, vs... Şimdi bunların ancak taklit edilebileceğini düşünüyorum. Hem böyle detaylarla uğraşacak kadar vaktimiz yok, hem de hayatımızın bize böyle bir görme/farketme yeteneği bahşedecek bir derinliği yok. Bizler asırlara yayılan değişimlerin, dingin zamanların, hayatın inceliklerine merak saracak insanlıkların varolabileceği bir zamanda yaşamıyoruz. Bizler değişimlerin baş döndürücü bir hızla, adeta çılgınca yaşandığı, ilişkilerin en pratik haliyle en yüzeysel seviyelerden kurulduğu, zevklerin ve renklerin merkezi sistemle belirlendiği histerik bir zamanda yaşıyoruz. Bu sarhoşluğa kapılmaya razı olmayanların, kendi zevklerinde ve renklerinde, kendi kelimelerinde ısrar edenlerin bu karmaşada kaybolmamak için bulabildikleri tek çare ancak kendi kulaklarının duyabileceği bir sesle konuşmak... Dünyalarının kaybetmekten en çok korktukları parçalarını kendi ruh derinliklerinde yaşatmak... Hem karmaşanın ve kalabalığın dışında tutulabilecek, hem de hâlâ anlamlar taşıyabilecek tek bir dil var, işte o iç dil... Benim bugünün dünyasında insani bir saikle irtibat kurabildiğim tek nokta burası. Yazıyı da buna dahil ederek söylüyorum. Kalanı imajlar, egolar, ihtiraslar, zavallılıklar, sahtelikler, içi boş iddialar ve malayaniden

ibaret... Neredeyse böyle... Dolayısıyla hayattan kurtarılabilmiş her şeyin böyle kırık dökük bir yankısı, yaralı bereli bir gerçekliği, yarı şizofrenik bir kıvamı oluyor. Bence karmaşa olayları ve kişileri yutuyor. Ya dünyanızı fantezilere teslim edip bu sarhoşluğu kabulleneceksiniz ya da kendi kendine konuşan bilinçli bir deli olmaya talip olacaksınız. Başka bir şık yok mu? Belki vardır da, benim görme yeteneğim zayıflamıştır.

— *Durumları, açmazları, yanlışları, kırılmışlıkları, anlayışsızlığı, evrensel yalanları, av mı avcı mı olduğu belli olmayan müstakbel müntehirleri öykülüyorsunuz. Modern insan ve modern zamanların çocuklarıyla, onların yapıp ettikleriyle probleminiz nedir?*

— Modern zamanlarla da modern insanlarla da ciddi biçimde problemliyim. Neticede modern insanlardan biri olsam da bu değişmiyor. Çok genel bir cümle kurmam gerekirse, modern zamanların insana yaptığı fenalıklardan söz ediyorum bütün öykülerimde. İnsanı nasıl çürüttüğünden, parçalara ayırdığından, dönüştürüp başkalaştırdığından, aslından nasıl uzaklaştırdığından ve nihayetinde nasıl hayatsız bıraktığından. Bunu bir kavga olarak da görebilirsiniz, bu kavgayla kemirilmekte olan insanlığımı canlı tutmaya çalıştığımı da söyleyebilirsiniz. Ama burada bir teslim oluş yok. Burada insanlıkta ısrar var, buradaki öfke bir isyan, bir hayat belirtisi... Asla intiharın eşiğinde ki insanlardan söz etmiyorum. Yok edilmeye çalışılan insanlıkların var kalmak için gösterdikleri dirençten söz ediyorum. Köklerini toprakta tutmak konusundaki şaşırtıcı dirençlerinden... Bütün yaralanmaların, örselenmelerin, kırılmaların sebebi bu dirençtir. İntiharsa yaşama arzusunun önüne çıkarılan zorluklara teslim olmaktır. Hiçbir zaman inandığım bir şey olmadı bu benim. İnsanların kendi elleriyle hayatlarına son vermesine de, bilinçlerini o ya da bu şekilde uyuşturmalarına da asla saygı duymadım. İnsan, gerçeklerle yüzleşebilecek cesarete sahip olmalıdır. Yenilmeyi de acı çekmeyi de göze alarak kendi insanlığında direnmelidir. Kaldı ki ben kadere inanıyorum, her şeyin bir sabahı vardır. Yalan ne kadar yerleşik bir hale gelse de hakikate sahip çıkmak bizim görevimiz. Modernizm yapısı gereği kendini çabuk tüketcek bir oyun. Bütün dirençler değerli bu yüzden. İnsan kalmaya, birbirimize insani olanı hatırlatmaya ihtiyacımız var. Bu illüzyonun zırhına sadece küçük çizikler atabiliyor bile olsak, Don Kişot'lüğün tam sırasıdır. Gerekirse deli diye yaftalanmayı göze alıp konacak yer arayan serçeler için bir parmağımızı amade tutacağız.

— *Barışmak mümkün mü, ilk adım kimden gelmeli?*

— Kimle barışmaktan söz ediyoruz? Modernlikle barışmaksa, ben yokum. Modern değilim demiyorum bakın, modernlikle barışmam diyorum. Bir

şeyin içine doğuyorsunuz ve biraz da o şartlar emziriyor sizi. Dolayısıyla yerden yere vurduğunuz o hayat, aslında sizin de hayatınız. O çarkın içinde dönüp duruyorsunuz siz de. Ama buna itiraz ediyorsunuz. İçinizde bu döngüye kendini teslim etmeyen bir yer var. Kalp diyelim mesela ona. İnsanlığınız küçüle küçüle o kalbin içine sığacak kadar bile kalsa, siz onu büyüterek yeneden bir insanlık inşa edebilirsiniz kendinize. Onu da kaybederseniz artık bu kıyıcı oyunun savunmasız bir oyuncacı olmak dışında bir seçeneğiniz kalmaz. Kalplerimizi yaşatmak, oradan yeni insanlıklar inşa etmek durumundayız. Bu bizim ölü yanlarımızı da yeniden diriltecektir. Modernlik, bugünkü fotoğrafıyla çok tehlikeli, kalplerimizi istiyor bizden. Ya kalplerimizi verip uzlaşacağız ya da kalp atışlarımıza sahip çıkacağız.

— Ölü Prenses ve Yedi Cüceler *adlı öykünüz fantastikle gelenekseli yan yana getiriyor. Her şeyin bir öncesi var diyorsunuz. Masalda sadece Prenses'e yoldaş olanları konuşturuyorsunuz. isimleriyle müsemma şeyler söylüyorlar. Masalın maverasını aralamak ya da anlatılmayanın üzerindeki esrar perdesini kaldırmak bize ne kazandırır?*

— Çocukluğumuzda uykuya kendimizi daha kolay teslim edebilmemiz için masallar anlatırlar bize. Çocuklar için uyku hali masumiyeti simgeler. Masal dünyası hafifletilmiş bir dünyadır, hayatın yaralayıcı uzantılarından arındırıldığı, güvenli hale getirildiği bir dünyadır. İnsanın büyümek suretiyle adım adım masumiyetinden uzaklaşmaya başlamasıyla birlikte masallar artık hayatı ifade etmek için yetersiz kalır. Ölü Prenses ve Yedi Cüceler'de bir tür masal kırılmasından söz ediliyor aslında. Boyaları akmış bir oyuncaktan... Mutlu bitmeyen bir masal ne kadar masalsa, bu masal o kadar masal. Bu masalda bütün kötülüklerin etkisini silecek kudretteki o sevgi öpücüğünü prensesin yanağına konduracak bir prens yok. Dolayısıyla prenses güzel olduğu kadar ölü, ölü olduğu kadar güzel olmaya mahkûm... Ve kendi masallarının kırılmasıyla ortada kalmış cüceler... Prensesin başında şaşkın şaşkın bekliyor, kendi cüceliklerini büyütüyorlar. Burada masal, kırılmış ve sırları dökülmüş bir ayna gibi. Masalın aslında da bir ayna vardır ve kötü kraliçeye gerçek güzelliğin nerede olduğunu söyler. Malum, aynalar yalan söylemez. Ama kötüler de gerçeği duymak istemez. Bu girift ilişkinin bedelini güzel prenses hayatıyla öder. Nihayetinde kötülük eninde sonunda cezasını çeker. Ancak kaybolmaya yüz tutmuş güzelliği hayata döndürecek bir sevgi dokunuşuna ihtiyaç vardır. Yani o sevgiyi kalbinden damıtacak bir prens. Zaman bağrından bir türlü çıkaramaz o prensi ve hayata döndüremez güzeller güzeli prensesi. Hayat soğuk, kuru, sonu gelmez bir bekleyiş halini alır ve öylece kalır. Cüceleri hayatsız kılan, yolsuz ve yönsüz bırakan nedir peki? İçlerindeki sonsuz güzel-

H E C E Ö Y K Ü

lik ihtiyacını dindirecek o güzellikten mahrum kalmaları... Güzellikten mahrum olan her insan cüce değil mi biraz! Bu usulsüz masalı biraz araladık böylece, kimse bundan bir şey kazandı mı, onu bilemem.

— *Bana bir konu söyleyin, istediğiniz herhangi bir konu, size bir öykü yazayım, diyecek kadar kendisine güvenenlerin varlığı bilinmiyor değil. Sizce hemen her konudan bir öykü çıkar mı? Gökhan Özcan neyi öykülüyor?*

— Dünyada her konudan bir öykü çıkaracak bir öykücü bulunur. Ya da anlatılacak her öykünün bir öykücüsü vardır. Ama her öykünün de bir yazılış öyküsü vardır. Edebiyat mühendisliğin bir kolu değildir, bir performans ölçütü de değildir. Bir oturuşta 45 pizza yiyerek Rekorlar Kitabı'na girmekten pek farkını göremiyorum fakat ben bunun. Bunu niye yapmak istesin ki insan? Kendini kanıtlamak için mi? Eğer öyleyse bu öykü yazmak için duyduğum en acayip gerekçe! Kafasında seksen dokuz tane tuzluk taşıyarak veya suyun altında Müslüm Gürses'le düet yaparak da kendini kanıtlayabilir insan. Bu şartlar altında benim söyleyebileceğim böyle heveslere bulaşmadan kendi içimden akan öyküyü yazmaya gayret ettiğimdir. DeneySELLİĞE karşı değilim, geçmişte böyle denemeler de yaptım. Ancak bunun öykünün sınırlarını genişletmek gibi bir amacı olmalı.

Aşk, sevdayı yalansız bırakmamak için ne yapmalı modern insan?

Bir kalp sahibi olmalı. Ya da şöyle diyelim, kalbine yeniden sahip olmalı. Hem bu onu insan da yapar yeniden.

— *Ceplerimiz dolu, kalbe yer yok. Ne kaybettirdi bize kalbi açıkta bırakmak?*

— Ceplerimiz gerçekten doluysa ve kalbe gerçekten yer kalmadıysa, bunun bize ne yaptığını hiç bilemeyeceğiz demektir. Çünkü burası öykünün başı ya da ortası değil, sonu... Bir öykü anlatıyorsak, kendi bütünlüğümüz için de soğumakta da olsa bir kalbin var olduğuna inanıyoruz demektir. Biz yerini unutmuş olabiliriz, içimizi dolduran çıtıtlar onu görünmez hale getirmiş olabilir, ama bir yerlerde bir kalbimiz olduğunu varsayarak çıkabiliriz ancak yola. Kalp bir ihtimal olarak bile var olamıyorsa geçmiş olsun. Artık bir kadavrayız demektir.

— *"Büyük fikirler büyük insanlardan çıkıyor. Bu durumda en iyisi benim gibi sıradan insanların küçük güzel fikirlerini hayata geçirerek birleştirmeli..." diyorsunuz, Serçe Parmağı adlı öykünüzde. ilginç bir yaklaşım... Büyük insanlar ararken, yanımızda duran küçük insanları ısıtıyor muyuz gerçekten? "insanlarda bir insan olmak" sözünü nasıl anlamalıyız?*

— Büyük insanlara ihtiyacımız var tabii. Ama büyük bir hayatımız yok ki bugün, aramızdan büyük insanlar çıkarabilelim. O halde insanlara bakalım.

Hayat içinde kapladıkları yer bakımından küçük olabilir o insanlar, ama pek çoğunun dinlemeye, anlamaya değecek bir öyküsü var mutlaka. Küçük dere-ler olmasaydı, ırmakların gücü denize ulaşmaya yetmeyebilirdi. Bütün bu öykülerin bir yönüyle hayatı bütünleyen, tamamlayan parçalar olduğunu düşünmek lazım. İnsanlığın haritası biraz da bu girinti ve çıkıntılarda görünür hale geliyor. Bir başka ihtimal de küçük insanların içlerinde büyük bir öykü saklıyor olabilecekleridir. Onu da aramak lazım. Bu *aramak* kelimesi kilit kelime aslında. Bütün insanlarda kendi insanlığımızı aramıyor muyuz aslında? Kimiz, neyiz, nasılız? Birbirimizin aynası değil miyiz? Bu çok eski bir bilgi, kadim bir bilgi, biz bulmadık. İnsan insanın aynasıdır diyorsak, bizi kendimize aşikâr kılan her ayna kabulümüz olmalı.

— *Öykünüzü besleyen kanallarda, damarlarda kimler ya da neler var?*

— Küçük çılgın kurtçuklar... Şaka bir yana, çok doyurucu bir cevap verebileceğimi sanmıyorum bu soruya. Yazarlar, şairler, yönetmenler, müzisyenler... Öyküler, şiirler, romanlar, filmler, şarkılar... Şehirler, kırlar, dağlar ve mutlaka denizler... Ağaçlar, kuşlar, börtü böcek... ve en az bunlar kadar insanlar, eski insanlar, yeni insanlar, çocuklar, yetişkinler, yaşlılar... Erkekler, kadınlar. Akıllılar, deliler. Dünya bütün bunlarla birlikte dönüyor. Kendine ait bir tadı, rengi, kokusu, lezzeti olan şeyleri bulmaya çalışıyorum. Kendi direncini geliştiren şeyleri... Direncini geliştiremeyip çürümeye teslim olanları da... Onları görmeye, anlamaya çalışıyorum. Kendimi hiç değilse zaman zaman karmaşanın dışında tutmaya çalışıyorum. Bütün bu parçalar bir kader seyri içinde nasıl tamamlanıyor, bunu merak ediyorum. Senelerce önünden gelip geçtiğimiz ulu bir çınar ağacının dallarından birinin kurumuş olduğunu neden bir Perşembe gününün ikinci vaktinde fark ettiğimize dair hayretler geliştiriyorum. Ya da bir cümlenin arkasına neden başka bir cümle- nin değil de o cümle- nin geldiğini anlamaya çalışıyorum. Bu kelimelerin, cümlelerin, imgelerin, ilhamların insanlara nereden dağıtıldığını, nasıl herkes kendi kelimesini, imgesini bütün bu kelimeler ve imgeler arasından bulup aldığını merak ediyorum. Bir an önce yokken, bir an sonra var olan bir ifade- nin nasıl olup da yazana ait sayılabileceğine dair itirazlar geliştirmeye gayret ediyorum. Kâğıdın üstünde bir kompozisyon düşünün. Hayatının orta yerinde yazar duruyor olsun. Sonra yazarın elindeki kâğıtta onun yazdığı bir kompozisyon olduğunu varsayın. Burada iki kompozisyon mu var, kompozisyonun içinde bir kompozisyon mu var? Kafamı böyle sorular kurcalıyor şu sı- ra, edebiyatın, ya da genel anlamda sanatın varlık kökü nerededir, bunu anlamaya çalışıyorum. Damarlarımda neyin dolaştığını ya da beni neyin beslediğini de bu soruya bir cevap bulmadan tam olarak bilemeyeceğim.

H E C E Ö Y K Ü

— *Son yıllarda yayınlanan öykü ve öykü kitabı sayısında bir hareketlilik var. Bu durumu günümüz öyküsü açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Genel anlamda yayınlanan kitap sayısında artış var. Bundan öykü de payını alıyor. Ben yazı yazmanın insanları yaygın körleşmenin dışında tutan, sağlıklı tutan bir yöneliş olduğunu düşünüyorum. Bu sebeple ortaya konan eserlerin sayısında bir artış olması da iyi bir şey... Ancak Türkiye'de edebiyatın genel anlamda bir çıkış içinde olduğunu söyleyemem. Mesela sinemamızda böyle bir çıkış var. Eserler de ortada. Edebiyatta nicelik artışına paralel bir nitelik artışı olduğu kanaatinde değilim. Sadece öyküyle ilgili değil bu kanaatim, bütün edebi türlerde bence durum bu. Öykü bir dönem epeyce geri planda kalmıştı, bu anlamda bir geri dönüşten sözdebiliriz ve bunu olumlu bulabiliriz. Belki de bu geri dönüş daha parlak bir yeni dönemin mukaddimesi olarak yazılmaktadır, bu da bir ihtimal. Çok kesin ifadeler kullanmak istemem bu konuda, ne olup bittiğini tam olarak takip ettiğimi iddia edemem, göremediklerim bilemediklerim de vardır mutlaka.

— *Fotoğraf çekiyorsunuz, sinemaya özel bir ilginiz var, ilgi alanınızda. Bu iki görsel sanat, öykünüzü nasıl etkiliyor?*

— Ben bütün bu görsel sanatlarla olan muhabbetimin izlerini yazdıklarımda görüyorum. Planlı programlı yazan biri değilim. Çağrışımlar üzerinden ilerleyen metinler yazıyorum. Sonradan yazdıklarım baktığımda cümleler arasında çok da öngörmediğim bağlantılar kurulduğunu fark ediyorum. Bu metin kurgusundan çok mesela film kurgusuna benziyor mantık olarak. Film kurgusunda anlatım kaçınılmaz sıçramalarla ilerleyen kareler üzerinden kurulur. Eğer filmi tek bir plan olarak çekmediyseniz bu sıçramalar kaçınılmazdır ve sinema içinde en başarılı kurgu, kabul edilebilir seviyedeki sıçramaları en mantıklı sırayla ardı ardına getirmekle elde edilir. Buradaki mantık yazarken ya da düşünürken kullandığımız cümle mantığı ile aynı değildir, tamamen görsellikten beslenen bir mantıktır. Ben o görsel mantığın bir yönüyle benim metin kurgumda kendini hissettirdiğini düşünüyorum. Bunun yanında görsel olana ilginiz adı üstünde görme yeteneğinizin beklenmedik ölçüde zenginleşmesine zemin hazırlıyor. Mesela fotoğrafın benim dünyaya bakışımı çok derinden etkilediğini söyleyebilirim. Hayatın bütünlüğü içinde göremediğiniz ayrıntıları, görsel sanatların zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkan parçalarda ayırt ediyorsunuz, fark ediyorsunuz. Orada hiç ıskalanmaması gereken harikuladeliçler var. Mikro-dünyada neredeyse uzay boşluğu kadar geniş alemler var. İnsan yüzünün tek bir anında romanlar gizli... Şehrin hiç farkında olmadığınız minicik bir parantezinde o şehrin adeta tarihi gizli... Daha önce sahip olmadığınız böyle bir görme dikkati kazandırıyor bu görsel merakınız size. Bu körleşme çağında paha biçilmez bir hediye bu...

H E C E Ö Y K Ü

- *Gökhan Özcan kendini üç kelime ile anlatacak olsaydı ne derdi?*
- İnsanlardan bir insan... En başta sizin ifade ettiğiniz gibi...
- *Son olarak, yeni bir Gökhan Özcan öykü kitabı okumak için çok bekleyecek miyiz?*
- Şurada 2030'a ne kaldı! İşin doğrusu bilemiyorum bunu. Çok uzun sürmeyebilir de bu defa ara, hiç kitap çıkmayabilir de. Bundan sonrasına ilişkin sorular var kafamın içinde, cevapları bulabilirsem ne âlâ... Yazmayı istediğim öyküler var, bunlar için biraz daha farklı bir dil oluşturmam gerekiyor. Nasip meselesi... Farklı öyküleme denemelerine ilişkin başka fikirler de var aklımda, bunları düşüneceğim. Bakalım ne olacak?
- *Çok teşekkür ederiz.*
- Ben teşekkür ederim.&

H E C E Ö Y K Ü

NECATİ MERT

ROMANIN İKTİDARINDA ÖYKÜ SİVİLLİĞİ*

Adapazarı'ndan geliyorum. İki gruptan haberdarım: Biri iki haftada, diğeri Ayda bir toplanıyor, önceden belirlenip okunmuş bir roman üzerine konuşuyor, tartışıyorlar. Sanırım başka yerlerde de vardır böyle gruplar. Ama neden roman? Okumalar niçin hep roman odaklı?

Edebi türler toplumsal hayatın ürünüdürler. Şöyle ki Cervantes'den (1547-1616) önce roman yoktur. Nasıl ki Montaigne'den (1533-1592) önce deneme, Shakespeare'den (1564-1616) önce de dram yoktur. Üçü de Rönesans yazarıdır. Hümanizmden beslenir. Bu, şu demek: Harcîâlem görüşleri sarsmak, yeni bakışlar önermek amacındaki "deneme"nin, kendini birey dünyasına adayan "roman"ın, sahneye komik ve trajik yanlarıyla çıkarılmamış gerçekliği eksik bulan "dram"ın Rönesans'tan önce gelmeleri imkânsızdır.

Hoş, romana geçmiş aranırsa Eski Yunan'a kadar gidilir. Destanın gölgesinde kalmış bir anlatıdır. Ana hatlarının ortaya çıkışı İsa'dan sonradır. Sacayağını içlilik, güzel söz ve macera oluşturur. On beşinde genç bir çobanla on üçüne yeni basmış bir çoban kızının birbirlerini sevda ile nasıl fark ettiklerini anlatan *Dafnis ve Kloe* böyledir örneğin. Roma'yla birlikte menkıbeler ve yiğitlikler girer anlatıya ve gözü peklerle şövalyelerin yeri Ortaçağ boyunca artarak melankolik âşıkların önüne geçer. Hacılar, bezirganlar, seyyahlar aracılığıyla başka diyarlara taşınır anlatı, başka diyarlarındaki de Roma'ya. Roman, "Latineden türemiş dil", yani "bilgin dili olmayan dil, halk dili" demek. Bu dille yazılmış eser anlamını da kazanır giderek. Ve yeni insanın, yükselen yeni sınıfın anlatısı olur. *Don Quijote*, bunun ilkidir. De türün bugün de geçerli tanımı, ancak 18. hatta 19. yüzyıl romanlarıyla gerçekleşir. Arkasında İnsan Hakları Bildirgesi (1689), Aydınlanma ve Fransız İhtilali (1789) vardır. Toplumsal alt yapının liberal ekonomiden kapitalist otoriteye geçmesiyle romanın yerini realistler alır. Özetle: Augusto Comte'un pozitivizmi iktidardadır artık. Roman da bu süreçte, işçi oyunu futbolun yaşadıklarını yaşar, sınıf atlayıp halk anlatısı olmaktan çıkar, burjuvaziye ait olur.¹

Dönemin yazarları "ayna" metaforuyla anlatırlar bu romanı. Evet, Stendhal'e göre, "roman, bir yol boyunca gezdirilen aynadır", Hippolyte Taine'e göre de, "öyle bir aynadır ki, hayat ve doğanın bütün yüzleri onda yansır". Fakat gerçek sadece yansıtılmaz romanla, günümüz medyasından fazlasıyla

biliyoruz, gerçek öldürülür, manipüle de edilir. Bir temel fikre yahut bir hayat düzenine dayanır roman. Birkaç büyük ana bölümü vardır. Her biri kendi içinde pek çok alt bölüme ayrılır. Her alt bölümde de farklı kişilerin farklı mekânlarda yapıp ettikleri sergilenir. Düzeni ordu, kolordu, tümen, tugay şemasını çağrıştırır. En tepede, genel kurmay başkanının yerinde de yazar oturur. Her şeyi bilendir. Tanrısal bakış açısıyla yazar. Kahramanlarını bir coğrafyaya, bir tarihe yerleştirir. Hiç eksiksiz psikolojiyle donatır. Yaşantılarının siyasal analizini yapar. Sosyo-kültürel karşılıklarını söyler. Dili çoğunlukla III. tekildir; bu da ona güya tarafsızlık sağlar, telkinini kolaylaştırır.

Edebi türler içinde en âşüfte bilinenidir roman. Çekicidir hem de tahrir eder. Kışkırtır. İlk romancılarımız: Şemsettin Sami, Ahmet Mithat ve Namık Kemal "toplumsal fayda" açısından cazip bulmuşlardır romanı. Dahası, okutmak için de "aşk"ı, Kenan Akyüz'e referansla: "katalizör olarak" kullanmışlardır.² Hatta sonraki romancılar da, bireye önde yer verenler bile, romanın toplumla ilişkisine kayıtsız kalamazlar; aşk ise zaten hanidir gül masumluğun da değil. Rasim Özdenören, Batı'dan gelen araç gereçlerin kendi programlarıyla, kendi ahlak ve kültürleriyle geldiğini söyler. Roman da böyle gelmiştir.³ Bundan mıdır acaba ailelerin romana kuşkuyla bakmaları? Eskiden roman küçük odalarda, büyüklerden gizlenerek okunurmuş, bugün o ölçüde değil, ama aileler romana karşı hâlâ mesafeliler. Çocuklarını, sonuç alamayacaklarını bilseler de korumak istiyorlar. Belli ki romanın ürkütücü gücünün farkındalar.

Şu da unutulmamalı: "Roman" kelimesinin bizde karşılığı yok. Öykünün, özellikle kısa öykünün de yok. Gerçi her ikisini de destanlara ve masallara kadar götürebiliriz. Fakat Batılı anlamda roman ve öykü Tanzimat'tan sonra görülür. Arada "hikâye" diye isimlendirdiğimiz Dede Korkutlar, dinî ve aşkî halk anlatıları, Tevârih-i Âl-i Osmanlar, gazavatnâmeler, meddahların dile getirdiği gerçek hayatlar var. İlginçtir, "roman"ı ilk kez 1872'de Şemsettin Sami kullanıyor,⁴ ama kabul görmüyor kelime, yeğlenen, bizim yerli "hikâye"miz oluyor. O kadar ki roman ustası Halit Ziya'nın roman, romancılar ve roman akımları hakkındaki incelemesinin adı da Hikâye'dir. Hemen hemen Cumhuriyet'e kadar sürer bu ortak kullanım.⁵

Anlaşıyor ki "roman"a kelime olarak romancı da uzaktır. Kötü şöhretinin okuru etkileyeceğinden mi korkuldu acaba? Belki. Fakat öncü yazarların öyküyü roman gibi algılamaları yabana mı atılmalı? Batılı modern öykünün ilk örneklerini vermiş Nâbizâde Nâzım için bile "hikâye bir romanın hulasası demektir".⁶ Cevdet Kudret de, iki yüz kadar öykü yazmış olan Halit Ziya'nın, mizaç olarak romana yatkınlığına, öykülerinin çoğunu roman gibi safha safha kurduğuna dikkat çeker.⁷ Ortak kullanımda bu algının payı galiba daha önem-

li. Bir pay da romandaki "toplumsal fayda"nın yerli gelenekle kolay buluşmasına verilmeli. "Hâce-i Evvel" Ahmet Mithat ilk yazdıklarını *Kıssadan Hisse* adı altında toplar. Gerek onun "Letâif-i Rivâyât"ındaki uzunlu kısalı anlatılar, gerek çağdaşlarının yazdıkları olsun "hisse" temellidir hep. Bu rahatlık, bütünüyle ders amaçlı olan klasik hikâyemizden alınmış olmalı biraz da.

Ne ironiktir, öykü, tanımını ve özgürlüğünü Ömer Seyfettin'le kazanır. Ömer Seyfettin, İmparatorluğun en civcivli yıllarında otuz altı yıl yaşamış, ama sıcak gündeme hep bir refleksle katılmış yazar. Konjonktüre göre kimileyin İslamcı, kimileyin milliyetçi, kimileyin de modernist. Edebiyatı "gaye" için kullanır. Her şeyi bilir. İçtendir. Üç beş yıl sonra eskiyecek görüşlerini yazarken bile inanarak yazmıştır. Öyleyse roman yazmalı değil midir? Yazmaz. Bir dizi kısa anlatısı, sanılanın aksine beylik romana hiç benzemez, olsa olsa "bileşik roman"dır,⁸ yani Efruz Bey ortak tipi üzerine kurulmuş bağımsız öykülerden oluşur.

Paradoks olacak ama öykü, kendine özgürlüğü Ömer Seyfettin'in militan öyküsüyle kazanır. Kısadır bu öykü. Olay öyküsüdür. Kaçar. Siner. Kovalar. Ateş açar. Merak eder, merak ettirir. An gelir, diyeceğini deyip hem kendini hem okuru aydınlatır. Gerilla gibidir. Üstüne de sade dilli. Sadri Ertem, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, 70'li yılların toplumcuları da etkilenir bu öyküden. Yararlanırlar.

Halit Ziya, köşk, konak ve yalılarda geçen İstanbul hayatına yer verir romanlarında; kahramanları dönemin tuzu kurularıdır. Alt tabakadan insanlar tali karakterler olup onlar da bu çevrelerin hizmet işlerine bakan aşçılarla, bahçıvanlarla sınırlıdır. Öykülerinde ise "şehir hayatının mahalle içlerine ve fakir semtlerine yönel(ir)" yazar, kahramanlarını da "anormal tarafları kaba-rık, acınmaya layık, zavallı insanlar arasından seç(er)".⁹ Öykü Halit Ziya ile sınıfsal bir kimlik kazanır sanki. Bu kimlik Ömer Seyfettin'i teğet geçer, Memduh Şevket'ten etkilenip Sait Faik'le, Orhan Kemal'le ve sonrakilerle buluşur. Öyle buluşur ki, "küçük adam", yahut şöyle: "gemide güverte yol-cusu / trende üçüncü mevki / şosede yayan" görülenler, yani "büyük insan-lık" öykümüzün vazgeçilmezi olur.

Memduh Şevket'in öyküsü gerilimsizdir. Daha doğrusu iddiasız. Edebiyata alakasının nasıl uyandığı sorulur kendisine. Verdiği cevap da iddiasızdır: "Vallahi beyefendi, edebiyatı, sanatı bilmem. Alakam yok bunlarla. (...) Usulünü, kaidesini doğru dürüst beceremem. Mesela istiare neye derler, de-seniz cevap veremem. Okuduğum bir roman veya hikâye, romantik midir, realist midir, natüralist midir. hangisidir ayırt edemem." Öyküleri hakkında da konuşmaz, soruyu geçiştirir: "Ben hikâyeleri evde çocuklar okusun diye

yazdım. Onun için ben hikâye sanatı hakkında söz söyleyebilecek birisi değilim." İmza yerine MŞE harflerini kullanır, Orhan Veli'ye göre, "edebiyata ehemmiyet vermemek"tir bu, öykücünün itirazı ise şöyledir: "[S]anata ehemmiyet vermesem, yazılarıma imzamı koymamazlık yapar mıyım? Onlara imzamı koymamam ehemmiyet verdiğimi göstermez mi? Yazılarımın altına imzamı koymuyorsam, onların imza koyacak kadar değerli olduğunu kabul etmememden geliyor."¹⁰ Dediklerine inanılmalı mı? İnanalım. İnanmayalım. Her iki halde de altını çizdiği bir şey var ki Esendal'ın, alçakgönüllülüktür bu, ve öyküye en çok yakışandır.

Esendal, romanını da aynı alçakgönüllülükle yazar. Doğuştan romancı I. tekille yazdığında bile kartallayın yüksekte uçar. Erkektir. Cümleleri fiil cümlesi. Fiilleri kılış. Çatısı etken. Bilgi tam. İtiraz geçersiz. Böbür, güven elbette. Toptancılığından mıdır böbürü? Büyük gözünden mi gelir güveni? Gelgelelim somut büyüklüktür ondaki. Derin değil. Görkem vardır romanda. Yükseklik. Genişlik. Tüketim. Sayfalar, sayfalar... Oysa Esendal öyküdür. II- I. tekille ve tanrısal bakış açısıyla yazarken de alçakgönüllüdür. Aşağıdan uçan güvercindir. Bakınız cümlelerine: İsim cümlesidir. Yahut kesiktir, üç noktayla bitirilir. Yahut da birbiri içine gayet yumuşak geçişlerle girmiş kısacık kısacıktırlar. Gereksizlikçe fiil kullanmaz Esendal, kullandığında da durum ve oluş bildiren fiilleri tercih eder. Karşılaştırmış ve saymış değilim ama edilgen çatı da zannım o ki en çok Esendal'da görülür.

Öykü, romanın kaburga kemiğinden doğar. Ne var ki yemeyip yedirenlerden, giymeyip giydirenlerden olmaz. Kimse için saçını süpürge etmez. Yaptığı itaatsizliktir -ta Boccaccio'dan (1313-1373) beri. Kısaltır kendini. Daha kısaltır, iyice kısaltır. Olayı, kişiyi azaltır, teke indirir, hatta yok eder. Kronolojiyi dağıtır. Aynayı parçalar, kırık kırık çıkar okur karşısına. Kırıklardan anlatır. Bunları yan yana getirmiş, üst üste komuş, karmakarıştırmıştır, öyle okutturur. Uyandırır. İçlendirir. İroniye alır. An'da yoğunlaştırılmış koca bir dünyadır bu, "minnacık bir uçurum"dur.

Öykü, romanın iktidarından beri romana rağmen var olma mücadelesi içindedir. Niçin? Mukabil bir iktidar mı vardır alt bilincinde? Hayır! İktidara müdana etmediği gibi iktidar olmak da hiç mi hiç mi hiç aklına gelmez. Nendendir öyleyse yaptıkları? Öykü, romanın çocukluğu, romancının çiraklık karaması olarak görülür biraz. Oysa apayrı ellerden çıkarlar. Mizaçlar devrededir. Romancının zait sayıp öteledikleri vardır: kusurattır, teferruattır, hırdavattır... Öykücü onlarda da çarpan bir kalp olduğunu görüp onların peşine takılır -onlar kardeşlerimizdir. Romanın dar dünyasına sığmayacak yoğunlukla tanıtır bize onları. Romanın büyük kahramanlarıyla eşitler. Öykü -hiç şüp-

hesiz- bu sivilliği ile kendini de yaratmış olur. Ne ikinci kemandır artık ne ikinci cins ne de "öteki". Romanla yan yanadır.

Kabul ederim: Roman önemli. Statüsü yüksek. Herkes hayatının inişli çıkışlı ve fırtınalı geçtiğine inanıyor ve "Yazsam roman olur!" diyor. "Hayatım hikâye!" diyene rastlamadım. Nasıl rastlansın! Hikâye'nin negatif anlamı da var. Gazetelerin kitap eklerinde, televizyonun kültür-sanat programlarında romandır başköşede olan. Öyküye lütfen yer verilir. Sinema ile fotoğraf arasında da görülür aynı ölçüsüzlük. Nobel Edebiyat Ödülü verilmiş öykücü de yoktur sanırım. Öyküleri de olanlar var elbette, hatta öyküsüyle de dikkat çekmiş: sözgelimi Ernest Hemingay. Ama romanı olmasaydı ödül verilir miydi ona diye düşünölmeli bence.

Yine kabul ederim: Edebiyat tarihinde roman ustaları fazlasıyla vardır da öykünün yaratıcı ve diriltici ustaları iki elin parmaklarını geçmez: Edgar Allan Poe (1809-1849), Maupassant (1850-1893), Çehov (1860-1904), O' Henry (1862-1910), Virginia Woolf (1882-1941), Kafka (1883-1924), Katherine Mansfield (1888-1923), Hemingway (1899-1961)... Bu azlık piyasacı aklın işini kolaylaştırır. Gerçekten, bugün de, ister küre geneline ister Türkiye öze line bakılsın, bir yılda yayımlanan roman sayısının yayımlanan öykü kitabı sayısından katbekat çok olduğu görölecektir. Romanın itibarı elbettedir. Fakat bunlar işin sosyolojisiyle ilgili. Edebi değeri için piyasaya mı bakılmalı? Yahut şöyle: Edebi değeri şüpheliyim birçok romanın. Kapitalizm ile roman, iktidarlarını karşılıklı güçlendiriyorlar. Bana öyle geliyor. Tüketime odaklandığımız bugün, özellikle böyle. Daha taslak halindeyken bile yapılabilen o roman haberleri, yazarlarıyla röportajlar, özel hayat magazinleri, alıntı/çalıntı dedikoduları, birbirine laf yetiştirenler, canlı yayınlar, best-seller listeleri, bilbordlar, tam sayfa ilanlar, şişirilmiş baskılar ve daha tahrikin enva'ı, cezbedici nice oyun da iktidarı güçlendirmek için kullanılan araçlar.

İki roman grubundan söz etmiştim. Roman konuşuyorlar hep. Öykü, deneme grupları neden yok? Neden hep roman? Güç sosyolojisinden kopuk düşünemiyorum. Hele gruplardan biri seçtikleri romanlarla bunu iyice belli ediyorlar. Bir düşünceye veya bir cemaate yahut bir siyasete veyahut bir lobiye ait saplantılı ürünler oluyor seçtikleri. Sonra, konuşulmaya değeri bir şeyin 90-100 sayfada anlatılamayacağını düşünüyorlar. Ve öyle hararetli tartışıyorlar ki her birinin kendileri için iktidar alanı açmaya çalıştıklarını göröyorsunuz.

Romancılar tartışır, kapışır -ta Tanzimat'tan beri. Bu tartışmalardan biri 1960'ta kitap olarak da yayımlanmıştır: *Beş Romancı Tartışıyor*. Selim İleri, bu kitapla ilgili şunları yazar: "Aslında tartışmıyorlar. Köyü ve köylüyü yazmak konusunda birbirlerine girip çıkıyorlar. Bir tek Talip Apaydın 'roman sanatı' çevresinde konuşmaya çalışıyor. Kemal Tahir çok önemli şeyler söylü-

yor ama, öfkesini yenemiyor."¹¹ Pazar kavgası mı vardır aralarında? Öykücü-ler sakindir. 1973 yılında Sabahattin Ali'yi arkalayıp Sait Faik'e eleştirisi olmuştur Bekir Yıldız'ın, bunu hatırlarım sadece, o da uzatılmamış, dahası Bekir Yıldız'ın yanlışı olarak kalmıştır. 1950 Kuşağı'na ve 1980 sonrasındaki öyküye çekinceleri olan öykücüler vardır, onlar bile bu iki öykünün hakkını teslim eder, öykünün paradigmasının 50 Kuşağı ile değiştiğini, 80 sonrasıyla da yeni anlatım imkânları denendiğini söylerler. Keza 2008 yazı başında da biri eleştirmen, altısı öykücü yedi yazar bir araya geldik, "Dünden Bugüne Türk Öyküsü"nü konuştuk -övmek gibi olmasın- birbirimizi tamamladık.¹²

Haldun Taner, 1967-68 yıllarında oyunları üzerine lisans tezimi hazırlarken bir görüşmemizde bir fotoğraf uzattı. Fotoğrafta Gorki vardı. Galiba bir sekiye oturmuş, sol elini önündeki masaya koymuştu. Salkım saçak bıyıklıydı. Ceket kayak. Gömleği fora! Sağ elini kaldırmış, bağıra bağıra konuşuyor, işaretparmağıyla da o şeyin altını çiziyordu. Ne anlatıyordu? Küçük burjuvaları mı, romanı mı, devrimi mi? Karşısında, masadan ayrı bir sandalyecik üzerinde de Çehov... Giydiği sıfır yakaydı, üstündeki ince kumaştan setresinin eteği sandalyeden sarkmıştı, pantolonu ölçü içindeydi. Bacakları toplu, bitişik. Elleri dizlerinin üstünde. Önüne bakıyordu Çehov -ihtiyacıma uygun ekler yapmamışım-dır fotoğrafa inşallah! "Ne görüyorsun?" dedi Haldun Taner. Ne görmeliydim? Gorki hâkimdi fotoğrafa. Sesli, gürültülüydü. Çehov bir mujik kıızıydı sanki, sade dinliyor, belki, çok çok, "Vallahi beyefendi, dediklerinizi bilmem. Alakam yok bunlarla" desin mi, demesin mi diye içinden geçiriyordu. Hiçbir şey demedim. "Çehov'un öyle durduğuna bakma!" dedi Haldun Taner, "Gorki'nin dediklerini de biliyor o, demediklerini de, hatta fazlasını da."

Beni yalanlayacak romanlar, romancılar, yalanlayacak öyküler, öykücüler var elbette. Doğrulayan da belki hiç yoktur. Ama romanı ve öyküyü ben böyle görüyorum. Dahası, bizim öykümüzün, sanki Haldun Taner'i doğrulamak istercesine, romana yardımcı olduğuna inanıyorum. Şöyle ki öykücülerin romancılarından referansları bilmem olur mu? Ama Ömer Seyfettin, Memduh Şevket, hele Sait Faik, Sabahattin Ali, Nezihe Meriç ve 50 Kuşağı, halefleri öykücüler değil sadece, romancıları da büyülediler. Usta bilindiler.

Öykü, öykü deyip duruyorum ya, çok isterdim, "hikâye" bırakılmasın. "Öykü"yle alıp veremediğim yok. Hatta kızım olsaydı adını "Öykü" de koyabilirdim. Ama değişiklik, "hikâye" sözlü geleneğe ve anlatma'ya, "öykü" ise yazı'ya ve kurgu'ya bağlanarak açıklanıyor ki beni kandırmıyor. Üstüne, türü geçmişinden de koparıyor. Evet, "hikâye"nin romanı da karşılayan bir tarafı var, "öykü"ye bu gerekçeyle gidilmiş olsaydı, bunu da beyhude bulurdum.

Adın önemi yok zira. Sivil duruştur türe yakışan. "Hikâye"yle de sivil olunur, "hikâye"den öncesiyle de. «

H E C E Ö Y K Ü

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti kapsamında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından şube merkezinde gerçekleştirilen 2. Edebiyat Mevsimi Festivali'nde 7 Aralık 2010 günü "Roman Karşısında Öykü" başlıklı panelde sunulan metin.

Roman hakkında daha fazlası için bakınız: Cemil Meriç, *Kırk Ambar I, Rümuz-ül Edeb*, İletişim, İstanbul, altıncı basım: 2004, s. 127-316.

Kenan Akyüz, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, *Türkoloji*, Ankara, 1965, cilt:II, sayı:1, s. 58-59.

"Hikâye Sanatı", *Açıkoturum I*, Akabe, Ankara, 1984, s. 118.

<http://www.nisanyansozluk.com/?k=romn>

Roman ve hikâye ve geçmişleri için Necmettin Türeinay'ın dediklerine bakınız: "Hikâye Sanatı", [*Açıkoturum I*,] içinde; s. 113-114, 117.

Nâbizâde Nâzım, "Hasba" önsözü, *Hikâyeler* [haz: Aziz Behiç Serengil, Dün-Bugün, Ankara, 1981] içinde: s. 133.

Cevdet Kudret, *Edebiyatımızda Hikâye ve Roman I*, Varlık, İstanbul, ikinci basım: 1977, s. 211.

"Bileşik roman" hakkında bakınız: Reyhan Tutumlu, *Yaşamasız Yazabilmek*, Metis, İstanbul, s. 113.

Kenan Akyüz, a.g.m. s. 105.

Alıntılar için bakınız: İsmail Çetişli, *Memduh Şevket Esendal*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1991, s. 31, 34-35; Ömer Lekeşiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 2*, Kaknüs, İstanbul, s. 233-236.

Selim İleri, "'Küçük Paşa'dan Sonra", *Zaman*, 14 Haziran 2009.

Toplantı metni için bakınız: "Dünden Bugüne Türk Öyküsü", *Heceöykü*, Ağustos-Eylül 2008, Sayı: 28.

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

SIRTIMDA 'DELİ GÖMLEĞİ'

eli Gömleği, Güray Süngü'nün ilk öykü kitabı. İsmi daha önce yayımlanan romanlarından da tanıdığımız yazarın üç roman telifinden sonra öykü kitabı yayımlaması dikkat çekici. Öyküyü romanın sıçrama tahtası gören anlayışa ezber bozduran bir tutum bu.

Delî Gömleğinde toplam on iki öykü yer alıyor. Sürükleyici bir anlatım ve her zaman diri tutulan merak ögesi yazarın romancılığının öyküsüne en olumlu katkısı olsa gerek. Birçok öykü sürpriz bir finalle bitiyor, bilhassa ilk öyküde iliklerinize kadar donuyorsunuz.

Yazarın işi sözcükler kanalıyla duygu aktarımı yapmaksa eğer, beş duyunuza hitap eden öykülerle karşı karşıya olduğunuzu görüyorsunuz. Çünkü yazarın elinde ne gül vardır koklatacak ne de şeker vardır tattıracak... Ne yaparsa bunu sadece tek malzemesi dil'le yapmak zorundadır.

Sözcükler kanalıyla görme, işitme, koklama vs. gibi duyuları harekete geçirerek gerçek bir etki yaratmaya çalışmak, dil gibi saydam bir malzemeyle görünür bir etki yaratmaya çalışmak demektir. Kolunu kaybeden kişilerin olmayan kolunun karıncalanmasını sağlamak gibi. Çünkü beyindeki kol algısı hâlâ yerinde olduğu, değişmediği için beyin uyarılara açıktır. Marifet uyarmayı bilmekte.

Korku öyküsünde denizin kokusunu duydum örneğin, harikaydı. İnsan beyninin koku algısı bilimin soğuk terimleriyle değil, edebi formda yeniden tanımlanıyordu: "Koku gibi. duvara çarpan ayakkabılarının çıkardığı ses. Onu ilk görüşüm değildi, bu olsa olsa onun kokusunu o günden sonra ilk duyduğum gündü. İçimde beliren ve kasılarak genişleyen korkuyu tarif etmem mümkün değil." (Korku, s.61)

Sorun şu ki, bu on iki öykü tek bir romanın on iki bölümü gibi duruyor. Sanki hep aynı karakter farklı elbiseler giyip çıkıyor karşımıza. On iki öykü yerine tek bir romanın on iki bölümünü peş peşe okur gibi oluyorsunuz. Karakterler benzerlik gösteriyor. Hepsi can sıkıntısından yaratılmış gibi aynı serzenişler, bilmeyişler, kaçışlar içinde çırpınıp duruyorlar.

İçinde bulunduğu toplumla gerçek bir çatışma içinde olmayan bu bireyler aslında niçin böyle olduklarını da bilmiyorlar. İşte karakterlerin ağzından bir kaç cümle: "Kızımıyordum ona çünkü göremiyordu. Ben görüyor muydum? Böyle sorarsam kendime verecek cevabım 'evet' olurdu ama neyi gördüğümü

sorarsam verecek cevabım yoktu. Tek bildiğim sıkılıyordum ve bir şeyler yapmam gerekiyordu." (s.17) "İçimdeki kaçmak isteği -bu kelime uygun mu; kaçmak- derinleşti. Gece boyunca rahatsız etti beni. Bakıyorum, şu an hayatımda rahatsızlık verecek ne var? Varsa bile küçük şeyler. Ama bu his..." (s.33)

Bu bireyler 50 kuşağı öyküsüyle kan kardeşi gibiler. 50 kuşağının edebiyatın özü konusundaki fikirlerinin Sartre'ın varoluş felsefesine dayandığı bilinen bir gerçektir. Bu felsefeye göre insan, her nasıl olmuşsa vardır ve dünya kötüdür, insanın dünyayla savaşıyor, didişerek özünü tanımlaması gerekir. Varlık amacıyla bilmeyen insan bu mücadelede her defasında yenik düşer ve sonunda aldığı nefesi bi-

le zarar sayacak kadar özvarlığına düşman kesilir. Varoluşçu felsefeden beslenen elli kuşağı öyküsünde boy gösteren bireyler de bunalımları içinde boğulmaktan başka hal çaresi bulamazlar. Bu çaresizliğin ta kendisidir ve sonu ölümle biter. Şaşırtıcı biçimde *Delî Gömleğinde* de bu tip ölüm vakalarına rastlıyoruz. Handiyse öykünün sonu nasıl bitecek diye değil, kim nasıl ölecek diye bekler hale geliyoruz.

Kitabın ilk öyküsünde yer alan memur karakteri sonunda karısını öldürüyor. Daha da garibi çekildikleri dağ başında kendi ölümünün de yaklaştığını bilerek ve bunu arzularak bekliyor: "Karımı öldürüp bahçeye gömdüm. Yarım çuval unum vardı. Pencerenin önüne oturup yağın karı seyrettim. (.) Un bitince kendimi de kurtaracaktım. Nasıl düşünememiştim. Onca yıl ne kadar kör yaşamıştım." (Kaçacak Yer Yok, s.18)

Diğer öykülerde de benzer durumlara rastlamak mümkün.

"Kaçmak istiyorum. Ama neyden kaçmak istiyorum. Sana gayri ciddi gelebilir ama belki bu işin sonunda intihar edeceğim."(Sizi Görmeliydim, s.39)

"İstasyon bekçisi, kendini asmış gece!" dedi birisi. 'Gencecik adam...' Makinemi çıkarıp odaya doğru yürüdüm." (Umudumsunuz, s.57)

"Onu öldürmek istemedim aslında, böyle niyetim yoktu. Sadece bilmiyorum. İfade edemem. Koku dayanılmazdı, müdahale etmeliydim. (.) Boğazına sarıldım ve bütün gücümle sıktım." (Korku, s.65)

"...ve sonra da aynaya bakmalıyım uzun uzun. Kimi öldürdüğümü bilmeye hakkım vardır sanırım..." (İki Yüz On Yedinci Ya Da Hiç kimse, s.130)

Kuşkusuz yazar konu seçiminde özgürdür. Seçtiği konunun yönünü de aynı doğrultuda tayin etme hakkına sahiptir. Güray Süngü'nün de seçimini bu-

nalımlı ve sıradışı karakterlerden yana yaptığı apaçık ortada. Ancak bu karakterler kâğıt varlık olsalar da gündelik gerçeğe yaşlı olmak zorundalar. 'Yaşayabilmek' öyküsünden yola çıkarak söylersek söz konusu öyküde on altı yaşında günlük tutmaya başlayan gencin hayat hikâyesi anlatılıyor. Altı sene boyunca tutmaya devam ettiği günlükleri tek tek okuyor, yüzlerce defter. Okurken yaşadığı evde yıllardır yalnız olduğunu fark ediyor. Evden dışarı çıkmayan, sadece ekmek ve yağla beslenen, temizlik takıntılı bu karakter nasıl geçiniyor, bir ailesi var mı, niçin hayattan bu kadar şikâyetçi... Bir açıklaması yok. Bu sebepsiz bunalım diğer öykü kişilerinde olduğu gibi onu da intihara götürüyor. Ölümüne yazıyor ve anlatı bittiğinde sıra ölüme geliyor.

Maddenin üç hali varsa, insanların da psikolojik, sosyo kültürel ve fiziksel olmak üzere üç hali var ve bu haller birbirini doğuruyor, besliyor. Aynı yaşta, sosyal statüde aynı kültürel zeminde doğup büyümüş iki kişiden birinin boyu çok uzun, diğerinin kısaysa, bu kişilerin eşyayı algısı da psikolojisi de birbirinden farklıdır. Çünkü aynı yerden bakmıyorlar. Oysa biz bu on iki öyküde toplumun farklı kesimlerinden memur, öğrenci, yazar, yolcu vb. pek çok farklı statüde karakter yer aldığını ancak bunların hayretle birbirine benzer bunalımlarla hayatına son vermek istediğini gördük. Onları böylesi bir kader birliğine iten elle tutulur ortak bir sebep de yoktu. Oysa her birinin hayat algısı farklı olmalıydı.

Deli Gömleği'ndeki öykü kişileri bir takım haller yaşıyorlar, olaylar akıyor, durumlar değişiyor ama bu karakterlerin birçoğunun kılı kıpırdamıyor. Aynı gamsız, aynı keyifsizlik satırlar boyunca sürüp gidiyor. İlk öyküyü ele alalım örneğin, evli bir memurun öyküsü bu... Evdeyken de işteyken de davranış biçimi değişmiyor, misafir ağırlıyor değişmiyor, karısını öldürüyor aynı. Bu serinkanlılık asıl öldürüyor.

Anlatının sahiciliğini düşüren bir başka husus da anlatım biçimleri arasında iç monolog ve bilin çakışı teknikleri yerine daha çok açıklama cümleleriyle birinci kişi ağzından okura kişi ve durumların satır arası ifadelerle izah ediyor olması... Karakterin zihninden geçenin okunması ve bunun zamanda ileri geri kırılmalarla alt anlatılar kanalıyla yapılmaması tek düze bir anlatım ortaya çıkmasına yol açıyor. Birçok öykü birinci kişi ağzından ve anlatıma müdahaleli bir biçimde sunuluyor. Böyle olunca metin yer yer anı türüne yaklaşıyor. Hep benzer hayatların hikâyesinin aynı anlatıcı tarafından aktarılması roman okur gibi öykü okuduğunuz hissini çoğaltıyor.

*Deli Gömleği'*nde yazarın meramını genelde kısa cümlelerle anlatmaya çalıştığını görüyorsunuz. Kısa, kurallı, fiil cümleleri... Dilde çeşitli aktarmalara gitmiyor, sözü daha etkili kılmak için sanatlı söyleyişlerden yararlanmı-

yor. Yazınsallık dediğimiz, yazara özgü söyleyiş biçimleri yok denecek kadar az. Bu da dili itibariyle öyküyü tek katmanlı bir yapıya dönüştürüyor.

Olaylar ve durumların fazla detaycı bir tutumla anlatıldığını görüyoruz. Oysa modern öykü türü, okuru daha fazla işbirliğine çağıran bir anlatı formudur. Yazar çerçeveyi çizer, belli şeylere değinir ve okura aradaki bir dizi boşluğu doldurması için işaret taşları bırakır. Deli Gömleği'ndeyseniz birçok öykü anlatmanın büyüüne ya da iştahına kapılmış anlatıcının gerekli gereksiz sarfettiği, bir amaca hizmet etmeyen dolgu cümlelerle bezeli. Geriye sadece anlatmış olmak için anlatma ihtiyacı kalıyor. Tabii öyküler boyunca bir de anlatamamayı marifet sayma diyebileceğimiz bir durum var ki bu da karakterlerin ağzıyla pek çok yerde benzer şekillerde ifade ediliyor.

Elbette altı çizilesi cümleler de var. İşte onlardan bir kaç: "Bilmem, ne önemi var ki zamanın. Süreyle mi beklenir? Ya beklersin, ya beklemezsin." (s.51) "Aşk nasıl bilirsiniz? Saf acı, kati hüznün, derin yalnızlık, çıldırtan çaresizlik." (s.114)

Deli Gömleği'nde yer alan öykülerin bazıları üst kurmaca bir altyapıya sahip. Yani 'öykü yazma' işinin öykünün öznesi haline getirildiği öyküler... Üst kurmaca anlatıların eleştiriyi kurmaca arasında bir yerde durduğu göz ardı edilmemelidir. Öykünün teorisinin öykü içinde yapıldığı bu tip anlatılarda okur, kurmaca dünyanın içinden geçirilerek öykünün nasıl yapılandırıldığını anlamaya ve bir yandan da kurguya katılmaya çağırılır. Her şeyden çok eldeki malzemeyle nasıl öykü kurulacağı ortaya konmuş olur. Bu bağlamda 'Tutku' öyküsü, daha işin başında okuru kurguya dahil ederek öykünün 'sunuluş' biçimini de tartışmaya açıyor: "Kadın tiyatrocusu. Yaşlı. Hiç evlenmemiş. Bunlar bir öykü için yeterli sayılabilecek özellikler. Bense anlatıcıyım ve aslında öyküye bütün dikkatinizle baktığınız zaman, beni görmemeniz mümkün. Ben aslında yokum diyebilirim. (.) Öyküde gerekli görmediğimiz için anlatmadığımız market alışverişinden bir gün önce geldi Tutku annesinin evine. Öykünün nitelikli başlangıcı sayılabilir o an." (S.117)

Üst kurmaca anlatılar aslında şu espriyi de içeriyor. Un var, şeker var, su var. O halde niye helva yapmıyorsun? Helva yapmak için sadece malzeme yeterli değildir. Mevcut malzemeden nasıl helva karılacağını yani tarifi de bilmek gerek. Malzemeyi karan el -yazar- âdeta okuru da bu eyleme katarak 'helva'yı kavurur. Yazarın elinin ayarı kadar okurun dikkati ve katılımı da önem arzeder.

Üst kurmaca metinler sayesinde aslında okur olarak yazarların dünyasına biraz daha yaklaşmış oluruz. Çünkü bu sayede adım adım hâyâli bir dünyanın nasıl yaratıldığını öğreniriz. Bu da bizi gerçekte kurmaca arasındaki ilişkiyi, benzer ya da ayrılan yönlerini düşünmemizi sağlar. Bu Güray Süngü öyküsünün artı değerlerinden biri.

Deli Gömleği'nde tek bir öykü var ki sadece onun 'öte dünya'ya dair söyleyebildiği birkaç sözü var: "Ona bakarak ikimizin diyebiliyorsan eğer bu, dünyevi hakikatlerin yerle bir olacağı farklı bir alemin müjdecisi olabilirdi ancak. O alemin iklimi sürekli sıcaktı ve g lgeliklerle bezeliydi. O alemin sınırları kalbin ruhla, ruhun bedenle, bedenın kalple bir bütün olup, o bütünlük içindi dolaşabildiği, raksettiği, hem dünyevi hem uhrevi gerçekler silsilesinden çizilmişti." (Dokunabildiğim, S.103)

Bu bütünlük algısı, karakterin kalbinde uyanan aşkın olumlu etkileri... Bu sayede olsa gerek öykü kahramanı finalde ölmüyor, yaşıyor, yaşıyor.

Başka bir öyküdeyse karakter "...sabaha ezanıyla dışarı..."  ıkartılıyor. Bunun dışında öykü kişilerinin dini, milliyeti, örf ve  detleri hakkında ayırt edici bir ifadeye rastlayamıyoruz. Bu da öykü kişilerinin sahiciliğine ket vurulan bir başka husus... Gerçek bir coğrafyanın ve kültürün içinden gelmiş gi bi durmuyorlar.

Deli Gömleği, kitaba adını veren öyküyle bitiyor. On iki öykü içinde benim favori  yk mse 'Gece Yarısı Yarım Gece' Oğlunu yıllar önce kaybetmiş bir babanın  k s ... Anlatıcı değişmeli değil miydi, diye diye okuyorsunuz ve finalde başınızdanda aşağı bir kazan dolusu kaynar su d k lm şe d n yor sunuz. Oldukça dokunaklı.

Bu denli olumsuz karakterlerle kurulan öykülerin en olumlu tarafı şu ki karakterler benzerlik gösterse de bir okur olarak olayın nasıl sonlanacağına dair merakınız hiçbir zaman t kenmiyor.

Malum deli gömleğinin kolları uzun da uzundur ve birbirine bağlayıverirler arkadan. Ben deli gömleğini gönüllü giydim. Dünyayı biraz da bu şekilde görmenin nostaljik bir tadı olduğu kesin. Çünkü 1950'li yıllara doğru götürüyor sizi.

Ha benim yaşım küçük, o zaman daha doğmamıştım bile mi, diyorsunuz. Sorun değil.

Deli Gömleği, Hece yayınlarından çıktı, siz okurlarını bekliyor.^

SERÇE PARMAĞI

Gökhan Özcan

April Yayınları

Gökhan Özcan'ın ilk öykü kitabı 'hiçbişey'di. 'Kaç hayat', 'kaç dünya' önceydi tam hatırlamıyorum, ama 'bi zaman' önce yayınlanmıştı. Özcan şimdi April Yayınlarından çıkan 2. öykü kitabı ile karşımızda.

Gökhan Özcan yeni öykü kitabında kelimelerle kurduğu dünyayı serçe parmağında döndürüyor... Serçeler gelip konsun diye, diğer parmaklarından ayrı tutarak dolaştığı parmağında... Hem de o kelimelerin birini bile düşürüp eksik etmeden...!

Zaten bu kitap dünyanın serçe parmak üzerinde durabileceğini düşünenler için.

Zaten Gökhan Özcan dünyayı o en küçük parmağın ucunda duracak kadar küçültmek, yalınlaştırmak, bir de üzerine serçe kondurmak üzerine yazıyor. Kimselerin görmediği, görmemeyi dert etmediği küçüklere dikkat çekiyor Özcan. Küçük, daha küçük, gidecek daha küçük ayrıntıları anlamlandırıyor yazarken. O küçük ve birbirinden farklı öğeleri kendi üslubunun harlı atışında eriterek cümlesine/öyküsüne dahil ediyor. Şiir gibi, masalımsı, senaryoyu andıran, denemeyi zorlayan, anlatıyı yeniden tanımlayan üslubuyla yazıyor öykülerini. Hayatın kıvrımları içinde yazıyı akıtırken, hangi gerçitte hangisine ihtiyacı varsa onu alıp kullanıyor.

Buradan bakıp da dağınıklık tespit edecekler için serçe parmağıyla çağdaş insanı işaret ediyor Gökhan Özcan. Bu çağ, bu çağın insanı başka nasıl anlatılabilir? Önce biraz dağıtıp, dağılıp sonra toparlamadan. Çağdaş insan yazıya katılacaksa önce dağınıklı-

ğıyla, karışık aklıyla, parçalanmış ruhuyla, yetmeyen kalbiyle katılmaz mı?

Kitaptaki öykülerden birinin adı Kalp Yetmezliği. Bu öyküde tıbbi bir sorunu değil, ruhi bir yetersizliği anlatıyor Özcan. Bir yaşlı var ölüm döşeginde. 'Ölüm Döşegi' hep var oysa, ölüm baştan bu yana var: *'bir yanda yaşarken insan, bir yanda kuruluyor ölüm döşegi.'*

Ölüm döşeginin kökleri derinlerde olsa da şimdi bir kapının eşikindedir. Yaşlı ile birlikte acı çeken yakını vardır, onun soğuk terlerini gören, silmeye mecali kalmayacak kadar düşüncelere dalan bir yakını vardır başucunda.

"Kalbim bana yetmiyor." diyor yaşlı adam. Bu cümle yetiyor alıp düşünmek, duvara kazımak, yontmak, görmek, bakmak, tartmak, cepte taşımak için. Dünyayı tanımaya, hayatı tanımlamaya başlamak için yetiyor.

Türkçenin imkanlarını genişleten, Türkçenin salınımı ile oynayan bir yazar Özcan. Ayrıca öykünün zeminini de yokluyor. Öykünün bilinen, kabul gören çerçevesini dilin akışı ile zorluyor. Daha ilk cümlede bir dilin derinliğine yüksekliğine,

genişliğine ve çeşitliliğine dair farklı bir dünyaya adım attığını fark ediyor okuyucu. Bununla yetinmeyen Özcan, bir de fotoğraflar yerleştiriyor, film sekansları koyuyor öykülerine. Yine de hikaye/olay gerilerde Özcan'ın yazdıklarında. Ancak okuyucu anlatılanların fonuna kolaylıkla olayları yerleştirebiliyor.

Kitabın sonundaki kerevette gördüğümüz Canan başlıklı öykü sadece bir cümle. Can ile Canan arasına ikisinden de parçalar alarak can bulan, bir tek cümle sığıyor ancak ikincisine yer açmayan, izin vermeyen tek cümle. Canan'ı sevmekten söz etmek üzere başlanan ve bir türlü bitirilemeyen, bir ömür süren kekemeliğin ardından gelen o bir cümle. Bir tek an var

H E C E Ö Y K Ü

orada. Bütün günlerin, saatlerin, bütün zamanların ve yaşananların içine sığıldığı bir an. Canan'ın ilk gördüğü an.

Özcan'ın dünyasında herkese yer var. Canan'ın kapısını canıyla süpürmeye hazır olsa da, kan kırmızı gülünü toprağa bırakıp gitmekten başka yapabileceği kalmamış.

Gökhan Özcan'ın fısıltılarla kulağıımıza ulaşan sesi o kadar yakınımdan geliyor ki; okurken 'beni yazmış'ın ötesine geçiyorsunuz. Daha önce yazıp da unuttuğunuz, bulunca da şaşırdığınız metinleri okuyor gibi dalıyorsunuz satırların içine. Sanki içinizdekileri döküyorsunuz sıraya bile koymadan, ayıklamadan, düzeltmeden, nasıl dilinize geliyorsa o halleriyle.

Özcan her daim öykücü. Ne yazarsa yazsın -ki yazının birçok alanında kalem oynatıyor.- öykücü O. Zihnindeki öykü sandığında birikimi her daim var. Oradan bulduğu parçaları yazdıklarının içinde bozdurup bozdurup kullanıyor. Onun bitmeyeceğinin güveni içinde, kendinden emin yapıyor bunu. Bu anlamda onu sadece öykülerinden takip edenlere haksızlık ediyor bir bakıma.

Son söz olarak: Özcan'ın yazdıklarını sevmeyeniz küçük parmağınız küçük parmak olarak kalır, bir ismi olmaz. Üstelik serçeler de gelip konmazlar o parmağa. Dünya da en çok yakıştıkları yerle buluşamazlar.^

İSMAİL SERT

US LEKESİ

Hasibe Çerko

Şule Yayınları

Hasibe Çerko *Hece* okurlarının aşına olduğu bir isim. *Us Lekesi* de onun ilk kitabı.

On yedi öyküden oluşan kitap, kimi zaman masalsı bir dille kimi zaman da menkıbe okuyormuş hissi veren derinlikli öykülerle selamlıyor okuru. Çokça isim zikrediliyor öykülerde; kâhinler, filozoflar, düşünürler, mutasavvıflar, krallar ve daha bir dolu tarihi şahsiyet... Sanki kadim zamana ait bir dil bu! Buram buram felsefe... Yazarın öz geçmişinde felsefe öğretmenliği olduğu yazmasa da metinlerinden tahmin edilebiliyor! Yakalayabileceğimiz izler bırakıyor yazar kendinden o güzel cümleleriyle:

"Sürgün, beni felsefeyle tanıştırdı. Kötü şöhretimi sürgüne, sürgünümü de insanlara borçluyum; biliyorsun. Bunların hakkını vermek için insanların çocuklarına öğretmenlik yaptım. Öğrettiklerim başkalarının öğrettiği gibi sahra acısına benzemezdi, üstelik zaman kaybı değildi Tanrım. Sana dişlerimi göstermiyorum; senin için nefesimi tutuyorum Tanrım."

Ölüm-yaşam, akıl-delilik, normal-anormal gibi birçok kavram üzerine derin sorgulamalar var *Us Lekesi*'nde. Sağlam cümlelerle örülü öyküler; insanı kimi zaman dibe vuruyor kimi zaman da uçuruyor. O büyülü cümleleriyle, bazen şiire de dokunuyor. *Safir-i Simurg'u Ararken* öyküsünde olduğu gibi mesela: *"Yollar biçim biçimdir/ Kişiye göre açar çehresini ayan olur/ Gizler, pinhan olur/ Bu gurbetten sılaya bitimsiz bir yolculuktur/ Garip sabredince aşk/ Sabretmezse zulmet olur."* Öykünün diğer bölümlerinde de aynı şiirsellik göze çarpıyor ve okuru sarıveriyor: *"Bu âlemde nice canlar can buldu; niceleri de vazgeçip erâzîl taifesi-ne karıştı/ Yol biterse ne âlem ne yokluk, ne aşk kalır yitip gider katrede/ aşka ulaşmanın sırrı yolun bitmemesinde."*

Us Lekesi 'ndeki kelimeler metnin müziğine göre seçilmiş belli ki! Kahramanın yaşadığı döneme özen gösterilmiş. Kullanılan ke-

limeler dönemin ruhuna uygun. Filozofların ruhsal durumu, yaşamı, yaklaşımı belirleyici olmuş. Mesela Diogenes... Aslında onun yaşamı ve diyalogları çok daha irkiltici ama yazarın da dediği gibi, 'hikâye dili, her kelamı kaldırmıyor.' Cümleler, sonuçta yazara ait. Doğrudan filozoflar konuşmuyor anlayacağınız. *Dibek Tası*'nda konuşan/lar kim olabilir peki sizce: *"Gördüklerine inanmalısın ve geçmiş, gelecek ve şimdiden oluşmuş bir zamanın içinde vehmet kendini."* dedi. Geçmiş, gelecek ve şimdinin kurgudan öte bir şey olmadığını düşünme sakın, diye cevap verirken diğer yanım: *'Asıl kandırmaca bunların aksini -geçmiş, gelecek ve an, zihnimizin yarattığı bir kurgudan ibarettir- düşünmektir.'*

Bazen coşku ve esriklik sarsa bile okuru; kelimeler sık sık can yakıyor, acıtıyor, acıtmalı da! Yoksa dünya karmaşasından bir anlığına da olsa nasıl koparız? Nasıl yaşarız yazarın hedeflediği o yıkım psikolojisini? Kurgusuyla serbest olsa da... Hepsinde farklı bir dil, farklı bir ses olsa da... Çerko, tema bütünlüğünden bağımsız düşünmemiş yazar-ken. Ne diyordu *'Cinnet Sözleşmesi'*nde: *"Uçuruma bu kadar yaklaşmışken geri dönmeyi düşünemezdim bile. Vazgeçmek, deliliğin asaletine gölge düşürmektir. 'Ateşi üşütecek tek şey kendi alevlerini çağırmaktır.'* diye düşünüyor; fakat acıdan kıvranıyordum. Hayır, hayır! Deliliğin sınırlarından dönüp sıradan bir hayat süremem. Acılarıma son vermek için güçlkle ayağa kalktım."

Yazar, tema seçiminde insanı derinden kavıyor ve insana dair her şeyi sezdirmeye çalışıyor: Acı, yalnızlık, ölüm, isyan, karşı du-ruş, sorgulayış... Kurguda tanımlayamadığım bazı sürçmeler, bu duyguların da tanımsız olu-şundan kaynaklanıyor sanırım. Hayatımızda net olmayan, bazen bizi yarım bir mutluluk yahut acıyla terk edip giden şeyler var ki ta-nımlayamayız. İyi ki öyle oluyor, iyi ki de öy-le olmuş! Yoksa biz bu öyküye dönüşmüş ta-nımsızlıkları okuyabilir miydik ki! Hem son-suzluk hissi de insanda karmaşık hisler bırak-maz mı? *'Kesik Başın Mektubu'*nda anlatılan

duygu sizlere de tanıdık gelmiyor mu sahi: *"Ölüm, hayat kadar doğal bulunuyor, doğal olan her şey kutsal. Şiirler, umut, aşk ve min-netle yazılıyor. Varlığa, şarkılarıyla katılıyor insanlar. Her biri kendi ruhunu bir başkasına adıyor. Evrenin bütüncül anlamıyla kucakla-şıyorlar ve birlik oluyorlar."*

İnsan üzerine, insana dair, insanca öykü-ler *Us Lekesi*'yle dillendirilen. İz süren ve aynı zamanda iz bırakan, nitelikli, kayda de-ğer... Şöyle bir silkelenip kendimize geldiği-miz, durup düşününce içinde kendi 'ben'im-i zi bulduğumuz güzel öyküler... *'Eflatun Krallığı'*ndan cümlelerle içimizde yer ediyor *Us Lekesi*: *"Genişler, genişlerim ve tüm ev-rene yayılırım. Madde elbisesinden soyunup o mekansız varlığı ararım. Anlayacağın, yü-zümü gölgeden güneşe çevirerek uknumlar evrenine ulaşmaktır bütün arzum."*

"Kâinat aynasını kırdın mı hiç?" diye soran öykücünün kaleminden daha nice gü-zel öyküler okumak dileğiyle... İlk kitabı/yla hoş geldi, sefalar getirdi...^

MERVE KOÇAK KURT

DÜŞEŞ

Güzide Ertürk

Merdiven Kitap

Sade ve şık bir kapak tasarımı var *Dü-şeş*'in: Bir tavla zarının üzerinde altı nokta, yani düşeş. Hatta ufak bir ayrıntı daha dikka-ti çekiyor. Kitabın adındaki noktalar da zar noktalarından. Şık ve zarif bir tasarım belki, ama çağımıza uygun değil! Çünkü cafcacflı, gösterişli ve albenili değil! "Beni al!" diye çağırıyor okuyucuyu. Bu bir kusur mu pe-ki? Hayır, elbette! Ama sorarım, binlerce ki-tap arasından nasıl ulaşacak bu kadar güzel bir öykü kitabı okuyucusuna? Sitemim on-dandır! (Bir öykücü büyüğüm önermeseydi ben de es geçecektim bu güzel kitabı.)

Düşes, Hece ve Heceöykü okurlarının da aşına olduğu bir ismin ilk öykü kitabı... Güzide Ertürk 1985 doğumlu genç bir kalem. Birbirinden farklı ve ilgi çekici yirmi öyküyle selamlıyor okurunu. Hayata dair küçük ayrıntılardan mürekkep öyküler bunlar; kimi zaman keyifli kimi zaman hüzünlü; kimi zaman kanırtan, kimi zaman şaşırtan... Kısa cümleler, sürprizli finaller, kıyıda kalmış incelikler. Özenli bir dil ve ilgi çekici kurguyla.

Geçersiz Cülus, kitabın ilk öyküsü ve 'son şehzade'ye ithaf edilmiş. Hayali bir vagona seyahat eden hayali bir padişah, öykünün 'kahraman'ı... (Yoksa yanlış mı anlamışım!) Nice sözler gezdiriyor zihninde anlatıcı beraberinde. "Varken yok oluyor padişah. Sonsuzluğa giden bir masalın içinde tıngır mıngır yol alıyor. Kâh düşünerek, kâh ağlayarak, kâh kızarak kendine. Önce Hakk'ı sonra Halk'ı düşüneneği bir toprağı yok artık. Tanrı'yla arasında ne yurt var, ne makam. Hiç bilmediği bir 'ben'le baş başa. Annesi, babası ve tüm soyu sopuyla ailesi, etrafını kuşatan kalabalığıyla halkı, yani 'biz'i oluşturan parçaların hiçbiri yok. Tanrı'nın karşısında 'ben' olarak duymaya alışık değil o. Ne yapacağını bilemez. Kulağına fısıldayan sadrazamı, karşısında bağırان şeyhülislamı olmalı ki karar verebilsin." Öykünün hüzünlü bir sonu var: "içi boş bir kaftan, cesedi örtmek için koşuyor."

Leziz Bir Vespa Crabro ismi biraz yabancı gelse de cümleleri ne kadar tanıdık bir öykü bu, hele ki kadınlar için. Zayıflamaya kafayı takmış anlatıcının bir kafeteryada içinden geçenler eğlenceli bir dille anlatılmış öyküde. Size de tanıdık gelmiyor mu bir yerlerden: "Dün meşhur bir mağazada pahalı bir elise deneyeyim dedim. Az daha kabinden yırtık pırtık bir elbiseyle çıkıyordum. Allah

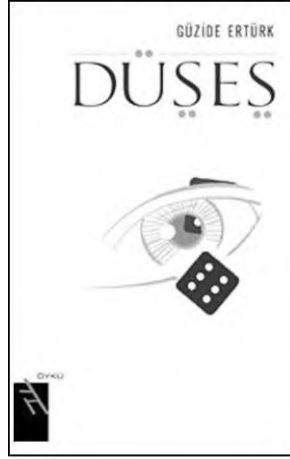
korudu. Hâlâ otuz dört beden olamadım, ben ona kızıyorum. Mutsuz ve şişmanım işte. Ne yaparsam yapayım zayıflayamıyorum. Gözümden yaşlar gelmeye başladı. Eğer giydığınız kıyafet size olmuyorsa, dünyanın en güzel renk yaratıcısı demektir. Sanki biri sizi parmaklarının ucuna alıp ezer. Bu duyguyu yıllardır yaşıyorum."

Oradan bambaşka duygulara dalıyorsunuz başka bir öyküyü okurken: *Kar Rüzgârının* içinde... Bir kadın ve bir erkek! Evlerinde esen bir '*Kar Rüzgârı*' sanki... *Düşes*'in en hüzünlü öykülerinden biri. Ne kadar bildik ve tanıdık üstelik. Çoğumuza bildik gelse de bu öykü/ler, neden/se sadece bazı kadınlar yazar!!! Güzide

Ertürk... Yazmış! Öyküsünde, öyküsüyle 'neden'leri sorgulamış: "Mükemmelim demiyorum, seni üzdüğümün farkındayım fakat kendimi değiştiremem." diyordu adam, toplanmış bavuluyla... Oysa anlatıcı kadındı ve içimizi acıtiyordu öykünün sonu: "Yerde duran bavula bir tekme attım. Yarı yarıya dolu bavul ters dönerken bir kâğıt düştü. Sessiz, kar taneşi gibi yumuşak, haliya kondu. Bir fotoğraf. Bir kadın resmi. Benim resmim."

Fransız Danteli'yle bizi sarmalayan ise hüzünlü bir gelin/lik hikâyesidir... "Gelinliğin kolunu elimde tutuyor arada bir gözyaşlarımı siliyordum. Oğlum bana sarıldı, 'Ağlama', dedi Talha'nın sesiyle. Büyüdükten sonra iyice babasına benzedi. Kucağımda vişne lekeli gelinlikle ağlıyordum. Annemin eğilerek ıslanan kumaşa mendil bastırmasını ekliyordum. Babamın beni tescilli etmesini. Talha'nın mahcup bakışını arıyordum. Oğlum bana sımsıkı sarılmış, bırakmıyordu. Talha öldü."

Üç Vakte Kadar Ölüm'de gizli ilimlere merak salmış anlatıcının ölüm takıntısı hem gülümsetiyor okurken bizi hem de ürkütüyor. Anlatıcının falcılarla olan diyalogları ilk sefe-

rinde geriyor biraz: "Eskiler avuç içine 'taba' derlermiş," dedi, "elin üst kısmı zahiri temsil eder yani görüneni. Avuç içi ise batını temsil eder yani bilinmeyen. Tıpkı beden ve ruh gibi birbirinden ayrılmaz iki parça"... Siz de şu söz dizimi karşısında şapka çıkarmaz mıydınız: "Geleceği bildiğini iddia edenlerin lanetlendiğinin deliliydi bu kadın! İlk başta onun bir kahin olduğuna inanmıştım. Bakışları insanın ruhunu istila ediyordu." Anlatıcının karşılaştığı ikinci falcı ise bambaşka bir dilde konuşuyor, bambaşka bir hâletiruhiyeyle... "Ölüm tarihinizi söylememi benden sakın beklemeyin. Ben tam tersine, sizin geleceğe değil, şimdiye bakmanızı sağlayacağım. Ölüm tarihinizi söyleyerek neden sizi takıntı- lı ve mutsuz bir kadına dönüştüreyim ki?"

Ekpek-ül Küpeka da yine bir kadının öyküsü, ama oldukça farklı bir öykü. Tabiri caizse kendi kabuğunu beğenmeyip değişmeye çalışan, fakat içinde sürekli bir köpek gezdiren anlatıcının halleri. Hayata dair, aslında hayatın ta içinden belki de. "Arkalarından havlıyorum, kaçıyorlar. Peşlerine takılıyorum, ürperiyorlar. Alaycı bakışlarına dişlerimi geçiriyorum." diyor anlatıcı ve ekliyor: "Beni küçük gören herkes gücüm karşısında şaşırıp kalmalı. Hasan müstesna. Hasan, ağ- larıma takılan talihsiz bir Anka."

Yazar, 'kurgu'nun önemini bir kez daha gözler önüne seriyor *ihitiyarın Bebekleri'* nde. "Saba; ailesinin oyun yazarı, yönetmeni, dekor, ışık ve kostüm sorumlusu, suflörü, kon- düviti, en önemlisi de başrol oyuncusuydu." cümlesiyle yazar, hayatın bir 'oyun' olduğun- u ne de incelikli anlatıyor.

Şu replikleri bir filmde olmasa bile ha- yatta duymak her zaman her zaman ihtimal dahilinde. "Bu sırada beklenmedik bir olay oldu ve Saba'nın kızı, 'Ben de bıktım!' dedi, 'anne ne zevk alıyorsun bu oyundan?' diye çıktı. Saba'nın eşi, 'Bir daha kimse beni bu sahneye çıkaramaz, bitti.' dedi kati bir karar- la. Kadın, söylenenleri umursamadı. Ertesi gün tıpış tıpış yanına geleceklerini biliyordu. Onlar da muhtaçtı bu oyuna. Ancak böyle

nefes alıyorlardı. Seyircilerin bakışları olma- sa yaşayamazdı hiçbiri. Sahne tozunu yut- mak dedikleri şey bu olmalıydı. Ne kadar söylenseler de hepsi âşıktı rollerine."

Yirmi öykünün hepsini tek tek burada anmak pek mümkün değil! Hem o zaman okura ne kalacak? Ancak *Düşüşle* ilgili şu rahatlıkla söylenebilir: Öykülerden her biri ayrı güzel. Kimi bir modern çağ insanının ru- hu, kimi eski zamandan bir esinti, kimi ka- dın-erkek ilişkilerine gönderilen bir selam, kimi de iç acıtan diyaloglarıyla sahici bir 'oyun'... *Püsküllü Bela, Son Dakikada Pe- naltı, Aziz Mathew Katedrali'nde Bir İblis, Bir Kedinin Şarkısı, Kukla Hüsnü, Kul Ho- meros ve Gökten Düşen Tanrılar...* ve diğer- leri! Her biri ayrı değerli. ^

MERVE KOÇAK KURT

SEYR-İ ÂDEM

V. Hüseyin Kaya

Ferfır Yayınları

Âdem'den Âleme Bir Yolculuk

Aslında ondan bir roman bekliyordum. Üç dört yıldır üzerinde çalıştığı, dönüp dö- nüp yeniden yazdığı *Griyi Hiç Sevmedim* isimli romanınaydı içimde biriktirdiğim me- rak ve heyecan. Ha bugün, ha yarın çıkacak derken bir öykü kitabı ile çıkageldi. *Temrin* dergisi yayın yönetmeni V. Hüseyin Ka- ya'dan söz ediyorum. *Varlık* dergisiyle başla- yıp *Dergâh, Türk Edebiyatı* ve *Temrin* dergi- lerinde sürdürdüğü öykü serüveninden bir buket dermiş ve on beş öyküden oluşan bu bukete *Seyr-i Âdem* adını vermiş. Öncelikle ilgimi çeken kitabın ismi oldu. Kulağa ol- dukça hoş gelen bir tınıya ve kalbe etki eden bir *sızı*'ya sahip. *Seyr-i Âdem*, İnsanlık tarihi- nin ta en başından bugüne kadar olan seyrini düşündürürken bir yandan da kendi tarihçe-i hayatımı tekrardan gözden geçirmeme vesile oldu.

Seyr-i Âdem'i meydana getiren on beş öyküde genel olarak hüznün ön plana çıkıyor. Unutmadan şunu da belirteyim; kitapta *Seyr-i Âdem* başlığını taşıyan bir öykü yok. Bu ismi yazar kitabın genelini kapsayacak şekilde düşünerek koymuş ve ilk öyküden önceki girizgâhta da âdemin, yani insanoğlunun âlemdaki yolculuğuna dikkat çekmiş. Sonrasında her bir öyküyü bir durak (âdemin, yolculuğunda uğradığı duraklar) olarak ele alan yazar bu duraklara kendine göre isimler vermiş. İlk durak aşk ve son durak ise ölüm... Aşk temalı bir öyküyle başlayan kitap ölüm temalı bir öykü ile son buluyor. Bunun yanında ilk öyküyle son öykü birbiriyle bağlantılı yani bir diğerinin devamı niteliği taşıyor. Aynı iki bağımsız öykü olarak da okunabilecek bu öyküler kitabı daha anlamlı bir hale getiriyor. Her insanın ilk durağı mutlaka aşktır. Zira insanın sebep-i telifidir aşk. İki insan arasındaki aşkın meydana getirdiği bireyler hepimiz. Bu bakımdan kitabın ilk durağının aşk olması âdemin seyrine anlamlı bir başlangıç olmuş. *"Her nefis öölümü tadacaktır."* demiyor mu Kitab-ı Kebir? Son öykü de tam bu noktaya işaret ediyor.

Öykülerin genelinde hüznün var, demiştim. Evet, kitabın dekorunu hüznün oluşturuyor. İlk öykü olan *Yitik Sevdâ* her ne kadar bir aşk öyküsü olsa da öykünün ana karakterlerinden Yalnız Necati'nin ölümü ve peşi sıra gelişen olaylar bu öyküde de hüznü kapı aralıyor. Öykünün en can alıcı noktası ise mektuplar. Yalnız Necati ve Nâlân hanımın birbirlerine yazdıkları, yazıp da yollayamadıkları mektuplar... *"Gönlümden yükselen figanlara gayrı söz geçiremez oldum. Söz bitti, tükendi göz oldum... Nice zaman vardı ki duygularımın esaretine asla girmedim. Ya da beni benden esir alabilecek bir duygu seline kapılıp, sürüklendiğim olmadı... Med-cezir-*

lerin gölgesinde, sükûnun çılgılık attığı bir atmosferde yaşadım yıllar yılı... Gönül mahzenimin kapısını açabilecek bir sihirli anahtarla rastlayamadım bu güne dek..." Bu cümlelerle başlayan mektubu okuduktan sonra günlerce aşkı, aşk olgusunu sorguladım. Sahiden de dokunaklı mektuplar bunlar. Bununla birlikte öyküde geçen mekânlar gerçek hayattan seçilmiş. Sadece bu öyküde değil daha birçok öyküsünde yazar çocukluğunun geçtiği kendi mahallesinin, köyünün, uğradığı mekânların isimlerini kullanıyor. Vezirköprü, Taşkale Mahallesi, Boğa köyü, Köprülü Mehmet Paşa Bedesteni... gibi.

Ömer Leksiz'e ithaf edilen *Ya Kebikeç!*

adını taşıyan öyküdeyse yazar -yer belirtmemekle birlikte, verdiği ipuçları doğrultusunda muhtemelen İstanbul'da yaşayan bir papazla bir imamın dostluğunu aktarıyor bizlere. Cami ile kilisenin sırt sırta olması ve imamla papaz arasındaki muhabbet ortamı hoşgörünün enginliğini yansıtıyor. Öyle bir muhabbet ki bu, kimi zaman papaz camiyi, kimi zaman imam kiliseyi temizliyor. imamın kitaplara düşkünlüğüyle konu şark mitolojisinin de kitapları kitap kurtlarından

ve kötülüklerden koruduğuna inanılan Kebikeç isimli kitap sevdalı cine bağlanıyor. fiunu da söylememek olmaz; yazar bu öyküde olduğu gibi diğer öykülerinde de karakterlerine bir kısım yazarların kitaplarını okutturuyor ve isimlerini zikrediyor. Sezai Karakoç, Cemil Meriç, Tanpınar, Semiha Ayverdi bunlardan sadece bir kaçı.

Kaya, öykülerinde mektuba çok sık yer veriyor. Hatta *Yazılmamış Mektuplar* başlığını taşıyan bir öykü de var kitapta. Bu öyküde öğrencilerinden başka hiç kimsesi olmayan dul bir öğretmenin öğrencilerinden mektup beklentisi konu ediniyor. Öğretmenliğinin ilk yıllarında öğrencilerinden bolca mektup alan

yaşlı kadın, modern zamanların insanların zihninden mektup ve postacı kavramlarını silmesiyle birlikte kendini sorgulamaya başlıyor ve Ali Ural'ın bir zamanlar okuyup zihninde yer edinen *"Yazmamak da bir mektuptur; yazılardan daha güçlü satırlar içeren."* cümlesi hatırına geliyor. *Kara Delik* başlıklı bir diğer öyküdeyse yazar askerde birbirine söz veren iki arkadaşı anlatıyor. Birbirlerinin adreslerini alan ve yirmi yıl sonra birbirlerini mektup yazıp tekrar buluşmayı hayal eden ve bu doğrultuda söz veren iki asker arasındaki mektuplaşma da okunmayı hak ediyor.

Sonuç olarak Kaya'nın öyküleri hüznün, aşk ve değerler üzerinden ilerliyor. Modern öykü belki mesajı geriye itip anlatımı ön planda tutuyor ancak *Seyr-i Âdem*'deki öyküler anlatımdaki ustalığın yanında mesaj vermeyi de ihmal etmiyor. Elbette ki okurun gö-

zünün içine sokmuyor bu mesajları fakat arka planda hep bir söylemi barındırıyor öyküleri. Aynı zamanda üslup olarak tanıdık isimlerin de etkisi gözden kaçmıyor. Örneğin Virginia Woolf, Sait Faik, Sabahattin Ali gibi usta öykücülerin kokusunu duyabilirsiniz *Seyr-i Âdem*'in sayfaları arasında. Son sözü usta öykücü Sadık Yalsızuçanlar'a verelim; *"Seyr-i Âdem, Ademoğlunun hallerini gerçekçi bir bakışın ve yalın bir dilin içinden anlatıyor. Aşına olduğumuz hallerin... Bu iki nitelik de geleneksel edebiyatımızdan bize miras kalmıştı. Modern zamanlarda yitirdiğimiz samimiyetin ve sadeliğin Kaya'nın öykülerinde tekrar karşımıza çıktığını görmek sevindirici..."* ^

KAYAHAN SARI